ADAM öykü

OCAK
ŞUBAT
1999
20

ÖYKÜ

Ölü Adam ***Horacio Quiroga*** • Sonbaharda Yalnızlık ***Heinrich Böll*** • Arka Balkon ***Demir Özlü*** • Kısa Kısa Öyküler ***Enis Batur*** • İlk Arpa Son Arpa ***Yusuf Ziya Bahadınlı*** • Baharatçı ***Feride Çiçekoğlu*** • Şarkılar Onu Söylemiyor ***Cemil Kavukçu*** • Karanlık Kattaki Işık ***Özgen Ergin*** • Tül ***Tarık Günersel*** • Suç ***Ali Cengizkan*** • Uçurum ve Pusula ***Gültekin Emre*** • Sevişmek Ah Ne Hoştur! ***Roni Margulies*** • Doğaçlama ***Sam Shepard*** • Hakadah, 'Zavallı Sonuncu' ***Charles Eastman*** • Düş ***Guram Gegeşidze*** • Mektup ***Şükran Yücel*** • Islak ve Karanlık ***Aydoğan Yavaşlı*** • Minnoş ***Fuat Uğur*** • İki Çöp ***Saliha Yadigâr*** • Hayvan ***Faruk Duman*** • Zamansız ***Ege Görgün*** • Açık Hesap ***Nurdan Beşergil*** • Maskeler ***Almıla Özdek*** • Akşam, Geldiğinde ***Kaan Özkan***

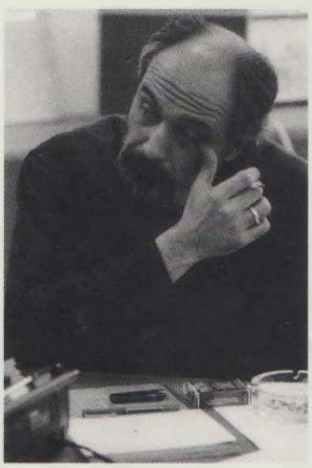

BU SAYININ KONUŞMASI

Enis Batur ile Dünden Bugüne

YAZILAR

DEKALOG ***Horacio Quiroga*** • GÖÇEBE ÖYKÜLER ***Ana Maria Matute*** • ÖYKÜDE KONU ***Julio Cortázar*** • ANLATI ***Jonathan Culler*** • 1998'İN EN BEĞENİLEN ÖYKÜ KİTAPLARI • SABAHATTİN ALİ'NİN "DEKOLMAN" ÖYKÜSÜ... ***Kemal Adatepe*** • 1998'DE YAYIMLANAN ÖYKÜ KİTAPLARI

Adam Yayınları

Dünyanın dört köşesinden, dünyanın okuduğu dört yazar.

Anne Michaels
-Kanada-

Bölük Pörçük Yaşamlar

İkinci Dünya Savaşı'ndan bugüne, Polonya'dan Yunanistan'a, oradan Kanada'ya uzanan bir yaşamöyküsü... ***Bölük Pörçük Yaşamlar*** Anne Michaels'ın ilk romanı olmasına karşın tüm dünyada övgü dolu eleştiriler aldı. "bir klasik, bir başyapıt" olarak tanımlandı. Acının ve mutluluğun arkeolojisi üzerine şiirsel bir yolculuğa çıkmak isteyenlere...

Ödüller:
- 1997 Orange Roman Ödülü (İngiltere)
- 1997 Roman Dalında, Lannan Edebiyat Ödülü (ABD)
- 1997 Toronto Kenti Kitap Ödülü (Kanada)
- 1997 Kanada Chapters Books, İlk Roman Ödülü (Kanada)
- 1997 Trillium Ödülü
- 1997 Martin & Beatrice Fisher Ödülü (Kanada)
- 1997 Guardian Roman Ödülü (İngiltere)
- 1998 Roman Dalında, Jewish Quarterly Ödülü (İngiltere)

Abdulrazak Gurnah
-Zanzibar-

Cennet

Bu Yusuf'un öyküsü. Babasının borcuna karşılık esir verdiği 12 yaşındaki çocuğun. Afrika İslamiyetinin üera yerlerdeki panteizmle karşılaşmasının ve acıklı bir aşkın öyküsü. Zanzibar'da doğup Canterbury, İngiltere'de eğitim gören Gurnah, ***Cennet***'i Müslüman Doğu Afrika'da yazmış.

Natalia Ginzburg
-İtalya-

Bütün Dünlerimiz

Yeni kocası, o güne kadar kozasından hiç çıkamamış Anna'ya dünyayı göstermeye söz verdi. Ama köylerine yerleşen Alman askerleri her şeyi bir anda değiştirdi...

Palermo doğumlu İtalyan yazar Ginzburg'dan ayrıntılarla ve ustalıkla bezenmiş bir barış çığlığı.

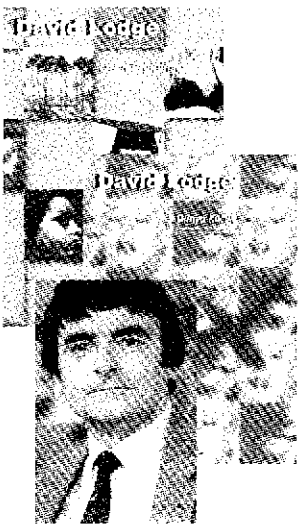

David Lodge
-İngiltere-

Yerleri Değiştirme Dünya Küçük

Akademik politikaların ve seksin parodisi... Konferanstan konferansa dünyayı dolaşıp hep birbirleriyle buluşan profesörler... Adeta jet sosyete gibi hicvedilen akademik dünya. Londra doğumlu, modern İngiliz Edebiyatı Profesörü Lodge romanlarında içinde bulunduğu çevreyi anlatıyor.

Ödüller:
- Hawthornden Ödülü
- Yorkshire Post Roman Ödülü

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükpazarmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

Adam Yayınları

"Dünyanın şiiri" Adam'da.

Ellisi Türkiye'den, seksen dünya şairi. Altmış antoloji ve seçkiyi de içeren iki yüzü aşkın şiir kitabı. Okuma tadı sayılarla ölçülemeyecek şiirler; dizeleriyle yaşamı sezdiren şairler Adam Yayınları'nda.

1998'de Yayımlanan Yeni Şiir Kitapları

İlhan Berk
Çok Yaşasın Sayılar

Salâh Birsel
Nardenk

Refik Durbaş
İstanbul Hatırası

Turgay Fişekçi
Sevgi Bağları

Mehmet Yaşın
Hayal Tanıtları

Hakan Savlı
Sanso Panza'nın Ölümü

Ali Asker Barut
Karanfil Kırıkları

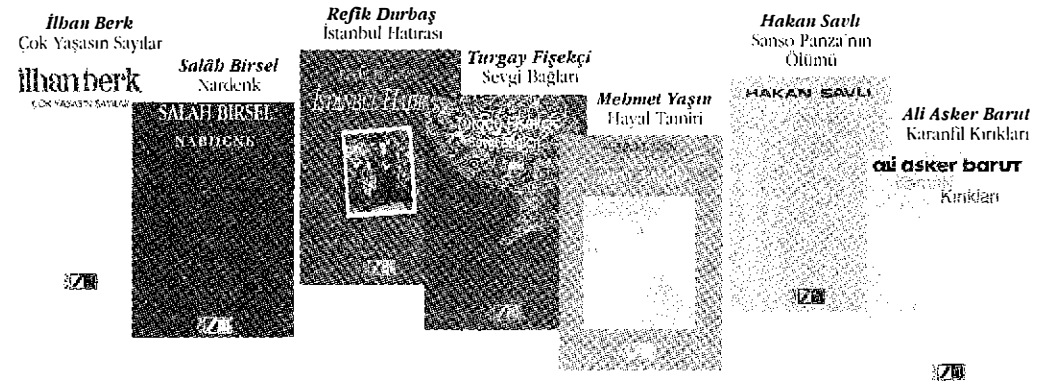

Şeçme Şiirler (Yeni çıkanlar)

Rıfat Ilgaz; Cahit Irgat; Necati Cumalı; Arif Damar; Cevat Çapan; Özdemir İnce

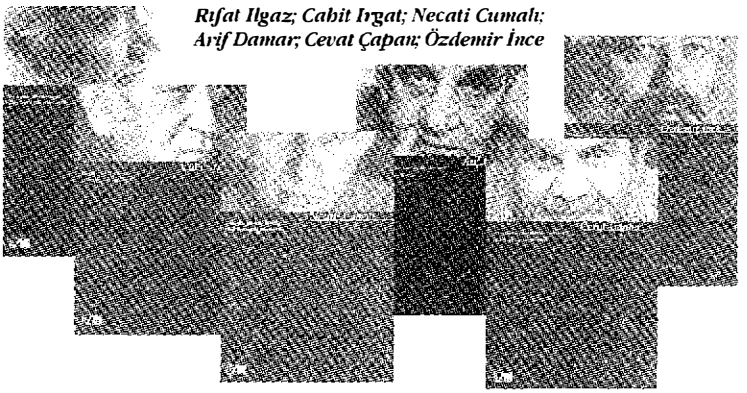

... ve Nâzım Hikmet; Orhan Veli; Oktay Rifat; Melih Cevdet Anday; Cabit Külebi; İlhan Berk; Salâh Birsel; Özdemir Asaf; Sabri Altınel; Edip Cansever; Ataol Behramoğlu; Refik Durbaş

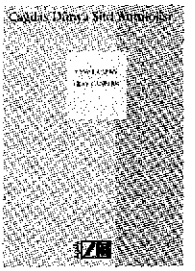

Çağdaş Dünya Şiiri Antolojisi
Cevat Çapan - Eray Canberk - Erdal Alova
(Yakında çıkıyor)

20. yüzyıl şiiri denince aklınıza kimler geliyor? Apollinaire, Yeats, Stevens, Ungaretti, Eliot, Rilke, Eluard, Mayakovski, Lorca, Seferis, Neruda ve daha niceleri. Şiir sanatının dünyadaki gelişim ve değişim sürecini tanıtan bu antolojide buluşuyor. Özenli çevirilerle, titiz bir çalışmanın ürünü. Şiir sevenler için benzersiz, zengin, serüven dolu uzun bir yolculuk.

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

Adam Öykü
İki Aylık Öykü Dergisi
Sayı 20
Ocak-Şubat 1999
ISSN 1300-7556

Anadolu Yayıncılık A.Ş. Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
İnci Asena

Genel Yayın Yönetmeni :
Semih Gümüş

Kapak ve iç tasarım : Tülay Ulukılıç • **Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi :** Küçükparmakkapı Sokak, No : 17, 80060 Beyoğlu-İstanbul, Tel : (0212) 293 41 05 Fax : (0212) 293 41 08 • e-mail : adam@ada.net.tr **Fiyatı : 1.000**.000 TL (KDV içinde) • **Abone Koşulları :** Yıllık (6 sayı) 6.000.000 TL - Altı Aylık (3 sayı) 3.000.000 TL - Yurtdışı Yıllık 70 DM • **Abone İçin Hesap No :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına, 662720 numaralı posta çeki. • **İlan Koşulları :** Tam sayfa (siyah-beyaz) 80.000.000 TL; yarım sayfa 40.000.000 TL; çeyrek sayfa 20.000.000 TL • **Dizgi :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. Dizgi Birimi • **İç Baskı :** Şefik Matbaası • **Kapak Baskı :** Ana Basım • **Genel Dağıtım :** Biryay A.Ş. •
Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın, geri verilmez.

ADAMÖYKÜ

ÖYKÜ

Ölü Adam ***Horacio Quiroga*** 5
Sonbaharda Yalnızlık ***Heinrich Böll*** 11
Arka Balkon ***Demir Özlü*** 27
Kısa Kısa Öyküler ***Enis Batur*** 32
İlk Arpa Son Arpa ***Yusuf Ziya Bahadınlı*** 47
Baharatçı ***Feride Çiçekoğlu*** 51
Şarkılar Onu Söylemiyor ***Cemil Kavukçu*** 56
Karanlık Kattaki Işık ***Özgen Ergin*** 61
Tül ***Tarık Günersel*** 67
Suç ***Ali Cengizkan*** 68
Uçurum ve Pusula ***Gültekin Emre*** 72
Sevişmek Ah Ne Hoştur! ***Roni Margulies*** 76
Doğaçlama ***Sam Shepard*** 79
Hakadah, 'Zavallı Sonuncu' ***Charles Eastman*** 82
Düş ***Guram Gegeşidze*** 86
Mektup ***Şükran Yücel*** 92
Islak ve Karanlık ***Aydoğan Yavaşlı*** 100
Minnoş ***Fuat Uğur*** 103
İki Çöp ***Saliha Yadigâr*** 110
Hayvan ***Faruk Duman*** 111
Zamansız ***Ege Görgün*** 127
Açık Hesap ***Nurdan Beşergil*** 133
Maskeler ***Almıla Özdek*** 136
Akşam, Geldiğinde ***Kaan Özkan*** 139

BU SAYININ KONUŞMASI

Enis Batur ile Dünden Bugüne 38

YAZI

Dekalog ***Horacio Quiroga*** 9
Göçebe Öyküler ***Ana Maria Matute*** 14
Öyküde Konu ***Julio Cortázar*** 17
Anlatı ***Jonathan Culler*** 19
1998'in En Beğenilen Öykü Kitapları (Doğan Hızlan, Necati Tosuner, Füsun Akatlı, Hulki Aktunç, Feridun Andaç, Adnan Özer, Özcan Karabulut) 70
Okur/Yazar ***Orhan Barlas*** 115
Sabahattin Ali'nin "Dekolman" Öyküsü... ***Kemal Adatepe*** 116
1998'de Yayımlanan Öykü Kitapları 70

UNUTULMUŞ ÖYKÜLER

Sendlingertorplatz ***Sabri Altınel*** 142

Çeviriler : Fahrettin Çiloğlu, Taner Karakoç, S. Gökçen Ezber, F. Tuba Geyikler, Bülent Kale

ADAM

Memet Fuat

Yaşadığımız

roman

Bu roman Erenköy ile Suadiye arasında büyük, güzel bir bahçede, dört yaz gecesini anlatıyor. Kişileri her gün çevremizde gördüğümüz sıradan insanlar, konusu da o insanların sıradan yaşamları...
Anlatmak istediği şeyleri, gerçekleri süslemeye gerek görmeden, olduğu gibi veren yazar, yaşamı çeşitli görünüşleriyle bir bütün olarak yansıtmak için, değişik yazın türlerinin olanaklarından yararlanıyor...
Kitaptaki birbirine bağlı on öykünün iç içe örülmelerinden roman gibi okunabilen bir anlatı ortaya çıkmış...

Çıktı.

ADAM

HORACIO QUIROGA

Ölü Adam

ADAM ve bıçağı muz bahçesindeki beşinci sırayı da temizlemişlerdi. Sadece iki sıra kalmıştı; ama bunlarda çalılıklar ve yabani otlar diğerlerinde daha çok olduğu için, önünde çok az bir iş kalmıştı. Adam, bunun üzerine, ayıklanmış çalılıklara yaptığı işten memnun bir bakış attı ve çimlere biraz uzanmak için tel örgüyü geçti.

Ama öbür tarafa geçip dikenli tellerden inerken, sol ayağı ağaç kazığın üzerinde iyice soyulmuş bir kabuğa basıp kaydı ve aynı esnada bıçağı elinden fırladı. Düştüğü sırada adam bıçağını yerde tam olarak görmediği için başına gelebilecekleri fark etmekten çok uzak görünüyordu.

Artık çimenlere uzanmıştı, tıpkı istediği gibi, sağ tarafının üzerine. Az önce sonuna kadar açılan ağzı şimdi yeniden kapanmıştı. Tıpkı yapmak istediği gibiydi, dizleri bükülmüş ve sol eli göğsünde. Sadece kolunun arkasından, hemen kemerinin altından, gömleğinden bıçağın sapı ve ucunun yarısı çıkıyordu, ama gerisi görünmüyordu.

Adam boş yere başını oynatmayı denedi. Yan gözle bıçağın sapına bir göz attı, elinin terinden hâlâ nemliydi. Kafasından bıçağın karnının neresinden ve ne kadar girmiş olabileceğini ölçtü, varlığının sonuna gelişinin soğuk, matematiksel ve acımasız kesinliğini fark etti.

Ölüm. Yaşam geçip giderken, ona zemin hazırlayan yıllar, aylar, haftalar ve günlerden sonra, pek çok kere bir gün kendimizin de ölümün eşiğine geleceğini düşünürüz. Ölümcül yasa, kabul edilmiş ve öngörülmüş; bizim kendimizden memnun, sonunda hepimizin son nefesimizi vereceğimiz bu anı hayal etmeyi bırakmaya alışacağımız kadar.

Ama şu anla bu son nefes arasında daha ne düşler, ne yıkımlar ne umutlar ne dramlar olduğunu düşünürüz hayatımızda! Bu hayat dolu varlık insanlık sahnesinden silinmeden önce bize neler saklamıştır! Bizim ölüm düşüncesinden ayrılmamızın tesellisi, hazzı ve mantığı budur işte : Ölüm o kadar uzaktadır ve daha yaşamamız gerekenleri o kadar iyi görürüz ki!

Daha mı?.. İki saniye bile geçmedi : güneş hâlâ tam olarak aynı yükseklikte, gölgeler bir milim bile ilerlemedi. Uzanan adam için uzun vadede başka şeyler düşünmek birdenbire tüm şiddetiyle sona ermişti : Ölüyor.

Ölüm. Ölüm onun o rahat pozisyonunda da düşünülebilir.

Ama adam gözlerini açtı ve baktı. Ne kadar zaman oldu? Hangi tufan geldi geçti yeryüzünden? Doğadaki hangi yıkım bu korkunç olayı getirdi?

NECATİ ABACI

Ölecek. Soğuk, ölümcül ve kaçınılmaz, ölecek.

Adam direnir – bu ne beklenmedik bir korku! Ve düşünür : bir karabasan; hepsi bu! Ne değişti! Hiçbir şey. Ve bakar : Yoksa bu muz bahçesi onun değil mi? Her sabah onu temizlemeye gelmiyor mu? Kim tanır onun kadar bu bahçeyi? Muz bahçesini çok iyi görüyor, güneşin altındaki çok seyrek, uzun, çıplak yaprakları. Şuradalar, çok yakında, rüzgâr ayırmış birbirinden. Ama şimdi hareket etmiyorlar... Öğlen dinginliği, saat on iki olmalı o zaman.

O sert zeminden adam, muz ağaçlarının arasından, orada yukarıda, evinin kırmızı çatısını görüyor. Solda hayal meyal dağı ve tarçın ağaçlarının başlarını gördü. Daha fazla göremiyor ama çok iyi biliyor ki arkasında yeni limana giden yol var ve başının hizasında, orada aşağıda, vadinin sonunda bir göl gibi uyuyan Parana nehri. Her şey, her şey tümüyle eskisi gibi; yakıcı güneş, tenha ve sessiz bahçe, hareketsiz muz ağaçları ve hemen değiştirilmesi gereken uzun ve kalın kazıklarla desteklenmiş tel örgü.

Ölüm! Ama bu mümkün mü? Bu da elinde bıçağıyla tan ağarırken evinden çıktığı diğer tüm günler gibi bir gün değil mi? Hemen şurada dört metre uzağında sürekli tel örgüyü koklayan onun atı, malakarası değil mi?

Ama evet! Biri ıslık çalıyor... Göremez çünkü arkasındaki yolda, ama atın küçük köprüdeki adımlarını duyuyor... Bu her sabah saat on bir buçukta yeni limana doğru giden adam. Ve hep ıslık çalarak... Ayaklarının neredeyse değdiği kabuğu soyulan kazıklı muz bahçesini yoldan ayıran ağaçlık yer arasında elli uzun metre var. Bunu çok iyi biliyor, çünkü tel örgüyü çevirirken uzaklığı kendisi ölçmüştü.

Ne oluyor o zaman? Yoksa bu Misiones'deki, onun koruluğundaki, onun bostanındaki, onun daha pek çelimsiz olan muz bahçesindeki tüm diğer öğleler

gibi bir öğle değil mi? Elbette öyle! Kısa çimenler, karınca yuvaları, sessizlik, yakıcı güneş...

Hiçbir şey, hiçbir şey değişmedi. Sadece o farklı. İki dakikadan beri varlığının, yaşayan varlığının artık ne beş ay boyunca hiç durmadan çapalayarak tek başına oluşturduğu bostanla ilgisi var, ne de kendi elleriyle yetiştirdiği muz bahçesiyle. Ne de ailesiyle. Birdenbire ve tüm doğallığıyla sökülüp alındı yaşamdan, kaygan bir ağaç kabuğu ve karnındaki bir bıçak yüzünden. İki dakikadır ölüyor.

Adam, çok yorgun ve çimenlerin üzerinde sağ tarafına uzanmış bir halde, her baktığında ona sıradan ve normal görünen bu son nokta olgusunu kabullenmemek için her zamanki gibi direniyor. Saati iyi biliyor, on bir buçuk... Her zamanki adam köprüden yeni geçti.

Ama yanılmış olması mümkün değil mi!.. Bıçağının sapı (onu hemen bir başkasıyla değiştirmesi gerekecek) sol eliyle dikenli tel arasında sıkışıp kalmıştı. Ormanda geçen on yıldan sonra, bir bağ bıçağı nasıl kullanılır çok iyi biliyor. Sadece bu sabahki çalışmadan çok yorgun düştü ve hep yaptığı gibi biraz dinleniyor.

Kanıt mı?.. Ama şimdi dudaklarının birleştiği yerden içeri giren ot onun kendisinin birer metre arayla ektiği buğdayın filizi! Ve şu da onun muz bahçesi! Ve şu tel örgülerin önünde hızlı hızlı soluyan da onun atı! Onu çok iyi görüyor, direklerle tutturulmuş tel örgüden bu tarafa geçmeye kalkışmayacağını biliyor, çünkü adam neredeyse direğin tam dibinde yatıyor. Onu çok iyi seçiyor; böğründen ve sağrısından süzülüp inen siyah ter damlalarını görüyor. Güneş tam tepede ve en küçük bir esinti bile yok, çünkü muz ağaçlarının bir kâkülü bile oynamıyor. Her gün, bugün olduğu gibi, hep aynı şeyleri gördü.

...Çok yorgun ama sadece dinleniyor. Artık epey bir dakika geçmiş olmalı... ve saat on ikiye çeyrek kala, oradan yukarıdan, kırmızı çatılı ahşap evden karısı ve iki çocuğu öğle yemeği için onu aramaya muz bahçesine doğru gelecekler. Annesinin elinden kurtulmayı çok seven küçük oğlunun sesini her zaman diğerlerininkinden önce duyar : Baba! Baba!

Horacio Quiroga (1878-1938) Uruguaylı, Latin Amerika öykücülüğünün doruktaki adı. Uzun yıllar, ormanın gizlerini, onun gizem ve trajedi dolu büyüklüğünü özümseyerek tropikal Misiones (Arjantin) bölgesinde yaşadı. Öykülerinin çoğu bu atmosferde gelişir ve son bulur. En önemli öykü kitapları *Cuentos de amor, de locura y de muerte* (1917), *El desierto* (1924) ve Los desterrados (1926).

Çok sayıdaki yapıtları arasında, iyilik ve sevecenlik dolu öykülerin yanı sıra, insanoğlunun düşmanca bir tavırla kendini savunarak kavga verdiği öyküler de vardır. Bazen, belki de kendi yaşamındaki dramatik deneyimlerinin bir yansıması olarak, şiddet dolu bir ölüm tutkusu anlatılır. Profesör Benito Varela'ya göre, "Onunki, Misiones'de yaşayan canlıların ve çiçeklerin görüntüsü; kullandığı Poe'ya ait teknikler; insanın doğayla olan savaşının evrensel boyutu; ölümün en uç noktası ve anlatıcının monolog halindeki kahramanın yanındaki varlığıyla tüm öykülerine nüfuz eden ve yavaş yavaş ortaya çıkan bir gerçekliktir."

Bu o değil mi?.. Tabii ki, dinle! Demek tam saati. Kesinlikle oğlunun sesini duyuyor..

Ne kâbus?.. Ama bu da diğerleri gibi bir gün, hepsi gibi sıradan, bu kesin! Keskin ışık, sararmış gölgeler ve yasaklanmış muz bahçesinin önündeki hareketsiz malakarayı bile terleten, etindeki sessiz fırın sıcağı.

...Çok yorgun, çok, ama o kadar. Kaç kere şimdiki gibi öğle vakti evine dönerken o buraya geldiğinde hiçbir şeye benzemeyen, önceleri bakir bir orman olan bu bostanın içinden geçmişti! O zamanlar da çok yorgun dönerdi, sol elinden aşağı sarkan bıçağıyla ve ağır adımlarla.

Şimdi de uzaklaşabilir oradan düşünce olarak, eğer isterse; eğer isterse bir anlığına bedenini terk edip kendisinin yaptığı bentlerin üzerinden her zamanki sıradan manzarayı görebilir : iyice sertleşmiş keskin volkanik taşları, muz bahçesini ve yokuşta iyice küçülmüş ve yola doğru bükülen tellerle çevrili kendi evinin kırmızı avlusunu. Ve bostanını daha uzaktan bile görür, kendi elleriyle yarattığı eserini. Ve kabuğu soyulmuş bir direğin kıyısında, tam olarak her gün yaptığı gibi sağ tarafının üzerinde uzanmış ve dizleri bükülü olarak kendisini de görebilir, çok yorgun olduğu için çimlerin üzerinde güneşlenen bir kütle gibi dinlenmekte olan kendi gövdesini...

Ama üzerinde terden çizgiler oluşan ve sakındığı için tel örgülerin köşesinde hareketsiz duran at da yerdeki adamı görüyor ve bu yüzden de istediği gibi muz bahçesine dadanamıyor. Artık iyice yaklaşan seslerin arasında – Baba! – hareketsiz kulaklarını uzunca bir süre yerdeki kütleye çeviriyor : ve sonunda sakinleşip direkle uzanan adamın – artık dinlenmekte olan – arasından geçmeye karar veriyor. ❁

İspanyolcadan çeviren : Bülent Kale

DEKALOG

HORACIO QUIRAGO

1

Bir ustaya inan – Poe, Maupasant, Kipling, Çehov – tıpkı tanrı gibi.

2

Sanatının erişilmez bir zirve olduğuna inan.
Ona hükmetmeyi hayal etme. Bunu yapabildiğin
zaman kendin bile bilmeden bunu başaracaksın.

3

Taklitten mümkün olduğunca kaçın, ama etki çok
güçlüyse taklit et. Kişiliğinin gelişimi her şeyden
çok uzun bir sabır ister.

4

Başaracak kadar yetenekli olduğuna değil ama
yapmak istediğin şeye olan tutkuna körü körüne
inan. Sanatını sevgilin gibi sev, tüm kalbini vererek.

5

Daha birinci kelimeden nereye gideceğini bilmeden
yazmaya başlama. İyi kotarılmış bir öyküde ilk üç
satır neredeyse son üç satır kadar önemlidir.

6

Tam olarak şu durumu açıklamak istiyorsan : "Nehir tarafından soğuk bir fırtına koptu." İnsan dilinde bunu açıklamak için bunlardan daha iyi kelimeler yoktur. Bir kez kelimelerin sahibi oldun mu artık bunlar birbiriyle uyumlu mu, değil mi gözlemek için endişelenme.

7

Gereksiz sıfatlar kullanma. Zayıf bir ismi ne kadar renk adlarıyla beslersen besle faydasızdır. Eğer renkli kelimeyi bulduysan onun zaten başka hiçbir şeyde olmayan bir rengi vardır. Ama onu bulmak gerek.

8

Karakterlerini eline al ve onları finale kadar sağlam olarak taşı, senin başlangıçta onlar için tasarladığın yoldan sapmadan. Kendini onların yerine koyarak aklını karıştırma, ya da şöyle diyelim, onlar için nasıl göründükleri önemli değildir. Okuru boşu boşuna yorma. Bir öykü boş laflardan arındırılmış bir romandır. Bunu tartışmasız bir gerçek gibi al, böyle olmasa bile.

9

Bir heyecan seline kapılıp yazma. Önce heyecanının ölmesini bekle, sonra yeniden canlandır. Eğer onu herhangi bir şekilde yeniden canlandıracak yeteneğin varsa o zaman sanatında yolun yarısına geldin demektir.

10

Yazarken arkadaşlarını düşünme, yazdıklarının hayatına yapacağı etkiyi de. Sanki kurduğun öykü, kendi küçük atmosferinde yer alan, içlerinden birisi de sen olabileceğin karakterlerden başka kimseyi ilgilendirmiyormuş gibi yaz. Bir öyküye başka türlü yaşam verilemez.

İspanyolcadan çeviren : Bülent Kale

HEINRICH BOLL

Sonbaharda Yalnızlık

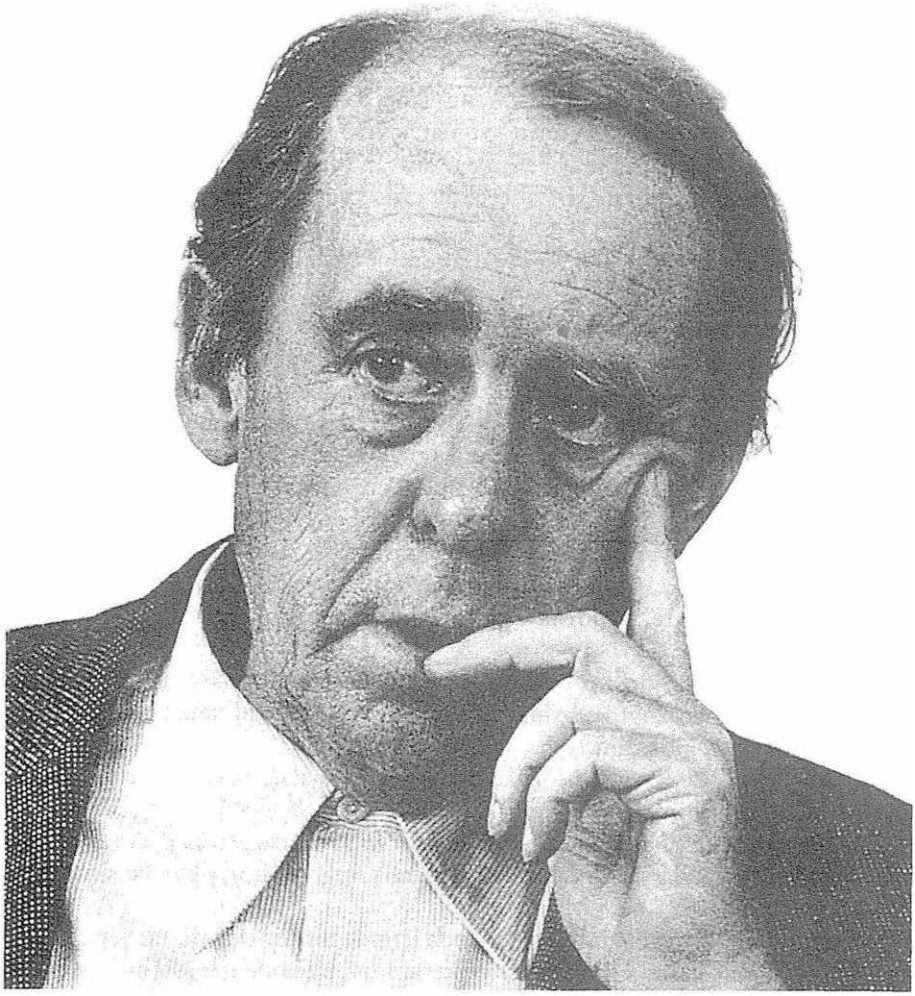

O KÖŞEDE ne kadar durduğumuzu bilmiyorum. İçimi, nedeni belli olmayan ve tanımlanamaz bir umut doldurmuştu. Sonbahardı ve her defasında, tramvayın sokağın köşesinde her duruşunda, üzerimize bir insan seli geliyordu, adımları yeşillikte hışırdıyordu ve adımlarında sevinç vardı, evine giden insanların sevinci...

Orada uzunca bir zaman durmuş olmalıyız. Hava henüz aydınlık sayılırdı, birbirimize tek bir söz söylemeden orada sanki nöbet tutuyorduk; yavaş yavaş

yapraklarını döken çınar ağaçlarının tepesinden süzülen koyu sarı ışığın altında maddeleşen sonbahar hüznünün nöbetini...

Gerçekten de ortada bir neden yoktu, ama her defasında, köşeden gelen tramvayın zilini her çalışında, içinden çıkan insan selinin caddeye her dökülüşünde ve tramvayın tiz bir zil sesiyle yoluna yeniden devam edişinde, bizi tanıyan ve bizi yanına alacak birinin gelmesi gerektiğine inanıyorduk, eve giden adımlarıyla bizim yorgun ve kayıtsız yürüyüşümüzü canlandırıp kendi sevincinin temposuna uyduracak birini bekliyorduk.

Önce hep yalnız olanlar geliyordu; bunlar çok hızlı yürüyorlardı. Daha sonra birbirleriyle canlı biçimde söyleşen gruplar, çiftler ya da üçlüler geliyordu. En sondan da yine, yorgun argın ağır çantalar taşıyan yalnızları görüyordunuz. Yavaş yavaş yanımızdan geçiyorlar ve bahçelerde cadde arasına serpilmiş evlere dağılıyorlardı...

İstasyonda beni yakalayan bu şey durgun bir coşkuydu. Son kişi de yanımızdan geçtikten sonra ve bir sonraki tramvayın – en son istasyondaki – zilleri duyulduğunda ve insanlar köşedeki istasyonun o çıtırdayan sesleri içinde gürültüyle koşuşturup bize yaklaşmadan önce dakikalar daha da yavaşladı...

Dalları bakımsız bir bahçenin çitleri üzerine sarkan bir mürver ağacının gölgesinde duruyorduk. Yüzü durgun bir coşkuyla, arasından insanların bize doğru yaklaştığı hışırtılı yeşilliğin olduğu o yöne doğru bakıyordu. İki ay boyunca sessiz ve katı bir biçimde bana eşlik eden, sevdiğim, çoğu zaman da nefret ettiğim yüz, iki ay boyunca...

Dört tramvay boyunca, akşamın durmadan daha da derinlere çöken hüznü ve sonbaharın o sessiz, neşeli ve ıslak çürüyüşünde orada durmak heyecanlıydı; fakat sonra birdenbire, kendisine ait olabileceğim birinin gelmeyeceğini anladım...

"Ben gidiyorum," dedim boğuk bir sesle, çünkü aynı noktada uzun bir süre bekliyorduk. Acımasızlığı ve belirsizliği yavaş yavaş üzerimi kaplayacak olan bir bataklığın dibinde gibiydim.

"Yalnız git," dedi yüzüme bakmadan ve iki aydan beri ilk kez eklemeyi unuttu : Ben de seninle geliyorum.

Gözlerini kıstı ve caddede öylece duran ve yalnızca, yavaşça dönerek yere düşen yalnız yaprakları aydınlatan sert metalik ışığın altında hareketsizce bana baktı.

"İşte böyle," diye düşündüm ve o anda içimde bir şey eksildi, bir şey çözüldü ve yüzümün parçalanıp ağzımın acı ve keskin bir biçimde gerildiğini duyumsadım. İçimdeki coşkunun önce yoğunlaşıp sonra da bir darbeyle çözüldüğü o anda, iki aydır içimde taşıdığım o sönük ve hüzünlü boşlukta, tuhaf bir hızla bir şey kıpırdandı. Çünkü o anda anlamıştım ki, o burada durarak tamamen belli bir şeyi bekliyordu. Bu nokta, mürver ağacının geniş gölgesi altındaki bu sokak köşesi, onun için bir varış noktasıydı, iki ay süren yorucu bir uçuş ve yürüyüş sonrasında ulaşacağı bir varış noktası. Benim içinse, diğer binlercesi gibi bir sokak köşesiydi.

Uzunca bir süre ona baktım, onu rahatsız edemezdim, çünkü çoktandır beni fark etmiyordu bile. Belki o da benim çoktan gittiğime inanıyordu. Beklenti dolu

bakışında nefrete benzer bir şey vardı, soluk alıp verişinin kısa darbeleri onu tıpkı bir patlama öncesinde olduğu gibi yavaşça titretiyordu...

"İki sigarasından birini bana vereceği," diye düşündüm yorgun bir biçimde, "ve ekmeğinin bir parçasının bana ait olduğu elbette aklına gelecek." Çekinerek bunu ona soracaktım ki, tam o anda köşede başka bir tramvay göründü. Daha sonra bir an için, bastırılmış bir haykırışla öne sıçramadan önce, yüzündeki ilk ve son gülüşmeleri gördüm. Yan tarafından içine girdiği bir insan düğümünün içinde, bir kadının, sonbahar akşamının hüzünlü durgunluğunu yırtan ve yüreğimin şaşkın boşluğunu dolduran alçak haykırışını işittim. Sonunda anladım ki artık yalnız yürümek zorundaydım. Sigarayı ve ekmeği yitirecektim, iki aydır birlikte yaşadığımız tehlikeyi ve birlikte tattığımız açlığı...

Geri döndüm, yorgun ayaklarımı yeşilliklerin altın sarısı dalgalarına gömdüm ve şehirden çıkıp karşıma çıkacak herhangi bir yere gittim. Çöken akşamın soğuk tazeliği içinde bir patates ateşinin baharatlı kokusu salınıyordu, çocukluğun ve arzuların kokusu. Gökyüzü soluk ve yıldızsızdı. Ufukta yalnızca sırıtan ayın yüzü asılıydı ve alaylı alaylı bana bakıyordu, sanki karanlığın ağırlığı altında sürüklenmeye devam ediyordum, herhangi bir yere... ❁

Almancadan çeviren : S. Gökçen Ezber

GÖÇEBE ÖYKÜLER

ANA MARIA MATUTE

Öykü kurnazdır. Şarabın içine süzülür, yaşlıların dillerine, azizlerin öykülerine. Hantal bir ezgiye dönüşür meyhanede içip saz çalan yolcunun gırtlağında. İftiraların içine gizlenir, yolların kesiştiği yere, mezarlıklara, samanlıkların karanlığına. Öykü geçip gider ama izlerini bırakır.

ÇOK AZ şey bir öykünün kelimeleri kadar büyülü olabilir. Göndermelerle dolu kısa öyküler kanat takıp yeri göğü olmayan uzak diyarlara götüren bambaşka bir gücün sahibidirler. Öyküler ilk çocukluğun en yoğun ve en unutulmaz görüntülerini oluştururlar. Dünyanın tüm çocukları öykü dinlemişlerdir. Yazılması gerekmeyen bu öyküler, kulaktan kulağa, anlatıcının sözcüklerinden çok dinleyicinin hayal gücüyle hareket eden görüntüler ve figürler taşırlar.

Sonunda sadece yarım düzine öykü olduğu kanısına vardım. Ama öyküler iflah olmaz gezginlerdir. Öykülerin kanatları makul ve inanılır olanın çok daha uzağına ve çok daha hızlı giderler. Köylerde, kasabalarda anlatılır öyküler. Soğuk kış gecelerinde alabildiğine yumuşak bir sesle. Kapı aralıklarından içeri inildeyerek süzülen, inceden ve derin bir ürpertiyle kemik sızlatan rüzgâr gibidirler. Hatta öyle öyküler vardır ki, neredeyse daha sıkı giyinmeye zorlarlar dinleyeni ve ateşe daha da yaklaşmaya; eller bir yerlere gizlenmiştir ve gözler yumulur.

Diyorum ki öyküler geceleri anlatılır. Binlerce yıldan beri dağları aşarlar; evlerde, ambar köşelerinde, ateşte uyurlar. Geçip giderken, tıpkı gezginler gibi. Bu yüzden öyküleri anlatanlar hep yaşlılardır, uyuyamayanlar, geçmişe özlem duyanlar.

Öyküler, kendi gizemlerinden, çocukça bilinçsizliklerinden ve zalimliklerinden gelen bir şeyle başıboşturlar. Ağlatırlar ya da güldürürler, nereden geldiklerini unuturlar, anlatıldıkları yerin geleneklerine ve giysilerine bürünürler. Evet, gerçekten yarım düzineden fazla öykü yoktur, ama yine de ne çok çocuğu yoldan çıkarmışlardır!

Ben küçükken dedem bana kardan çocuğun öyküsünü anlatırdı. Bu kardan çocuk onun ağzında kaçınılmaz olarak bizim dağlarımızın bir görüntüsüne yerleşir kalırdı, yaşlı Kastilya'nın yüksek bir tepesine. Öyküdeki köylüler benim için; kavruk tenli, aksi, kısa ve net konuşan ölü bakışlı karıkocalardı, tıpkı kendi topraklarımızda gördüklerim gibi. Bu öyküdeki adam bir gün kar yağdığını görürdü. Ben o zaman yine onun gözleriyle zorlu dağ kışlarını görürdüm, ağaçların üzerinde yıldızlar ışıldayan, nemli siyah iskeletlerini. O upuzun yolları görürdüm, yüksek dağı ve üstlerinde taştan kabartmalar olan kocaman bulutlarıyla o gri

gökyüzünü. Öyküdeki adam, kar yağdığını gören, çok üzülüyordu, çünkü çocukları yoktu. Dışarı çıkar ve kardan bir çocuk yapardı. Karısı pencereden ona bakardı. Dedem açıklardı : "Çocuğun ayakları iyi olmamış, adam eve gelmiş, karısı ona bir tava getirmiş. Böylece çocuğun ayağı için becerebildikleri en iyi kalıbı çıkarmışlar." Hayalgücünü bundan daha çok zorlayan bir şey olamaz. Elbette, benim için, o zaman, bundan daha doğal bir şey olamazdı. Kadını o katran karası tavayı getirirken tüm netliğiyle görebiliyordum. Bunun üzerine kardan çocuk canlanırdı. Ben adamın o küçük ayakların kalıbını nasıl çıkardığını tüm berraklığıyla görmeye devam ederdim. "Çocuk o zaman konuşmaya başlamış." Dedem devam ederdi. Burada öykünün mucizesi gerçekleşiyordu. Onun büyüsü tatlı ve dokunaklı bir yağmurla yıkardı yürekleri. Ve yeni ve tedirgin bir dünya sarsılmaya başlardı. Kardan çocuğun konuşmaya başlaması da çok doğaldı elbette... Dedemin dudaklarından dökülen öyküde ve görüntülerde de başka bir şekilde olamazdı. Dedem, sonra, çocuğun büyüdüğünü, altı yaşına geldiğini söylerdi. Ama Aziz Juan gecesi de gelmişti. Öyküde Aziz Juan gecesi gerçekte olmayan bir kokuya, bir sıcaklığa ve bir ışığa sahipti. Aziz Juan gecesi sadece öykülerde olan bir geceydi. Ve o gece hâlâ aklımın almadığı çok büyük ateşler olurdu. Dedem bana anlatmaya devam ederdi : "Bütün çocuklar ateşin üzerinden atlamışlar, ama kardan çocuk korkuyormuş. Onunla o kadar çok alay etmişler ki sonunda atlamaya karar vermiş. İşte o zaman, biliyor musun ne olmuş kardan çocuğa?" Evet, bunu çok iyi hayal edebiliyordum. Eriyip su oluncaya kadar yumuşadığını görüyordum kardan çocuğun. Sonsuza kadar yok oluyordu. "Peki ateş sönmemiş mi?" Boş bir merakla soruyordum. Ah! ama dedem bunu bilmiyordu. Sadece yaşlı köylülerin çocuklarını kaybettikleri için çok ağladıklarını biliyordu.

Kısa bir süre önce dedemin ağzından dinlediğim kardan çocuk öyküsünün eski bir Ukrayna halk hikâyesi olduğunu öğrendim. Ama dedemin anlattığıyla okuduğum ne kadar farklıydı! Bu kardan çocuk dağları ve nehirleri aşmış, uzun keçe çizmeler giymiş, çıplak ayak ya da çarıkla gezmiş, beyaz ya da kırmızı etek giymiş, sarışın olmuş ya da siyah atlı, altın paralarla ya da bakır düğmelerle süslenmiş ve sonunda siyah kemerli tokalı ve örgülü saçları kafasının iki yanında sallanan bir çocuk olarak bana ulaşmıştı. Ben diyorum ki kardan çocuk daha sonra tıpkı şu öykülerdeki kuşlar gibi onların sonsuza dek aradıkları güneşin hiç batmadığı masal ülkelerine gidecek. Ve orada eriyip yok olmak yerine canlı ve kardan olmaya devam edecek, başka giysilerle, başka dillerde, bir ormanda ya da bir köy evinde her gün onun için yanmakta olan o ateşin üzerinde her gün suya dönüşerek. Kardan çocuğun öyküsü de tıpkı iyi kardeşle kötü kardeşin öyküsü, tıpkı cimrinin ve üçüncü aptal çocuğunki gibi, tıpkı üvey annenin ve iyi perininki gibi tüm ülkelerde dolanacak. Oraya, tren nedir bilmeyen benim köyüme yürü-

---

Ana Maria Matute, 1926 yılında Barcelona'da doğdu. Roman ve çocuk kitapları yazarı. İspanya'nın en önemli edebiyat ödüllerini aldı.

yerek varacak. Öykü kurnazdır. Şarabın içine süzülür, yaşlıların dillerine, azizlerin öykülerine. Hantal bir ezgiye dönüşür meyhanede içip saz çalan yolcunun gırtlağında. İftiraların içine gizlenir, yolların kesiştiği yere, mezarlıklara, samanlıkların karanlığına. Öykü geçip gider ama izlerini bırakır. Ve onlar, tıpkı arabaların peşinden havlayarak koşan köpekler gibi ardından sürüklenirken bile o yoluna devam eder. Öykü, kanatlarının altında çocukların o tuhaf kuşkularını taşıyarak geceleyin gelir ve geri döner. Gizlice, soğukla dövüşerek oluklardan kaçıp gider. Bazen kurnazdır, bazen masum, bazen zalim. Mutlu ya da hüzünlü. Ama her zaman özlemle anacağımız bir şeyler götürerek, o yaşlı göçebe yüreğiyle. ❁

İspanyolcadan çeviren : Bülent Kale

ÖYKÜDE KONU

JULIO CORTÁZAR

Tüm kalıcı öyküler, içinde dev gibi bir ağacın uyumakta olduğu bir tohum gibidirler. Bu ağaç bizim içimizde büyür ve gölgesi belleğimize düşer.

DÜNYANIN çetrefilli diliyle çevrelenen ve az ya da çok içinde bulunduğu tarihsel gerçeklere bağlı olan bir öykü yazarı, ilkönce belirli bir konu seçer ve bundan bir öykü çıkarır. Bu – bir konu seçmek – o kadar da basit değil. Bazen bunu öykü yazarı seçer, bazen de konu yazarın direnemeyeceği bir biçimde kendini dayatır. Bana gelince, benim öykülerimin büyük bir bölümü – nasıl denir – benim isteğim dışında yazıldılar. Öyle ya da böyle benim kendi irademle yazıldılar, sanki ben neyin olacağını bilen ve öyle çok bir çaba göstermeyen bir medyumdan başka bir şey değilmişim gibi. Ama bu, her birinin kendi mizacına bağlı olabilir, temel olanı değiştirmez, biraz önce dediğim gibi *konu vardır,* uydurulmuş ya da isteyerek seçilmiş ya da hiçbir şeyin tanımlanamadığı bir yerden garip bir şekilde kendini dayatmış. Tekrar ediyorum, konu vardır ve bu konu bir öyküye dönüşecektir. Bu dönüşüm olmadan önce, kendi içinde bu konu için ne diyebiliriz? Niye bu konu da başkası değil? Bilinçli ya da bilinçsiz hangi nedenler öykü yazarını belirli bir konu seçmeye iter?

Bana öyle geliyor ki, içinden iyi bir öykü çıkacak bir konu her zaman ayrıksıdır, ama bununla, iyi bir öykü sıradışı olmalıdır, demek istemiyorum, sıradışı, gizemli ya da alışılmamış. Tam aksine, öykü yazarı tümüyle gündelik ve önemsiz bir olayı anlatmayı da deneyebilir. Ayrıksı olanın doğasında mıknatısa benzer bir özellik vardır, önce yazarda pıhtılaşır, daha sonra okuyucuda. İyi bir konu, her şeyi içinde sezginin, duygunun ve anılarda ya da duygularda sürekli gidip gelen fikirlere kadar sonsuz sayıda kavramın birbirine bağlı olduğu bir ilişkiler sistemine çeker. İyi bir konu, çevresinde bir gezegen sistemi dönüp duran bir güneş gibidir;

ve çoğu kez öykü yazarı, sözcüklerin yıldızbilimcisi, açıklayıncaya kadar bu durumun farkında olmayan bir yıldız gibidir. Ya da daha alçakgönüllü ve güncel olmak için aynı zamanda iyi bir konuda atom sistemi gibi bir şey de vardır, çevresinde elektronların döndüğü bir çekirdek. Sonuç olarak, tüm bunlar yaşamın yerini alan, bizi kendi içimizden çıkmaya ve daha karmaşık ve daha güzel bir ilişkiler sistemine girmeye zorlayan bir dinamiğe benzemiyor mu? Pek çok kere unutulmaz öykülerin gerçek özelliği nedir, diye sorarım kendime. Onları da diğerleriyle birlikte aynı zamanda okuruz, hatta aynı yazarda bile olabilirler. Yıllar geçtikten ve o kadar yaşadıktan ve unuttuktan sonra buradayız, ama bu küçük ve önemsiz öyküler, sonsuz yazın denizindeki bu kum taneleri, hâlâ içimizde gidip gelirler.

Gerçekten de herkesin kendisine ait bir öykü koleksiyonu yok mudur? Benim var, birkaç isim verebilirim. Edgar Poe'dan "William Wilson", Guy de Maupassant'tan "Sabun Topağı" var. Küçük gezegenler döner de döner : İşte şurada Truman Capote'tan "Bir Yılbaşı Hatırası" var, Jorge Luis Borges'den "Tlon", "Uqbar" ve "Orbis Tertius", Juan Carlos Onetti'den "Gerçekleşen Bir Düş", Tolstoy'dan "İvan İlyiç'in Ölümü", Hemingway'den "Elli Bin Dolar", Izak Dinesen'den "Hayalciler" ve bu şekilde sürer de sürer. Şimdi siz tüm bu öykülerin bir antolojide yer almak zorunda olmadıklarını söyleyeceksiniz. Peki neden insanın aklında kalıyorlar öyleyse? Unutulamayan öyküleri düşünün, göreceksiniz ki hepsi aynı özelliğe sahip : anlatılan basit olaydan çok daha geniş sonsuz bir gerçeklikle ilintililer, bu yüzden görünen içeriğinin sadeliği ve metnin kısalığı kuşku duyulmayan bir güçle bizi etkilerler. Ve belli bir zamanda bir konu seçen ve ondan bir öykü çıkaran kişi eğer bu seçimi – bazen o bunun bilincinde olmadan – küçük olan büyük olana, bireysel ve dar kapsamlı olandan insan ruhunun özüne olan masalsı açılımı içeriyorsa, o büyük bir öykü yazarıdır. Tüm kalıcı öyküler, içinde dev gibi bir ağacın uyumakta olduğu bir tohum gibidir. Bu ağaç bizim içimizde büyür ve gölgesi belleğimize düşer. ▨

İspanyolcadan çeviren : Bülent Kale

ANLATI

JONATHAN CULLER

Kuramcılar aynı zamanda öykülerin işlevlerini de tartışırlar. Öykü-anlatıcılar çoğu zaman, "ne olmuş yani?" sorusunu görmezden gelmek isterler. Fakat bir öyküyü değerli kılan nedir? Öyküler ne yaparlar?

EDEBİYAT bir zamanlar, her şeyden önce şiir anlamına geliyordu. Roman çağdaş bir başlangıçtı, biyografiye ve tarihe çok yakındı ve yazınsallığı açısından lirik ve epik şiirin ortaya koyduğu yüksek duygulara ulaşamayan popüler bir biçimdi. Fakat yirminci yüzyılda roman hem yazarların yazdıkları, hem de okurların okudukları açısından şiiri gölgede bıraktı ve 1960'lardan bu yana anlatı, edebiyat eğitiminde de etkin bir yer kazandı. İnsanlar hâlâ şiir üzerinde çalışıyorlar – çoğu zaman bu bir gereklilik –, fakat romanlar ve kısa öyküler öğretim izlencelerinin temelini oluşturmakta.

Bu, sevinçle öykülere yönelen ve çok az şiir okuyan büyük bir okur kitlesinin seçiminin sonucu değil yalnızca. Edebiyat ve kültür kuramları, anlatı için giderek daha büyük bir kültürel temel oluşturmaya yöneliyor. Ortaya atılan düşünceye göre, öyküler, yaşamımızı belli bir yere yönelmiş bir süreç olarak görürken ya da kendimize dünyada olup bitenleri anlatırken, nesneleri anlamlı kılmamızı sağlayan temel bir yol. Bilimsel açıklamalar, nesneleri belli kanunların çevresinde gruplandırarak anlamlandırır – *a* ve *b* geçerli olduğu zaman, *c* ortaya çıkar – fakat yaşam çoğu zaman böyle değildir. Yaşam, neden ve sonuç ilişkisi üzerinde temellenmiş bilimsel bir mantığı değil, öykünün mantığını izler. Öyküde anlamak demek, bir şeyin başka bir şeyi nasıl izlediği ve bir şeyin nasıl ortaya çıktığını algılamaktır : Maggie'nin nasıl olup da Singapur'da bilgisayar işine girdiği, Goerge'un babasının nasıl olup da ona bir araba verdiği gibi.

Olaylardan, olası öyküler aracılığıyla anlam çıkarırız; tarih felsefecileri, tarihi açıklarken bilimin nedensel mantığını değil, öykünün mantığını izlediklerini belirtmişlerdir : Fransız Devrimi'ni anlamak, bir olayın diğer bir olayı nasıl izlediğini gösteren öyküyü anlamakla olur. Anlatı düzenekleri kapsayıcıdır : Frank Kermode, tıklayan bir saatin "tik tak" diye çalıştığını söylediğimizde kurmaca bir ses çıkardığımızı belirtiyor. Bunu yaparak fiziksel olarak eş olan iki sesi birbirinden ayırıyoruz; başlangıcı *tik,* sonu da *tak* biçimine sokuyoruz. "Saatin *tik tak*'ını olay örgüsü dediğimiz şeyin bir modeli olarak algılıyorum, zamana biçim vererek onu insanlaştıran bir kurgu."

Anlatı (anlatıbilim) kuramı, edebiyat kuramının etkin bir dalı olmuştur ve

edebiyat çalışması, anlatı düzenekleri – olay kurgusu, değişik anlatıcılar, anlatı yöntemleri – üzerine ortaya atılmış kuramlara dayanır. Anlatı sanatı, hem anlatının bileşenlerini anlamaya çalışır, hem de belli anlatıların etkilerini nasıl sağladıklarını inceler.

Fakat anlatı yalnızca akademik bir konu değildir. İnsanların öykü dinleme ve anlatmaya yönelik temel bir güdüleri vardır. Çocuklar çok erken yaşlardan başlayarak, temel bir anlatı yeteneği diyebileceğimiz bir yeti geliştirirler : öykü dinlemek isterler ve sonuna gelmeden öyküyü bırakmaya çalıştığınızda kandırıldıklarını anlarlar. Bu nedenle, anlatı kuramı üzerine soracağımız ilk soru, "gerektiği gibi" biten bir öykü ile bazı şeyleri belirsizlik içinde bırakan tam bitmemiş bir öyküyü birbirinden ayırmamızı sağlayan bilgimiz, bizi öyküler konusunda tam olarak ne kadar aydınlatıyor? Bu durumda anlatı kuramı, sözü edilen bu anlatı yetisini açıklamak olabilir, tıpkı dilbilimcilerin, dilbilimsel yetiyi açıklamaya çalışmaları gibi : bir dili konuşanların, o dil hakkında ayırdında olmadan sahip oldukları bilgiler gibi. Kuram bu noktada, sezgisel ve kültürel bir bilginin ya da anlayışın açıklanması olarak değerlendirilebilir.

Bir öykünün temel gereksinimleri nelerdir? Aristo, olay örgüsünün, bir anlatının en temel bileşeni olduğunu söyler; iyi öykülerin başının, ortasının ve sonunun olması gerektiğini ileri sürerek, bu içsel düzenin oluşturduğu ritmin, bize haz verdiğini belirtir. Fakat belli olay dizilerinin bu biçime girdiği izlenimi veren unsur nedir? Kuramcılar ortaya birkaç açıklama koymuşlar. Temel olarak, olay örgüsünün bir değişime, dönüşüme gereksinimi vardır. Öncel bir durum olmalı, olayı tersine çeviren bir değişim ve bu değişimi önemli kılan bir çözüm. Bazı kuramlar, hoşa giden olay örgüleri ortaya çıkaran bazı eşgüdümlülük biçimleri üzerinde dururlar; örneğin karakterler arasındaki bir ilişkiden karşıt ilişkiye yöneliş ya da bir korku ya da önseziden çözüme ve dönüşe, bir sorundan çözümüne ya da yanlış bir suçlama ve yorumdan bunun düzeltilmesine. Bu durumların her birinde, olay düzeyindeki gelişmelerle konu düzeyindeki değişimler arasında bir bağ görüyoruz. Yalnızca birbiri ardına sıralanmış olaylardan bir öykü çıkmaz. Başlangıçla ilgisi olan bir son olmalı – bazı kuramcılara göre son, öyküde anlatılan olayların öncül nedenleri ile ilişkili olmalıdır.

Eğer anlatı kuramı, anlatı yetisi ile bağıntılıysa, bu durumda okuyucuların olay örgüsünü algılama yetenekleri üzerinde de odaklanmalıdır. Okuyucular iki yapıtın, aynı öykünün değişik yorumları olduğunu söyleyebilirler; olay örgülerini özetleyip bu özetin yeterliliğini tartışabilirler. Her zaman aynı düşüncede olmayabilirler, fakat farklı düşünceler ortak bir algılama zemini ortaya çıkarabilir. Anlatı kuramı, herhangi bir dilden ya da simgesel araçlardan bağımsız bir yapı düzeyinin – genelde 'olay örgüsü' dediğimiz unsur – bulunduğunu varsayar. Çeviride yitip giden şiirin tersine, olay örgüsü bir dilden diğerine ya da bir ölçütten diğerine yapılan çevirilerde korunabilir : sessiz bir film ya da bir çizgi film, kısa öykülerde gördüğümüz olay örgülerine sahip olabilir.

Ne var ki olay örgüsünü iki ayrı açıdan ele alabileceğimizi görüyoruz. Bir açıdan baktığımızda olay örgüsü, gerçek bir öykü oluşturmak için olayları belli bir düzene sokmaktır : yazarlar ve okurlar, çevrelerindeki nesneleri anlamlı kılmak için, olayları belli bir olay örgüsü içinde biçimlendirirler. Diğer bir açıdansa olay

örgüsü anlatılarla biçimlenen bir şeydir, çünkü aynı "öyküyü" değişik yollarla anlatırlar. Bu durumda üç karakter arasında geçen olaylar dizisi (yazarlar ve okurlar tarafından) heteroseksüel bir aşkı anlatan, genç bir erkeğin genç bir kadınla evlenmek istediği, fakat bu isteklerinin büyükler tarafından engellendiği ve olaylarda ortaya çıkan bir değişim sonucu bu genç âşıkların birleşme olanağı bulduğu basit bir olay örgüsüne dönüştürülebilir. Bu üç karakterli olay örgüsü anlatı biçiminde, acı çeken genç kızın, kızgın babanın ya da genç erkeğin ya da bu olup bitenler karşısında şaşıp kalmış bir izleyicinin ya da her karakterin en derin duygularını betimleyebilen ve bu olaylardan kendi isteği ile uzak duran yetkin ve güvenilir bir anlatıcının açısından aktarılabilir okuyucuya. Bu açıdan baktığımızda, olay örgüsü ve öykü sunulmuş, söylem ise bunun çeşitli biçimlerde simgeleşmiş halidir.

Tartıştığım bu üç düzey – olaylar, olay örgüsü (ya da öykü) ve söylem – iki karşıt uç olarak işlerler : olaylar ve olay örgüsü arasında ve öykü ile söylem arasında.

olaylar / olay örgüsü
öykü / söylem

Olay örgüsü ya da öykü, söylem tarafından belli bir açıdan ele alınmış malzemenin sunulmasıdır. Fakat olay örgüsü zaten olayları belli bir biçime sokar. Olay örgüsü bir düğünü bir öykünün mutlu sonu ya da başlangıcı yapabilir – ya da bunu ortaya aktarabilir. Fakat okuyucuların genelde karşılaştığı şey metnin söylemidir : Olay örgüsü, okuyucuların metinden çıkarımlarda bulunarak ulaştığı bir şeydir ve bu olay örgüsünün çıktığı temel olayların da, okuyucunun çıkarımı ya da kurmacasıdır. Eğer olay örgüsü biçimine sokulmuş olaylardan söz edersek, olay örgüsünün anlamlılığının ve düzeninin altını çizmiş oluruz.

Bu durumda anlatı kuramı arasındaki temel ayrım, olay örgüsü ve sunuş ile öykü ve söylem arasındadır. (Terminoloji bir kuramcıdan diğerine değişiklik gösterir.) Metinle karşılaşan (filmleri ve diğer gösterileri de içine alan bir terim) okuyucu, bu metni içindeki öyküyü belirleyerek ve daha sonra da metni bu öykünün belli bir sunuşu olarak değerlendirerek anlamlandırır; "neler olup bittiğini" belirleyerek, sözlü malzemenin geri kalan bölümlerini, gerçekleşen olayların bir betimlemesi olarak algılayabiliriz. Daha sonra da ne tür bir sunuşun seçildiğini ve bunun ne gibi değişikliklere neden olduğunu sorabiliriz. Birçok değişken vardır ve bunlar anlatım etkileri için çok gereklidir. Birçok anlatı kuramı, bu değişkenleri değerlendirmenin değişik yollarını ele almakta. Aşağıda, anlamlı bir değişkeni belirlerken göz önüne alabilecek temel noktalara değindik.

Kim konuşuyor? Geleneksel olarak her anlatının bir anlatıcısı olduğu söylenir; bu, öykünün dışında kalan biri ya da karakterlerden biri olabilir. Kuramcılar, anlatıcının "ben" dediği "birinci kişi anlatımı" ve "ben"in olmadığı, anlatıcının öyküdeki kahramanla aynı kişi olmadığı ve tüm karakterlere üçüncü kişiyle seslenilen "üçüncü kişi anlatımı" diye bir ayrım yaparlar. Birinci kişi anlatıcılar, anlattıkları öykünün temel kahramanları; yan kahramanları, yani *katılımcıları*, ya

da görevleri öyküde olup bitenleri anlatmak değil de, bunları bize tanımlamak olan *gözlemcileri* olabilirler. Birinci kişi gözlemciler, adı, geçmişi ve kişiliği ile tam bir birey olarak geliştirilebilirler ya da hiç geliştirilmeden, öykü ilerlemeye başladığında ortadan kaybolabilirler, böylece yalnızca öyküyü başlatmakla görevlendirilmiş olurlar.

Kim kiminle konuşuyor? Yazar, okurlar tarafından okunan bir metin yaratır. Okurlar metinden bir anlatıcı, konuşan bir ses duymak isterler. Anlatıcı; bazen anıştırılan ya da ortaya konulmuş, bazen de açıkça belirlenen (özellikle iç içe öykülerin olduğu, bir karakterin anlatıcı konumuna gelip içteki öyküyü diğer karakterlere anlattığı anlatılar) dinleyicilere seslenir. Anlatıcının izleyicisine genellikle *narratee* adı verilir. İzleyiciler ister açıkça belirlenmiş olsun, ister olmasın, anlatıcı içten içe, anlatının var saydığı ve açıkladığı bir izleyici oluşturur kendine. Başka bir zamanda ve yerde ortaya konulmuş bir yapıtın, çağdaş okurun paylaşamayacağı bazı seçimlere ve varsayımlara sahip bir izleyici kitlesi vardır. Avrupa ve Amerikan yazınlarında anlatıcı çoğu zaman erkeklerden oluşan bir okuyucu kitlesine yöneldiği için, feminist eleştiri büyük bir ilgi odağı olmuştu : okuyucu önceleri açık bir biçimde, eril bir görüş açısına sahipmiş gibi değerlendiriliyordu.

Kim ne zaman konuşuyor? Anlatı, olayların ortaya çıktığı zamanda kurulabilir. (Alain Robbe-Grillet'nin, anlatının "şimdi *x* oluyor, şimdi *y* oluyor, ve şimdi *z* oluyor" gibi bir biçim aldığı *Kıskançlık* adlı öyküdeki gibi.) Anlatı, Samuel Richardson'un *Pamela*'sına benzer biçimde mektuplardan oluşan romanlarda rastladığımız gibi, hemen belli olayların ardından sunulabilir. Örnek verdiğimiz romandaki her mektup, o ana kadar olan olayları aktarır. Ya da, en sık rastladığımız biçimiyle, anlatım süreci, anlatıdaki son olaylardan sonra, anlatıcının tüm olup bitenleri sonradan bir değerlendirmesiyle başlayabilir.

Kim hangi dili konuşuyor? Anlatıcıların, öyküdeki her şeyi anlattıkları, kendilerine özgü dilleri olabilir ya da başkalarının dil kullanımını benimseyebilirler. Olayları bir çocuğun bakış açısı ile ele alan bir öyküde, çocuk, yaşıtlarına özgü algılamalarını yetişkin insanların dilini kullanarak ya da çocukça konuşmalara kayarak anlatabilir. Rus kuramcı Mikhail Bakhtin romanın temelinde tek seslilikten çok, çok sesli ve konuşmaya dayanan bir yapı algılar. Romanın özünde, değişik sesler ve söylemler yardımıyla, toplumdaki görüş ayrılıklarının ve yaklaşımların çatışmasını yansıtmak vardır.

Kim hangi yetkiyle konuşuyor? Bir öykü anlatmak, dinleyicilerin kabul ettiği belli bir yetki kullanmaktır. Jane Austen'in romanı *Emma*'da anlatıcı, "Emma Woodhouse, güzel, zeki, rahat bir ev ve mutlu bir yaşama sahip, zengin..." diye söze başladığında, okuyucu olarak kuşkuya kapılıp Emma'nın gerçekten güzel ve zengin olup olmadığını sorgulamıyoruz. Tersini düşünmek için karşımıza bir neden çıkmadıkça bu sözleri doğru olarak değerlendiriyoruz. Anlatıcılar olaylar hakkında yeterli bilgilerini ve olaylar üzerine yaptıkları yorumlardan kuşku duy-

mamıza neden olmak için kendi yargılarını yansıtan ipuçları sunduklarında ya da bizler anlatıcı ile yazar arasında bir görüş ayrılığı sezinlediğimizde, anlatıcıların *güvenilmez* olduğunu söyleriz. Bir öykü anlattıkları gerçeğini tartışan, öyküyü nasıl anlatacaklarına karar veremeyen ve hatta öykünün sonu kendilerine bağlıymış gibi davranan anlatıcılara kuramcılar çoğu zaman *bencil anlatıcı* adını verirler. Bencil anlatım biçimi, anlatının yetkinliği sorunu ile yakından ilgilidir.

Kim görüyor? Anlatı üzerinde yapılan tartışmalar genellikle, "öykünün anlatıldığı bakış açısı" üzerinde durur; fakat bu "bakış açısı" iki ayrı sorunu birbirine karıştırır : kim konuşuyor ve kimin görüşü veriliyor? Henry James'in *Maisie'nin Bildikleri* adlı romanında, çocuk olmadığı halde olayları bir çocuğun bilinciyle anlatan bir anlatıcı, çocuk Maisie, vardır. Maisie gerçekte anlatıcı değil, kendisine üçüncü tekil kişi ile seslenilmiş; fakat romanda onun bakış açısıyla aktarılan birçok şey var. Maisie, örneğin, çevresindeki yetişkinler arasındaki ilişkilerin cinsel boyutunu anlamakta zorluk çeker. Anlatı kuramcıları Mieke Bal ve Gérard Genette tarafından ortaya atılan bir terim kullanmak gerekirse bu öykü, Maisie aracılığıyla "odaklandırılmıştır". Olaylar onun bilinci ve pozisyonu aracılığı ile odak noktasına getiriliyor. Bu durumda "Kim konuşuyor?" sorusu "Kim görüyor?" sorusundan ayrılıyor. Olaylar kimin bakış açısıyla odaklandırılıp okuyucuya sunuluyor? Odaklandırıcı anlatıcı ile aynı kişi olmak zorunda değildir. Burada birçok değişken söz konusudur.

1. *Zaman.* Anlatı, olayları ilk ortaya çıktıkları anda, bundan kısa bir zaman sonra ya da üzerinden epey uzun zaman geçtikten sonra odaklayabilir. Odaklanma, olayların gerçekleştiği sırada anlatının bildikleri, düşündükleri ya da daha sonra geriye bakış yardımıyla bu olayları algılayış biçimi üzerine kurulabilir. Çocukken başına gelen bir şeyi anımsarken, anlatıcı geçmişteki bu olaya çocukluk bilinci ile bakabilir. Anlatıcı, o anda düşünce ve duyumsamaları ile kısıtlayabilir, ya da olayları şu andaki bilgisi ve anlayışı ile de anlatabilir. Öte yandan elbette, bu iki bakış açısını birleştirebilir; o zamanki bilgi ve duyguları ile şu anda ayırdına vardığı gerçekler arasında gidip gelebilir. Üçüncü kişi anlatımı olayları belli bir karakter aracılığı ile odakladığında da benzer çeşitlemeler ortaya koyabilir. Karakterin olayın geçtiği zamanki ya da şu andaki algılamaları aktarılabilir. Zamansal odaklanma konusunda yapılan bu seçimler, anlatının yarattığı etki üzerinde büyük farklar yaratabilir. Örneğin dedektif öyküleri, anlatıcının yalnızca her inceleme sırasında bildikleri üzerinde odaklanır ve sonuç bölümünde ulaşılacak bilgiyi bunların dışında bırakır.

2. *Uzaklık ve hız.* Öykü olduğu gibi bir mikroskop ya da bir teleskop aracılığıyla odaklanabilir; ince ayrıntılarla yavaş yavaş gelişebilir ya da neler olduğunu çok hızlı bir biçimde aktarabilir : "Gönül borcu duyan kral, evlenmesi için prense kızını verdi ve kral öldüğünde tahta prense geçip uzun yıllar boyunca mutlulukla ülkeyi yönetti." Hız söz konusu olduğunda, olayların sıklığı açısından bazı çeşitlemeler olabilir : belli günlerde ne olduğu ya da her Perşembe neler olduğu aktarılabilir. Bunlardan en özgün olanı, Gérard Genette'nin "sözde-yineleme" diye adlandırdığı ve üst üste gerçekleşmesi olanaksız olan oldukça belli bir şeyin düzenli aralıklarla gerçekleşiyormuş havasında aktarıldığı durumdur.

3. *Bilgi kısıtlamaları.* Bir anlatı, bir öyküyü oldukça kısıtlı bir bakış açısından odaklayabilir – bir "kamera lensinden" ya da "duvardaki sinek gözünden" – ve olayları karakterlerin düşüncelerine değinmeden aktarabilir. Burada bile, "nesnel" ve "yüzeysel" betimlemelerin göndermelerini anlama düzeyine göre oldukça fazla sayıda çeşitlemeler ortaya çıkabilir. Bu durumda, "yaşlı adam bir sigara yaktı" : insan eylemlerini bilen bir gözlemci tarafından aktarılmış gibi görünüyor, öte yandan, "başında beyazımsı saçları olan insan ucu yanan sopayı yanında tutuyordu ve bedenine takılmış beyaz bir tüpten dumanlar çıkmaya başladı," ise tamamen yabancı, hatta "uzaylı" bir yaratığın ağzından çıkmış gibi görünüyor. Bilgi kısıtlaması açısından odaklamanın öteki ucunda ise her şeyi bilen "yetkin anlatıcı" bulunur. Anlatıcı burada, karakterlerin en derin düşünce ve güdülerine ulaşabilen tanrısal bir figürdür : "Kral görünüşte çok sevinmişti, fakat altına olan tutkusu hâlâ dinmemişti." Prensip olarak bilinecekler ve anlatılacaklar konusunda sınır tanımayan yetkin anlatı, yalnızca geleneksel öykülerde değil, aynı zamanda olacakların anlatımının gerekli olduğu çağdaş romanlarda da sık sık karşımıza çıkar.

Tek bir karakterin bilinci ile odaklanan öykülerde, hem anlatıcının düşündükleri ve gözlemlediklerini aktardığı birinci kişi anlatıcılar, hem de, *Maisie'nin Bildikleri*'nde olduğu gibi, üçüncü kişinin kısıtlı bakış açısına sahip anlatıcılar bulunabilir. Güvenilmez anlatım, görüş açısındaki kısıtlamalardan – odaklanmanın gerçekleştiği bilincin, yetkin öykü-okuyucuların gerektirdiği gibi olayları anlamada yetersiz ya da isteksiz olduğunu hissettiğimizde – kaynaklanabilir.

Anlatımda ve odaklanmada bu ve bunlara benzer değişimler, romanlardaki bütünsel etkiyi belirlemede etkin rol oynarlar. Kahramanların duygularını ve gizli güdülerini ayrıntılarıyla aktaran, olayların nasıl sonuçlanacağını açıklayan yetkin anlatıma sahip bir öykü, dünyanın anlaşılırlığının etkisini verebilir. Örneğin insanların yapmak istedikleri ile sonunda kaçınılmaz olarak gerçekleşen olaylar arasındaki karşıtlık vurgulanabilir. ("İki saat sonra bir arabanın altında kalacağından ve tüm planlarının altüst olacağından haberi bile yoktu.") Tek bir kahramanın kısıtlı görüş açısından anlatılan bir öykü, olup bitenlerin önceden söylenemezliğini vurgulayabilir : diğer karakterlerin ne düşündüklerini ya da daha başka neler olup bittiğini bilmediğimizden, bu karakterin başına gelen her şey bizim için bir sürpriz olabilir. Anlatının karmaşıklığı, öykülerin diğer öyküler içine katıştırılmasıyla daha da artar, böylece öykü anlatma edimi öykü içinde başlı başına bir olay olur – sonuçları ve önemi öykü içinde temel bir yer kaplayan bir olay. Öykülerin içindeki öykülerin içindeki öyküler.

Kuramcılar aynı zamanda öykülerin işlevlerini de tartışırlar. Öykü-anlatıcılar çoğu zaman, "ne olmuş yani?" sorusunu görmezden gelmek isterler. Fakat bir öyküyü değerli kılan nedir? Öyküler ne yaparlar?

Öncelikle, haz verirler – Aristo'nun görüşüne göre yaşama öykünmeleri ve içsel ritimleri ile öyküler haz verirler. Zararının zarar gördüğü ya da masaların devrildiği bir dönüş içeren öykü yapıları da okundukarında haz verirler ve birçok anlatının temelinde bu işlev yatar : tanıdık durumlara yönelen bir dönüş yaparak dinleyenleri eğlendirmek.

Anlatının hazzı istek ile bağıntılıdır. Olay örgüleri istekten ve bunun sonu-

cunda ortaya çıkanlarla ilgilidir, fakat anlatının devinimi istek tarafından, "epistemofili" biçiminde, yani bilme isteği içinde sağlanır : gizemleri çözmek isteriz, onu bilmek isteriz, gerçeğe ulaşmak isteriz. Eğer anlatıyı yürüten şey, üstünlüğü, gerçeği (çıplak gerçeği) ortaya çıkarmayı arzulayan "eril" bir tutkuysa bu durumda bu isteğimizi yerine getirecek öyküdeki bilgi nedir? Bu bilgi, isteğin kendi etkisi mi? Kuramcılar; istek, öyküler ve bilgi arasındaki bağıntılarla ilgili böyle sorular sorarlar.

Kuramcıların görüşüne göre, öykülerin aynı zamanda; bize dünyayı öğretme, olayların nasıl işlediğini gösterme – odaklama yöntemlerinin yardımıyla – olaylara başka açılardan bakmamızı ve genelde bize yardımcı olan başka insanların güdülerini anlamamızı sağlama gibi işlevleri de vardır. Romancı E. M. Forster'ın düşüncesine göre, romanlar diğerleri hakkında kesin bilgi aktarırken, bizim belirsizliğimizi, gerçek yaşamda başkalarının deneyimleri ile yer değiştirirler. Romanlardaki karakterler

> gizli yaşamları görünen ya da görünür kılınabilen insanlardır : biz ise gizli yaşamları görünmeyen insanlarız. İşte bu nedenle romanlar, acımasız ve kötü insanlarla ilgili olsa bile, bizi rahatlatabilir; daha anlaşılabilir ve bu nedenle daha denetlenebilir bir insan ırkını yansıtırlar bize. Anlayış ve gücün yanılsamasını sunarlar.

Aktardıkları bilgi aracılığıyla, anlatılar güvenliği sağlarlar. Batı geleneğindeki romanlar, büyük amaçların nasıl uysallaştırıldığını ve tutkuların sosyal gerçeklik ile nasıl kaynaştırıldığını gösterir. Çoğu romanlarda, gençlik yanılgılarının nasıl yıkıldığı anlatılır. Bize tutkuları anlatırlar, tutkulara neden olurlar ve on sekizinci yüzyıldan bu yana, gerçek kimliğimizi, sosyal eylemlerden çok, sevgi ve kişisel ilişkiler içinde bulabileceğimizi anıştırırlar. Fakat bize âşık olunabileceğini ve aşk diye bir kavramın var olduğunu belirtirken, öte yandan da bunu, gizem çözme duygusu ile bağdaştırırlar.

Bizi biz yapan bir dizi betimlemeyle, romanlar toplumsal normların içselleştirilmesini sağlayan önemli araçlardır. Fakat anlatılar da toplumsal eleştiri sağlarlar. Dünyasal başarının boşluğunu, dünyanın yozlaşmışlığını ve en büyük arzularımızı gerçekleştirmekteki başarısızlığını ortaya atarlar. Baskı altında kalanların yaşadığı zorlukları açığa çıkartırlar, okuyucuları kendine çeken öykülerde betimleme yoluyla bazı durumların dayanılmazlığı anlatılır.

Son olarak, anlatı alanında ortaya atılan kuramların sorduğu diğer bir temel soru şudur : anlatı temel bir bilgi biçimi mi (dünyayı anlamlandırarak bilgilendirme işlevi) yoksa açığa çıkardığı bilgiler yanında bazı gerçekleri de saptıran retorik bir yapı mı? Anlatı bir bilgi kaynağı mı, bir yanılsama mı? Ortaya koyduğu bilgi, bir isteğin etkilerini ve sonuçlarını göstermek için mi? Kuramcı Paul de Man'ın görüşüne göre, aklı başında olan hiç kimse *gün* sözcüğünün aydınlığında üzüm yetiştirmeye kalkmayacağına karşın, çoğu zaman yaşamımızı kurmaca anlatılar aracılığıyla algılamadan da edemiyoruz. Bu, anlatıların açıklayıcı ve rahatlatıcı etkilerinin birer yanılsama olduğu anlamına mı geliyor?

Bu sorulara yanıt vermek için, hem anlatılardan *bağımsız* bir dünyaya, hem

de bu dünyada duyularımızla edindiğimiz bilgilerin, anlatıların ortaya koyduğu bilgilerden daha doğru olduğunu ortaya koyan bir temele gereksinim duymaktayız. Fakat anlatıdan ayrı güvenilir bir bilgi olup olmadığı sorusu, gerçekte yukarıda değindiğimiz anlatının bir yanılsama olup olmadığı sorusu ile eşgüdümlüdür. Bu durumda, bu sorunun bir yanıtı olsa bile, bizim verecek bir yanıtımız olmayacaktır. Bunun yerine anlatının, ince yanılsamalar ortaya koyan retorik bir yapı olduğu ve diğer yandan da elimizin altında dünyayı anlamlandırma araçlarından biri olduğu düşüncesi arasında gidip gelmekten başka yapacak bir şeyimiz yok. Zaten anlatının retorik olarak sunulması bile kendi içinde bir anlatı yapısına sahip olduğunu gösterir : öncül yanılsamamızın gerçeğin keskin ışığına yenildiği, daha mutsuz fakat daha akıllı olarak, düş kırıklığına uğramış fakat akıllanmış olarak çıktığımız bir yapıdır öykü. Ortalıkta dans etmeyi bırakıp gizemi çözmeye çalıştığımız andır. Ve öykü devam eder.

İngilizceden çeviren : S. Gökçen Ezber

DEMİR ÖZLÜ

Arka Balkon

UZUN yıllar sonra döndüğü evinde arka balkona çıkıyor. Apartmanların küçük, düzensiz bahçelerini görüyor bu arka balkon. Apartmanlar arasında kalmış boşluklar... Gene de geniş bir yer. Karşıda, önyüzleri arkadaki sokağa bakan dairelerin arka pencereleri görünüyor.

Bahçeler düzensiz. Birbirlerinden bahçe duvarlarıyla ayrılmış. Özelliği olmayan düz duvarlar bunlar. Kimisinde elverişli toprağı bulamadığından yeterince büyüyememiş ağaçlar var. Birkaç tanesi bakımlı bu bahçelerin. Ötekiler bırakılmış, kullanılmıyor. Küçük bahçesini düzenlemiş birkaç kişi, yaz akşamları oralarda oturabiliyor. Yirmi beş yıldan da daha önce, bu daireye taşındıklarında karşıdaki apartmanlar henüz yükselmemişti. Onların yerinde eskiyi ansıtan iki üç katlı evler vardı. Şimdi hepsi yükselmiş, yeni katlar çıkarılmış üstlerine. Apartmanların arasında kalmış olan bu küçük bahçeler, gene de, ferahlık veriyor insana.

Yıllarca, yıllarca, uzaklarda, balkonuna çıkabildiği bu odayı, bu balkonu düşündü. Yandaki oda da açılıyor bu balkona. Geceleri oturulabilir genişlikte bir balkon bu. Küçük bir masa, birkaç sandalye konulabilir üzerine. Şimdi yıllar sonra bu balkondan bakıyor. Dönmek istediği yerin işte böyle bir yer olduğunu düşünüyor. Burasıydı işte dönmek istediği yer. Gittiği her yerde aklından çıkmayan. İmgesini unutamadığı, sabahları güneşin vurduğu, ardından gölgeye gömülen oda. Pencerenin önüne yerleştirilmiş yatağın üzerindeki kapalı perdeler. Açık kapısından balkona çıkıldığında görünen bu küçük bahçelerle apartmanların arka yüzleri. Balkonlar, pencereler, pencerelerin önüne, balkonlara yerleştirilmiş çiçek saksıları, camlarla kaplanmış arka balkonlar, pencerelerden görünen yaşamları değişmeyen insanlar, yan balkonlara arada bir çıkan beyaz saçlı yaşlı kadınlar, kimi balkonlara asılmış, kurumaya bırakılmış çamaşırlar... halı dövme sesleri, arada bir birbirine seslenen insanlar, bu düzensiz yapıların arasındaki genişçe boşluk, onun asıl yurdu olan bu yer, burası, burasıydı işte.

Avrupa'nın ortasındaki o bölünmüş kentin büyük bulvarında dolaşıp durmuştu. Göz alıcı dükkânların önünde gezinti için yapılmış geniş kaldırımlar vardı. Orada zaman ağır ağır geçiyordu. Anılara dönük görüntüler tatlılaşıyor, kuzeyde üzerine çöken sıkıntı uzaklaşıyordu. Burada trenden indiği istasyonun çevresi de, bulvarlar da, bulvardaki kahveler de kalabalıktı. Pastanelerde alçak topuklu iş ayakkabılarını giymiş kadınlar servis yapıyor, kentin en iyi giyimli kadınları kaldırımlardan geçiyorlardı. Kahvede oturunca onları da görüyordunuz.

Orada, Paris sinemasının karşısındaki kaldırımda oturduğu günleri düşündü. Bahar aylarıydı. Hava bir türlü tam ısınmamış olsa da, kahvenin dışında otururken üşünmüyordu. Sinemanın yanında, bir ikinci kattaki kütüphaneye devam ettiği günleri düşündü. Orada bir şeyler bulup ilk gençlik yıllarında çok sevdiği bir yazar üzerine bir şeyler yazacaktı. Şimdi ortalığı başka yazarlar kaplamış olsa da. Modalar değişip duruyordu. Şöyle düşünüyordu : bu edebiyattaki modalar giyimdeki modalar kadar tatlı değildi. Doğrusu giyimdeki modalar yaşama belli bir tat katıyordu; edebiyattaysa bir sürü sahte yazar sarıyordu ortalığı. Aldatmaca ve oyunla özgün görünmeye çalışan bir yığın düzenbaz. Kahvenin içinde oturduğu kış günlerini düşündü. Kuzeyden bu eski, ünlü kente geliyordu. Orada zamanın bomboş olduğunu duymuyordu. Kalabalık vardı burada. Büyük kentin kendine özgü bir tadı vardı. Geceleri bulvarda, merdivenlerini tırmandığı sinema salonlarını düşündü. Çoğunlukla tenha oluyordu salonlar. Orada, anlamadığı bir dille oynayan filmlere bakarak uyku vaktinin gelmesini bekliyordu. Ne de olsa rahat bir yatağı vardı bu kentte. Gece, sanki çocukluk günlerinin rahatlığını getiriyordu. Her zaman biraz serindi gece.

Kuzeydeki kentte evinden çıkıp terası geçtikten sonra, apartmanların arkasına düşen ıssız ağaçlıklı yoldan otomobillerin işlediği caddeye iniyordu. Özellikle tatil günleri bütün bütüne insansız olurdu bu cadde. İş günleriyse, demiryoluyla kanala bakan büyük yapılarının ilk katlarında bulunan lokantalara – memurlar için lokantalardı bunlar – giden üç beş kişiye rastlanıyordu. Kadınlı erkekli işlerinden çıkmış topluluklar...

Demiryolunun ötesinde, kanalın karşı kıyısı oldukça uzakta görünürdü. Bu ufku açık caddenin – ufuk uzaktaki Belediye Sarayı'nın arkasındaki göle kadar açıktı – kaldırımında kentin merkezine doğru yürürken sadece tenhalığı duyuyordu. Yıllarla. Bu yolda yürüyünce duyduğu hep buydu : tenhalık. Kanalın ötesindeki yüksek yapılardan birinin tepesinde vakti de, ısıyı da gösteren ışıklı bir levha vardı. İster istemez gözü yol boyunca ona takılıyordu. Buradan ötelerdeki göle doğru, kanalı da, çevresindeki ağaçları da içine alan, kentin üzerinde açılan geniş boşluğa bakarak yürüyordu. Ta ötedeki kimsesiz alanın ortasına, heykellerin yanından geçen yola kadar.

Anıtın çevresindeki banklarda birkaç alkolik oturuyor olurdu. Bira kutuları ya da şarap şişeleri vardı ellerinde. Oradan yürüyor – belki bininci kez – Merkez İstasyonu'na yakın olan caddelerin bile yeterince kalabalık olmadığını düşünüyordu. Sadece, sadece bu ışıklı kavşaktan beş yüz metre kadar uzakta olan istasyonun içi kalabalıktı. Orada ışıklı bir canlılık vardı. En iyisi oradan bir trene binip gitmekti. Trene binip gittiği günlerin mutluluğunu duyuyordu. Ama gene buraya dönüp de günler geçince her şey eski durumuna dönüyordu. Çoğunlukla karanlık gökyüzü, tenhalık, ıssızlık. Kuşkusuz yalnızlığı da aşan bir şeydi bu.

Yalnızlık her yerde vardı. Daha önceki yıllarda, körfeze yakın evinden Nybroplan'a indiğinde de vardı yalnızlık. Güneşli havalarda Dram tiyatrosunun kocaman yapısının merdivenlerinde birçok insan oturuyor olsa da. Biraz kalabalıkça olan otobüs duraklarıydı. İnsanların banklarına yayıldığı alanlar vardı. Donuk, belirsiz bir şey uçuşuyordu havada. Işık çok uzaklardan bir yerden vuruyor, yapıların camlarında göz alıcı bir kamaşma yaratıyordu. Rengi boğuntu veren

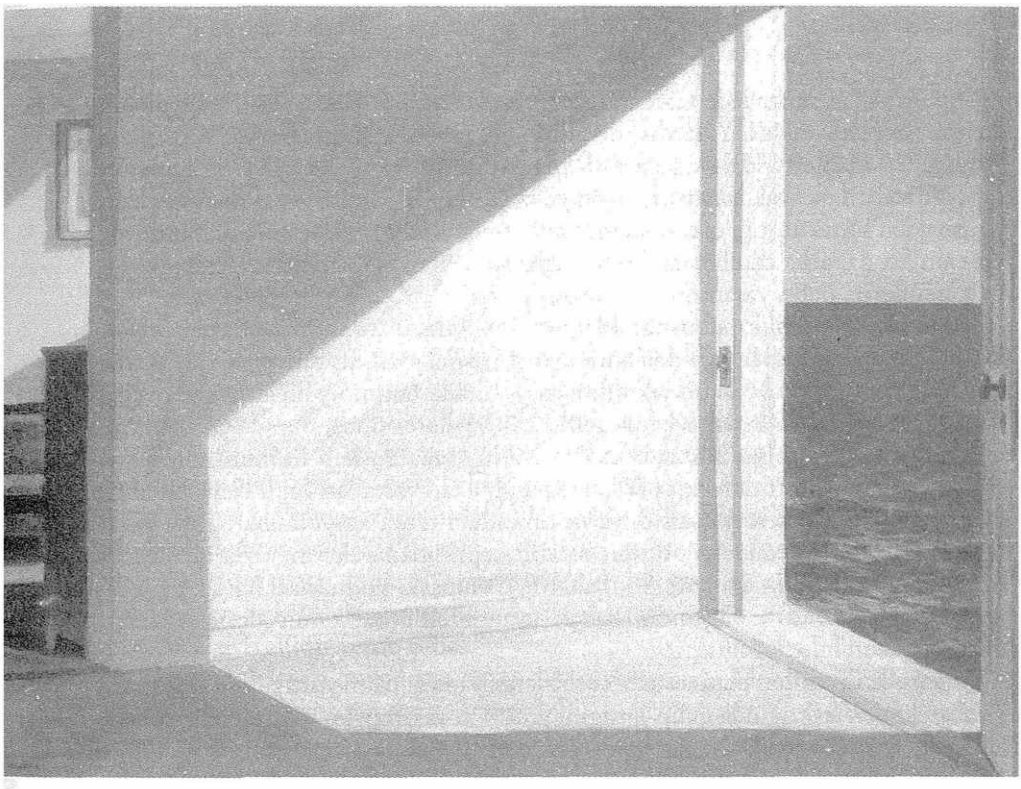

Edward Hopper, *Denize Karşı Odalar*, 1951

ışık. Objektifinin üzerine tül geçirilmiş bir kameranın çektiği fotoğraflara benziyordu. Bu hiçbir zaman değişmedi. Kış mevsiminin koyu karanlığı kuşkusuz daha güzeldi. Onda aydınlık yoktu, bu mat ışık yoktu hiç olmazsa. Baharla birlikte yere düşen uzun gölgeler de yoktu. Evinde geçirdiği saatleri anımsamıyordu şimdi. Ne de olsa ev rahattı. Alıştığı yerdi orası. Karanlığın onu içine çektiği geceler – bilinmedik denizlerde, belirsiz yerlere doğru yapılan bir yolculuk gibiydi – daha rahattı.

Yıllarca, yıllarca sürdü bu. Hafta sonları kanal kıyısında dolaşmalar da. Kış günleri. Suyun kıyısına tek tük deniz motorları bağlanmış olurdu. En ilgi çekici olanıysa durgun suyun yüzeyini kaplayan nilüfer yapraklarıydı. Trenle gittiği Fransa-Almanya sınırındaki küçük bir kentin ortasından kıvrımlar yaparak akan nehrin de suları durgundu. Orada, koca ağaçlar sarkıyordu dallarını suyun yüzüne. Ren nehri boyunca hızla yol alan trenleri düşündü. Kaç kez, kaç kez inmişti onlarla güneye. Taşmış, kıyılarını su altında bırakmış Ren nehrini de görmüştü. Başka bir yerde tanıdıklarıyla kıyıya uzanmışlar, nehrin alabildiğine genişlediği yeri görmüşlerdi. Oradan uzun yük gemileri geçiyordu. Öğle vaktiydi. Gri, aydınlık bir ışık vardı.

Sonsuzca dolaştı bu Orta-Avrupa kentlerini. Büyük bulvarlarında da, küçük kentlerinin sokaklarında da oturduğu kahveleri düşündü. Mainz'a yakın bir yer-

de, küçücük bir mahallede Café Paris adlı bir kahve vardı. Kuşkusuz mahallenin en göz alıcı kahvesiydi. Yıllardır mektuplaştığı yaşlı bir kadınla orada otururken Paris'te, Montmartre'daki ağaçlı bulvarları düşünüyordu. Yaşlı kadın Almanya toprağına ilk defa ayak basmıştı. Uzun yıllardır Londra'da oturuyordu o. Geceler, ilk geceden sonra alıştığı otel odaları, pansiyonlar, kimi rezidans odaları, kuzeyde ön camları da, arka camları da büyük ağaçlara bakan evi, trenlerin yataklı kompartımanları... hepsi yaşamını doldurmuş gibiydi.

Odasında, kitaplık raflarında bir yerde yığılmış olan kartpostallara bakıyor. Hemen hemen gittiği her yerden annesiyle babasına yazılmış birkaç satır : "Merak etmeyin. Çok iyiyim. Hiçbir sıkıntım yok. Burada tanınmış bir kahvede oturuyorum. Servis yapan kızlar o kadar güzel ki!.." Yıllarca önce, burada çok sıkıntılı günler de yaşamış olsa, buradan uzakta kaldığı yıllarda hep burasını, bu odayı düşündü. Kitapları tozlanmıştı. Bilmiyordu, bu kartpostalları bir düzene koymak gerekli miydi? Pencereyle yan duvarın dibindeki tahta karyolasına baktı. Yıllar önceki gibi duruyordu. Açık duran balkon kapısından gelen havayla odanın sıcaklığı hemen hemen aynıydı. Sonbahardı. Yumuşak, yumuşaktı hava. "Özlediğim bu iklimdi" diye düşündü. Sabah uyandığında balkonun alçak duvarları üzerine güvercinler konmuştu.

Geniş kaldırımları olan tertemiz şehirlerde yaptığı uzun yürüyüşleri düşündü. Pencerelerden baktığında gelip gittiğini gördüğü yağmur bulutlarını. Bu kentlerin caddelerinde büyük ağaçlar vardı. Eskiden burada da öyleydi. Sonra bir kuzey kentinde arada bir oturduğu bankları düşündü. Büyük, banka merkezi olarak kullanılan bir binanın yanında küçük bir alan bırakılmıştı. Orada, üzerinde sular akan, dikdörtgen bir masayı andıran kaide üzerinde bir kabartma vardı. Kabartmada, madenle kentin bir bölümü işlenmişti. Orta yükseklikte, top top olmuş düzenli dikilmiş ağaçların altındaydı banklar, kentin en civcivli yol kavşağına bakıyorlardı. Yürüyüşlerden sonra bu banklarda dinlendiği zamanları düşündü. Bir kahvede oturmaktan daha sakin geliyordu ona. "Sadece evini düşündün durdun." Kentin canlılığı orada da güzeldi. "Oysa bu bitmeyen yolculuk da senin yaşamın. Çok sessiz olsa da. Yaşamının ta kendisi." Böyle düşünmek ne kadar ağır geliyordu ona. Bu solgun, uçucu, tam anlamıyla dokunamadığı şey... kaleydoskopta bütün bu değişen görünüşler... bu renkli anlamsızlık... yaşamıysa onun...

Dönüş günlerine yakındı. "U" harfi biçimindeki barında tüneyerek, çoğu defa kahve içtiği yerde, sonbaharın son güneşli günlerinden birinde – ama bu defa barda değil – sokak düzeyinde masalardan birinde otururken, arka tarafta oturanların ona baktıklarını farketti. İki genç kadındı.

"Nasılsınız?"

"Teşekkürler. Ya siz?"

"Hiç işte bira içiyorum."

"Ne güzel bir gün, değil mi?"

"Evet, çok güzel bir gün."

Bu defa öteki kadındı konuşan :

"Burada oturabilirsiniz."

Sandalyesini onlara doğru çevirmesini kastediyordu.

"Oturayım ama, belki şaşacaksınız. Artık çok günüm yok burada."

"Nereye gidiyorsunuz?"
"Uzak bir yere. İstanbul'a."
"İstanbul mu?" dedi öteki kadın. "On misli güzeldir buradan."
Onlarla konuşurken yağmur çiselemeye başlamıştı.
"Yağmur da böyle çiselemez, değil mi?"
"Sanmıyorum. Bu mevsimde böyle olmaz."
"İyi yolculuklar size."
"Çok teşekkür ederim. İstanbul, buraya benzemiyor."

Balkona açılan odasından çıkarken, küçük bahçelerin ötesindeki düzensiz inşa edilmiş apartmanların arka yüzlerine, Haliç ötelerinden batan güneşin ışıkları vuruyordu. Karşı balkonlardan birinde asılı çamaşırları toplayan bir kadın vardı. Yaşlı bir kadının beyaz saçlarını gördü. Banyo odası karanlıktı. Yıllar önce, babası hayattayken, bu evde kaldığı zamanlardaki gibiydi. Tek fark, kapının hemen sağına bir çamaşır makinesinin konulmuş olmasıydı. Banyo odasının apartman boşluğuna açılan tek kanatlı penceresi açıktı. Oradan yandaki apartmanın koyu kurşuni renge dönüşmüş yan duvarı, dairelere çıkan merdivenlerdeki küçük pencereler, yukarıdaki çatı katının boşluğa bakan küçük pencereleri görünüyordu. Sıvalarda, kimi yerde çatlaklar vardı. Yıllardır hiç badana edilmediği için bu boşluğu çevreleyen duvarların rengi çok koyulaşmıştı. Merdiven boşluğunun tepesindeki, ışığı yansıtan camları gördü. Bu, biraz da bakımsız yer onun yurduydu işte. Eviydi. Buraya ait olduğunu biliyordu. Bu apartman boşluğuna bazen nereden geldikleri bilinmeyen güvercinler girerdi.

ENİS BATUR

Milos'un Babası

(Yeni versiyon : 9.11.96)

[SESGEÇİRMEZ camın arkasındayız. İkisi ayaklı üç alıcı görünüyor. Hareketli kameraman kordonların ayaklarına dolaşmaması için hazırlık yapıyor. Öteki ikisi kulaklıklarını takmış kabinden direktif bekliyorlar. Önündeki ekranlara son bir kez göz atıyor stüdyo yönetmeni ve ses ayarından sorumlu yardımcısına bakıyor.]

Sırtı dönük oturan, 45-50 yaşlarında : Program sunucusu. Yandan (*buradan* bakıldığında) görünen : Milos Forman.

– Kendinizi hâlâ Macar sayıyor musunuz, yoksa Amerikalı oldunuz mu artık?

Ben oralı ya da buralı olamayacak ölçüde kaybolmuş biri de sayılabilirim sonuç olarak. Bir ağacın kökleri kalmış, gövdesi savrulmuş, dalları farklı yönlere uzanmışsa onu tek bir yere aitmiş gibi değerlendirebilir misiniz? Öncüllerim ile ardıllarım arasında durmadan hareket eden şu belirsizlik...

– Ailenizden kopuş, koparılış biçiminiz Avrupa tarihinin çağımızdaki en hoyrat sayfalarından birine denk geliyor. Onları aldıklarında yanılmıyorsam ortaokula yeni başlamıştınız?

[Yönetmen, araya, savaş dönemi Budapeşte'sinin sokaklarında, delik deşik bina cephelerinde hızla dolaşan siyah-beyaz görüntüleri giriyor.]

Babam benim okulumda öğretmendi. Onu götürmek için geldiklerinde bana, "Sınıfına git ve dersi izle" dedi son olarak. Eve döndüğümde, oradaki telaştan, annemi de aldıklarını hemen anladım. Auschwitz'e götürüldüklerini yıllar sonra öğrendim.

– Bir daha hiç haber alamadınız mı onlardan?
[Sunucuyla Forman'ı ortalayan genel görünümü seçiyor yönetmen.]

Savaştan sonra uzun süre Budapeşte'de yaşadım. Amerika'ya yerleştim, bir düzen kurmaya çalışıyordum, Macaristan'dan bir mektup aldım : Annemle kampta aynı koğuşu paylaşmış bir kadından geliyordu. "Sağ kalır bir gün oğ-

➜

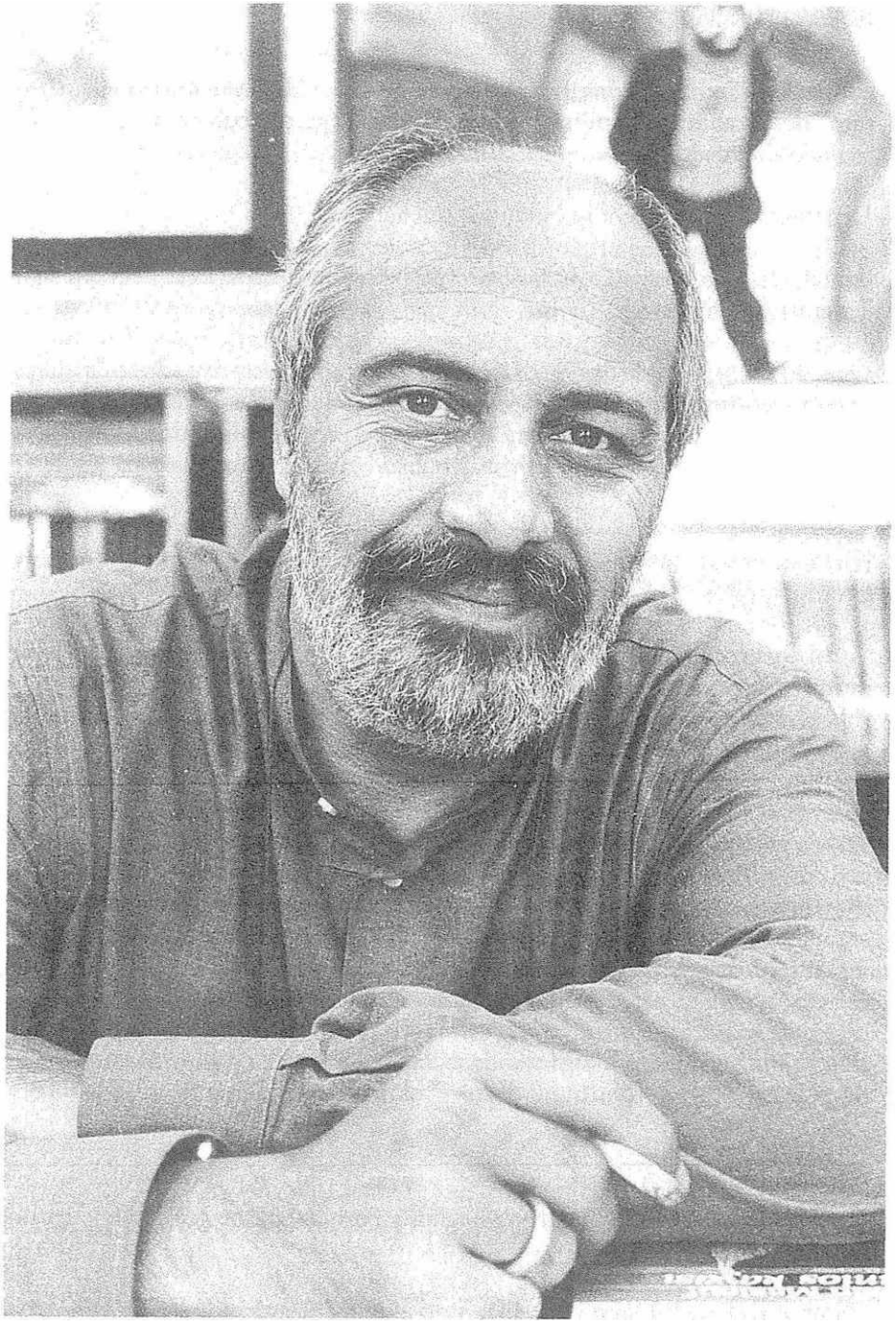

Fotoğraf : Lütfi Özkök

lumun izini bulursan, ona gerçek babasının kim olduğunu söylemeni istiyorum" demiş annem, ölümünden az önce. Kadın, gerçek babamın adını ve adresini bildiriyordu bana.

– Ürpertici bir durum. Gidip buldunuz mu babanızı?

[Hareketli alıcı Forman'a yaklaşıyor ve yüzü ekranı kaplayana dek ağır ağır ilerlemeyi sürdürüyor.]

Önce hiçbir şey yapmak gelmedi içimden. Mektuptaki isme ve adrese dafalarca baktım ilerleyen günlerde, o güne dek varlığını bile bilmediğim bir adamı babam sayıp saymamam gerektiğini kestirmeye çalıştım. Auschwitz'de kaybettiğim bir baba ile Budapeşte'de henüz bulmadığım bir baba arasında günlerce bölünüp kaldım.

[Forman uzanıp paketten bir sigara çekerken yeniden genel görünüm devreye girer.]

– Asıl babanızın hangisi olduğuna karar vermek zorunda kalışınız acımasız bir durum ortaya çıkardı herhalde?
[Hareket eden kameraman, neredeyse dumanı izleyerek yan açıdan Forman'ın yüzüne yaklaşır.]

İnsanın asıl babası diye bir şey yoktur. Belki de beni tedirgin eden, iki babamdan da alıkoyulmuş olma yazgımdı, bilemiyorum. Öte yandan, olaylar öyle bir seyir tutturmuştu ki hayatımda, babasız kaldıkça babasız kalmamayı bir tür ceza boyutuyla yaşamak zorunda bırakılıyordum. Böyle bir durumda kim kestirip atabilir, ben yapamadım : Uzun uzun düşündükten sonra oturup ona kuru bir mektup yazdım, Macaristan'daki kadından gelen mektuptaki bilgileri aktardım. Bir yüz, bir bakış, neredeyse bir ses olmaya başlamıştı içimde.

[Derin bir nefes çekiyor sigarasından. Sunucunun daha sesi gelmeden, ayaklı dural kameradaki görüntüsünü devreye sokuyor yönetmen.]

– Nasıl bir yanıt aldınız?

[Sunucunun merakla aydınlanan yüzünden Forman'ınkine geçiş. Eliyle gözlüğünü iterek :]

Yanıt almadım. Bir süre ihtimaller almaşık bir düzen içinde kafamda dolaşıp durdu. Bütün bunlar kötü bir şaka olabilirdi. Adam, yazdıklarıma, onların doğruluğuna inanmamış olabilirdi. Ölmüş olabilir, mektup yolda kaybolmuş, adresi değişmiş olabilir, bana ne yazacağını bilememiş olabilirdi. Sonra gevşedi mengene. Günlük hayatın sorunları ağır bastı. Unutmadım konuyu, ama her dakika onunla uğraşmaz oldum.

[Bir nefes daha. Yönetmen, yeniden genel görünüme geçerken sunucu :]

– Bir daha yazmayı ya da atlayıp Macaristan'a gitmeyi aklınızdan geçirmediniz mi?

Macaristan'a girmem zaten yasaklanmıştı. Bir senaryom için yapımcısıyla görüşmeye Chicago'ya gitmiştim, gece otelde uykum kaçtı, aşağıya, bara inerken gözüm resepsiyondaki kartpostallara ilişti. Birinin arkasına, "mektubumu aldınız mı?" yazıp ertesi sabah posta kutusuna attım. Ve belleğimden o an sildim bu olayı. İki hafta sonra Budapeşte'den postalanmış bir zarf buldum kapımdaki kutuda. Aklıma ondan bir mektup geleceği gelmedi bile. Zarfı açtım : "Mektubunuzu aldım" yazıyordu kâğıtta, yalnızca iki kelime, besbelli yaşlı bir insanın titrek elyazısı.

Aynı Anda

EROL Güngören ile Leylâ Dinç, 1967 yılında tanışıp evlendiler, iki kızları oldu. 1981 yılının Nisan ayında Erol bey bir toplantıya katılmak üzere İzmir'e gitti. Kaldığı otelde çıkan ve birden bütün binayı saran yangında, yirmidört kişi can verdi, Erol beyin cenazesi İstanbul'a getirildi ve Karacaahmet'te defnedildi. Leylâ hanım, yedi yıl sonra Ekrem Cantürk ile ikinci evliliğini yaptı. 1993 yazında, karı koca İsviçre'de, Leman gölü kıyısında tatile çıktılar. Bir gece, kocası duş yaparken Leylâ hanım televizyonu açtı. Almanca bilmediği halde, eski evlerin tanıtıldığı bir programa takıldı gözü. Basel'deki bir sokağın sakinleri arasında gezinen kamera birden tanıdık bir yüzün önünden ağır ağır geçti : Leylâ hanım aradan geçen oniki yıl içinde Erol beyin hemen hemen hiç değişmediğini gördü. Aynı anda içeri seslenmeyi ve ayağa kalkmayı aklından geçirdiği için olsa gerek, kıpırdamadan olduğu yerde kaldı. Ekrana başka bir yüz, sonra başka bir yüz daha geldi.

Birden

ORTAYAŞLI, şık adam taksiden bulvarın üzerinde indi, otelinin bulunduğu sokak iki adım ötesindeydi, bu trafikte U dönüş yapıp oraya ulaşmaları çok daha zor olacaktı. Lacivert kaşmir paltosunun yakalarını kaldırdı, sağ elindeki krokodil evrak çantasını ayağının dibine koydu, eldivenlerine ulaşmak üzereyken, arkasından kaykay üzerinde hızla seyirten montlu ve yün şapkalı (olduğunu uzakla-

şırken gördüğü) bir genç, tıpkı bir avcı kuş gibi eğilip yere bıraktığı çantayı kaptı, sokağa hızını kesmeden saptı, gözden kayboldu. Adam donakaldı.

Yarım saat sonraydı, karakolda adını, adresini, çantasıyla ilgili eşkâl ve içerik bilgilerini yabancı bir dilde ifade etmenin sıkıntısı çöktü üzerine. Saygı ve üzüntüyle kendisini izleyen genç komisere kâğıdı uzatırken : "Çanta da, içindeki birkaç kıymetli eşya da önemli değil o kadar" dedi : "Beni asıl dört desen defterinin yazgısı ilgilendiriyor."

"Anlıyorum Bay Lüpertz" diye yanıtladı komiser : "Umarım korktuğumuz başınıza gelmez."

Genç montlu aynı görüşü paylaşmıyordu oysa; nehrin öbür yakasında, kimsenin onu izlemediğinden emin olunca, çantayı açmış ve içinden çıkanları gözden geçirmişti. Desen defterleri suyun üzerinde bir süre biribirilerini izlemiş, ağırlaşan yaprakları onları birden aşağı çekmişti.

Sis

24 KASIM 1942 gününün ilk saatlarında İstanbul ve çevresi kesif bir sis altında kaldı. Hava yumuşak, hatta mevsim normalleri göz önüne alınırsa basbayağı sıcaktı. Çoktan sönmüş sobanın yanındaki iskemlede uyuklayan Rumelifenerindeki nöbetçi görevli, birden şeytan dürtmüş gibi uyandı, tiz bir ses mi duymuştu, bir karabasandan mı çıkıp geliyordu, tam çıkaramadı. Kalkıp gerindi, bir sigara yakıp dışarı çıktı ve sisin kalınlığını görünce apışıp kaldı bir süre, sonra geri dönüp fenerin üst katına çıktı ve kıyıya birkaç yüz metrede tuhaf bir ışık gördü.

İki saat sonra, tahlisiyeciler yabancı tekneyi bağlamışlardı. Sancak tarafındaki paramparça bayrak hiçbir kayıtta yer almıyordu; ne bandırası belliydi teknenin, ne doğru dürüst bir defteri; zaten, biçimi itibarıyla da hiçbir şeye benzemiyordu. Tahlisiyecilerin asıl anlamakta güçlük çektikleri şey, mürettebattan tek kişi kalmamış olmasına karşın, kayalara çarpmaksızın teknenin nasıl oraya dek gelebildiğiydi. Fener amiri, sözümona kaptan köşkü sayılabilecek bölmedeki bir dolapta bulduğu rulolara tek tek baktı, ama ne yazıyı sökebildi, ne de o güne dek hiçbir yerde rastlamadığı işaretlere herhangi bir anlam verebildi. Herşeyi mühürledi, bir sonraki hafta tekneyi görmeye gelen Dahiliye heyetine teslim etti.

Leo Spitzer'i resmi bir arabayla Üniversite'den aldırdılar, adamcağız anlaşılır nedenlerle düpedüz paniğe kapıldı. Bir yetkiliden kendisine işin içinden çıkılamayan bir konuda danışılacağını öğrenince biraz rahatladı, gene de tedirginlik çöktü üzerine. Almancası güçlü olduğu için vali yardımcısı sorunu aktardı. Ruloları eline alıp bakıp bir göz atan Spitzer, onların nereden geldiğini bilmediği için herhangi bir şaşkınlığa düşmedi, biri sayılmazsa : "Hayret doğrusu," dedi : "Bunca yıldır filolojiyle uğraşırım, böyle manüskri görmedim : Sanki iki bin yıl önce değil, iki saat önce yazılmış gibi duruyorlar, bunları daha iyi incelemem gerekir, sahte olabilirler."

Meloman

1992 YILININ kışı başladığında, Ihlamur yolundaki Gün Apartmanının ikinci katındaki 5 numaralı dairenin kapısına kılkuyruk, bakımsız bir sokak köpeği dadandı.

Apartmanın dış kapısı yalnızca geceleri kapalı tutuluyordu, dolayısıyla kolaycana içeri giriyordu köpek, 5 numaranın paspasının üzerine çörekleniyor, hiç ses çıkarmadan orada yatıyordu.

5 numarada yaşayan Ayşegül hanım iyi-kötü tanınmış bir piyanistti. Tek başına yaşamayı seçmiş; hayatına işinin, tutkusunun yön vermesine izin vermişti. Sabahtan akşama temrin yapar, konseri varsa birkaç ay öncesinden repertuvarındaki parçalar üzerinde yoğunlaşırdı. Bereket, üst kat ve alt komşuları uygar, müziksever insanlardı; her apartmanda anlayışla karşılanacak bir durum değildi onunkisi.

Köpeği paspasının üzerinde ilk gördüğü gün biraz korkmuştu Ayşegül hanım. Hayvanları severdi, hatta, belki de hayat tarzı nedeniyle onları insanlardan daha sevgiye layık gördüğü için bir parça utanç da duyardı. Gene de, oldukça pis, hastalıklı denilebilecek ölçüde zayıf bu hayvan önce onu ürkütmüştü.

Zamanla herkes alıştı köpeğe. Arasıra, dışarıdan gelenlerden çekinenler çıkıyordu gerçi, ama çok kısa bir süre içinde zararsız olduğunu seziyor, paspasın üzerinden kıpırdamaksızın onlara bakan bu sessiz hayvanın gözlerindeki hüzün ışığı içeriden gelen piyano sesiyle birleşince konuklarda acıma duygusu bütün endişeleri bastıracak biçimde kabarıyordu.

İki yıl geçti aradan. Ayşegül hanımın kapı komşusu fotoğrafçı Nezir bey, üst üste birkaç gün köpeği göremeyince bodruma inip konuyu kapıcıya açtı. Adamcağız köpeğin ortadan kaybolduğunu henüz farketmemişti; bir süre sessiz kaldıktan sonra "şu olabilir" dedi : "Ayşegül hanım hastaneye kaldırıldı ya, ondan uzaklaşmış olabilir belki". Nezir beyin bu durumdan da haberi olmamıştı, şaşkınlıkla Ayşegül hanımın durumu hakkında peşpeşe sorular sordu kapıcıya. Ani bir kanama sözkonusu olmuştu, hastaneye apar topar gelip yaşlı teyzesi götürmüştü, durum ciddi görünüyordu.

Ayşegül hanım iki ay daha kaldı hastanede, sonra da öldü. Bu süre içinde hiç görünmedi köpek.

Ayşegül hanımın ölümünü izleyen yaz aylarında Nezir bey, ünlü kemancımız Neyyire Akyol'un fotoğraflarını çekmesi için yabancı bir ajanstan öneri aldı. Neyyire hanımı telefonla aradı, iki turne arası için bir randevu kopardı ve Hüsrev Gerede caddesinin başındaki Erbil apartmanına gitti. En üst katta asansörden indiğinde paspasın üzerinde yatan koyu lekeyi hemen farketti.

"Öykü okuru nedense daha yüksek beklentilere sahip bizde."

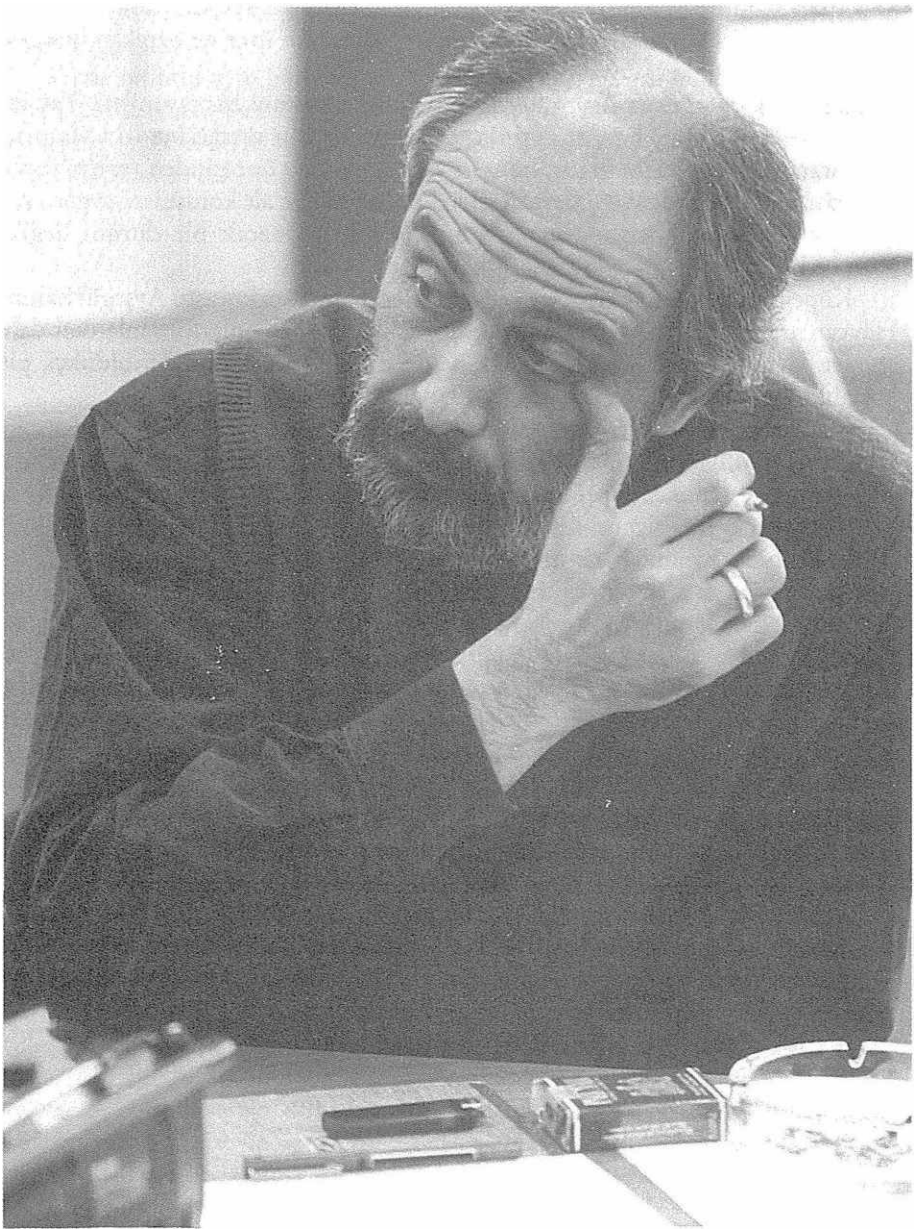

Konuşan : Semih Gümüş

Öykü ile roman arasındaki ayrımlar üstünde durmanın yararlarına inanıyorum. En azından, yapılacak açılımların getireceği düşünsel katkılar için... Romanın uzun bir yolculuğa, öykünün bir kuşbakışına benzediği; romanın çok bilinmeyenli, öykünün tek bilinmeyenli denklemler oldukları; romanın koca bir dünya, öykünün yaşamın küçük bir kesiti olduğu; romanın çok boyutlu, büyük kişiliklerin, öykünün sıradan insanların anlatısı olduğu biçimindeki türlü çeşitli tanımları düşünerek yanıtlar mısın bu sorumu?

– Teknolojinin son 150 yıl içindeki atılımları sanat ve edebiyat alanında önce büyük depremlere, sonra da süreğenleştiğini gördüğümüz çalkalanmalara yol açtı. En somut etkilenmenin ressamlar ve romancılar katında gerçekleştiği göze çarpıyor. Fotoğraf, ressamın dünyasını alabora etmiştir. Sinemanın, ardından da televizyonun anlatı ekseninde ciddi dönüşümlere yol açtığı söylenebilir. Roman, neredeyse bütün Modern Zamanlar'ı bunalım içinde geçirmiştir. Öykü alanında da sıkıntılar yaşandı ama, Roman denildiğinde iyiden iyiye belirgindir kimlik sıkıntısı. Şüphesiz geleneksel, bir anlamda neo-klasik anlatı örnekleri de karşımıza çıkıyor XX. yüzyılda : Nabokov, Yourcenar gibi. Ancak, romanın tanımını zorlayan ürünler sayıca az değil : *Finnegans Wake*'den Maurice Roche'a, John Barth'a, Arno Schmitt'e. Biz, Türkiye'de, çoğunlukla çevrilmesi kolay yapıtlarla yüz yüze gelip tanıştığımız için, romanın modern anlamındaki savruluşunu gözden kaçırıyoruz, o zaman da tanımlama, karşılaştırma boyutlarında sağlam bir ufuk çizgisi çekemiyoruz. Öykünün romana yaklaştığı örnekler var bir yanda, romanın mikroskopik kesitlere (örneğin Claude Mauriac) çekildiği örnekler de var, öte yanda. Audiovisuel dönem geldi şimdi, anlatı eskiden olduğu gibi şifahi bazı özellikler taşıyabilir yeniden, yazarların meddahlaşabilecekleri bir zemin oluşuyor bir kere daha, belki.

Romanı, "dolguya en fazla dayanan, dolayısıyla en az yazınsal sayılabilecek yazı türü" olarak gördüğüne göre, şiir de dolguya en kapalı, dolayısıyla en çok yazınsal sayılabilecek yazı türü... Peki öykü nerede? Gene ikisinin arasına mı sıkışıyor!..

– Yazarın değişimini ürünleri esas alarak incelemek eldedir. Güç olan okurun değişimini fark etmek, konumlamak, veriler kimsede birikmiyor ki. Dolayısıyla, kendi küçük, dar alan deneyimlerimize dayanıyoruz. Roman bağlamında şunu gözlemliyorum : Alıyor, okumuyorlar, bir; okuyorlar, ama sonuna kadar okumuyorlar, iki; atlaya zıplaya okuyorlar, üç; değer yargısı biçerken parçalardan hareket ediyorlar, bütünü tek geçerli ölçüt saymıyorlar, dört. Günümüz okurunun vakit ekonomisi gerçekte kısa metinlere ayarlı, oysa, çelişkili biçimde romanı yeğliyorlar : Şiir, öykü, deneme alışkanlıklarını zorluyor; romana filmlerden aşinalar artık. Bugün, Türkiye'de, roman okuru kimdir? Yüz bin dolayındaki okurdan söz ediyorum tabii, Vüsat O. Bener okuyanlardan değil. Televizyondan yılda ortalama 300 vasat film izleyen insanlar bunlar, refleksleri belli bir anlatı biçimine ayarlı. Yazarın okurdan kendisini soyutladığını sanmıyorum, göz ucuyla da olsa onu kolluyor. Dolguyu fark edemeyen, dolguya itiraz etmeyen bir okur türü bu. Şiirde ya da öyküde hemen sırıtır dolgu, romanda ortalamaya sindiriliveriyor. Bir kez daha tekrarlıyorum : İnce ayar yapan romancıları ayırıyorum bunları söylerken. Ötekilerin kitaplarından paragraflar, sayfalar, hatta bö-

lümler çekip çıkarın : Ne kitap çöker, ne okur ayırdına varır. Öyküde olanaksızdır bu. Romanda eriyebilen maddeler, şişirme parçalar, kılçıklar öyküde hemen batar insana. Öykü okuru nedense daha yüksek beklentilere sahip bizde, roman okuru dediğimiz geniş kitle okurunun genellikle sürüklenen okurlardan oluştuğunu düşünüyorum. Bütün bunlar gelip yoğunlaşma, derişme, derinleşme sorunlarına dayanıyor sonuçta. Bir çağın yazarını o çağın okurundan hepten kopartamayız. Romancılar, edebiyat adamları arasında, geniş okur kitlesinin özelliklerine ve beklentilerine en bağımlı olanlar. Tecimsel denklemlere yatkınlar. Öykü yazarı en iyi okuru hedefleyen bir incelik peşinde, brüt yazıyı yadsıyor, net yazıyı hedefliyor.

Özellikle son birkaç sayıdır eleştirmenlerle öykü üstüne yaptığım konuşmalarda, öykünün, bir düzyazı türü olmasına karşın romandan çok şiire yakın görüldüğünü belirterek bunun bir yakıştırma mı, yoksa gerçek mi olduğunu soruyorum. Sen ne dersin?..

– Modern edebiyat, şiir ile düzyazının arasındaki mesafeyi bir hayli daraltmıştır. Bir kere, Lautréamont ve Rimbaud'dan başlayarak, çağımızda düzyazı şiirin ciddi bir ağırlık tuttuğunu görüyoruz. İkincisi; şairin düzyazıya (hem deneme, hem anlatı bağlamında), nasirin şiire enikonu açıldığını gözlemliyoruz. Balzac ya da Stendhal, tek satır şiir yazmamışlardı. Oysa Nabokov'dan Butor'a, Joyce'dan Fowles'a pek çok çağdaş romancı şiir toplamları kurmuştur. Bizde de öyle : Tanpınar, Hulki Aktunç sözgelimi : Onları şair mi, romancı ya da öykücü mü sayabiliriz, kestiremiyoruz. Ben bu geçişleri doğru, sağlıklı buluyorum kendi payıma : Edip, ediptir. Türlerarası güzergâh, her yazın türünün açılımlar kazanmasına yol açtı. Şiir ile öykü arasındaki komşuluk ilişkileri ko-

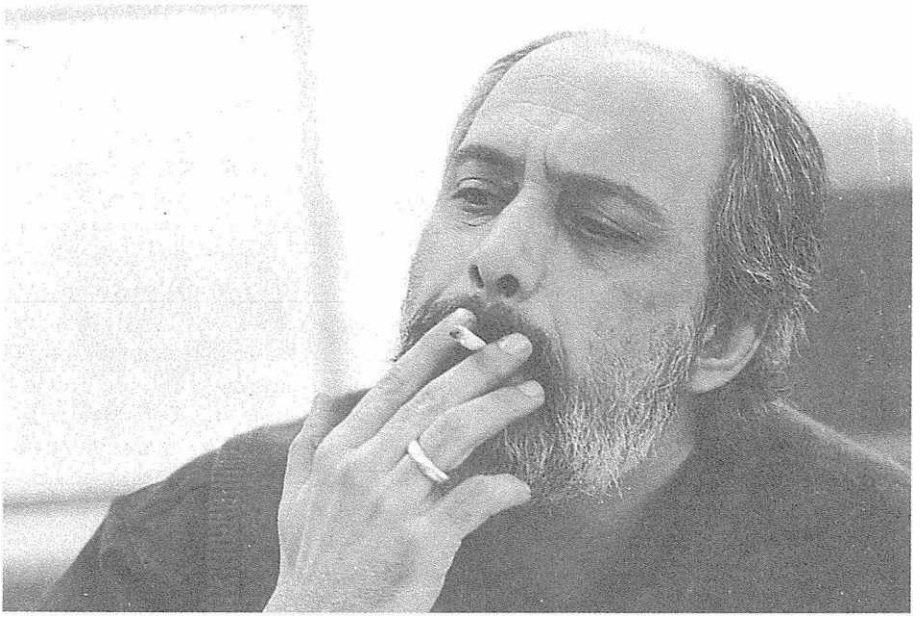

yulaştı. Ama şiir ile roman, deneme, hatta kuramsal metinler arasında da hısımlık bağlantıları arttı : İşte Kundera ve Eco, işte Karasu ve Pamuk.

Öykü diliyle roman dili arasında bir ayrım var mı sence? Ya da bu arada şiir dili...

– Yazardan yazara değişen bir özellik bu. Tanpınar, Vüs'at O. Bener, Hulki Aktunç gibi örneklerde rastladığımız sözdizimi özellikleri, onların anlatı kurarken şiir diline özgü bir ekonomiden beslendiklerini gösteriyor. Gelgelelim, bütün iyi anlatılarda bu eğilimi aramak doğru olmaz : Tahsin Yücel'de, Oğuz Atay'da, Bilge Karasu'da şiir diline özgü anlatım özellikleriyle karşılaşmayız. Öykü dili ile roman dili arasındaki ayrımlar ve benzerlikler, yazı deneyimlerine bağlı. Roman yazmamış ya da yayımlamamış romancılar var – sözgelimi Tomris Uyar. Bütünüyle kişisel bir yargı geliştireceğim burada : Öykü kurma, yazma alışkanlığı bir anlatı yazarına, birim ve bütün kurma temelinde önemli bir görgü, birikim, hüner sağlıyor kanımca. Yoğunlaştırma, deriştirme ayarlarını daha ince bir optiğe taşıyor öykücü, dili yontma tekniği romancınınkine göre daha gelişkinleşiyor, öykü yazarı şaire yakın bir yazı felsefesine sahip, diye düşünüyorum.

Aradan epeyce yıllar geçmiş; 1980'de, "Öykücülüğün Sorunları" adlı yazında, öykü sanatının ölüm duyurusunun yüzyıl başında yayımlandığını; bugün (o gün!) de öykünün yerini deneysel nitelikte kimi kısa metin'lere bıraktığını yazıyordun. Bu arada yoğun bir imgeleme gücünden, şiirin kendine özgü soyutlama tekniğinden yola çıkan bir öykü anlayışının öne çıktığını belirtiyordun... On sekiz yıl sonra bugün bu düşüncelerinin nasıl değiştiğini merak ediyorum...

– Avrupa yazını için geçerliydi 1980'deki denememde ileri sürdüklerim, 1998'de durum değişmiş değil pek : Anlatı alanında, roman hâlâ egemenliğini yaşıyor, geleneksel boyutlarıyla öykü sanatı iyiden kuytulara çekildi. Kısa metinler de 1980'deki kadar revaçta değil artık, deneysel edebiyat alan yitirdi çünkü. Öykü, açılımını Avrupa dışında gerçekleştirdi : Amerika'da, Latin Amerika'da, Doğu'da. Bizde de, roman ağır basıyor son yıllarda. Bunun okurla, yayın pazarıyla bir bağlantısı olduğunu sanıyorum. Roman türünün pek çok örneğinden hareketle o türe içerlememin nedeni bu : Yazından çok eğlence sektörünün bir uzantısı haline getirildi. Ürün mü, mal mı? Yazılırken, yayımlanırken, tüketilirken bir kayma söz konusu oluyor galiba. Okurdan çok müşteriye kilitleniliyor, hedef kimliği saptarken. Öykü, okur sayısı azaldığı için geri çekildi. Türkiye'de artan tüketici sayısıdır.

Ben öykünün de duraksız bir eksiltmenin sonunda ortaya çıkacağını düşünüyorum. Elbette kısa öykü'nün... Onun payına da suskudan epeyce düşmüyor mu?..

– Eksiltme'yi, öteki kutuptaki dolgu'nun karşısına koyuyorsak, evet. Öykü yazarı, tıpkı terzi gibi, elde diker. Konfeksiyondaki gibi yaklaşık değildir elinden çıkan; bir başkasına götürüp eksiğini, fazlasını gidermemiz gerekmez. Öykü yazarının dili, anlatımı tutum yasalarına uyar; eli buna alışır, patron çıkarmadan çalışır. Öykü okuru da, roman okurundan farklı beklentiler içindedir, neredeyse partöneri olur yazarın, kendisine bırakılan boşlukları doldurur. Sessizlik, susku, bence bütün yazın ve sanat yapıtlarında canalıcı bir boyut taşır. Okur, beyaz bölgeler üzerinde bir çevirmen gibi çalışmaya koyulduğu için aldığı hazzı önemser.

Bu yüzden uzun öykü'yü kısa öykü'nün, yani öykü'nün dışında tutuyorum. Uzun öykü, hem dolguya açık oluşu yüzünden, hem suskuların payına düşeni azalttığı için, öyküye değil de, romana

yakın düşüyor sanırım.

Senin de uzun öyküün, kısa öykü ya da romandan ayrı bir gerçeklik diliminde alınması biçiminde bir saptaman var...

– Uzun öyküyü başlı başına bir tür olarak gördüğüm doğru; buna karşılık, dolguya açık bir yazın türü kesinkes saymıyorum onu. İyi öykü kısa olacaktır, diye bir kural yok. İyi öykü, iyi öyküdür; bunun boyu posuyla bağlantısı aranmamalı. Tam tersine, dağıtım şebekelerinden yazın simsarlarına dek herkesin tek ticari şans tanıdığı romana yönelmek varken, bir yazar, uzun öykü kurmakta karar kılmışsa, dikkat kesilmek gerekir. Anlatının doğası buna yol açmıştır. Nasıl su, dere, ırmak yatakları, debileri ile farklı özellikler taşıyorlarsa, uzun öykü de kısa öyküden, romandan öyle ayrılır. Bilge Karasu, "Ada" ile "Tepe"yi pekâlâ bir roman kuracak kadar yayabilirdi; Tahsin Yücel'in "Dönüşüm"ünden pekâlâ kısarak, kısa bir öykü de çıkarılabilirdi. Benim gözümde üç yetkin örnek, bu uzun öyküler. Roman ya da kısa öykü olsalardı, aynı gücü taşıyamazlardı. Anlatı yazarları keşke 'uzun öykü' üzerinde daha fazla dursalardı, roman diye bunca şişkin metin çıkmazdı karşımıza.

"Adam Öykü"de yayımlanan, "Benim Öykülerim" adlı yazından alarak sıralıyorum :

Bilge Karasu; sonra Tahsin Yücel ve Vüs'at O. Bener; Onat Kutlar; Feyyaz Kayacan ve Leylâ Erbil; Tomris Uyar, Füruzan ve Hulki Aktunç; Şiir Erkök ve İsmet Tozgöz; Sami Altındağ ve Refik Algan; Cem Akaş; Perihan Mağden, Sami Baydar.

Yarıdan çoğunun benim de öykücülerim olduğunu söyleyebilirim. Ama şu var : Senin tuttuğun prizma sanki hep aynı rengi süzüyor. Esendal, Sait Faik ve Sabahattin Ali'nin öneminin ayırdında olduğunu belirtiyorsun, ama senin öykücülerin değiller... Bir de sözgelimi Orhan Kemal var... Sonra Tanpınar, Oktay Akbal, Nezihe Meriç, Oğuz Atay, Ferit Edgü, Sevgi Soysal, Necati Tosuner var... Onlar için ne dersin?

– Benimkisi, o denemede, bütünüyle kişisel ölçülere dayalı bir sıralama olmuştu. Ne yazın tarihçisiyim, ne eleştirmen saydım kendimi, onun için de nesnel ölçütlendirme arayışına girişmedim. Saydığım isimler arasında, romanlarını yeğlediğim öykü yazarları var sözgelimi : Tanpınar, Oğuz Atay, Ferit Edgü gibi. Saydığın öbür öykücüler de saygın isimler şüphesiz, ben gene de kendi isimlerime daha yakın duruyorum.

Benim gençlerimle seninkiler de sanırım bir potaya giremeyecek. Ben Cemil Kavukçu, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Mahir Öztaş diyorum... Onlardan sonra gelenler de var, ama bir de bu farklılık için düşüncelerini öğrenebilir miyim?..

– Birincisi, bir ayrılış söz konusu aramızda. Sen, besbelli, gerçekçi diyebileceğimiz bir anlayışa benden daha bağlısın. İkincisi, aramızda odaklaşma farkı var. Ben, şiir ve denemeye vakit ayırıyorum, sen öykü ve romana. Üçüncüsü, genç kuşak anlatı yazarlarını sıkı sıkıya takip edemiyorum ben, onlar üzerinde yorum yapabilecek ölçüde izlemiyorum gelişmeleri.

Öykücülüğümüzün geçen kuşaklarda yakaladığı üst düzeyde başarıyı bugün sürdüremediği, egemen bir görüş. Senin de düşüncelerini öğrenebilir miyim? Öykücülüğümüzün geçen dönemleriyle bugünü için bir kuşbakışı değerlendirmesi yapar mısın?

– Bu tür yaklaşımlar, genellemeler ürpertiyor beni. Aynı üsluba şiirle ilgili serzenişlerde de rastlıyoruz. Yazın dünyasının üyeleri kendi alışkanlıklarının, beğenilerinin, dağarcıklarının tutsağı oluyorlar. Türkiye'nin, özellikle 1980 sonrası yaşadığı erozyon, hepimizi yargıç kıldı galiba. Edebiyat ortamı ürünü

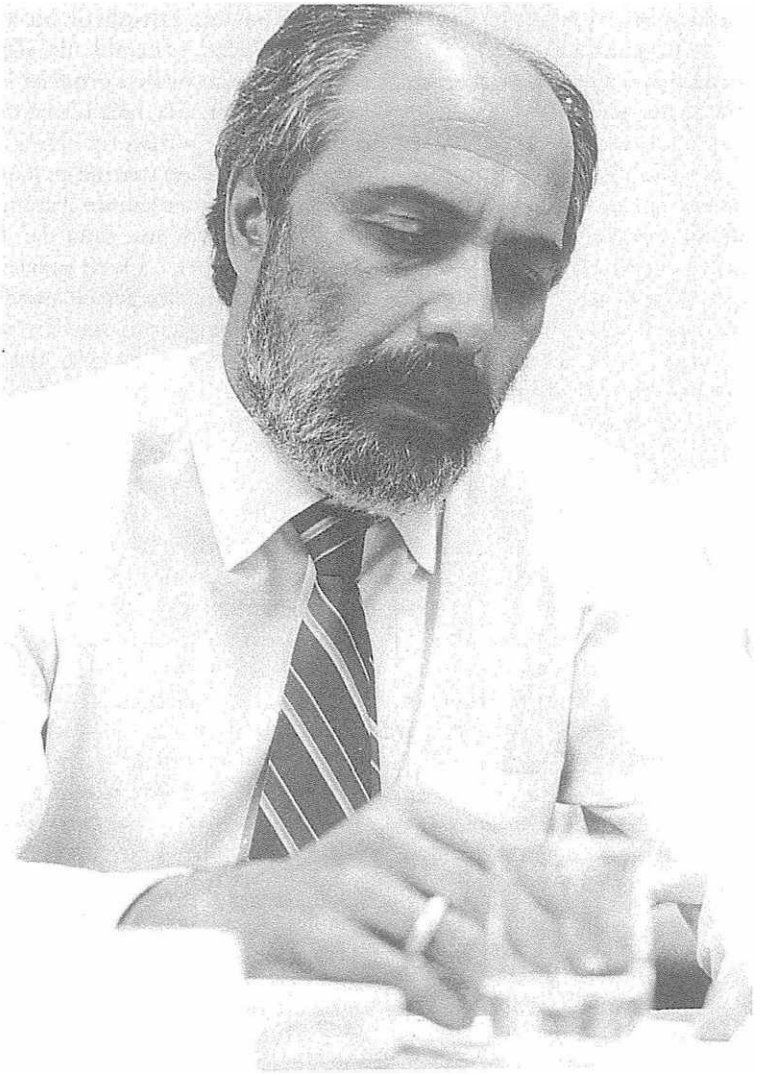

esas almaz oldu. Kıyasıya rekabet, dudak uçuklatıcı pazarlama operasyonları, öne çıkmak için bin bir akrobasi karşı yakada hınç, kıskançlık, karaçalma doğurdu. Dikkat edelim, terazinin iki kefesinde de yazınsal ölçütlerden eser yok. Bugünün yazarının işi güç. Çok değil, yirmi yıl önce, genç edebiyatçı dergilerden yola çıkar, sonra da elinden tutan bir yayınevi bulup kitabını gün ışığına çıkarırdı. Yalın ama tutarlı bir süreç. Öyle olunca da, ürünler görülürdü. Şimdi önce yazar ortaya çıkıyor, ürünü o kadar önemli değil sanki, on beş dakikalığına değil, on beş dakikada üne kavuşuyor, işi işte bundan güç : Bu ortamda değerlendirme yapamıyoruz. 1980 sonrası için bir çalışma yapılmalı belki de : Memet Fuat'ın şiir antolojisi gibi Füsun Akatlı'nın öykü antolojisi de yaşı bugün 50'nin üzerinde olanlarla sınırlı kalmıştır. Son yirmi yıl sisler içinde, göz gözü görmüyor ki bir şeyler söyleyebilelim.

"İlerlemeyen Bir Roman"ın ya da "Yazılmayacak Bir Roman"ın nicedir peşinde olduğunu gerçekleşmemiş tasarılarından okuyorum. Adam Öykü'ye öyküden başka bir şeyin adını bile sokmama tutuculuğumu sürdürdüğüm için onları pek konu etmiyorum. Ama niçin roman? Bunu da sormadan edemiyorum. Niçin

öykü değil?

– Romana en köklü diklenme hep şairlerden gelmiştir. Mallarmé, Valéry, bir yazın türü saymazlar bile romanı. Ben, "roman"a içerleyen bir yazı adamıyım. XX. yüzyılda yazın dünyasını endüstrileştirme, okuru tüketicileştirme süreci "roman" üzerinden başlatılıp genişletilmiştir. Günümüz romanlarının pek çoğu Warner Bros filimleriyle aynı mayaya sahip, aynı işlevi görüyor. Bu konuda küçük bir kitap üzerinde çalışıyorum epeydir, iyisi mi oraya bırakayım söyleyeceklerimi. Öte yandan, aynı XX. yüzyıl, büyük romancılar getirdi : Joyce, Proust, Musil, Kafka, Céline, Nabokov, Faulkner... saymakla bitmez. Demek ki, romanın "poetika"sını hafifsemek değil benimkisi, tam tersine roman yazısı nasıl işleyebilir sorusunu zihnimin bir noktasında hep taşıdığım için didişip duruyorum onunla. Tasarı, diyorsun ya : Bir romanın maketi yapılabilir, bir şiirin ya da öykünün maketi olmaz : Ya kendisi olur, ya hiçbir şey.

"Adam Öykü"nün "Kısa Kısa Öykü" özel sayısından sonra aramızda küçük bir tartışma olmuştu. Kısa kısa öykü, üstelik senin de ilgilendiğin bir tür. Yazıyorsun ve onları ilk kez bu sayıda "Adam Öykü"de gün ışığına çıkarıyorsun. Kısa kısa öykü nedir senin için? Bir de onun şiirle arasındaki ilişkiyi sanırım en iyi açıklayanlardan biri olabilirsin...

– "Doğu-Batı Dîvanı"ndaki öyküleme dozu kimi okurları tedirgin etmişti, anımsayacaksın. Şiirin içine sokulan öyküleme eğrileri, ortaya bir öykü çıkması anlamına gelmez ki. Kıpkısa öyküler biraz da bundan yazdım sanırım : Net fark görünsün istedim. Seninle yaşadığımız küçük tartışmanın kaynağında benim marazi endişem yatıyordu herhalde : Kısa öykü, metin, düzyazı şiir, aforizma arasında ciddi ayrışmalar vardır, bu bağlamda yeterince kuramsal, yazınbilimsel çalışma yok arkamızda. Batıda enine boyuna tartışılıyor bu konular; üniversiteler, uzmanlık dergileri, yayıncıların kuram dizileri örnekler hazırlayıp sunuyorlar. Biz, hâlâ bir belirsizlik okyanusu içinde yüzüyoruz; Halid Ziya'nın mensur şiirleri üzerine en kapsamlı çalışmayı bir Amerikalının yapmış olması tuhaf gelmiyor mu sana da? Kıpkısa öyküye dönersek : Öykü sanatında bir tür minimalizmin gerçekleştirilmesidir bu. Asgarî ve azami sınırları aranmıştır. Onu cetvelle ölçemeyiz belki, ama yazarın hiçbir öğeyi yitirmeden, anlatısının boyutlarını nereye dek indirgeyebileceğini kestirmesini sağlayabilecek ölçülere başvurduğu da yadsınamaz. Kısa kısa öykü ile şiir arasında fazla bir benzerlik görmüyorum ben. Şair, öykülerken bile anadamarı kesip atar, yoksa hünsa bir metin çıkar ortaya : Anlatmaz çünkü şiir, anlatıyor gibi görünse de. Şiir, kimi anlam belirtileriyle kimi ses belirtileri arasında doğar, "ne" şiirde "nasıl"dan hiçbir vakit daha belirleyici değildir.

Raymond Carver'dan söz açarken onun Hemingway'den miras yalınlık anlayışının "düzayak tüketici okuma"ya gönderdiğinden söz ediyorsun. Oysa bence öykünün günümüzdeki burçlarından olan Carver, düzayak tüketici okumayla anlaşılabilecek bir öykücü değil. Düzayak bir okumanın Carver'ın öykülerindeki ayrıntıları süzmesi, sonra onların tadına varması olanaksız. Yalın, ama sıradışı bir yalınlık ondaki. Bence onun öyküleri de birer "bubi tuzağı"... Carver örneğinden yola çıkarak, yalınlıkla yazınsallık arasındaki ilişki üstüne düşüncelerini açar mısın?

– Hemingway'den de, Carver'dan da hoşlanmıyorum. Bu, onları önemsiz yazarlar olarak görüyorum anlamına gelmiyor elbette. Yalınlık, Orhan Veli için de geçerlidir söyleyeceklerim, yazarın öngördüklerini aşan sonuçlar doğurmuştur her seferinde, hem de birkaç kuşak üzerinde. Yükün, yüklemenin

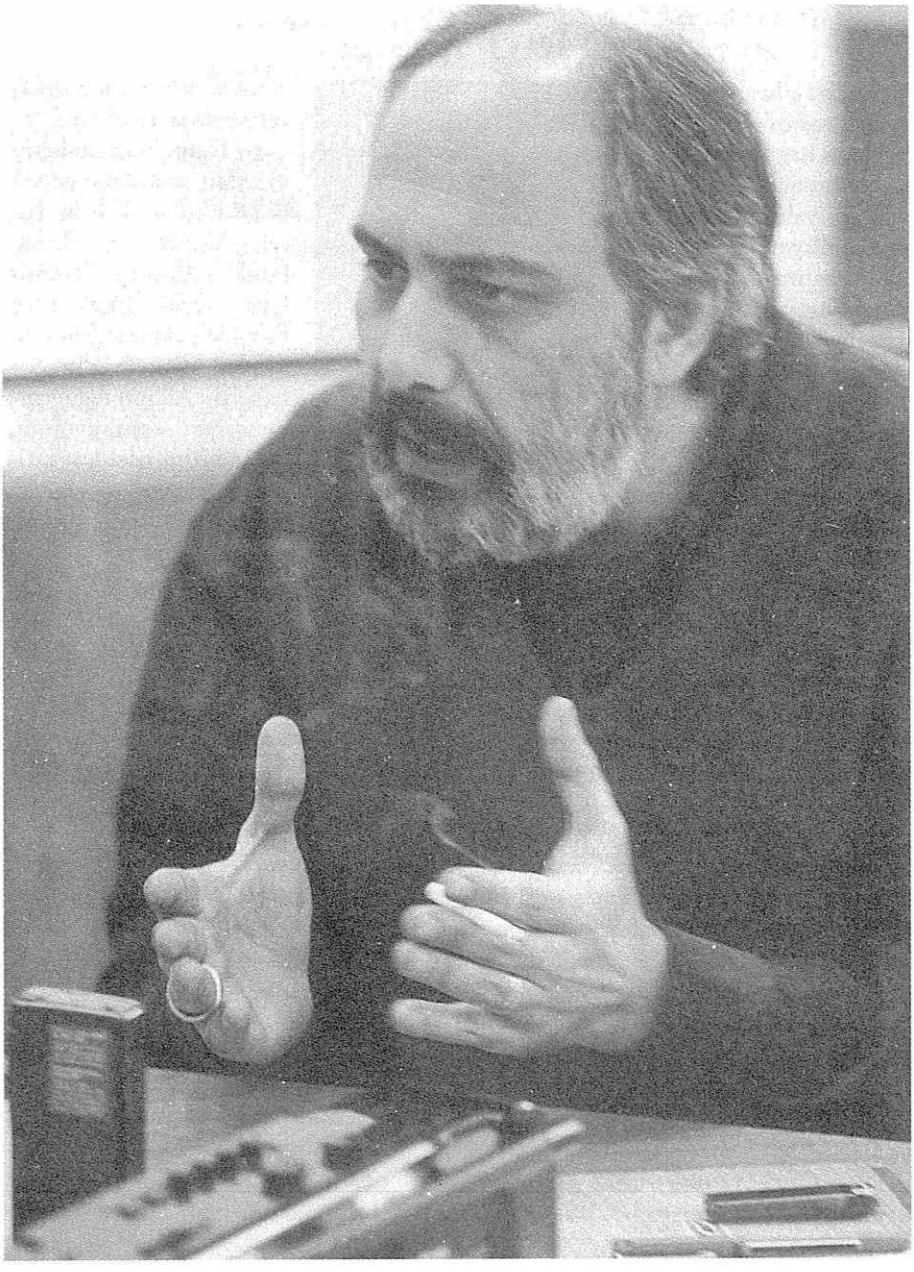

egemen olduğu bir dönemin, çağın tepkisi olarak ortaya çıkar yükleri atma, hafifletme eğilimi. Temizler, arındırır, sonra da yorulur. İstif yeniden devreye girmeye başladığında, okur alışkanlıklarının kurbanı olmuştur, veryansın etmeye başlar. Carver örneğinde, sonuca itiraz ediyordum ben daha çok. Yalınlık, bir aşama sonra basitliğin çağrısına yol açmamalıdır. Yoksa yalınlık, zaten karmaşık bir sonuç getirir : Haikular öyle değil midir? Ben, yazınsal serüvenin, karmaşayı organize etme süreci olduğunu düşünüyorum. Ortaya yalın ya da

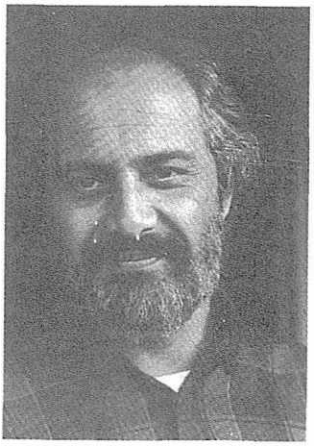

yüklü işler çıkar, çıkabilir. Güçlü metinler olsunlar da. Ama her karmaşa yalın bir sonuç doğurmayabilir de; yalın olmak uğruna indirgeyemeyiz gerçeklik katmanlarının sayısını, yoğunluklarını azaltamayız.

Peki dünya edebiyatında en sevdiğin öykücülerin kimler olduğunu söyler misin?

– Bin Bir Gece Masallarından Maupassant'a kimbilir ne uzun bir listedir. Konu çağdaşlarımıza geldiğinde, roman bağlamında daha bir ayrışmıştır beni etkilemiş örnekler. Öykücüler arasında önceliği sanırım Salinger, Borges ve Cortâzar tutuyor. Bir de Truman Capote'yi çok seviyorum, onun sinemaya, gazete röportajına, belgesele teğet öykü yazısı bana çekici geliyor.

Dünya edebiyatının değer ölçülerine vurulduğunda, bizim öykücülerimiz arasında da pekâlâ dünya çapında olan yazarlar olduğunu düşünenler epeyce... Batı edebiyatlarını yakından izlediğin için, sana da sormak istiyorum : Dünya ölçeğinde alınabilecek değerde öykücülerimiz sence kimler?

– Daha önce andığım yazarları sayacağım gene : Bilge Karasu, Tahsin Yücel, Vüs'at O. Bener, Hulki Aktunç, Tomris Uyar. Eski kuşaklardan Esendal'ı ekleyebilirim bu isimlere. Sait Faik'in, Sabahattin Ali'nin ilgi uyandıracağını sanmıyorum, onlar bizim edebiyat tarihimiz açısından büyük önem taşıyan yazarlardır, kilometre taşlarıdır, bu apayrı bir ölçüttür.

Bütün eleştirmenlere soruyorum. Çünkü okurlar da onların yanıtlarına ilgi gösteriyorlar. Sen de bu sayıda bir eleştirmen olarak söz aldığına göre, en beğendiğin 10 öykücümüzün adını verir misin?

Kitap isimleri vermek istiyorum : *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*, *Göçmüş Kediler Bahçesi*, *Ben ve Öteki*, *Dost*, *İshak*, *Sığınak Hikâyeleri*, *Parasız Yatılı*, *Ten ve Gölge*, *Yanık Saraylar* ve *Tante Rosa*. Tomris Uyar'dan bir seçme önermeyi yeğlerdim. ❁

YUSUF ZİYA BAHADINLI

İlk Arpa Son Arpa

TOPRAĞA bastıkça kulağına gelen hışırtıdan bir bildiri bekliyor gibiydi; bir yandan da bir atasözü mırıldanıyordu :

İlk arpa iyi olacak nereden bilelim

Son arpa iyi olacak nereden bilelim.

Birden durdu; ben birden durup da birkaç sözden sonra yürüyenlere kızarım aslında.

"Sessizliği duyuyor musun?" dedi.

Gülveli'yle bir aradayken yanında kendimi bir müderris çömezi gibi hissediyordum.

Gökyüzünde bulutlar birer süs balonu gibi asılı kalmıştı. Yerdeyse çiçek açmış bitkiler bir anda fışkırmışcasına taze ve canlıydı; yazık ki yaz sıcağı ve rüzgâr ince narin bellerini fazla beklemeden bükecekti.

Çevrede ürkütücü bir ay sessizliğinin varlığı doğru idi. Oysa yağmuru az rüzgârı çok bu yerde bin türlü canlı yaşıyordu. Durumu kanıtlamak istercesine üç adım öteden bir çift angut sessizce uçuverdi. Arka ayakları üstüne durmuş fır fır dönen kara gözlü bir tarla faresi gördük. Öbek öbek uçuşan ivezler tepemizde, sahi neden tepemizde, biz gidiyoruz onlar gidiyor. Bir de yeşil-kahverengi alacasına bürülü kertenkeleler, önümüzden vızır vızır gelip geçiyor.

Her şey benim için olağandışı, bir o kadar da eğlendirici.

Gülveli ise bir mabedin avlusunda geziniyordu sanki!

Bir çalı öbeğinin arasından yine bir kuş uçtu, uzun kuyruğu vardı; renkli, enine çizgili ve beyaz karınlı.

"Ben bu kuşu tanıyorum" dedim.

"Guguk kuşu" dedi Gülveli, "acayip bir kuş; yuva yapmaz, yumurtalarını başka kuşların yuvasına bırakır; bununla da kalmaz, yuva sahibi kuşun yumurtalarını dışarı atar!"

Bir süre konuşmadan yürüdük. Ne düşündüğümü anlamıştı sanki, nice sonra :

"O insan değil Ziya Can" dedi.

Top top çimen göze çarpıyordu çevrede. Arada bir üçgül çayırı, kuzukulağı ve tepesinde incenin incesi, üfleyince uçuşan çiçek; bir de devedikeni : Bir kulacı aşan güçlü gövdesi üstünde ince dikenli yaprağı, tepesinde eflatun-kırmızı arası çiçeği göz alıcıydı. Kökünün yerin derinliklerine bir ip gibi uzayıp gittiğini söyledi Gülveli. Gövdesi demir gibiymiş; yapraklarının inceliği ise nemi güneşten koru-

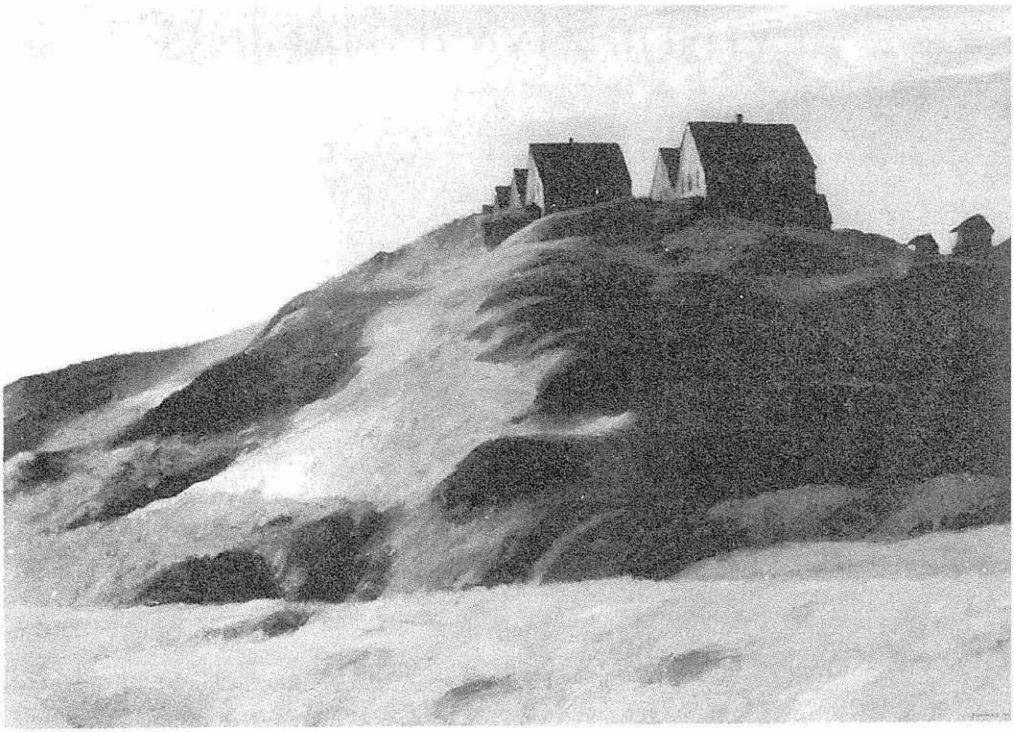

Edward Hopper, *Corn Tepesi, Truro, Cod Burnu*, 1930

mak içinmiş; "dikeni de" dedi Gülveli, "düşmana karşı silahıdır." Çiçeğine bakarak da görünüşünü sevimli kılmak için olduğunu söyledi; gülüştük.

"Yeri aslında burası" dedi, sözünü sürdürerek, "sulak yerde de görebilirsin! Şimdi burada olmakla kendine acındırır, sulak yerde ise nasıl da kırıtır inanamazsın!"

Sonra değneğiyle bir şeylere dokunmaya başladı :

"Asıl görmek istediğimiz burada" dedi. Çocuklar gibi seviniyordu. "Kekik!" diye bağırdı; ardından da yavşanla keveni gösterdi. "Sen bakma boylarının kısalığına, yapraklarının inceliğine, bu otlardır bize yol gösteren!"

Şaşırmıştım :

"Bu otlar mı?" dedim.

"Bu otlar!" dedi. Eğildi, parmaklarını kekiğin üstünde gezdirdi, "Hem akıllı hem güzel kokulu" dedi, elini burnuna tuttu.

Ben de elimi kekiğin üstünde gezdirdim ve burnuma tutarak kokladım. Kekik bana yabancı değildi; köyün bir simgesi gibiydi : Suyunun idrar söktürdüğü, yağının yaralara iyi geldiği bilinirdi. Kekik balı vardı ki bir de, ilaç yerine kullanılırdı neredeyse. Hele annemin yaptığı yayla çorbası, kurutulmuş kekik, nane kokusuyla varlığını evin dışına taşırdı; iyi de akıllılığı, yol göstericiliği de ne oluyordu!

Bulutlar ötelerdeki tepelerin üstüne çekilmişti. Yakınlardaysa hava ince çiz-

gilerle titreşiyor, gökyüzü silinmiş mavi bir cam gibi parlıyordu. Gülveli :

"Üstünde bulunduğumuz şu dağ bir tuhaf Ziya Can!" dedi : Bir yanında orman iklimi hüküm sürüyor, bir yanında bozkır!"

Oturuyorduk, "Uzan!" dedi, güldüm, "hele bir uzan, başını tümseğe koy, otların dokunuşunu her bir yanında hissetmelisin; bedenini bir çamaşır gibi sarmadıkça onlar sana bir şey söylemez!"

Sırtüstü uzandım, onun da yan üstü yattığını gördüm.

Yukardaki maviliğe bakıyordum. Göğün uzaklarda, çok uzaklarda olduğunu ilk kez görüyordum sanki! Bir an üstümdeki bu büyük boşluktan ürktüğümü hissettim. Boşluk mavi de olsa yine de bir boşluktu. Ve bir boşluk içinde kendimi minnacık, zayıf, çaresiz görüyordum. Hayat birden anlamsızlaşıvermişti. Ağlamaklı oldum; nasıl da yalnız hissediyordum kendimi. Bu durumun ne kadar sürdüğünü hatırlamıyorum, birden bedenimin her bir yerini tatlı bir sıcaklığın bastığını hissettim : Beynimde sanki bir lamba yanmıştı ve lamba tepemden aşağılara sıcak hava basıyordu! Ardından rüzgârın yüzüme üflediği hafif serinlik, arıların vızıltısı, kuşların ötüşü giderek omuz başımda bir anne ninnisine dönüştü. Sonra her şey kayboldu, tatlı bir uykuya daldım.

Bu durum ne kadar sürdü bilemiyorum; uyandığımda Gülveli'nin yüzüme baktığını ve gülümsediğini gördüm, utandım nedense, birden doğruldum; bir tüy hafifliğinde hissettim kendimi, şaşırmıştım.

"Yürüyelim biraz Ziya Can" dedi Gülveli.

Dönüp baktığımda üstüne uzandığımız bitkiler yere yapışıp kalmıştı.

"Biraz sonra doğrulurlar" dedi Gülveli, "merak etme bize kızmamışlardır, kendilerine olan sevgimizi anlamışlardır."

Sözünü ettiği şeylere sonunda bir ot değil de insanmış gibi davranması, doğrusu bana pek ciddi görünmüyordu; "Hele bakalım ne olacak!" merakıyla sonucu bekliyordum.

"Bak Ziya Can" dedi, "şu gördüğün kekik var ya, eskiden gövdesi hezen, yaprakları tavşankulağı gibiymiş. Bir fırtına, bir tipi, ayakta bir dikili ağaç bırakmamış; bir damla yağmur düşmemiş yıllarca. Yüzlerce yıl sonra bir de bakmışlar o hezenler yerine bu gördüğün bücür kekik, keven, yavşan çıkmış. Artık hiçbir rüzgâr, hiçbir fırtına güç yetirememiş, sonradan oluşan şu iğne yaprakları havadaki nemi depolayarak gerektikçe kullanır olmuş."

Bir zaman konuşmadı, yürümemizi sürdürdük. Birden durdu yine :

"Başka bir şey olmuş."

Uzaklara bakıyordu, "Başka bir şey" dedi bir daha, sonra kendi kendine söylenmeye devam etti.

Yürüyüşü hızlanmıştı; sesini yükseltti :

"Bizimkilerin yapamadığını onlar yapmış, duyuyor musun, onlar yapmış!"

"Nasıl yani?"

"Gövde, rüzgâra fırtınaya karşı yere yapışa yapışa; yaprak, güneşe karşı nem toplaya toplaya direniyor!"

Şimdi de çocuklar gibi zıplıyordu :

"Hem değişiyorsun hem aynı kalıyorsun; duyuyor musun, hem değişiyorsun hem aynı kalıyorsun!"

"Vay be!" dedim içimden "nelere akıl yoruyor!"

Bağırıyordu :

"Bizimkiler yapamadı bunu Ziya Can, ot diye küçümsedi kekiği, yavşanı göremedi."

Gülveli acı çekiyordu; 'bizimkiler' dediği, bir zamanlar bağının üzümünden küp küp şarap üretir, çiğdem çiçeğinden taç örerdi başına. Şimdi ise gölgesinden korkan kedi gibi ürkek ve bütün duyarlığı ahret korkusuyla sarmalanmıştı!

Güneş, köyün toprağını ince bir süs örtüsü gibi örten gök çadırdan aşağılara inmeye ve gide gide kızıla dönüşerek tepelerden birinin arkasına gömülmeye başladı. Gülveli'nin o anda bana aşırı gibi görünen duyarlığından mı ya da yakından tanıdığım "bizimkiler"in vurdumduymazlığını bildiğim için mi bir anda anlayamadığım bir hüzne kapıldım.

"Gidelim" dedi Gülveli, önden yürüyordu, yüzü öne eğikti ve kamburu çıkmıştı.

Onun köye uzun yıllar önce geldiğini bilirdim; ancak nereden ve niçin geldiğini pek bilen yoktu. Köylü ona gökten düşen büyülü bir cisim gibi bakardı sanki; bu yüzden var olan bilgeliğine bir de gizem karışmıştı!

Basıp geçtiğimiz otlar, çimenler biraz sonra yine yattığı yerden doğruluyordu.

"Görüyorsun değil mi?"

Gideceği her yere otla çimenle varıyordu sanki!

"Ben adam diye bunlara derim Ziya Can! Üstüne üstüne basıyorsun, bir şey olmamış gibi fırlayıp ayağa kalkıyor!"

Kuşlar uçmuyordu artık; tepemizdeki ivez kümesi kaybolmuştu. Alacakaranlık, bozkırın, bağların, bahçelerin üstünü örtmeye başlamıştı.

"Güneş olmazsa kıpırdayamazlar."

Aynı şeyi birlikte düşünüyorduk demek!

"Neden?" dedim.

"Kuşlar" dedi, "daha çok da güvercin güneşe bakarak yolunu bulur. Arılar sonra, karıncalar da."

"Biz de" dedim, gülüştük.

Köye gelmiştik, ayrılırken :

"Bu yaşlı adamı hoş gör Ziya Can" dedi, "ileri geri konuştum durdum."

Artık uzaklaşıyordu, kendi kendine söylendiğini duydum, aynı atasözünü yineliyordu :

İlk arpa iyi olacak nereden bilelim.

Son arpa iyi olacak nereden bilelim.

Ağlamaklı oldum; arkasından koştum, bir şeyler söyleyecektim, ama ne diyeceğimi bilemedim. ❁

FERİDE ÇİÇEKOĞLU

Baharatçı

"ÜÇ GÜNDÜR yağmur yağıyordu."

Yazdığı cümleyi bir süre seyretti. Kafasını çevirip camdan dışarı baktı. Yağmur durmuş gibiydi. Kalkıp pencerenin yanına gitti. Okulun bahçesindeki su birikintilerinin üzeri durgundu. Alçak, gri bir hava. Sınıfların ışıkları kasvetli. Öğrenciler "Türküm, doğruyum, çalışkanım" faslını bugün içeride tamamlamış olmalıydılar.

Sınıflardan birinde kapının açıldığını gördü. İçeri biri girdi. Geç kalmış bir öğrenci? Saatine baktı. Olamazdı. İlk ders bitmiş, ikinci ders de neredeyse ortalanmıştı. Öğrencilerle birlikte işe koyulup şu lanet öyküyü bugün artık bitirme kararını anımsayınca içi sıkıldı. Acaba önce ortalığı mı toplasaydı?

Her yana saçılmış gazetelere, yan yana dizilmiş, içlerindeki kaşıklar diplerine yapışmış, dışlarından akan damlalar yol yol kurumuş çay ve kahve fincanlarına, izmarit dolu tablalara baktı. Mutfaktaki bulaşıkları, yatak odasına rastgele saçılmış, temizi kirlisine karışmış giysileri düşündü. Bu ortamda sözcüklerin düzene girmesi mucize olurdu. Önce ortalığı toplamalıydı. Kararlı adımlarla salonu katedip yatak odasına yürümekteyken, yazı masasının üzerinde, dergi, kitap, fatura yığınlarının arasında, bomboş beyaz kâğıdın üzerine özenle yazılmış cümle gözüne ilişti.

"Üç gündür yağmur yağıyordu."

Cümlenin üzerini çizdi. Bir an, oturup yazma çabasında yeniden direnecek gibi oldu. Vazgeçti. Ayakta, iki büklüm eğilerek yeni cümleyi kaleme aldı. Eserini yüksek sesle okudu : "Üç gündür duran yağmur durmuştu." "Kasım bu, başka bir şey değil!" diye söylendi yüksek sesle; "duran" sözcüğünün üzerine çizip "yağan" yazarken. Düzeltilmiş cümleye baktı, beğenmedi. Kâğıdı buruşturup attı. Yeni bir kâğıdın üzerine, "Üç gündür yağan yağmur durmuştu" diye yazdı. O sırada okulun zili çaldı. Hazır ayaktayken yeniden pencereye gitti. Bahçeye fırlayan öğrencileri betimlemek için taze sözcükler aradı. Ekose kapaklı, spiral ciltli küçük not defterinde temiz bir sayfa açıp aklına gelen deyimleri ve tanımları karaladı : "Zincirden boşanır gibi yuvalarından fırlayan karıncalar gibi, bahçeye saçılan bir avuç bilye gibi..." "Gibi" sözcüklerinin üzerlerini çizdi. Bir iki tanım daha ekledi. Yazdıklarını okudu. tümü de son derece sıradan, basmakalıp ve can sıkıcı göründüler gözüne.

Eylül sıcağından kalma şaşkın bir sivrisinek çay fincanlarından birinin içinden vızıldayarak çıkıp burnunun etrafında döndü. Sineği öldürmek için iki elini

Fotoğraf : Ara Güler

burnunun önünde hızla birbirine çarptı. Ellerini açıp baktı. Sinek ölüsü yoktu. Bir sivrisineği öldürmeyi bile beceremediğini düşünerek kendisine acımayı, hayatta beceremediği işlerin bir listesini yaparak yumuşak köşe koltukta bir sigara içmeyi düşündü. "Hayır" dedi yüksek sesle : "Şimdi bu fincanları toplayıp mutfağa götüreceksin!" Kararlı sesinden medet umarak ve o sesi yitirmemek için kendisiyle konuşmayı sürdürerek eline sığdırabildiği kadar fincanı yüklendi. "Önce bulaşık!" dedi sesi. "Suyla uğraşmak sana hep iyi gelir. Makineye koyma, elinde yıka."

Mutfağa gitti. Tezgâhın üzerinde fincanları koyacak yer kalmamıştı. Elinde fincanlarla durup mutfağı seyretti. En iyisi makineye yerleştirmekti. Fincanları ocağın üzerine yerleştirip makineyi açtı. Yıkanmış bulaşıklar boşaltılmadığı için makine doluydu.

"Kadınlar yazı yazmamalı" diye düşündü; "ev işlerinin bunaltıcı yeknesaklığı yazdıklarına da siniyor. Neden hayat ve ölüm üzerine, doğa ve insan, zaman ve mekân üzerine felsefi sorular soran önemli şeyler yazamıyorum? Çünkü bulaşıklar, çamaşırlar, okul çantaları, ev ödevleri ve Gülhayat'ın annesinin safra kesesi taşı ile sürekli kesintiye uğruyorum." Annesi yine hastaneye yatmamış olsa Gülhayat gelecekti bugün. "Sanki o zaman yazacak mıydın? O zaman da evin içindeki deterjan kokusundan ve elektrik süpürgesi sesinden kurtulmak için yine sokaklara atacaktın kendini. Sürekli bahane, sürekli kaçış... Hem neden ille de bütün kadınlar öykü yazmak zorunda? Yazma kardeşim! Mecbur musun? İnsanlar sizin iç konuşmalarınızı okumaya pek mi meraklı? Kadınlar ikiye ayrılır oldu : Kabul günlerinde iç dökenlerle öykülerinde iç dökenler..."

"İyi ya, ben ikinci gruba giriyorum; istemeyen okumasın!"

O öfkeyle gidip masanın başına oturdu. Yazdığı cümleyi okudu :

"Üç gündür yağan yağmur durmuştu."

Satırın üzerindeki boşluğu seyre daldı. Başlığı bulabilseydi belki gerisi çorap söküğü gibi gidecekti. Kalemi kararlılıkla aldı. Sayfanın tepesine özenle bir soru işareti çizdi. Soru işaretiyle bakıştılar. Soru işaretinin noktasını küçük bir dairecik haline getirdi. Daireciğin etrafına ışınsal minik çizgiler çizerek yuvarlağı güneş yaptı. Çengele asılı tuhaf bir ampule benzemişti.

Girişteki lambanın ampulünün bozulduğu geldi aklına. Merdiven olmadığı için çıkıp değiştiremiyordu. Önündeki kâğıdın kenarına "ampülü değiştir" diye yazdı. Ama önce merdiveni bulmalıydı. Apartman sahanlığında duran merdiveni bir süredir görmez olmuştu. Yakup'a sorsa, yirmi beş dairenin her biriyle ilgili bir şey söylemek için bunu bahane bilecek, sonuçta, "Ben bilmem abla" deyip işin içinden çıkacaktı. Sandalyenin üzerine küçük tabureyi koysa acaba tavana erişebilir miydi? Kalkıp denemeyi düşündü. Ama hayır, öyküyü bitirmeden masadan kalkmak yoktu. "Ampulü değiştir" cümlesinin yanına küçük bir "1" yazdı. Altına ikinci madde olarak "merdiveni bul" diye ekledi. İşlerin sırası yanlış olmuştu, "1"le "2"nin yerini değiştirdi. 3- Kredi kartı borcunu öde. 4- Fotoğrafları al. 5- Alt katın banyosuna akan yer? 6-...

"İşte! Sen öykü yazmaya çalışacağına evini topla. İnsanlar niye yazarlar? Söyleyecek sözleri vardır. Senin sözün filan yok, eksik işlere dair listelerin var; hepsi

bu!"

Kapı çalındı. Yakup gelmiş olmalıydı. Birinde süt şişeleri, diğerinde ekmekler dolu iki torbasıyla sabah servisine çıkmış Yakup'la yüzleşmek üzere kapıyı açtı. Kapıda, koyu renk takım elbiseli, mavi gömlekli, kravatının kırmızı-sarı desenlerinin kenarları yaldızlı orta yaşlı bir adam duruyordu. Elinde bond çanta. Asansörsüz apartmanın dördüncü katına tırmanırken terlemiş; ceketinin düğmesi göbeğinin üzerindeki ilikte gerilip kumaşa çizgiler saçmıştı.

Adam abartılı bir saygıyla iyi günler diledi. "Hediye baharat setleri tanıtıyorum efendim" diyerek söze girdi.

"Teşekkür ederim, ben yemek pişirmiyorum."

Adam samimi olarak şaşırmıştı. Terslendiği kapıların hiçbirinde böyle bir yanıt almadığı belliydi. Açmak üzere dizinde dengelediği çantayı öylece unutup sordu : "Nasıl yani, hiç yemek yapmıyor musunuz?" Kırçıl bıyıklarının kenarındaki ter taneleri bir soruyu beklermiş gibi harekete geçtiler. Dudağının kenarından ince bir çizgi çenesine doğru aktı.

"Yapmıyorum, kalabalığımız yok, yapmıyorum."

Açıklama ilk yanıtın kesinliğini zedelemiş, kapatmaya yeltendiği kapı kararsız kalmıştı. Adam kazandığını anladı. Yüzündeki şaşkınlık ifadesi yerini kararlılığa bırakırken dizinin üzerindeki çantanın kilidini açtı. Ayakkabıları çamurlanmıştı. Çorapları kravatın içindeki sarının tonundaydı.

"Hiç değilse karabiber hanımefendi, her eve lazım. Göztepe'de fabrikamız var. Kendi üretimimiz, ben tanıtım için eşantiyon dağıtıyorum."

Konuşma alışılmış pazarlamacı üslubuna kayınca kapıyı kapatmak daha kolay hale gelmişti. "Teşekkür ederim, istemiyorum" dedi, kapının aralığını daraltırken. "İstemiyorum" sözcüğü, "İyi, verin bari" tınısında çıkmıştı. Sözlerinin anlamıyla tınısı arasındaki gediği kapıyı iten elinin kararlılığıyla dengelemeyi denedi. Adam iki karabiber rulosunu çıkarmış, kapının aralığında gururla tutuyordu.

"Çok bir şey değil ki, iki yüz bin lira verseniz yeter... Tanıtım için!"

Sesinde acındırma yoktu. Tam tersine, yemek pişmeyen bir eve karabiber bırakıp biraz ağız tadı hediye etmenin eli açıklığı seziliyordu.

"İyi o zaman" dedi, pes ettiğini belirten biçimde kapıyı açarak. Portmantonun rafındaki kargaşada para çantasını buldu. Neyse ki iki tane yüzlük kâğıt parası vardı. Bükülüp çantanın bozuk para gözüne dikkatsizce sıkıştırılmış banknotların kırışıklarını düzeltmeye çalışırken özür diledi :

"Kusura bakmayın, buruşmuş bunlar."

"Ziyanı yok" dedi adam. Hoşgörülü, babacan bir hal gelmişti üzerine. Birbirlerine iyi günler dilediler.

Kapıyı kapattı. Sabah sabah edindiği iki karabiber rulosuna baktı. Üzerindeki yazıları okumak için elektrik düğmesine bastı. Işıksız bir "çıt" sesi... Tabii, ampul bozuk. Salona yürüdü. "Öz Karadeniz Baharatları" yazısı turuncu içine dişi harflerle yazılmıştı. Yine turuncu içine dişi harflerle adres : "Karaman Sok. 13/2 Göztepe-Kadıköy İstanbul". Altında. Beyaz üzerine turuncu majiskül harflerle : KARABİBER. Yanında, damgayla basılmış fiyat : 125.000.-TL.

"İki ruloda elli bin lira kârdayım" diye düşündü. Güleceği geldi. Gülme hissine sevindi. Elinde karabiberlerle oturdu. Adamı düşündü.Tipini değiştirse

pekâlâ bir öykü kahramanı olabilirdi. Ya da belki tipini aynen bırakmalıydı. Böyle birinin öykü yazarı olması daha şaşırtıcıydı. Öykü yazarı olan bir öykü kahramanı...

Tabii, adam baharat satıcısı kılığında evleri dolaşan bir öykü yazarıydı. Kapıları çalıyor, her kapıdan çıkan kişiyi, verdiği yanıtları, tavırlarını küçük bir deftere not ediyordu. Çantasında, baharat rulolarının yanında duran kırmızı-yeşil ekose kapaklı, spiral ciltli küçük bir defter... Ardından kapanan her kapıdan sonra izlenimlerini yeni bir sayfaya çiziktiriyordu. Unutmamak için sıcağı sıcağına...

"Dördüncü katta, üstü başı dağınık, kısa saçlı bir kadın açtı kapıyı. Işık arkasından vurduğu için yüzünü seçemedim. Gözlükleri vardı. Yemek pişirmiyorum, dedi."

Kalkıp kapıya gitti. Gözetleme deliğinden dışarı baktı. Apartman otomatiği hâlâ yanıyordu. Otomatik sönene kadar bekledi. Yeniden yanacak mı, diye bir süre daha bekledi. Ne bir ayak sesi, ne bir kapı zili... Usulca araladı kapıyı. Adam yoktu. Baharatçının gerçek olup olmadığına dair kuşkuya düştü. "Saçmalıyorum," dedi yüksek sesle. İşte karabiberler orada durup duruyordu. Adam tabii ki gerçekti.

Masaya oturdu. Kancaya takılmış ampule benzeyen soru işaretinin üzerine bir çarpı attı. Yanına büyük harflerle BAHARATÇI yazdı. O sırada okulun zili çaldı. Kalkıp dışarı baktı. Bahçedeki su birikintilerinin üzeri noktalanmıştı. Öğrenciler, yeniden başlayan yağmura aldırmadan bahçeye fırladılar.

Çalışma masasına geri döndü. "Üç gündür yağan yağmur durmuştu," cümlesinin üzerini çizip yeni cümleyi yazdı :

"Üç gündür yağmur yağıyordu." ❁

CEMİL KAVUKÇU

Şarkılar Onu Söylemiyor

"KAYGILANMAYIN," dedi Ağır Abi, "o uyuyor."
Gözlerini tavana devirip üst katı, yani onun uyuduğu yeri göstererek söyledi bunu. Nasıl kaygılanmazdık, neredeyse iki gün dolmak üzereydi. Ama, Ağır Abi'nin durağan çizgili babacan yüzü korkulacak bir şey olmadığını söylüyordu bize; ne de olsa en eski arkadaşıydı, onun kadar kim tanıyabilirdi ki Tahsin'i.

"Ölmemiştir," dedi hafiften gülümseyerek, ya da gülümser gibi yaparak, çünkü artık onun yüzündeki çizgileri okuyamaz hale gelmiştik. Ağır Abi ne zaman ciddiydi, ne zaman dalga geçiyordu anlayamıyorduk. Ona sorsalar, kimin yerinde olmak isterdin deseler, gözünü kırpmadan, "Tahsin'in," derdi. Çünkü Tahsin acayip uyuyordu. Ölüyor gibi uykuya geçiyordu ve ölü gibi uyuyordu. Ama Ağır Abi'ye uyku haramdı. Çok berbat rüyalar gördüğü için, aslında hep aynı rüyayı değişik biçimlerde gördüğü için uyumaktan korkuyordu.

Oraya kimin "tabut" dediğini bilmiyoruz. İşin garibi, Tahsin de bilmiyor. "Ama," diyor utangaç bir gülümsemeyle Tahsin (ki, Ağır Abi bu gülüşe bitiyor; ulan, diyor, 'bu gülüş bir roman be!'), "kim dediyse iyi demiş; çünkü burası hakkaten bir tabuta benziyor. Ama bir farkla! Tabut dediğin, ölünün son defa yattığı insan yapısı tahtadan bir yataktır. Burda ise ne ölü var, ne de yatan. Burası ölüme kafa tutar." "Tutar mı?" diyoruz çaktırmadan, ya da "Tuttu mu?" Bu soru, Ağır Abi'yi boğulma aşamasına getiren öksürüklü, balgamlı, gözlerini kocaman kocaman yapıp dışarı uğratan bir gülüşün de başlangıcı oluyor. Bir süre konuşamıyor. Eli, 'tamam, geçti' dercesine bize uzatılmış, ama geçen bir şey yok, hatta ayağı ile yeri tepiyor. Durulduğunda, yüzü ateşten bir küre; "Oğlum," diyor, "burası bitiklerin son meyhanesi, buraya birisi 'tabut' dediyse, bu dükkânın tabuta benzemesinden değil." "Ama hakkaten benziyor," diyor Tahsin'e yaranmak isteyen biri. "Benzeyebilir. Mesele ne biliyor musun; burada içenlerin kuzeyi güneyi kalmamış artık, pusulalar harap. Burada yenmez, içilir." Ardından da burada içmiş ve burada bitmiş "müdavimleri" sayıyor tek tek, hem de her birinin adını andığında parmaklarını birer birer avcuna kapatarak; "Selim," diyor gözünün birini kırparak, "ne oldu? Kirpi'ye, Baba Hakkı'ya ne oldu? Hepsi taklaya geçtiler."

Ağır Abi bunları söylerken kimseyi üzmek istemiyor aslında; çünkü kendi de Tabut'un "müdavim"lerinden ve karaciğeri çoktan yeniçeri kazanı gibi olmuş ve

NECATİ ABACI

o da ağır ağır bitiyor. Olağan bir konuşma bu. Hem de son derece olağan. Ağır Abi biraz "kelle", o kadar. Saydıkları en yakın masa arkadaşları. Şimdi üçe indiler, yakında bitecekler. Tabut da bitecek. Selim, Kirpi, Baba Hakkı, Ağır Abi falan sabahtan otururlardı, masada bir tabak yoğurt olurdu, önlerinde de birer çatal. Arada, çatallarını yoğurda dik olarak saplayıp çıkarırlardı; o kadar. Çatala bulaşan yoğurdu yalarlardı, mezeleri oydu. Öyle kürek gibi daldırıp yoğurt almak yoktu, kuralı bozan bir şişe rakı söylerdi masaya. Şimdi üç kişiler, yine yoğurt geliyor masalarına ve üç çatal. Ağır Abi'ye göre yoğurt önemli, çünkü karaciğerin dostu.

Tahsin, Tabut'un, yani "Kırık Bardak"ın patronu. Ya da işleticisi, ya da

'bando şefi'; her neyse. Çünkü, "patron" sözcüğünü pek sevmiyor. Tabut, eskiden zahire toptancı dükkânıymış; babasının sağlığında. Bir ara depo olarak kullanılmış; babası öldükten sonra ve Tahsin içerde 'öyle icap ettiği için' yatarken. Şimdi ise kaybedenlerin dergâhı. Tabut'un üstünde bir kat daha var. Tahsin'in evi. Orada yaşıyor. Tek başına. Gerçi Korsan var ama, o üst kata hiç çıkmıyor. Daha doğrusu çıkamıyor. Tahsin'den bile yaşlı bir yaratık, dört ayaklı bir meczup. Arka ayakları üzerinde pek duramadığından (durmaya çalıştığında çok titrediklerinden, hemen çöküyor) dört ayaklı bile denemez. Tabut'u beklemek gibi bir görevi de yok. Çünkü Tabut beklenmez, çünkü Tabut hep açıktır, hiç kapanmaz. Gece, sandalyeleri yan yana getirip uyuyanlar olur, başları masaya düşmüş sızanlar. Sabah erken saatte de "müessese" hizmete açılır. Tahsin'in o anda orada olması ya da olmaması pek önemli değildir. İlk gelen, ya da orada uyumuş da uyanmış olan dükkânı açar. İçkisini alır, içmeye başlar. Para, Tahsin için uğruna "kelek" yapılabilen, kıç silmeye bile değmeyecek boktan kâğıt parçalarıdır. İçtiğinin parasını ödeyecek durumda olan öder, ödeyemeyenin de canı sağ olsun. Bir gün şair ruhlu biri şöyle demişti : "Bu öyle büyük bir tabut ki..." Sonra susmuştu. Herkes bunu, okuyacağı bir şiirin, üstelik kendi şiirinin başlangıcı sanmıştı ama, o kadardı işte.

Ağır Abi'ye göre asıl tabut yukarısıydı; tek kişilik ve çok büyük. Görmeyenimiz yoktu. Bir bölümümüz hesabı ödemek için yukarı çıkanlardandı. Çünkü, Tahsin'in saati herkesten farklıydı; her gün değişik zamanlarda ve değişik sürelerde uyurdu. Henüz uyumamışsa hesap Tahsin'in eline sayılırdı, uyuyorsa da yastığının altına bırakılırdı. Bir başka bölüm de (Ağır Abi gibi ona daha yakın olanlar), Tahsin yukarı çıkacak gücü kendinde bulamadığında (bu, sarhoşluktan da olabilirdi, onu hazırlıksız yakalayan ani uyku bastırmalarından da) yukarı taşıyanlardı. Öyle anlarda Tahsin'in, yarıya dek düşmüş gözkapaklarının arasından gözlerinin akı görünürdü yalnızca. Bir çuval gibi onu taşıyan kollara bırakırdı kendini. Tam bir ölüm provası. Ağır Abi, "O hasta," diyordu, "sağlıklı bir insan, ölüyor gibi uykuya geçmez." Bazen de bunu, "O, aklı başında biri değil," diye değiştirerek anlatıyordu : "Ancak bir deli böyle uykuya geçebilir."

Bu iki nedenden hangisi olursa olsun, yukarı çıkan biri, tek kişilik büyük tabuttan aşağı, birçok kişili tabuta indiğinde, hesabı ödemiş bile olsa bir şeyler daha içmeden gidemezdi. Herkes bunu değişik bir biçimde açıklıyordu ama, Ağır Abi'ye göre bu bir daralmaydı. Tahsin'in yukarıdaki geniş mekânı insanda çok dar bir mekân izlenimi bırakıyordu; hepsi buydu işte. Yukarısı, alt katın benzeridir. Asım Abi'nin deyişiyle, "sefer tası gibi, tabut tası"dır. Birkaç eşya dışında boş bir mekân. Yine de, tıka basa eşya doluymuş gibi gelirdi insana. Tahsin'in yatağı, eski bir sandık, anne ve babasından kalma, insanın üzerine yıkılacakmış gibi duran bir gardırop, uyanınca (ya da ayrılınca) su içtiği naylon bidon. Bir de, sağa sola saçılmış giysileri. Hepsi bu kadardı.

Tahsin yemek yemezdi. Belki çok az yerdi de, yediğini biz görmezdik. Tabut'ta eskiden tek tük meze satılırmış; hatta ilk açıldığı dönemde çeşit oldukça zenginmiş. Şimdi yalnızca içki var; rakı, Tekel birası, Güzel Marmara şarabı ve votka. İsteyen istediği yiyeceği getirmekte serbest.

Onu en iyi Ağır Abi tanır. Birlikte mahpuslukları var. İkisi de tezgâhtan

geçmiş ama, bunu Ağır Abi hiçbir zaman anlatmaz. Soranlara da kızar; "Beyler," der, "öyle icabetti, girdik." "Karıkız dalgası mıydı?" diye soranlara da bozulur, "değil," derdi. Ama herkes bilirdi ki, bu bir karıkız dalgasıydı ve Tahsin o günden sonra "iflah" olmamıştı. Yani, karasevda! Tahsin bu, bir kez seviyor ve çakıyor kibriti; değerdi, değmezdi hesabı yapmadan ateşliyor fitili.

Ona laf söyletmiyor Ağır Abi. "O," diyor, "sapına kadar delikanlıdır. Onun çektiklerinin yüzde birine dayanabilenin alnını karışlarım." Ağır Abi çok kahırlanırsa bir şeyler anlatır. Tahsin'in dürüstlüğünden, saflığından söz eder. "Harcandı," der. "Ama helal olsun, delikanlılığı ben ondan öğrendim. Bir pire için değil yorgan, bir hayatın nasıl yakılabileceğini onda gördüm. Biz yakmadık da ne oldu, hepimiz buradayız işte!"

Bildiğimiz bir şey vardı ki, Tahsin acı çekmiyordu artık; üzülmüyordu, sevinmiyordu, düş kurmuyordu, rüya görmüyordu, üşümüyordu, terlemiyordu, radyo dinlemiyordu, televizyon izlemiyordu, gazete okumuyordu. Tahsin, duvarın ötesine geçmişti, içiyordu, aklına esince uyuyordu, arada da Ağır Abin'in 'roman gibi' dediği gülüşüyle gülüyordu.

Korsan, can dostuydu. Kuyruksuz Korsan. Tahsin kesmiş o kuyruğu. Nacakla. Bir vuruşta. "Olay düşündüğünüz gibi değil," diyor Ağır Abi. Dinleyeni şaşırtacak ya, yavaş yavaş anlatıyor, keyfini çıkara çıkara. "Beş altı sene kadar önce," deyip susuyor. Gözünün birini kısıp düşünüyor; "Ne beş altısı, rahat on sene var. İçerden çıkmıştık çünkü. İşsiziz. Tahsin'in babası sağ daha. Ne dükkâna sokuyor onu, ne de eve. Kahve köşelerinde pinekliyoruz. Günlük işler çıkarsa üç beş yolumuzu buluyoruz. Neyse uzatmayayım, yine kahvedeyiz, sokakta bir köpek gördük. Yerde, acı içinde kıvranıyor, ayaklarıyla havayı tekmeleye tekmeleye debeleniyordu. Tahsin hemen fırladı, kahvecinin odun ufalamakta kullandığı nacağı kaptığı gibi sokağa çıktı. Arkasından da ben tabii. Bir vuruşta köpeğin kuyruğunu kesip attı. O acıyı duyacak durumda değildi hayvan, canıyla uğraşıyordu. Kanı aktıkça kendine geldi, debelenmesi yavaşladı. 'Puştlar,' dedi Tahsin, 'zehirlemişler hayvanı.' 'Kurtulur mu?' dedim. 'İnşallah,' dedi. Kurtuldu. Bir organını kesici bir aletle kaybettiği için ona Korsan adını taktı. Bir daha da ayrılmadılar. Çünkü, ne kadar farklı türden iki canlı olsalar da, yazgıları bir noktada kesişiyordu. Kendini düşünmez, onu düşünürdü; hem de en zor günlerinde..." Öyküyü dinleyenler dönüp ona baktığından mı, yoksa konunun kendisi olduğunu bildiğinden midir, nedir, kanlı gözlerini aralayıp bakardı yattığı yerden. Ama, bundan hoşnut olduğunu belirtecek biçimde kuyruğunu sallayamazdı ne yazık ki.

"Can borcunu ödedi sonra." Öykü tam bitmiş gibiyken yeni bir sayfa açıveriyor Ağır Abi. "Olay, Tabut açıldıktan birkaç sene sonra oldu," deyip sigara yakıyor, ya da rakısından bir yudum alıyor, ya da susup duvara bakıyor, ama ille bir şey yapıyor. İlginin kendisine yöneldiğinden emin olunca anlatıyor. "Korsan'ın o zamanlar üstü başı tutuyor; Tahsin yukarı çıkınca o da çıkıyor. Tahsin uyuyunca o da ayak ucuna kıvrılıp yatıyor. O gece herkes gittikten sonra Tahsin de yukarı çıkıyor. Hava soğuk, soba da olmadığından yorganın altına giriyor. Bir sigara yakıyor. Daha sigarası bitmeden 'küt' diye uykuya geçiveriyor. Yanan sigara

da yatağa düşüyor. Ortalığı duman kaplıyor. Korsan ne kadar havladıysa, gidip yüzünü yaladıysa da uyandıramıyor. Sonunda ne yapıyor biliyor musunuz? Nacak muhabbeti! Gidip 'hart' diye bacağından ısırıyor. Tahsin bir fırlıyor ki, dumandan göz gözü görmüyor ortalık."

Öyküyü dinleyenler, "Vay be!" diyorlar bu kez. Dönüp hayran hayran Korsan'a bakıyorlar. Her olasılığa karşı (öyle ya, ne öküzler var) küçük bir açıklama yapıyor Ağır Abi : "Hani bir zamanlar onun kuyruğunu kestiydi ya, şimdi o da ayağını ısırarak hem onu kurtarıyor, hem de kuyruğunun öcünü dolaylı yoldan alıyor." Bu açıklama üzerine yine, "Vay be!" diyenler oluyor ve bir kez daha dönüp Korsan'a bakanlar.

Tahsin her basamakta dura dura aşağı iniyordu. Ölüm uykusundan uyanmıştı. Korsan başını kaldırmış merdivene bakıyordu. "Muhabbetiniz bol olsun," dedi. Yüzü davul gibi şişmişti. Şair ruhlu adam ayağa kalktı. Elini, trafiği durduran bir polis edasıyla ileri doğru uzatıp sessizliği sağladı. Korsan yattığı yerden kalktı, arka ayaklarını sürükleyerek bir masanın altına girdi. Şair ruhlu adamın gözleri kapalıydı. Başını yukarı doğru kaldırmıştı, tavana, yani Tabut'un üst katına bakar gibiydi. Sonra yine aynı şeyi söyledi : "Bu, öyle büyük bir tabut ki," dedi. Sustu. Gerisi olmadığını biliyorduk. Alkışladık. Sonra hepimizi şaşırtan bir şey oldu. Tahsin, hâlâ merdivenin basamağında, o da şair ruhlu adam gibi elini ileri, bize doğru uzattı. Onun da gözleri kapalıydı. Yeni kalkmıştı ama, hiç belli olmazdı, orada uyuyuverir ve aşağı yuvarlanırdı. Gözlerini açtı. "Artık hiçbir şarkı beni söylemiyor," dedi. "Neden?" diye sordu şair ruhlu adam. Biz soramazdık. Ağır Abi'ye bile soramazdık. Belki Ağır Abi de ona soramazdı. Ama şair ruhlu adam sormuştu. Tahsin ona değil de Korsan'a baktı. Sonra güldü. O gülünce Ağır Abi elinin tersiyle dizine vurdu, "Olay bu," dedi. Yüzüne çok sevecen bir gülücük yayılmıştı.

"Bunun nedeni var ama, söylenmez," dedi Tahsin, "aynı, senin arkasını getiremediğin şiirin gibi."

İşte bu alkışlanırdı. Alkış kopunca Tahsin aşağı inmekten cayıp yeniden yukarı çıktı.

"Uyuyacak," dedi Ağır Abi, "Yine uyuyacak." Başını iki yana sallayıp kadehini kaldırdı. "Tahsin'i söyleyecek şarkılara içelim," dedi.

Hepimiz biliyorduk ki, öyle şarkılar mutlaka vardı.

ÖZGEN ERGİN

Karanlık Kattaki Işık

KALDIĞIM oteldeki ikinci akşamımda, onu barda gördüm. Fin sarısı saçlarıyla, ince uzun yüzlü, mavi gözlü, incecik, güzelliğini geri çekebilen çok genç bir kadındı. Ayağında, beyaz kuşaklı Hollanda takunyaları vardı. Burnunda hızına, kulaklarında küpe, parmaklarında yüzük, bileklerinde bilezik, boynunda kolye, kirpiklerinde rimel, dudaklarında ruj yoktu.

Yüzündeki ham kayısı kokusuna beş gün sonra kavuşabileceğimi nereden bilebilirdim...

İlk kez geldiğim küçücük otel, yaz kış sığınabileceğim bir liman gibi hoşuma gitmişti. Barın işletmecisi eski bir dost olduğu için, birlikte oturduğumuz masa hiç boş kalmıyordu.

Durgun, dingin bir sessizlikle, nerdeyse hiç konuşmayan, sık sık sigara içen bu genç kadındaki içe kapanıklık, beni ona doğru çekiyordu. Alışılmışın dışındaki her şeye olan tutkum, ne denli suskun olursa olsun, ona yaklaşmaya, onunla konuşmaya itiyordu beni.

Onunla konuşurken, "evet-hayır-doğru-var-yok" gibi kısa yanıtlarını, sonsuz bir sabırla dinliyordum. İzmir'de oturduğunu, konservatuvarın son sınıf sınavlarına bir buçuk ay sonra girmek, mutlaka başarmak zorunda olduğunu, beş yaşından beri her gün piyano eğitimi aldığını, yirmi üç yaşında olduğunu öğrenebilmem, iki saat sürmüştü sabaha karşı... Sonrası yok... Yine uzun bir sessizlik; o bana hiçbir şey sormuyor, konuşmamız ilerlemiyordu.

Takılırcasına :

"Size çok yakın olan Çeşme'de, tatil yapacak onca güzel yer varken, buraya kadar on iki saat otobüs yolculuğuna değer mi?" diyecek oldum.

"Orada dayım yok ki," diyerek, burnuyla, masanın öteki ucundaki, aydınlık yüzlü, neşeli bir coşkuyla konuşan, benden yedi-sekiz yaş genç bir adamı gösterdi. Yukardaki bir oteli işletiyormuş, her geceyarısı ikisi birlikte dinlenmek, müzik dinlemek için buraya inerlermiş. O sırada barda, Emir Kusturica'nın "Arizona Dreams" filminin müziği çalıyordu şiddetli bir gürültüyle.

Ona klasik müzikteki bilgisizliğimi anlatırken, şarap içme hızım artıyordu. Katlanmaya çalıştığım durgunluğunu gidermek için şakayla, emekli olduktan sonra piyano çalmayı hayal edebildiğimi söyledim. Umulmaz bir kahkaha çınlamasıyla :

"Neden olmasın, İzmir'e yerleşirseniz, size seve seve ders verebilirim," demez mi...

Ertesi gece yarısı, yine onu konuşturmaya çaba göstermekle geçti. Konuştukça güzelleşiyor, gülüyor, sonra uzunca durgunluk, suskunluk aralıkları başlıyordu. Neredeyse yarım saat, hiç konuşmadan oturuyorduk. Benden mi sıkılıyor kuşkusuyla, ben de durgunlaşıyordum.

İnanılmaz güzellikte, birbirine çok uygun iki ad taşıyordu. Ben de ona, inanılmaz bir aptallıkla, kendini bilmez övüngen her baba örneği, kızımın hiç duyulmamış çok güzel bir adı olduğunu, oğlumun adının Doğu Anadolu türkülerinde sıkça geçtiğini, ama aslında latinceden geldiğini savurmuş, bir tek karımın beden ölçülerini söylemeyi unutmuştum. O ise, yine elinde hiç sönmeyen sigarası, bilge suskunluğunda beni dinlemekle yetinmişti.

Ertesi gece yarısı...

Konuşmamaya, yalnızca o konuşursa dinlemeye, onun gibi bilge suskunluğunda kalmaya karar vermiştim.

Yine alçak boyacı iskemlesinde oturuyor, yine peşpeşe sigara içiyor, yine limonlu cinini mutlaka kendisi hazırlıyordu. Bu kez, belki ben de konuşmadığım için, barın üst katına çıkıp yalnızlığı seçmişti.

Onun yokluğuna, tam iki saat direndikten sonra, yukarı çıktığımda, sabaha karşı iki olmuştu. Kimsenin olmadığı, eski Rum evinin birinci katındaki karanlık odasında, kapı kadar kocaman, camsız çerçevesiz pencereden, mavisi kararmış denizin, yarım ayla öpüşen ışığına bakıyordu berrak mavi gözleriyle.

Aşağıda ışıklar sönmüş, bardaki müzik susmuş, Rodos radyosundan rebetiko hüznüyle gelen eski İzmir şarkıları duyuluyordu.

Usulca yaklaştım, "Yalnızlık hoşunuza mı gidiyor?" dedim.

Duyulur duyulmaz sesiyle, "Evet..." diye karşılık verdi.

Ertesi gece yarısı...

Dayısıyla geldiklerinde, daha oturmadan, ona:

"Bu son gece. Belki birkaç armağan alacağım çocuklarıma, eşime... benimle gelir misiniz?" dedim.

Önceki gecelerden çok değişik bir canlılıkla, çabuk devinimlerle yaklaştı bana, hemen yola koyulduk. Kalkan'da bütün dar sokaklar, Toros eteklerinden Akdeniz'e kadar, tarak gibi iniyordu. Bu daracık sokakları kesen komşu sokak başlarında, barlar, pansiyonlar, restoranlar, halıcılar, kuyumcular, antikacılar, dericiler, mantıcılar, boncukcular, baharatçılar, kapı önlerinde umutla turist gözlüyordu.

Deniz kıyısındaki Türkü-Az Bar'dan, yokuş yukarı dar sokaklara tırmandığımızda, ondaki canlılığın neşeyle birleşerek yüzünü ısıtan bir kokuya dönüştüğünü ayrımsadım. Yürürken omuzunun omuzuma çarpması, ellerinin beceriksiz rastlantılarla ellerime değmesi, bir dükkânın dar kapısından içeri girerken, senben derken, birbirimize çarparak, nedensiz gülüşmelerimiz...

Daha dar, daha ıssız, denize inen dar sokaklara girdiğimizde, ellerimiz çekinikçe birleşmiş, sonsuza doğru amaçsızca yürümeye hazır, iki genç sevgili gibiydik desem, abartıyor muyum... hayır... öyleydik o gece yarısı...

Ben, sanki zamandan çalmak, zamanı onunla hovardaca harcamak istercesine

cahil antikacılarla kıyasıya, utanmazca pazarlık ediyor, sonra, kaprisli yaşlı kadınlar gibi hiçbir şey satın almıyordum.

O, ya bir köşede sessizce dikiliyor, ya da kuytu bir köşede üstü kilim kaplı hasır bir iskemlede oturup beni bekliyor, belki de izliyordu. Dükkândan çıkarken, ayıbımı örtmek istercesine: "İşte böyle bir şey," diye mırıldanınca, seslice, coşkun bir sevinçle gülüyordu. Bir sonraki antikacıda kahkahalar atmaya başladı :

Antikacı ile benim karşılıklı konuşmamız teybe alınıp yayımlanacak denli, ilginç bir radyo oyunuydu...

"Buyursunlar efendim! Çay! Nesgafe!"

"Eski, ya da eskitilmiş, gümüş yüzük var mı? Benim için?"

"Beyefendi, bende barok bir hançer var, gümüş kınıyla birlikte! Hakiki Selçuklu!"

"Ben yüzük istemiştim, gümüş –"

"Efendim, şu gördüğünüz kilim Van! En az, iki yüz elli senelik Selçuklu!"

"Ben bir gümüş yüzük erkek için –"

"Efendim ben size hakiki bir mal –"

"Erkek bir gümüş yüz –"

"Burası karımın üstünedir!"

"Gümüş bir erkek –"

O dakikaya kadar, karanlık dip köşede dilsizce oturan karısı ayağa kalktı. Çok uzun boylu, geniş omuzlu, şalvarlı, yemenili, iri göğüslüydü. Çevik bir devinimle yüklükten bir kilim çekip ayaklarımın üstüne pat diye atıverdi.

Çıkan, tozlu kilim kokusu genzime kaçtı, gürültüyle hapşırmak zorunda kaldım, hem de üst üste. O, hiç görmediğim, hiç beklemediğim bir dişilikle, "Çok

yaşa!" der demez, kahkahalarla gülüyordu.

Ben yine tüm ciddiyetimle, ama sabırsız bir öfkeyle:

"Ben bir erkek gümüş –"

"Efendim biz Kalkan'ın en eski, en hakiki, hem de gerçek antikacısıyız! Hanım! Baksana! Ne içerdiniz... ikramım!"

"Benim için iyi soğutulmuş rakı. Kızım için Cin! İçine süzekten sızdırılmış hakiki, hem de gerçek, susuz limon suyu... bi'daha tarif edeyim, iki ölçü Gordon, bir ölçü soda, bir ölçü süzülmüş limon suyu, hakiki..."

Çok lüks, başka bir antikacıya girdik.

Kasada siyah saçlı, siyah elbiseli, alçak hasır boyacı iskemlesinde oturduğu için, uzun bacaklarını sımsıkı saran eteği kasığına kadar sıyrılmış, parlak beyaz külotunu gösteren, son derece iyi yanmış bacaklarıyla, 'ben güzelim diyen' kadına :

"Ben, eski gümüş-" diye sormak istedim.

Cilveli bir şaşkınlıkla, Almanca;

"Ben değilim buranın sahibi," diyerek sözümü kesti.

Ben de Almanca :

"Orada oturduğunuz için, ben sizi İstanbullu bir takı sanatçısı sanmıştım," dedim.

İltifat almış çoğu kadın gibi, yapay bir kahkayla, karşı köşede birkaç turistle konuşan, yakışıklı esmer bir erkeği gösterdi.

Köşedeki kuyumcuya değil, ona döndüm :

"Buradan mutlaka bir şeyler alacağım, size de –"

"Burası çok pahalı –"

"Olsun, çok istiyorum, bu gecenin anısına-"

"Yok, yok! Hayır istemem."

"Öyleyse, en ucuz ne varsa... seçin lütfen, işte öyle bir şey," deyince, gülümseyerek büyük bir bakır sininin içindeki yüzük taşlarıyla, boncuklarla, taklit bilmece yüzüklerle oyalanmaya başladı.

En sonunda bulduğum, çok beğendiğim eski bir gümüş yüzüğü, sözde Ermeni işi gümüş, üstünde Van yazan sigara tabakasını almak istedim. Baktım ki Brüksel antikacılarının fiyatını bile katlıyor, ikisini de almaktan vazgeçtim.

Saldık kendimizi denize inen dar sokaklardan son durağımız Türkü-Az Bar'a doğru. Meltemle gelen deniz kokusu, on bir ay çiçeklerinin kokusuna karışarak karşıladı bizi.

Fosforlu ışıkların pırıl pırıl aydınlattığı, doğanın doyuma ulaştığı bu eylül gecesinde, bardaki kara incir ağaçlarının meyveleri düştüdüşecek bir görüntüdeydi.

Hemen yine barın mutfağına girdi. Az sonra elinde limonlu ciniyle, masaya uzak bir köye ilişti. Otele yeni gelen genç bir İngiliz çift de bizimkilere katılmış, omuzları açık orta yaşlı bir kadın onlarla koyu bir söyleşiye dalmıştı. Zavallı İngiliz köylülerine, IRA'ya ilişkin, neredeyse seminer veriyordu. İşte bizim altmış sekiz kuşağının sevimli hastalıklarından biri... İngilizler, Türkiye'nin küçücük bir kasabasında, kendilerinden iyi İngilizce konuşan bir Türk kadınıyla tanışmanın

şaşkınlığı ile, viski üstüne viski içiyordu. Dayısı, bar sahibi arkadaşımla, İngiltere'deki Avrupa futbol şampiyonasını tartışıyordu. Bir iki delikanlı, birkaç genç kadın, bangır bangır bağıran caz müziğini dinleyerek, kendinden geçme pozlarında, gözlerini yummuştu.

Oturduğum yerden herkesi görebildiğim halde, demek ki onu bir anda gözden kaçırmıştım. Belli ki, yukarı kattaki karanlık yalnızlığına çekilmişti. Barın kıyısından yukarı kata çıkılan, kaba tahta merdivenin basamaklarını esneterek, yirmi beş yıl önceki menüsküs ağrılarının yol açtığı dizkapağı sızısıyla yukarı çıktım.

Terkedilmiş görüntüsüdeki karanlık katta, küf kokusuyla karşılaştım. Yine alçak iskemleye oturmuş, elinde limonlu cin bardağı, geniş pencere boşluğundan, yüzerek ulaşılırmışcasına yakın görünen Meis adasına doğru bakıyordu.

İki yunan savaş gemisi adanın o yanında, iki Türk savaş gemisi adanın bu yanında, kapkara hayaletler gibi, denizin aydan gelen simli ışığını kirletiyordu.

Gece sabaha doğru ağıyor, ay gümüş ışığını, mavi-kara, denizin üstüne sepiyordu. Aşağıdaki balık lokantalarından gelen Yunan rebetiko müziği, bardaki Amerikan-caz müziğine ulaşıyordu.

Ona uzak, denizi görmeyen duvar içine oyulmuş, Kapodokya'da taka denilen, bir iç girintiye usulca oturdum. Bana baktı, elindeki bardağı sallayarak : "Yakın otursanıza."

İki yanıma bakınıp :

"Oturacak başka yer göremiyorum."

Bir elinde iskemle, bir elinde bardak :

"Öyleyse, ben yaklaşıyorum."

Dizleri dizlerime değiyordu. Yoğun bir ikircikle baktım. Yüzünün yarısı karanlık, neredeyse görünmüyordu. Titremesini engelleyemediğim bir sesle :

"Çok güzelsiniz. Bana bu akşam, büyük mutluluk verdiniz. Size dokunmayı, sizi sevmeyi çok isterdim. Ama çok geç, buna hakkım olmadığını düşünüyor –"

"Bırakın bunları... ya benim hakkım varsa."

Sonrasını, tam hatırlamıyorum. Daha neler konuştuk?

Ellerimizin birbirine kavuştuğunu, kalbimin yorgun bir hızla çarptığını, ağzının en ince noktasına parmağımı belirsizce değdirdiğimde, dudaklarının titrediğini, yüzünün bana çok yaklaştığında, işte o anda, olmamış kayısı kokusunu içime çektiğimi, onca karanlıkta, ay ışığının gündüz mavisi gözlerinde çaktığını gördüğümü, uyku hali bir yorgunluk, kendinden geçmiş bir sarhoşlukla, onu bir çiçeği koklarcasına ürpertiler içinde öptüğümü, ellerimin ürkek cesaretine, coşkunca karşılık bulduğumu, dizlerimizin giderek birbirimizin bacak arasına doğru yol alıp son durağa dayandığını, haksız bir utanç duygusuyla, ama utanç duygusuyla karşılaştırılamayacak ölçüde, büyük bir hazla titrediğimizi anımsıyorum.

Gün doğarken ayrıldığımızda, berelenmiş dudaklarımızda ötekinin tadı vardı.

Ertesi gün...

Beni Bodrum'a götüren otobüs küçük bir dağ kahvesinde, öğleye doğru durdu.

İki bin üç yüz metre yükseklikteki, çiçeklerden görünmeyen kahvenin yanıbaşında, bir değirmentaşı genişliğinde fışkıran suyun, Toroslardan Akdeniz'e doğru akmasına ben hayretle bakarken, bu akıp giden buz gibi suyu yolcular kana kana içiyordu.

Bir önceki geceyi gerçekten yaşadım mı, yaşamadım mı... onu düşünüyordum.

TARIK GÜNERSEL

Tül

ON ALTI yıl sonra onu odamda, koltukta görmek mucizeydi. Saçlarını, gözlerini, oturuşunu, bana bakışını coşku ve hayranlıkla seyrediyordum. Bütün oda sıcak bir tebessümdü. Kımıldamamaya, tek söz bile etmemeye karar verdim. Hayatımda köklü değişikliklere zorlayacak gelişmelerin aleyhime olacağı ve iki çocuğu büyüyünceye kadar aramıza yine yıllar gireceği düşüncesi beni ürkütüyordu. Sesi ve görüntüsüyle yetinmeyi bilmeliydim. Seyrek de olsa o koltukta varolması kaybedemeyeceğim bir haz ve huzur kaynağıydı.

Odamın şark köşesinde mindere oturmuş, ölçülü bir rahatlıkla kaykılmıştım. Erotik tatlar cinselliğe mağlup olmamalıydı. "Hiçbir noktada ilk adım benden gelmeyecek," dedim. "Sen ne istersen, nasıl huzurlu olacaksan..." Teşekkür etti. On dokuz yıl önceye gittik, tanışmamızı hatırladık. Sonraki sessizlik daha da farklıydı. "Yanına gelmemi istiyorsun, değil mi?" dedi. Tabii ki istiyor, ama gözlerime yansıyıp talep ima edeceği kaygısı ile düşünmemeye özen gösteriyordum. Geliverdi. Nefesini hissedebilmek müthiş bir imtiyazdı. Parmakuçları yüzümde dolaşıyordu. Saçlarına çekinerek dokundum. Arzuların bu kadar yumuşak ifadesi o güne kadar hep ufkumda durmuştu.

Sağ elimle sol elinin düeti. Sonra kalp atışlarımızın.

Bilgisayarın başına piyanist gibi geçip doğaçlama için tema istedim : "Bir kelime söyle!" Duraladı, "Ahlak," dedi. Tekerleme gibi bir şiir yazdım, seslendirdim, gülüştük. "Şimdi de sen bir kelime söyle," dedi. "Sen," dedim, yazdım. Yanıma iskemle çekip davet ettim, geldi, seslendirdim. Boynu gülüşü gibi ılıktı.

Öyle, yan yana oturduk, belki yarım saat; yumuşak, sıcak dokunuşlarla masum keşifler yaptık.

Gitti. Çocukları okuldan dönüyordu.

gergin bir tül sabah ışığı
iki uzak ılıklığı kuşatan

"Bir daha hiç yanıma gelmeyebilirsin," dedim. "İçinden gelerek yaptığın bir şeyi ömür boyu hakkım saymam."

Teşekkür etti. "Bu günlerde yalnızım ama o döndükten sonra kendimi nasıl hissederim bilemiyorum."

"Lütfen kayboluverme," dedim.

Sonraki telefonda, "Numaranın bende olması tedirgin ederse, günün birinde lütfen söyle," dedim. "Üstünü karalarım. Harakiri gibi olsa da."

"Öyle yap çünkü geldi," dedi, karaladım.

ALİ CENGİZKAN

Suç

• Çocuk, Kaplumbağa'yı ters çevirip duruyor; yenisini kuşkusuz, çünkü daha önce çevirdikleri teker teker öldüler ve deneyi sürdürüyor!

• Bir başka gün de ne yapıyor : Yüksek bir basamağa koyuyor Kaplumbağa'yı; biliyor kendi kendine ne çıkabilir, ne de inebilir! Duvarları olmayan ve hapistekine yemek verilmeyen bir hapishane yaratıyor Çocuk, Kaplumbağa için : Üstelik de hiçbir şey yapmamış havalarında.

• Çocuk, Güvercin'i kanadı kırık ve kursağı delik bulmuştu; haftalardır iyileştirmeye çalıştı onu: Veterinerler, iyi bakım ve hünerli esirgeyen elleri, kendisinin! Sağlığına kavuşan Güvercin'i şimdi hangi dürtüyle ayaklarından tutarak savurdu havada ve eklemlerinin kırılmasına yolaçtı, kendi de bilmiyor?

• Serçe iki kez çırpındı cama çarptıktan sonra ve süzülen bir paraşüt gibi yere düştü. Ama o da ne, Çocuk ne yapıyor? Yumuşak bir biçimde kavradı yere düşen Serçe'yi ve onu boğmak için başını zorla saksı tablasındaki suya sokuyor.

• Horoz'un ibiğini de okşayan oydu, başkalarıyla dövüştürmek için onu futbol arsasına götüren de! Vandal toplumun vandal yüreği böyle yetişiyor. Neyse ki kimse temiz değil, Çocuk'u sorgulayacak ve soru soracak kadar!

• Tavuk'la oynayan Çocuk, arkadaşlarına yeni oyununu anlatıyordu : Tavuk iki kanadından kümes kapısına çivilenir. Önce çocuklar birer tüy yolarak Tavuk'u çıplak bırakırlar. Sabaha dek çırpınan ve gıdaklayan Tavuk'u kurtarmaya çalışan Horoz onu didikler. Ertesi sabaha kanla çizilmiş bir duvar resmi elde edilir.

• Kedi'nin dört bacağı da birbirinden ayrılarak tüyleri traş edilir. Kedi iki gün içinde ölmezse, suyla ıslatılır. (Araştırmacı Çocuk'un günlüğünden...)

• Köpek'le Geçen Şen Günlerim, bir Çocuk'un zevk alarak okuduğu kitap

başlığı olabilir mi? Bakın işte, Köpek dişli madem, Çocuk da ondan söz eden, onu öven kitabı yakmış.

• Balık aylarca beslendiği akvaryumdan yine dışarı çıkarıldığında camların temizleneceğini ummuştu. Daha doğrusu, ummaya bile fırsat bulduğunu söylemek zor, çünkü Çocuk çok hızlı attı süs balığını tavaya.

• Kelebek mi? Şu havada uçuşan kanatlı sineğin ne farkı var Çocuk'un yüreğindeki pislikten? Kelebek ve Çocuk ancak romantik Çocuk şarkılarında birarada canlı olarak barınabilirler. Çocuk şarkıları da kaldıysa artık tabii.

Çocuk : Kelebek : Balık : Köpek : Kedi : Tavuk : Horoz : Serçe : Güvercin : Kaplumbağa :
Ali Cengizkan

1998'in En Beğenilen Öykü Kitapları

Doğan Hızlan

Tomris Uyar, *Aramızdaki Şey*
Nezihe Meriç, *Yandırma*
Müge İplikçi, *Perende*
Necati Tosuner, *Bir Tutkunun Dile Getirilme Biçimi*
Ahmet Erhan, *Köpek Yılları*
Vüs'at O. Bener, *Kara Tren*
Necati Güngör, *İyiler Genç Ölür*
Zeyyat Selimoğlu, *Bahar Yorgunluğu*

Necati Tosuner

Bu konudaki söyleyeceklerim, okuduğum kitaplarla sınırlı kalacaktır.

Hulki Aktunç'un beşinci öykü kitabı *Güz Her Şeyi Bilir*, yazarın daha önceki öykü kitaplarını ve çabasını bütünleyen nitelikte.

Yirmi yıl sonra, Yüksel Pazarkaya'dan yeni bir öykü kitabı : *Güz Rengi.* Almanya'ya geniş açılı ve derinliğine bakışlar getiriyor.

Yandırma, Nezihe Meriç'in dil yalınlığını ve çizdiği kişilerin canlılığını sunuyor.

Edebiyat açısından riski üstlenen bir yapıt : *Belki de Kaybeden Zaman.* Özcan Karabulut'un bu çabası üzerinde durulmalıdır sanıyorum.

"Sevindirici" bir ilk kitap : Müge İplikçi, *Perende.*

Füsun Akatlı

Hulki Aktunç, *Güz Her Şeyi Bilir*
Nezihe Meriç, *Yandırma*
Tomris Uyar, *Aramızdaki Şey*

Hulki Aktunç

Aziz Gökdemir, *İç İçe Geçmiş İstanbul Öyküleri*
Cemil Kavukçu, *Temmuz Suçlu*
Müge İplikçi, *Perende*
Necati Tosuner, *Güneş Giderken*
Nezihe Meriç, *Yandırma*
Tomris Uyar, *Aramızdaki Şey*
Vüs'at O. Bener, *Kara Tren*

Feridun Andaç

Öyküde 1998'in birikimine baktığımda, "1950 Kuşağı"nın etkileyici izlerini, verimliliğini buluyorum. Oktay Akbal, Faik Baysal, Fakir Baykurt, Muzaffer Buyrukçu, Nezihe Meriç, Vüs'at O. Bener, Zeyyat Selimoğlu yeni yapıtlarıyla okur karşısına çıktılar.

Bu bağlamda ilgiyle okuyup beğendiklerim şunlar oldu :

Nezihe Meriç, *Yandırma*
Vüs'at O. Bener, *Kara Tren*
Zeyyat Selimoğlu, *Bahar Yorgunluğu*
Tomris Uyar, *Aramızdaki Şey*
Osman Şahin, *Mahşer*
Necati Tosuner, *Güneş Giderken*

Bu öykücülerde ortak bir yan olarak şunu gözledim diyebilirim : Her bir öykücünün öykü çizgilerini ulaştırdıkları ustalık düzeyidir demeliyim. Bu ara, sevgili Memet Fuat'ın *Bir Ayrılışın Öyküsü* ile şaşırtıcı dönüşünü hatırlatmalıyım.

Elbetteki "yeni" / "genç" öykücülerden de okudum. "Beğendim", "beğenmedim" yerine, ilgiyle okuduklarımın adlarını anmak istiyorum burada : Adnan Özer (*Hayal Tabirleri*), Selma Fındıklı (*Ankara İstasyonu*), Semra Topal (*Mani*), Ali Haydar Aksal (*Kuşkonmazda Konuşan Adam*), Aytül Uncu Akal (*Beni Bırakma Hayat*), Ahmet Yıldız (*Kadın ve Boğa*), Özcan Karabulut (*Belki de Kaybeden Zaman*), Ahmet Erhan (*Köpek Yılları*).

Adnan Özer

Aziz Gökdemir, *İç İçe Geçmiş İstanbul Öyküleri*
Niyazi Zorlu, *Şehir İçi Öyküleri*
Özcan Karabulut, *Belki de Kaybeden Zaman*

Özcan Karabulut

1997 öykünün nicel ve nitel olarak "patlama" yılı olmuştu. Pandora Kitabevi'nin istatistikleri, ki roman ve öykü türünde 400'ün üzerinde kitap yayımlandığını ortaya koyuyordu, bunun bir göstergesiydi. Aynı yıl yayımlanan öykü kitapları, yeni açılımları, damarları ve çeşitliliğiyle öykücülüğümüzün son dönemdeki düzeyini de gösteriyordu.

1998 yılı, sanırım, bir "dinlenme" dönemi oldu, en azından bir nicel "patlama"dan söz edemiyoruz. Vüs'at O. Bener'in *Kara Tren*'i, Erendiz Atasü'nün *Uçu*'su, Necati Tosuner'in *Güneş Giderken*'i, Niyazi Zorlu'nun *Şehir İçi Öyküleri*, Yeşim Eyüboğlu'nun *Geleceğini Biliyordum*'u, bu yıl yayımlanan, benim okuyabildiklerimden en çok beğendiğim öykü kitapları. 1998'de yeni baskıları yapılan öykü kitaplarından en çok beğendiklerim ise, Tahsin Yücel'in *Ben ve Öteki*'si, Cemil Kavukçu'nun *Temmuz Suçlu*'su, Aslı Erdoğan'ın *Mucizevi Mandarin*'i oldu.

GÜLTEKİN EMRE

Uçurum ve Pusula

(SAHAFLARDA bulduğum bu yıpranmış defter kimin tarihi acaba? Bir iç döküm haritası mı? Bir labirentin coğrafyası mı? Yol, kimin yolu? Yolcu kim?)

(Yol, yolcusunu bekler mi? "Neden beklemesin, yol da bir yolcu değil mi?" Yolcu yolla mı var kılar kendini, menzilini? "Yolcunun nereden gelip nereye gittiği önemli mi? Yol, yolcusunu nereye götüreceğini bilmez mi?" Yol, dikenli, güllük gülistanlık, rüzgârlı, karlı, yağmurlu da olsa, tasarlandıysa, gidilecektir hedefe. Yolun üstündekiler önemli değil gibi gözükse de, önemlidir aslında; iz süren izleri izleye izleye ilerler. "Yolun niteliği önemli değildir; otoban da, köy yolu da, patika da, arnavut kaldırımı da olabilir; hedeflenense zaman mıdır, sonuç mudur? Önemli olan budur." Yol, bir tarihi de içerebilir, bir dönemi de, bir ömrü de. İz, işte burada kendini belli eder, izleyenin kimliğini de, kişiliğini de belgeler. "Yol, kimi için bir aşktır, demir çarık, demir asayla kuşatılmış; zorlu zorlukları yene yene varılması gereken yere doğru götürür yolcusunu.")

Yaşadığın yeri düşündüm. Sen ordasın. Seninle nasıl bütünleşti (bütünleşti mi?) kentin durmadan yozlaşan – kimilerine göre durmadan modernleşen, hatta postmodernleşen – ayrılığın, diyeceğim ama, ayrılıktan öte kentin tarihi ve turist akını? Merak ettim. Sen o kentin yüzü değilsin, demek geliyor içimden. Sendeki seninle orada edindiğin, belki de geliştirdiğin sen arasında dağlar kadar fark olduğunu düşünüyorum seni yeniden tanıdıktan sonra. Yabancı kazıklamayı kâr sayan yüzsüz satıcılarla, anlamsız bir yığın şeye ilgi gösteren yabancılarla, çığrından çıkmış gece yaşamıyla, arsa vurgunculuyla, hâlâ sürdürülen Mavi Yolcu'cularla nasıl bir bağ var (varsa) ya da oluştu (oluştuysa) aranda? Senden çok uzakta bunları düşündüm mektubunu alınca.

Yıllar önce, üniversitede okurken gitmiştim bir arkadaş grubuyla oraya. O zamanlar ünü dünyaya yayılmamıştı daha yaşadığın kentin. Küçük, şirin bir kasabaydı, henüz kent değildi. Kimi açgözlülerin yeni yeni keşfettikleri bir yerdi, tarihin ve doğanın cömert davrandığı bu kasaba. Anadolu henüz akmamıştı ve biz şeker çuvallarından yaptırdığımız bir çadırda çok ucuza unutulmaz bir tatil yapmıştık. Aşk da kendini unutulmaz kılmayı başarmıştı ve her birimiz bir kıza âşık olmuştuk sonradan unutacağımızı bile bile. O günlerin sararmaya yüz tutmuş fotoğraflarına baksam, sen yoksun ki, ne bulurum gençliğimizden başka! Kasabalar, kentler, ülkeler, insanlar değişmiyor mu aşkla, güzellikle birlikte? O sıralar Halikarnas Balıkçısı'ndan da hiçbir şey okumamıştım. Zarfın üstüne dört pul yapıştırılmıştı. Dört Halikarnas Balıkçısı pulu! Balıkçı, beresindeki martılarla

denizden umutla yarınlara bakıyor. Bir mitolojik kahraman gibi. Merhaba diyor sanki. *Aganta Burina Burinata* ve *Anadolu Tanrıları*'yla doldu odam bunca uzaklıktan. Mitolojik kahramanlar, destanlar, Homeros, Herodot, yazlıkçılar, pansiyoncular, yaz aşkları, balıklar, içki sofraları... bir bir gözümün önünden geçti. Sen ordasın, mektuplara, zarflara sığmayacak denli ordasın! Balıkçı anlatsın isterdim seni; sahi seni nasıl yazardı, nasıl betimlerdi, hangi tarihsel kahramana benzetirdi seni! Balıkçı'nın geçtiği sokaklardan geçiyorsun, onun sürgünlüğünün yeşerdiği yerlerde aşkı bekliyorsun belki de. Geçmişini sarı defterlerinden silip yeni günlüklerini temize mi çekiyorsun?..

Gökle toprak arasında bir yer var narenciye bahçelerinin arasında ve sen ordasın. Gökle toprak arasında bir yer var kapitalizmin şahlandığı batı Avrupa başkentlerinden birinde, yüzüm sana dönük ve ben buradayım. Neden sen oradasın? Neden ben buradayım? Biten bir ilişki değil bizimki. Başlayan bir ilişki de değil. Mektup arkadaşı da değiliz. Mektuplaşıyor muyuz yalnızca? Sen bir yaz aşkı mısın? Ben düş mü kuruyorum senin üzerine? Belki, hem hepsi, hem de hiçbirisi. Bir resim bile değilsin. Resmini taşımadım cüzdanımda, vermedin, gerek yok, dedin ve bence iz bırakmak istemedin. Yıllar sonra, seni yeniden gördüğümde anladım (anladın) bende ne derin iz bıraktığını, sana söylediğimde bunu, başını önüne eğdin ve öylece kaldın gözlerini benden kaçırarak. Yüreğini bir an pişmanlık yalayıp geçti mi, sormaya cesaret edemedim.

Sen, yıllar önce seçimini yaptın oraya yerleşmekle. Başlamaya bir adım kalan bir ilişkinin içinden sıyrıldın, sıyırdın kendini. Yalnızlığı kendine yoldaş bileceğini söyledin ve gittin fakülteyi bitirir bitirmez. Dingin bir yaşamdı kurmak istediğin. Denizle iç içe olmakla ve gönlünce oluşturacağın dostlarınla yetinecektin öğretmenliğinin yanı sıra. Evlenip ayrıldığını söyledin. (Fazla bir açıklamaya girmedin evlenmene ve boşanmana ilişkin. Sorular sorsaydım yanıtlar mıydın? Suskunluğun daha da koyulaşır mıydı?) Yıllar sonra bir Akdeniz gezisinde seni arayıp bulunca hiç de şaşırmadın. Bu karşılaşmanın günün birinde gerçekleşeceğini bildiğini, söyledin. Anlattıklarını unutmadım tipik bir Akdeniz evinin terasında. Denize hâkim evinin bahçesi nasıl da düzenliydi. Çay faslından sonra çabucak kuruverdiğin çilingir sofrasında (salatayı ben yapmıştım) bir yandan demleniyor, bir yandan da geçmişi, günümüzü ve geleceği konuşuyorduk. "Uçurum ve pusula," dedin. "Yaşamın bir yanı uçuruma açılan bir pencere. Sardunyalar, akşamsefaları, karanfiller zeytinyağı tenekelerinde, saksılarda boy gösterseler de, ellerinden fazla bir şey gelmez insanı mutlu etmek için. Eviçleri bir yangın yeridir hep. Korkunç. Ürkütücü. Çılgınca anlar da yok değil elbette. Sevgi de harcıyla hazırdır iyi ve kötü hava koşullarında her zaman, her yerde. Soluklandığında, sözünü kesip, "Ya pusula"? dedim. Sen, "Pusula yönsüzlüğün ilacı," dedin. "Yönünü bulacağım derken, yönsüz kalmaya yarıyor. Sevginin yönünü ölçemezsin ki," dedin ve sustun. Serin bir Akdeniz akşamı başlamıştı. Omuzlarına şal alıp geldin içerden. Rakılarımızdan birer yudum daha aldık. Zeytinyağlılar üzerine konuştuk bir süre. Benim yemeğe düşkünlüğümü anlattım. Evliliğimi, çocuklarımı, işimi, çevremi sordun. Uçurumumla pusulam arasındaki uzaklığı anlamaya çalıştın. Korna sesleri, gazinolardan fışkıran her türlü müzik, ıslıklar, şarkılar, her evden ayrı kanalla curcunaya katılan televizyonlar... bölüyordu konuşmamızı.

Her gece içeriden dışarıya taşan yaşamlardan, dışarıdan içeriye yansıyan yaşamlar arasındaki gelgitte okumaya ve yazmaya (yanlış anlamamalıymışım, şiir, öykü, roman değil, mektup) zaman bulduğun için mutlu olduğunu söyledin. Tek başına yaşadığını, yine de pek çok şeye yetişemediğini, bir yığın ıvır zıvır işle çok zaman kaybedişine üzüldüğünü düşündüm yanında.

Mektubunda hayal meyal hatırladığım sokağını betimliyorsun : "Yan yana dizili evler. Aslında beyaza boyalıymışlar bir zamanlar. Hepsi rengi atmış kumaşlar gibi solmuş, buruşmuş, havı dökülmüş. Ben de böyle bir evde yaşıyorum. Düşlerimle varım. Benim de sağımdaki, solumdaki, önümdeki, arkamdaki evlerde yaşayanlar gibi isteklerim var. Uçurum da, pusula da benimle birlikte, beni hiç yalnız bırakmıyorlar. Bir yanımda dehşet görüntüler insandan yana; bir yanımda yalan da olsa mutluluk tabloları. Uzun bir tünelden geçiyorum sanki, özlediğim tek şey tünelin ucu, ışık. Nasıl bulurum, kiminle bulurum bu ışığı, onu da bilmiyorum. Tek bildiğim, dost bildiklerime yaşadığım bu güzel doğayı uzun uzun betimlemek. Yeniden evlenme işine gelince : Nasıl biridir birlikte olmak istediğim erkek? Evde bana yardımcı olan mı; bana sahip çıkan, beni çekip çeviren mi? Karar vermesi kolay mı sanıyorsun? Ayrıca iş bu kadar da basit değil daha pek çok ince ayrıntıyla da örülü." Burada mektubunu okumaya ara veriyorum, duruyorum ve seninle sevişmek istiyorum. Sense bir başka paragrafa geçiyorsun :

"Sokaklar korkunçtur, Allahım, çocuklar gibi. Dağlarca'yı sevdiğimi de öğrendin böylece. Okuldan sonra çıkıyorum sokaklara, bin bir ayrıntıyı, sesi, görüntüyü gözleye gözleye fotoğraf çekiyorum şu sıralar. Sergi açacağımdan falan değil, belki ilerde o da olur, neden olmasın! Beni hem avutuyor, hem de doyuruyor fotoğraf çekmek. Zamanımı yararlı bir biçimde öldürdüğümü düşünüyorum. Burjuva kadınının kaprisi olarak ya da oyalanma aracı olarak görme yaptığım işi. Bayağı iş olarak benimsedim çünkü. Her şeyin fotoğrafını alıyorum o küçücük harikalar yaratan makinemin içine. Fotoğraf makineleri de kadınlar gibi, her şeyi alırlar içlerine : Acıyı, sevinci, hüznü. Neyse, felsefe yapmayayım yine! Nelerin mi fotoğrafını çekiyorum? Her şeyin dedim ya : Nedir her şey? İç çeken çiçeklerin, gözü dönmüş erkek kedilerin, köşelere sinmiş ya da çatılara çıkmış yazgısına boyun eğen dişi kedilerin; yapraklarını özleyen ağaçların; gölgelerin (Gölgelerin tarihini yazacak kadar çok değişik gölgenin fotoğrafını çektim.); yaşlıların yaslı ve kırış kırış yüzlerinin fotoğraflarını da çok çektim, yüzler tarihine malzeme olması için. Balkonların da çok fotoğrafını çektim. Balkonlar da evin kadını gibidir. Eğer evin kadını düzenli, tertipli ve titizse balkonlar da düzenlidir, bakımlı bir kadın gibi. Yok evin kadını düzensiz, tertipsiz, bakımsızsa o evin balkonu da karman çormandır. Bu benim gözlemim. Genellenemez elbette, bunun tersi de olabilir. Benim balkonumun nasıl olduğunu düşündün, değil mi? Kimi zaman çok düzenliyimdir, kimi zaman da inanılmaz savruk!"

Mektup bitmiyor, ama ben bitiyorum sensiz. Evini, balkonunu, gölgeleri birbirine karışan sokakları, fotoğrafını çektiğin ağaçları, insanları düşünüyorum. Yıllardır oturduğum sokağımı düşündüm bir de. Sana ne anlatabilirim bu sokaktan? Hangi ağacın resmini çekebilirim? Hangi yaşlının yaslı ve yaşlı yüzünü objektifime davet edebilirim? Hangi balkonun iç dünyasına sokabilirim seni?

Mektubunun bir yerinde de ilişkimizi irdeliyorsun. "Başlasaydı ilişkimiz ne-

reye varırdı? Başka evliliklere, çıkmazlara benzer miydi bizimki de?" diye soruyorsun. Bense tenindeki ürpermeleri, gamzeleri derlemeyi isterdim, gamzeler, ürpermeler güldestem için. Neden sevişmeyeyim seninle? Bunları mı yazmalıyım sana? Yoksa kaç yıldır oturduğum evi, kitaplarımın yerlerini, masamın hangi köşeyle bütünleştiğini mi; yazacaklarımı mı, okuduklarımı mı? Gittiğim sergileri, konserleri, tiyatroları, meyhaneleri mi? Özlemlerimi, beklentilerimi mi; beni kıran, üzen şeyleri mi? Anlamsız, plastik yüzler galerisini mi? Donuk donuk bakan gözleri mi? Abartılı cinselliği, reklam bombardımanını mı? Olmayan aşkları mı, giderek daha çok mekanikleşen cinselliği mi? Kentin hiç değişmeyen mimari yüzünü mü? Buralarda ne kadar yalnız olduğumu mu?

Burada bitiyor (mu?) bu öykü desem, öykü olmayan yazı. Belki de bir ömrün bir parçası. Belki de bir günlük başlangıcı! Tamamlanmamış bir mektup? Belki de bir romana giriş? Sona doğru, ne anlama geldiğini anlayamadığım, mektuplaşmaya ya da bir ilişkiye gönderme mi olduğunu çıkaramadığım yol çeşitlemeleri geliyor deyimleri bozarak, deyimlerle oynayarak :

("Yola çıkmak, yoldan çıkmak mıdır ve bize ne kazandıracak? Yol açmak, seni bulmak için yollara düşmek midir? Yola düzülmek, kendimi, sensizliğimi, yola getirmek midir? Yol ağzı, yönsüzlüğümün babası mı? Yola yatmak, yola vurmanın annesi midir? Yol bilmek, senle olmak mıdır? Yol bulmak, seninle bir ömre imza atmak mı? Yolda kalmak, sensiz olmak değilse başka nedir? Yol gözlemek, senin yolunu gözlemek değil mi? Yollara bakmak, sana olan özlemimi içermiyorsa, başka neye yorulabilir? Yollara dökülmek, yollarda kalacağımı bile bile, yollarımızın ayrılacağını bile bile, yolsuzluğa devam değil mi? Yolum açık değil, yolumu açmak için yaptığım her deneme, yolumun kesilmesiyle sonuçlandı, bilesin. Yolumu sapıttım, yolumu şaşırdım, bunu sağladın bana, sağ ol yine de!.. Uzar gider ayrılığımız... Uzar gider ve sen gitti gidersin.")

Defteri bir daha karıştırıyorum; başka bir ipucu arıyorum, yok. Yazanı merak ediyorum : Biri ülkesinden çok uzakta (erkek), öteki deniz kenarında yaşayan (kadın) iki dost, iki arkadaş, iki sevgili mi? Metin kurmaca mı, gerçek mi? Belli değil. Yoksa bir öykü mü, karalama mı, romandan bir bölüm mü, anılar yumağından bir parça mı, yollanmayan (ya da yollanan) bir mektup mu? İşin içinden çıkamadım. Mektubu yazan (eğer bu bir mektupsa) nasıl biriydi? Mektubu alan kimdi? Öyküyse, başı sonu neredeydi? Romansa devamı ya da öncesi var mıydı? Anıysa, yalnızca bu kadarcık mıydı?

Adam, geriyor okunu, pusulasını vuruyor, uçurumuna uçuyor.

RONİ MARGULİES

Sevişmek Ah Ne Hoştur!

"BİR KADINLA yattınız mı siz hiç?" dedi Manas. Hatırlamıyorum, ama ya yarı dürüst davranıp, "Tam da yatmadık aslında, yani yattık elbet, ama çok oldu, çook uzun zamandır yatmıyoruz doğrusu," demişizdir ya da erkekliğe toz kondurmayıp, "Saçmalama lütfen Manas, *kaç* kadınla yattınız demek istiyorsun herhalde," diye böbürlenmişizdir. Ne dediğimizi hatırlamıyoruz, ama şu kadarı kesin, ben yakın akrabam olmayan hiçbir kadının yanağına bile dokunmamıştım, teyzemin oğlu Mişel ise sanırım bir önceki yaz sevgilisi Canan'ın yanağını anlamlı bir şekilde okşamıştı bir akşam. Ertesi gün Canan'ın yanağını, yanağa değen parmakların ne anlama gelebileceğini saatlerce tartışmıştık. Cinsel hayatımızın o güne kadarki en üstün başarısını, en heyecanlı adımını oluşturmuştu Mişel'in o bir anlık cesareti.

"Anlaşıldı," dedi Manas. "Bu akşam bu işi halledelim." Mişel'lerin Şakayık Sokağı'ndaki evlerindeyiz. Bir kış akşamı. Ben 14 yaşındayım, Mişel benden altı ay büyük. Teyzemler bizimkilerle birlikte bir yere gitmişler, ben onlarda kalıyorum, yalnızız. Manas üst katta oturuyor, bizden 3-4 yaş büyük. "Ben bir telefon edeyim, tamam," dedi. Biz dehşetimizi ifade etmeye zaman kalmadan bir numara çevirdi, "Tamam," dedi. İçimden canhıraş bir sesin, "Ne tamam, tamam olan ne, ne oluyor!" diye bar bar bağırdığını hatırlıyorum, ama ağzımdan hiç ses çıkmadı. Delikanlılık edip, "Heheyt, gelsin kadınlar!" diye bağıramadığım gibi, "Önüme bir kadın yattığında ben ne yapacağımı bilmiyorum, kusura bakmayın, haydi bana eyvallah," da diyemedim.

Yarım saat sonra, "Haydi gidip Marika'yı alalım," dedi Manas, "Dilberler'in köşesine gelecek." Mişel'le bakıştık. Kim gidecek? Nişantaşı'nın sokaklarında bir hayat kadınının eşliğinde görünme tehlikesini kim göze alacak? Yazı tura attık. Kaybettim. Manas'ın yanında idam sehpasına yürüyen bir mahkûm gibi kapıdan çıktım. Vali Konağı Caddesi'nden yukarı dönüp dikili taşın çaprazındaki köşede beklemeye başladık. O yıllarda, bu köşe benim tanıdık birine rastlamak istediğim takdirde duracağım yer, sınırlı dünyamı oluşturan coğrafyanın belki de merkezi noktasıydı. Az sonra büyük, parlak siyah bir otomobil, ya bir Chevrolet ya bir Plymouth, karşı kaldırımda, İstanbul limanına giren bir transatlantik kadar göze çarpıcı bir şekilde durdu, içinden yaşlı bir Ayhan Işık taklidi ile boyalı sarı saçları, siyah sahte kürk paltosuyla birkaç kilometrelik menzil içindeki tüm erkeklerin dikkatini çekmek üzere giyinmiş orta yaşlı bir kadın indi. Ben bir yandan Dilberler'in vitrinindeki yeşil bir kazağı dikkatle inceliyor gibi görünmeye çalışırken,

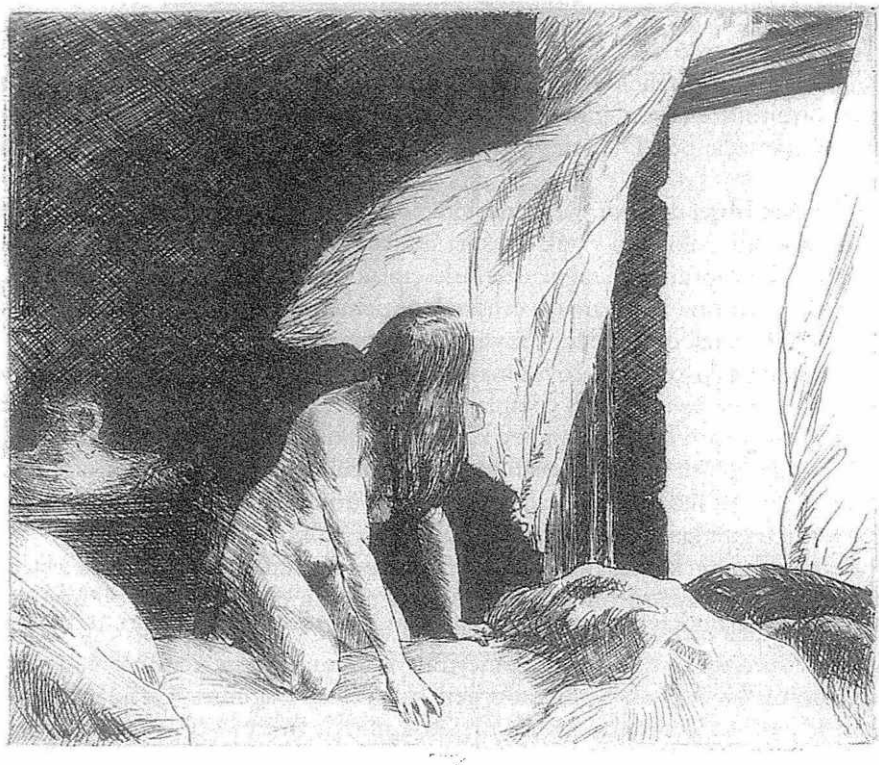

Edward Hopper, *Akşam Rüzgârı*, 1921

bir yandan da bu kadının Marika olmadığına inandırmaya çalışıyordum kendimi. Kadın adamı yanağından öptü, sonra sağına soluna baktı ve caddeyi geçip bize doğru gelmeye başladı. Civarda oturan bir ev kadını olabileceği ümidini Manas'la öpüştüğünde terketmek zorunda kaldım, Mişel'lerin evine doğru yürümeye başladık.

Manas'la Marika iyi tanışıyorlardı besbelli. Kol kola yürüyorlar, eski dostlar gibi sohbet ediyorlardı. Ben yanımda yürüyenlerle tamamen ilişkisiz görünmeye, hatta tümüyle görünmez olmaya çalışırken Manas'ın, "Arkadaşlar için ilk olacak, ona göre davranırsın, değil mi," dediğini duydum. Tüm korkularıma bir de aşağılanmışlık ve yetersizlik duyguları eklendi. Bir yandan, kendimi boynumda, "Ey ahali, bakın Roni ne yapıyor!" diyen bir yafta asılıymış gibi hissediyor ve bir an önce eve varmak istiyor, bir yandan da evde başıma gelecekleri düşünüp yavaş yürümeye çalışıyordum.

Eve geldik. Hiçbir teşrifata gerek duymadan, "Hangi oda?" dedi Marika. Teyzemlerin büyük ve rahat yatak odasını kullanmak aklımıza bile gelmedi veya belki gelmiştir de cami duvarına işemek gibi olacağını düşünmüşüzdür. Manas Marika'yla birlikte Mişel'in odasına çekildi; ilk olma hakkı onundu doğal olarak. Mişel'le salonda oturmuş beklerken neler konuştuk kim bilir. Birbirimizden hiç

saklımız gizlimiz olmamasına rağmen, içimizden geçenleri, ne kadar korktuğumuzu birbirimize açmadığımızı biliyorum. Mişel benden de daha sıkıntılı olsa gerek o aşamada; ben Dilberler'e gittiğim için o ilk girecekti çünkü Marika'nın yanına.

Nihayet Mişel de girdi, yüzünde anlamsız ve rahat bir gülümsemeyle çıktı ve sıra bana geldi. Salondan yatak odasına uzanan koridoru ağır adımlarla geçtim. Yavaşça odaya girdim. Yatağın üzerinde çıplak bir kadının yattığını gözümün kenarıyla farkettim. Bakmamaya çalışarak ne demem gerektiğini düşündüm. Ben düşünürken, yatak civarından, "Soyun ve yanıma gel," sesi geldi. Büyük bir ihtimamla, adeta ağır çekimde soyunmaya başladım. Hayatımda ilk kez gömleğimi katladım. Emin değilim, ama çoraplarımı bile katlamış olabilirim. Sonunda üzerimde çıkarıp katlayacak hiçbir şey kalmadı, ayaklarım beni de üzerlerinde taşıyarak yatağa doğru harekete geçtiler. "Gel," dedi Marika ve üzerine uzandım. Ağzım sağ omuzuna geldi ve orada durdu. Vücudumun geri kalanı ise düzgün bir ağaç kütüğü gibi kaskatı ve hareketsiz yatıyordu kadının üzerinde.

Bana kalsa hiç kıpırdamadan öylece yatmaya devam edecektim, ama Marika hareket etmeye başladı. Bu hareketleri sanki odanın öbür yanında bir koltukta gözlerim kapalı olarak oturuyormuşum gibi uzaktan uzağa, tepkisizce duyumsadım. Bir süre sonra Marika'nın deneyimi ve ustalığı sonuç vermeye başladı ve vücudumun bir noktası benliğimin geri kalanından bağımsız olarak tepki göstermeye başladı. Geri kalanım olsa olsa şaşkınlık duymuştur bu durum karşısında.

Nihayet, bana birkaç saat gibi gelen bir süre sonra, Marika'nın çabaları başarıyla sonuçlandı. Benim açımdan, ayak bileğimi burkmak kadar kötü olmamakla birlikte hapşırmak kadar keyifli de değildi. Tam vartayı atlatmış olmanın rahatlığını hissedecektim ki, Marika'ya ne demem gerektiği sorusu takıldı aklıma. Teşekkür mü etmeli, kompliman mı yapmalı? Hiçbir şey demeden kalkıp gitmek terbiyesizlik olmaz mı? "Yıldızları saydın mı bebek!" diyemeyeceğim açık olduğuna göre, "Hımff!" gibi bir şey deyip kalktım. Koridor boyunca yüzümde giderek yayılan bir gülümsemeyle salona geçtim.

Az sonra Marika giyinmiş olarak geldi, Manas hemen ayağa kalktı, "Haydi bana da eyvallah," dedi ve birlikte çıktılar. Mişel'le sabaha kadar oturduk. Bir savaşın ertesinde yan yana hastane yataklarında yatarken cephede geçirdikleri saatleri tartışan malul gaziler gibi konuştuk, konuştuk.

Bundan sonra iki yıl beklemem gerekecekti bir kadının üzerine bir daha kalas gibi uzanabilmek için. Sonra o kalas yumuşadı, inceldi, törpülendi. Ama iki tahta parçasını anlamlı bir şekilde bir araya getirmenin belki de hayatta yapmaya çalıştığımız en zor iş olduğu duygusu hiç terketmedi beni. ◎

SAM SHEPARD

Doğaçlama

CANLANDIRDIĞIM bu sahnede benden virane bir tütün fabrikasındaki bir barakaya girmem ve yirmi yıldır görmediğim çocukluk arkadaşımı tavanda kendini asmış olarak bulmam bekleniyor. "Arkadaş"ımı bir manken oynuyor, kırık boynu, dışarı uğramış gözleriyle, ağzından sahte kan damlayan, kabarık ve süt beyazı derisi olan bir manken. Manken olduğu her halinden belli. Ev köpeklerini bile kandıramaz. Ama öyle ya da böyle bunun gerçekten de uzun süredir kayıp olan dostum olduğuna inanmamı bekliyorlar benden. Ölü ya da sağ şu ana kadar gördüğüm hiçbir insana benzemiyor. Daha önce ceset görmüştüm, ama hiçbiri buna benzemiyordu. Asılmış olarak gördüğüm tek ölü şeyse geyik ya da sülündü. Birkaç kişinin ölüm yatağında yanında bulunmuştum, ama bu ölümlerden aklımda kalanlar bu durumda doğru tepkiyi vermeye yöneltmiyor beni. Acı, dehşetten farklı bir şey. Kendi kişiliğimin tepkisinin ne olması gerektiğini biliyorum ama bu düşünceyi kafamda taklit etmeye kalkışırsam tam da olduğu gibi karşıma çıkacak – yani taklit bir davranış olarak. Yazgımı rüzgâra bırakıp ilk çekimde doğaçlama yapmaya çalışacağım. Prova yok; sadece doğaçlama yap ve olacakları bekle.

Barakaya dalıyorum ve sallanmakta olan sahte ceseti görüyorum, ama tam cesete bakarken barakanın kapısı menteşelerinden kopup kafama çarpıp beni yere seriyor. Kötü bir uyanış benim için. Darbenin etkisinden kurtuluyorum, bunun aslında kahramanın bulunduğu ana yaklaşma açısından iyi bir örnek olabileceği aklıma geliyor. Sanki kafasına kapı düşmüş gibi. Neden olmasın? Aklıma başka bir şey gelmedi. İkinci çekimde, kapı yeniden yerine takıldıktan sonra bunu denemeye çalışıyorum. Doğaçlama yapıyorum. Yönetmen, "Evet, evet! Ama psikolojik olmaktan çok fiziksel oldu bu. Niçin?"

"A, 'psikolojik' bir şey mi istiyorsun?" dedim. "Bunu istediğini bilmiyordum."

"Belki 'psikolojik' de doğru sözcük değil. Ama ne demek istediğimi biliyorsun. Bu daha çok acıyla ilgili."

"A, tamam. Psikolojik işkence."

"I ıh, tam bu da değil belki. Sadece o anda neye tepki verdiğinden emin olamadım."

"Kapı kafasına düşmüş gibi canlandırıp oynamaya çalıştım."

"Anladım. Peki neden? Bunun olayla ilgisi ne?" diye sordu.

"Bilmem. İşe yarar, diye düşündüm. Her öneriye açığım."

"Öyleyse," dedi, "çok basit. Sevgili arkadaşını yirmi yıldır görmemişsin, içeri giriyorsun ve arkadaşını tavanda kendini asmış olarak buluyorsun. Bu insanın kafasına kapı düşmesinden çok farklı bir şey değil mi?"

"Galiba haklısın. Bilmem ki. Evet, galiba haklısın. Ben, ben sadece deniyordum."

"Güzel! Çok iyi! Ben de deneme yapmayı severim. Ben de deneyciyimdir. Ama başka bir şey dene. Hazır mısın? Herkes hazır mı? Bir kere daha deniyoruz."

"Hazırım," diyorum.

"Güzel! Kamera! Kamera! Sessiz olalım, lütfen! *Silencio*! Tekrar alıyoruz.

Üçüncü çekimde barakaya dalıyorum, kapı menteşelerinde takılı kalıyor; kafama bir şey düşmüş gibi oynamıyorum; yukarı, sahte cesete bakıyorum; hiçbir şey olmuyor; tezgâhın üzerinde bir dekor radyosu görüyorum ve nedendir bilmem radyoya doğru seyirtip, açıyorum.

"Kesin! Kesin!" diye bağırıyor. "Bunu da anlamıyorum. Neler oluyor burada? Neden durup dururken radyoyu açtın? Bunu anlamak istiyorum."

"Hiçbir fikrim yok," diyorum. "Bir anlık bir içgüdüyle."

"Güzel! Çok güzel! Anlık istekleri severim. Bu yüzden kendimle çalışmaya bayılıyorum zaten – içgüdülerim yüzünden. Çok güzel. Yeniden deneyelim."

"Ama anlamadığını sanmıştım."

"Anlamıyorum, ama çok gizemli. Gizemli bir özelliği var bunun. Güzel olabilir. Aklıma bir şey geldi. Varsayalım ki radyo açıktı ve sen içeri daldığında da çalıyordu. Sonra sen cesedi görüyorsun, radyonun yanına gidip kapatıyorsun. Bir de böyle deneyelim mi?"

"Yani *açmak* yerine *kapamayı mı* öneriyorsun?"

"Evet," diyor. "Tastamam öyle. Radyoyu kapatıyorsun."

"Tek değiştirmek istediğin bu mu?"

"Evet. Bunun dışında her şey mükemmel."

"Peki."

Dördüncü çekimde içeri dalıyorum, cesedi buluyorum; radyo çalıyor; radyonun yanına gidip orada öyle radyoya bakıyorum. Kamera arkamda çalışmaya devam ediyor. Radyo da çalmaya devam ediyor.

"Kesin! Kesin! Bir şey unutmadık mı?" diye soruyor.

"I ıh, şey, sadece, yeni bir esin geldi de, onu düşünüyordum."

"Neymiş?"

"Arkadaşımı orada asılı gördükten sonra bir süre radyoyu dinlesem nasıl olur."

"Evet, ama ne kadar bir süre?" diyor. "Kamerayı sürekli sırtında tutamayız. Sıkıcı bir şey bu."

"Doğru. Ne demek istediğini anladım."

"Bir kez daha deneyelim, lütfen. Neredeyse bitirdik. İyi olduğuna inanıyorum. Çok, çok yaklaştık."

Beşinci çekimde, kapıdan içeri dalıyorum; manken arkadaşımı buluyorum; çalmakta olan radyoya doğru ilerliyorum ve fişi hızla çekip kapatıyorum.

"Kesin! Kesin!" diyor. "Şimdi de, bana çok otomatik oldu gibi geliyor. Rad-

yonun yanına gidip hiçbir şey olmamış gibi radyoyu kapatıyor. Hiçbir neden yokken. Artık bütün gizemini yitirdi."

"Bunu ben de hissettim," diyorum. "Bunu ta başından beri hissettim. Gizem eksikliği."

"Pekâlâ, bir kez daha deneyelim. Artık çok yaklaştık. Hissediyorum."

Altıncı çekimde kapıdan içeri dalıyorum; cesedi buluyorum; bir saniye duraksıyorum; radyonun yanına gidiyorum; yeniden duraksıyorum; sonra radyoyu yumruklayıp yere atıyorum. Orospu çocuğunu yere seriyorum.

"Kesin! Kesin!" diyor. "Mükemmel oldu! Mükemmel oldu! İşte bu. Hemen basın. Mükemmeldi."

"*Kamera!*" demiş olmaları, sizin bir şeyler yapmanız gerektiği anlamına gelmiyor. – Marlon Brando.

İngilizceden çeviren : Taner Karakoç

CHARLES EASTMAN

Hakadah, 'Zavallı Sonuncu'

BİR ERKEK çocuk, yeryüzündeki en özgür yaşam biçimini düşününce, Kızılderili olmaktan başka ne ister ki? Bu, benim yaşamımdı. Her gün gerçekten ava çıkılırdı. Gerçek av hayvanları da vardı. Bazen biz çocuklar kimsenin bizi rahatsız edemeyeceği uzaklıkta, ormanın bir köşesinde, büyü dansı yaparak Cesur Boğa, Dinelen Geyik, Yükseklerde Uçan Şahin, Büyücü Ayı ve diğer büyüklerimizi taklit ederdik. Çocuklar en ince ayrıntısına kadar babaları ve büyükbabaları gibi boyanır, onlar gibi davranırlardı. Yaşamları boyunca tanık oldukları gerçekleri taklit ettiklerinden, bu konuda çok ustaydılar.

Çok başarılı taklitçiler olduğumuz gibi doğanın dikkatli öğrencileriydik de. Sizin kitaplarınızı inceleyip öğrendiğiniz gibi biz de hayvanların alışkanlıklarını incelerdik. Halkımın erkeklerini seyreder, oyunlarımızda onlarmış gibi yapar, kendi hayatlarımızı da onların hayatları gibi geçirmeyi öğrenirdik.

Hiç kimse beş duyusunu vahşi doğanın çocuklarından daha iyi kullanamaz. Duyar ve görür, üstelik iyi de koku alırdık. Görür, duyar hisseder ve tadına bakardık. İnsanın belleği vahşi doğadan başka hiçbir yerde bu denli iyi gelişemez; şimdi ilk öğretmenim vahşi doğaya çok şey borçlu olduğumun farkındayım.

Tabii, güneş ışığını ilk gördüğüm günü ben hatırlamıyorum, ama ağabeylerim bu olayı sık sık neşeyle anarlar, çünkü Sioux geleneklerine göre, bir erkek çocuk doğduğunda ağabeyinin suya dalması ya da mevsim kışsa, karlarda çırılçıplak yuvarlanması gerekirdi. Bu ağabeyin yaşı henüz bunları yapamayacak kadar küçükse üzerine su atılırdı. Eğer doğan çocuğun ablası varsa, o da suya sokulurdu. Kampa yeni bir savaşçı geldiği düşünüldüğünden diğer çocukların da cesaret gösterisinde bulunmaları gerekiyordu.

Ben beş kardeşin en küçüğü olacak kadar şanssızdım; doğumumdan kısa bir süre sonra annesiz kaldım. Daha uygun ve daha onurlu bir ismi hak edene dek 'zavallı sonuncu' anlamına gelen adımın *Hakadah* olmasına katlandım.

Spirit Lake ve Leaf Dweller Sioux'larının en güzel kadını olarak tanınan annem ağır hastaymış ve ona bakan büyücülerden biri : "Bir başka büyücü daha geldi, ama annesinin ölmesi gerekiyor. Bu yüzden çocuğun adını *Gizemli Büyücü* koyun," demiş, ama orada bulunanlardan biri hemen araya girerek çocuğun amcalarından birinin zaten bu adı taşıdığını söylemiş. Böylece adım geçici bir süre için sadece *Hakadah* olarak kalmış.

Bazen, Sioux'larca *yarı tanrıça* diye anılan güzel annemin gür saçları ve an-

lamlı siyah gözleri dışında beyaz bir atanın özelliklerini taşıdığı söylenir. Ölüm döşeğindeyken beni göğsüne bastırıp kaynanasına birkaç kelime fısıldamış : "Bu çocuğu sana veriyorum. Bu konuda kendi anneme güvenemem; onu ihmal eder ve ölümüne neden olur."

Bu sözleri dinleyen kadının boyu ortalamadan kısaymış; yaşına göre (o zamanlar tam altmış yaşındaymış) oldukça hareketli olan bu kadın zeki olduğu kadar iyiymiş de. Annemin kendi annesiyle ilgili kararında tamamen haklı olduğu sonraları anlaşılmış, çünkü annemin ölümünden az sonra bu yaşlı kadın ortaya çıkıp Hakadah'nın annesiz yaşayamayacak kadar küçük olduğunu söylemiş. Ben ölene dek bana bakacağını ve sonra da beni annemin mezarına koyacağını söylemiş. Tabii büyükannem bu düşüncenin çok zalimce olduğunu söyleyip beni vermeyi reddetmiş.

Bebek, her zaman olduğu gibi, yaklaşık yetmiş beş santimetre uzunluğunda, kırk beş santimetre genişliğindeki bir meşe tahtasından yapılan seyyar bir beşiğe sarılmış. Beşiğin bir yanına işlemeleri gösterişli bir çuval, pirinç başlı çivilerle tutturulmuş. Çuvalın boydan boya açık önü, gerektiğinde geyik derisinden yapılmış bağlarla tuttırulabiliyormuş. Beşik yere düşerse çocuğun başına, yüzüne bir şey olmasın diye, çocuğun omuz hizasında, tahtaya sıkıca raptedilen ahşap bir kemer bulunurmuş. Bu kemerin üzerine ilgi çekici oyuncaklar asılırmış, mini mini eller hareket ettiğinde şıngırdayan, ehil ellerden çıkmış kemik ve geyik toynağıdan yapılma oymalar.

Yaşamımın ilk birkaç ayı boyunca zamanımın büyük bir bölümünü diklemesine duran bu beşiğin içinde geçirmişim. Büyükannem odun keserken beni bir keresteye yasladığında ya da bir ağaç dalına astığında; sırtında taşırken, ya da çoğu zaman yapıldığı gibi bir midillinin sırtında, diğer yana asılmış benzer bir başka beşikteki çocukla dengelenmiş haldeyken ben hep meşe yatağımın içindeymişim.

Altmış yıldır türlü zorluklarla baş ederek yaşamış olan bu büyükanne, kabilenin genç kızlarını kendine hayran edermiş. Hakadah'ya en az, onun babası olan ilk çocuğunu kucağına aldığında gösterdiği kadar ilgi gösterirmiş. Sevgi dolu bir çocuğu yetiştirmek için gereken her türlü özeni büyük bir beceri ve tutkuyla gösterirmiş. Bana çok zevkli küçük giysiler ve ufacık mokasenler yaparmış. Söylediklerine göre annem yaşasaymış bundan daha fazla ilgi göremezmişim.

Uncheedah (büyükanne) usta bir şarkıcıydı. Bazen, Hakadah sabah çok erken uyanırsa, şuna benzer bir ninni söylermiş :

Uyu oğlum uyu, Chippewa'lar
Çok uzakta – çok uzakta
Uyu oğlum uyu; gündüz olduğunda
Düşmanla karşılaşmaya hazırlan – düşmanla karşılaşmaya!
Korkaklar savaşmaya cesaret edemezler
Gün doğana dek – gün doğana dek.
Uyu çocuğum uyu, henüz geceyken;
Sonra korkusuzca uyan – sonra korkusuzca uyan!

Dakota kadınları yakacaklarını ormandan kesip getirirlerdi. Aslında erkekler gün boyunca av peşinde koşmak zorunda olduklarından kampın bütün ağır işlerini kadınlar görürdü. Büyükannem çoğu kez ormana beni de götürür, kendisi çalışırken beni yabani asmalara ya da esnek bir dala asarmış ki en küçük bir esinti bile beşiğimi öne arkaya sallasın.

Bana söylediğine göre, varlıklarını fark edecek kadar aklım ermeye başladıktan sonra kuşlar ve kızıl sincaplarla, bilinmeyen bir dilde uzun uzun sohbet edebilecek yeteneğim olduğu ortaya çıkmış. Bir seferinde Uncheedah biraz uzakta kano yapmak için huş ağacı kabuğu toplarken ben yerden bir buçuk-iki metre yükseklikte asılı beşiğimde uykuya dalmışım. Bir sincap da beşiğimin üzerindeki kemerin üzerine oturup cevizini orada yemeyi uygun görmüş, kırıntılarını üzerime döküp beni uyandırana dek. Onun bu münasebetsizliğine o kadar kararlı bir tavırla karşı çıkmışım ki, alelacele başka bir dala kaçmak zorunda kalmış. Ben onun varlığına itiraz ederken o da oradan öfkesini dile getiriyormuş. Sonra Uncheedah beni duymuş; imdadıma yetişip bu cüretkâr saldırganı kovalamış. Ormandayken kuşlar sık sık beşiğimin üzerine konup dinlenirlermiş.

İnce düşünceli sütannem önceleri beni besleme konusunda zorluk çekmiş. Biraz yabani pirinç pişirip süzer, bunu en iyi geyik etinin suyuyla karıştırırmış. Ayrıca kurumuş geyik etini un haline getirebilmek için ezip besleyici suyu çıkana dek suyun içinde bekletirmiş. Sonra bunu, önceden pişirip ezdiği mısır taneleriyle karıştırırmış. Yabani pirinç, dövülmüş et ve mısırdan yapılan bu çorba benim başlıca dayanağımmış. Ama kısa süre sonra diş çıkarmışım – beyaz çocukların çıkardığından çok daha erken – ve benim iyi bakıcım daha çeşitli yiyecekler vermiş; ben de kendi yiyeceğimi kendim çiğnemişim.

Büyükannem, içinden çıkar çıkmaz beşiğimden uzağa doğru yürüdüğümü söyledi. Sonra benim dikkatimi doğal nesnelere çekmeye başladı. Ne zaman bir kuşun şarkısını duysam bunun hangi kuş olduğunu söylemeden önce :

"Hakadah, dinle bak Shechoka (nar bülbülü) eşine sesleniyor. Yiyecek iyi bir şey bulduğunu haber veriyor," ya da, "Oopehanska'yı (ardıçkuşu) dinle; küçük karısı için şarkı söylüyor. Elinden gelenin en iyisini söyleyecek," derdi. Akşamları çobanaldatan, çadırımızdan bir taş atımı uzakta yüksek sesle şarkı söylemeye başladığında bana :

"Yavaş! Bu belki bir Ojibway kaşifdir!" derdi.

Yine, gece yarısı uyanırsam bana :

"Ağlama! Hinakaga (baykuş) ağacın tepesinden seni izliyor," derdi.

Büyükannemin önerilerine sonsuz güvenim olduğu ve bana bu kuşla ilgili korkunç şeyler anlattığından yorganı başıma çekerdim. Büyükannemin anlattığı bir öyküye göre bir gün küçük bir çocuk teepee'nin (çadır) hemen yanında durmuş, yüksek sesle ağlayarak annesini istiyormuş. Hinakaga karanlığın içinde pike yapıp küçük çocuğu ağaçların tepesine kaçırmış. Kızılderili kâşiflerin savaş için keşfe çıktıklarında baykuş sesini taklit ettikleri iyi bilinir. Bu sesin ardından korkunç kıyımlar yaşanmıştır. Bu yüzden bu ses çocuklara ne kadar erken yaşta öğretilirse o kadar iyi olacağı düşünülür.

Kızılderili çocuklar, geceleri pek ağlamayacak şekilde eğitilirler. Korunmasız yaşamları için böylesi uygun ve gereklidir. Çocukluğumda büyükannem beni,

kendi deyişiyle, kuşlarla aynı saatte uyutur ve onlarla aynı saatte uyandırırmış. Bu bir alışkanlık haline gelene dek böyle devam etmiş. Beni buna alıştırmasının bir nedeni vardı. Bir Kızılderili her zaman erken kalkmalıdır. Öncelikle bir avcı olarak en iyi avı şafak vakti bulur. İkinci olarak diğer kabileler savaşta oldukları zaman genellikle sabahın erken saatlerinde saldırırlar. Acelemiz olmadığı zamanlarda bile halkımız hava serinken ve etrafta düşmanlarımızın olabileceğini düşünerek, kimseye görünmeden yolculuk etmek için gün doğmadan kalkmayı sever.

Küçük bir çocukken bana sessiz ve ağzı sıkı olmak öğretildi. Bu, bir Kızılderilinin özyapısını oluşturan en önemli özelliklerden biriydi. Bir avcı ve savaşçı olarak kesinlikle sessizlik gerekliydi; dayanıklı ve soğukkanlı olabilmek için de sessiz olmayı öğrenmek gerektiğine inanılırdı. Taşkın bir neşenin halkımızı sardığı zamanlar da olurdu, ama kural, ciddi ve ölçülü olmaktı.

Sonuç olarak bebekliğim bir hazırlık ve yaşamın gerçekleriyle karşılaşmaya başlama evresiydi. Cesaret ruhu kulaklarıma fısıldanmaya başlamıştı bile. Savaşçıların taktıkları kartal tüyünün değerini anlamıştım. Daha iki yaşındaydım ki bir gün yalnız kaldığımda amcamın savaş başlığını aldım ve üzerindeki bütün kartal tüylerini koparıp köpeğimi ve kendimi süsledim. Çevremde süren yaşam bu denli erken bir yaşta beni etkilemişti ve şimdiden onun gereklerine uymak için can atıyordum.

İngilizceden çeviren : F. Tuba Geyikler

GURAM GEGEŞİDZE

Düş

TRAMVAYDAN indim. Durakta toplanmış insanların yanından geçtim, sağa döndüm ve sokak boyunca yürüdüm. Taksi durağında birkaç araba duruyordu. Arabalarından inmiş şişman şoförler biraraya toplanmışlardı ve yüksek sesle konuşuyorlardı. Sokağın diğer yanında ekmek mağazası vardı. Mağazadan güzel bir kadın dışarı çıktı. Kadın aşağıya doğru yürüdü. Şimdi baharın başlangıcıydı ve onu gözlerle süzmemek olmazdı. Topuklarından çıkan ses uyarıcı bir etki yapıyordu. Kadın tramvay yolunu geçti, karşıdaki çıkmaz sokağa girdi. Erken baharın yorgun öğle vaktiydi. Güneş parçalanmış bulutların arasından solgun ışıklarıyla aydınlatıyordu. Hava yine de sıcaktı. Ben yukarıya çıkan sokağı izledim ve hastanenin avlusuna girdim. Canlanmış olan hastalar banklarda oturuyorlardı ve güneşte ısınıyorlardı. Çoğunluğu domino oynuyordu. Bazısı gazete okuyordu. Bazıları kendilerini ziyarete gelen yakınlarıyla sohbet ediyordu. Hepsi mavi pazen pijamalar giymişti. Açık yakalarından, hastane damgası taşıyan beyaz fanilaları görünüyordu. İki yanı ağaçlı yol boyunca polikliniğe doğru gidiyordum ve iyileşmeye başlamış olan hastalara bakıyordum. Onlar güneşin altında hiç acele etmeden geziniyorlardı. Bıkmış ve kadere boyun eğmiş yüzler taşıyorlardı. Kiminin elinde baston vardı, kiminin kolu sarılıydı ya da başı, ya da boynu, kiminin görünürde bir şeyi yoktu, ama hepsi güçsüz, hasta görünüyordu. Onların asıl belirtisi buydu. Hastaların kadere boyun eğmiş, bezgin yüzleri vardı, ancak yine de küçük sevinçleri belli oluyordu.

Taş merdiveni indim ve bekleme odasına girdim. Burası karanlıktı ve fazla serindi. Beton zeminin ve beyaz soğuk duvarların boğucu bir etkisi vardı. Ayrıca rahatsız edici keskin bir koku yayılıyordu. Beyaz önlüklü nöbetçinin yanına gittim ve :

– Ben Abaşidze'yi ziyaret etmek istiyorum, dedim. Altıncı koğuşta.

– Abaşidze'yi mi?

– Evet.

Kadın yüzüme baktı.

– Aa, hani o, genç olan mı?

– Evet.

Kadın gitti ve önlük getirdi. Önlüğü getirdiğinde, başka ziyaretçiler, hastalarının yanlarına girmelerine izin verilmeyenler, imrenerek bakıyorlardı. Ben önlüğü geçirdim ve içeri girmeme izin veren kadına teşekkür ettim. "Bir şey değil, bir şey değil", dedi bana ve ben merdivenleri çıkarken, arkamdan göz ucuyla

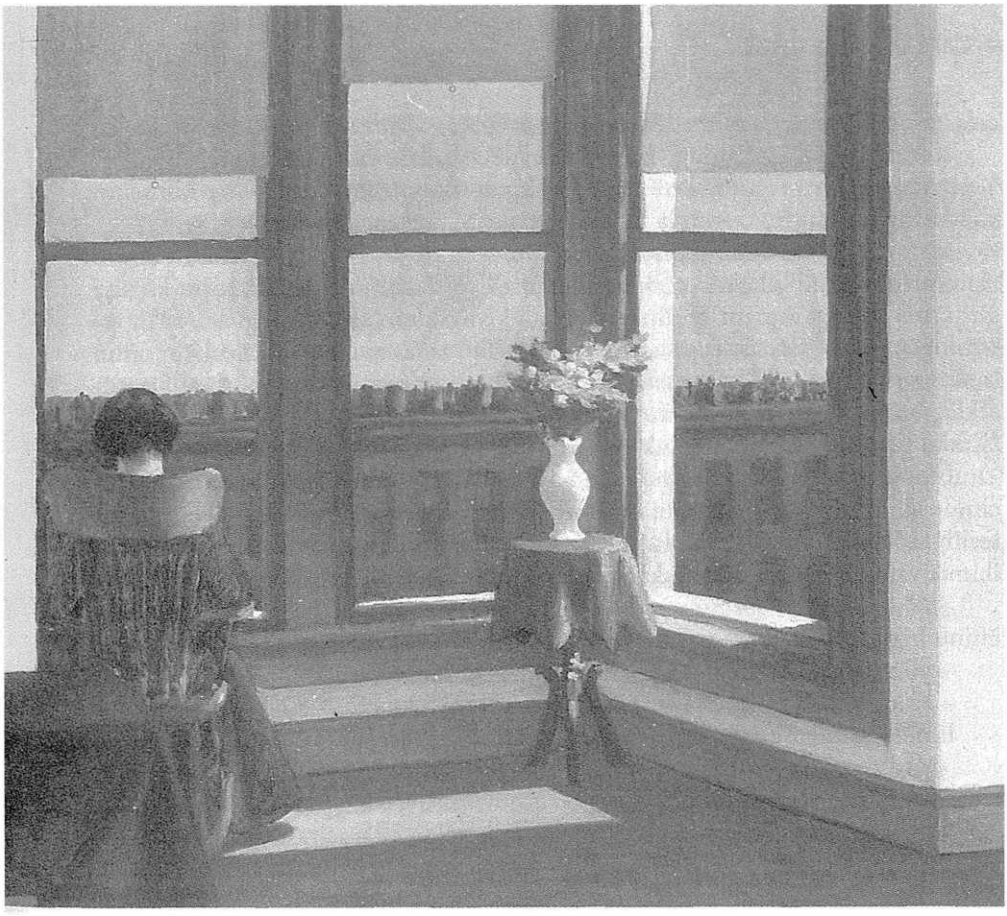

Edward Hopper, *Brooklyn'de Oda*, 1932

baktı.

Koridorda nöbetçi doktor durdurdu beni. Bu kadın, ilk bakışta göründüğü kadar genç olmayan biriydi.

– Siz nereye, delikanlı? diye sordu bana.

– Ben Abaşidze'nin yanına, altıncı...

– Aa, Abaşidze'ye mi? diyerek kadın yüzüme baktı, sanki uzaktan, sanki ortak duygularla ve acımayla,Git, git, lütfen, işte burada, altıncı klinikte... Ve teatral bir hareketle iki elini göğsüne koydu.

Bu kadının samimiyetinden bir an bile kuşku duymadım, ama yine de, iyi bir oyuncu olabileceğini düşündüm, zamanında elinden tutan biri olsaymış eğer.

– Affedersiniz, nasıl olduğunu biliyor musunuz? diye sordum.

– Siz nesi oluyorsunuz? dedi bana.

– Biz arkadaşız.

– Ah, nasıl olabilir, kanser...

Acıklı bir biçimde arkaya attı başını ve hızla ayrıldı yanımdan, başarılı oyun-

cuların oyun sonunda sahneden ayrıldıkları gibi.

Koridorda yalnız kaldım. Bütün hastane arkadaşımın durumunu biliyordu. Yine herkes biliyordu ki, bu onun kaderiydi ve onu kurtarmak hiç kimsenin elinden gelmezdi. Bu durumla ilgili hiçbir şey bilmeyen yalnızca oydu.

O çok güzel bir adamdı, hem yüreğiyle, hem de dış görünüşüyle. Ben bütün ruhumla onun güzelliğini ve soyluluğunu seviyordum. Ama şimdi, içeri, koğuşa girip onu yatakta yatıyor görünce, dağınık kıvırcık sarı saçlarına, güzel, zeki, sevimli gözlerine bakınca, ister istemez, küçücük kalmasına karşın hastalığın onun soylu görünüşünü değiştiremediğini düşündüm. O hâlâ eskisi gibi güzel ve yürekli görünüyordu ve ben çok üzülüyordum, korkunç derecede üzülüyordum. Çünkü bu güzellik, bu soyluluk geride iz bırakmadan kaybolacaktı.

Öpüştük ve ben yatağının yanındaki sandalyeye oturdum. Anlamsız bir biçimde gülümsüyordum. O bana bakıyordu, öylesine ve gözlerinde gizli bir anlam seziliyordu. Diğer hastalar dolaşmaya bahçeye çıkmışlardı ve koğuşta yalnızca biz ikimiz vardık. Pencerede oldukça seyrek dokulu, ince bir perde asılıydı.

– Nasılsın? diye sordum ve odaya girdiğimde, onu öperken de bunu sorduğumu hatırladım.

– Şimdi daha iyi, dedi, önceleri korkunç ağrılarım vardı.

– Korkma...

Elinde tuttuğu kitabı komodinin üzerine koydu ve gülümsedi :

– Ah, onun canına okuyayım, korkunç ağrılar veren ameliyattı... Tasavvur edemezsin.

Sonra o yalnızca, her zaman olduğu gibi, hastalığı ve ameliyatıyla ilgili olayları anlatıyordu. Ben sessizce dinliyordum. Dışarıdan gelen esinti pencerede asılı perdeyi dalgalandırıyordu.

– Zayıflamışsın, ama yakışmış sana, dedim sonra.

– Son zamanlarda çok kilo almıştım, sigarayı bıraktığım için. Sen hâlâ içiyor musun?

– İçiyorum. Bırakmam mümkün olmadı.

– Hiç morfin yaptırdın mı? diye sordu birdenbire.

– Hayır, dedim ben.

– Bir bilsen ne hoş olduğunu...

Belli ki benden önce aynı değişikliği yaşamıştı ve bundan dolayı anlamlı biçimde gülümsüyordu. Sanki bununla hoşnut olmuştu, onun yaşamış olduğu bu durum bizim için yabancıydı.

– Şimdi ağrıların seni rahatsız etmiyor değil mi? diye sordum.

– Hayır. Her şey geride kaldı.

Ama ben her şeyin ileride olduğunu biliyordum. Dışarıdan gelen esinti perdeyi dalgalandırıyordu. Perdenin üstünden, pencereden, akasyanın dalları görünüyordu.

– Maalesef... Yaza kadar dağa gidemeyeceğim.

– Ne yapabiliriz? Sabretmelisin.

Ben onun yazın da dağa gidemeyeceğini biliyordum, ne de... Hiçbir zaman.

– Ah, nasıl istiyorum dağda olmayı, nasıl arzuluyorum dağı!...

– Ne yapabilirsin? Sabretmen gerek...

– Başka yolu yok, dedi, ne zamandır sabrediyorum.

Ben yeniden pencereye baktım.

– Morfinin nasıl bir mutluluk olduğunu biliyor musun? dedi o yeniden ve henüz toparlayamadığım düşüncelerimi dağıttı, önce dayanılmaz ağrıların var, sonra, morfini yaptıklarında, kendine geliyorsun, yavaş yavaş unutuyorsun her şeyi, hiçbir şey umurunda değil, öyle hoş, tuhaf bir duygu ki, sanki ölüme gidiyorsun...

Ölümden söz edilmesi hoşuma gitmedi. Aniden gözlerine baktım. Yine öyle, masumane bakıyordu, ancak bunu tesadüfen söylediğinden kesinlikle emin değildim. Şimdi "ölüm" sözcüğü ürkütücü biçimde yankılanıyordu. Artık bu konuda konuşmak dayanılmaz geldi. Ben, bu konuda hissettiklerinin analizini sürdürmesini istemiyordum ve bundan dolayı sohbeti başka konulara kaydırdım.

– Kızın nasıl? diye sordum.

– Kızım mı? sevinçle gülümsedi, büyüdü artık yürüyor!..

Ben de güldüm.

– Konuşuyor mu?

– Biraz-biraz... Çok inatçı biri.

Kolunu kaldırdı ve elini dizime koydu.

– Her şeyin küçüğü güzel, hayvanın bile...

– Evet, gülünç oluyorlar.

Biz de gülüyorduk. O elini dizimde gezdiriyordu. Pencereden, akasya dallarının üstünden, gökyüzü görünüyordu. Serçe gökyüzünü uçup geçti.

– Bir de erkek çocuğun olsa, iyi olur. Her nasılsa bunu söyledim ve sonra utandım, anlamsız buldum.

O düşünmeye başladı.

– Evet, iyi olur...

Serçe akasyanın dalına oturdu ve ötmeye başladı.

– Görelim, bir yıl sonra, belki oğlum da olur.

Ben biliyordum, bir iki yıl sonra onun oğlu olamazdı. Kısa bir süre, kısa bir süre sonra o bu dünyada olamayacaktı. Kendisi hakkında bilmediğini, ben biliyordum, bundan dolayı kendimi çok kötü hissediyordum, sanki bir hırsızdım. sanki sevgili arkadaşımın bir şeyini çalmıştım, onun umutlarının gerçekleşmemesinin sorumlusu sanki bendim. Şimdi o yatıyordu ve elini dizimde gezdiriyordu. Ben elinin dokunuşunu hissediyordum. Serçe uçtu. Ötmesi kesildi. Gökyüzü oldukça maviydi.

– Buradan sıkılmadın değil mi? diye sordum.

– Sıkıldığım belli olmuyor mu, dedi soruma gülerek.

– Biraz sabret. O hangi kitap?

– Balzac, Fransızca okuyorum, yabancı dili unutmak istemiyorum.

Artık onun dil öğrenmeye gerçekten ihtiyacı yoktu ve böyle düşünceler aklımdan geçtiği için üzülüyordum. Ancak yine de oturuyordum ve sanki hiçbir şey yokmuş gibi onunla konuşuyordum. Belli ki, zamanında düşünseydim, benden de iyi bir oyuncu olurmuş. Gökyüzünde, uzakta, siyah manto giyinmiş dağların bulunduğu yerde bir bulut parçası göründü.

– İyi bir yazar Balzac, dedim ben.

– İnsan ondan çok şey öğrenebilir. O, insanlar arasındaki yaratıcı ilişkilerin nasıl olması gerektiği üzerine yazıyor.

– Bu konuda herkes yazıyor.

– Hayır, beni anlayamadın, o maddi ilişkiler üzerine yazıyor, olgunlaşmış insanların içsel olaylarının ne kadar... Anladın mı?

– Şimdi anladım, sen toplumcu bir yazar olduğunu söylemek istiyorsun.

– Yaklaşık olarak öyle... Yoksa, herhangi bir yazar hakkında kesin yargı vermek saçmalık olur.

– Ne bileyim, öyle diyorlar, o psikolojik bir yazar, o toplumcu, öbürü tarihsel...

– Bunların tümü saçmalık... Büyük bir yazar için bunu söyleyemezsin, böyle bir çerçeve çizemezsin. Küçük bir yazar için, evet olabilir, ne istersen onu söyleyebilirsin.

– Büyük yazar tam da bunun için büyük yazardır, hiçbir çerçeveye sığmaz, gerçeklik dışındaki...

– Biliyor musun, ne diyeceğim? dedi bana ve yüzüme baktı, isterse büyük yazar olsun, hepsi bir, sonunda herkes ölüyor. Kime ne yararı olmuş kendi büyüklüğünün ya da küçüklüğünün.

O sustu. Elini dizimde gezdiriyordu. Ben yine pencereye bakıyordum. Dışarıdan gelen esinti perdeyi havalandırıyordu.

– Hava yine ısındı, dedi.

– Evet, insanlar paltosuz dolaşıyor.

– Biliyor musun, şu anda en çok neyi özlediğimi? dedi.

– Hayır.

– Her şeyden çok, her şeyden daha müthiş yeni elbisemi giymeyi özlüyorum.

Ben güldüm.

– Bazen bütün gün, sabahtan akşama, büyük bir tutkuyla düşlüyorum elbisemi giyip sokakta dolaşacağım günleri. Sinemadaki gibi, kendimi öyle görüyorum yeni elbisem içinde, çakı gibi, sokakta dolaşıyorum, geziniyorum, mağazalara giriyorum, Borcomi suyunu içiyorum, sohbet ediyorum, sanırım yalnızca iki kez giydiğim için bu kadar çok özlüyorum yeni elbisemi giymeyi, dedi gülerek.

– Belki de, diye karşılık verdim.

Ben, yeni elbisesini hiçbir zaman giyemeyeceğini biliyordum, tabutta giydirmezlerse eğer.

Şimdi o yatıyordu, onunla konuşuyordum ve o elini dizimde gezdiriyordu. Her şey, sanki her şey bir rüyaydı. Bir süre sessiz oturduk.

– Ben gideyim, sen dinlen, dedim sonunda.

– İyi, git. Teşekkür ederim, beni görmeye geldiğin için.

– Yine görmeye gelirim.

Gülümsedim, öptüm ve dışarı çıktım.

Bahçeye çıktım ve yine de kendimi dört duvar arasında sıkışmış hissettim. Bu açık alan sanki giderek daralıyor ve beni ezmek istiyordu. Sonra bu an da geçti. Ben, arkadaşımın yattığı ikinci kattaki o odanın penceresine baktım, ama onun penceresinin hangisi olduğunu çıkaramadım. Bütün pencereler birbirlerine ben-

ziyordu. İyileşmeye başlamış olan hastalar hâlâ bahçede geziniyorlardı. Bunların daha gerçekçi düşleri ve umutları vardı. Ama o orada yatıyordu...

Hastanenin bahçesinden dışarı çıktım ve dar sokağı yürüdüm. Burada taş duvarlarla çevrili evler vardı. Uzun süre yürüdüm. Bir taraftaki evler bitti ve demiryolu başladı. Ben, alçak duvarlarla çevrili evlerin arasında, demiryolu boyunca yürüyordum. Demiryolunun ilerisinde, mezarlık görünüyordu. Mezarlıktaki ağaçlar çoktan çiçek açmıştı. Bu yıl bahar erken gelmişti, yazın da erken geleceği belli. Yaz gelir ve arkadaşım ölür. Ben, onun bu yaz kesin öleceğini biliyordum... Onu buraya, bu mezarlığa değil, kentin diğer kıyısındaki Vake mezarlığına gömeceklerini de biliyordum. Ben ona tabutta ne giydireceklerini de biliyordum. Kendimi ona karşı suçlu hissediyordum, bütün bunları bildiğim için. Ben yalnızca, ne zaman öleceğimi ve beni nereye gömeceklerini bilmiyordum, bunu bilmek gerekli miydi ki?! Bir şeyi önceden bilmenin ne yararı olabilir?.. Ben demiryolu boyunca yürüyordum, önümde güneşin aydınlattığı kocaman kent görünüyordu.

Gürcüceden çeviren : Fahrettin Çiloğlu

ŞÜKRAN YÜCEL

Mektup

O MEKTUBU aldığımda önce yırtıp atmak istedim. Zarfı bile tuhaf olan, üstünde gönderenin adı yazılmayan mektubu açmaktan uzun süre kaçındım. Bana hep kaçtığım ama bir türlü kurtulamadığım bir şeyleri anımsatıyordu. Ama o bir kez gelmişti ve orada masamın üstünde edilginliğinin içinde inanılmaz bir güç taşıyarak duruyordu. Artık onu yok sayamazdım. Açmasaydım ve bir kibritle tutuşturup yoketseydim de o hep beynimde bir yerlerde varlığını sürdürecekti. Bir kez açınca ve okuyunca asla o çağrıya kulak vermeyeceğimi söylesem de kendi kendime, önüne geçemediğim bir merak ya da tuhaf bir itici güç, o olaydan tam üç yıl sonra aynı yere doğru yola çıkmama neden oldu.

Aslında ben o gece hiç çıkmak istememiştim. Moteldeki odamda kalıp dinlenecektim, ama üstelemelerine dayanamadım. Gittiğimiz sıcak ve kalabalık diskoda da sıkılmıştım. Böyle yerlerde duyduğum yalnızlık ve yabancılaşma, kabuğumun içinde daha da büzülüp kalmama neden olur. Yalnızken genellikle duymadığım bir sıkıntı yüreğimi burkar durur. Yine öyle bir bunaltı içimi karartmıştı ki, o uğursuz olay içime mi doğmuştu, diye düşündüm sonraları.

Tarık o gece çok neşeliydi. Sürekli esprileriyle, fıkralarıyla herkesi güldürüyordu. Ama ben böyle ortamlarda bir fıkrayı bile sonuna dek dinleyemediğim için anlamadığım anlaşılmasın, diye umarsızca gülmeye çalışıyordum. Çiçek, Tarık'tan çok etkilenmiş gibiydi. İstanbul'dan gelen sevgilisine hiç aldırmadan hep Tarık'la ilgileniyordu. Bir ara dans ettiklerini gördüm. Çiçek'in sevgilisi hiç konuşmadan durmadan içiyordu. Adını anımsamıyorum. Onu bir tek o gece gördüm. Bir daha görsem tanıyacağımı sanmam çünkü belleğimden silip attım – desem de – hayali sık sık karşıma çıkıyor, karabasanlarımda beni tedirgin ediyor.

Diskodan çıktığımızda sabaha karşıydı. Arabaya bindik. İçkili olmasına karşın arabayı Çiçek'in sevgilisi kullanıyordu. Önde Çiçek ve Tarık onun yanındaydılar. Biz arkada, Selim, Engin ve ben oturuyorduk. Fikir, Tarık'tan çıktı. Hadi, işkembeciye gidelim. Tuhaftır, o mevsimde ve o saatte açık olması gereken işkembecilerin hiçbiri açık değildi. Salim, "Behçet Necatigil'in *Gece Aşevi* oyunundaki gibi olmayan bir çorbacıyı arıyoruz," dedi.

Çiçek ve Tarık gülüyorlardı. Adam, sanırım onların kendisiyle alay ettiğini sandı. "Yeter artık!" diye bağırdı birdenbire. "Kesin şamatayı. Biz burada pezevenk başı mıyız?" Bu sözü duyan Çiçek daha da çok gülmeye başladı. "Ne diyorsun sen?" "Bizim kitapta bu yazmaz. Ben gidiyorum," dedi Adam. "Nereye?"

diye güldü Çiçek. "Cehennemin dibine! Burada biraz daha kalırsam başka birilerini göndereceğim oraya." Çiçek onu hiç önemsemeden şakalaşmayı sürdürüyordu. Onun bu tavrına öfkelenen Adam bastı gaza. "Durdur arabayı," diye bağırdı Çiçek. Adam daha da hızlandı. Uçuyor gibi geçtik virajları. Çiçek, Adam'ın üstüne giderek zorla durdurttu arabayı. Adam köpürerek indi arabadan, kapıyı çarptı ve hızla uzaklaştı – ya da ben öyle gördüm karanlıkta. Biz arabada donup kalmıştık. "Sen içki içmedin, sen kullan," dedi Çiçek.

Her şey sisin ardında görünmeyen bir gölge gibi. O anı net bir biçimde anımsayamıyorum. Her şey olup bittiğinde ben direksiyonun üstüne kapanmıştım. Karanlık bir kuyudan çıkarcasına uyandım. Yanımda kimse yoktu. Çiçek, çığlık çığlığa bağırıyordu. "Onu kurtaracak biri yok mu?" diye. Donup kalmıştım. Kıpırdayamıyordum. O sırada Salim'i gördüm. "Ne oldu?" dedim. "Kaza," dedi. "Kim yaptı?" Anlamazmış gibi yüzüme baktı. Ben yapmıştım elbette. Ama nasıl olmuştu, hiç anımsayamadım.

Böyle olacağını bilseydim o arabaya asla binmezdim. Diskoya da gitmezdim. Yalnızlığımda gecenin aydınlığa dönüşmesini beklerdim, yaşamımı kararan o olayı yaşamaktansa. Kazanın nasıl olduğunu düşünürken başım zonkluyor, midem bulanıyor, her hücrem o anı anımsamayı reddediyor.

Kazada ölen Tarık'ı pek tanımazdım. İlk kez o motelde karşılaşmıştık. Doğrusu çok hoş bir gençti. Su gibi çocuktu, ak desen akacak. O geceki neşesinin bir ölüm belirtisi mi olduğunu düşündüm sonraları. Benim neşeden, eğlenceden korkuşum bundandır belki. Onun gülen yüzü gözümün önünden hiç gitmiyor. O gece, kim derdi ki birkaç saat sonra ölecek. Hem de benim kullandığım arabada. "Onu öldürdüm," diyorum. "Ölümüne neden oldum. Lanetlendim ben."

Korkunç seslerle uyanıyorum uykumdan. "Katil," diyor, birileri. "Onu öldürdün." "İsteyerek olmadı," diyorum terler içinde. "Bir kazaydı." "Cinayet," diye bağırıyor kulağıma tanımadığım birileri. Kaç kez bu yükü daha fazla taşıyamayacağımı düşündüm. Yine de yaşıyorum diye sevindim kaç kez. Doğacak oğluma onun adını vereceğimi söylemiştim. Yapamadım. Oğlumda benim kafamda her an canlı olan bir ölüyü görmeye dayanamazdım.

Yine de ben kaçtıkça daha çok yerleşti o "olay" yaşamıma. Anımsamamaya çalıştıkça kafamdan hiç çıkmaz oldu. Duyduğum her haberde, okuduğum her yazıda onu çağrıştıran bir şeyler oluyordu. Aranan tüm suçlular benim beynimde buluşmuştu. Gerçekte aradıkları bendim. Ben cezalandırılmadıkça dünya huzura kavuşamayacaktı. Kendimi her gün, her an cezalandırmaya başladım. Kurban da bendim, cellat da. Sonra sonra bu ikili kimliği benimser oldum. Ama bir türlü esenliğe kavuşamıyordum. Kendi kendimi yargılamanın geçerli olmadığını, bu cezanın yeterli olmadığını düşünüyordum.

Bence bu bir ceza bile değildi. Kendimi doyuma ulaştırmanın bir yolu bile olabilirdi. Böyle bir doyum beni başkalarından ayırarak yüceltebilirdi. Cehennemin alevleri günahkârlar için gerçek bir ceza olabilir mi? Yoksa ruhlarımız yanıcı bir maddeden mi oluşuyor? Belki de en korkunç ceza ruhlarımızın sonsuza kadar dondurulması olurdu. Alevlerle buharlaşan ve yükselen ruhlar evrenin ruhuna karıştıkça dünya belki de bu kötülük atmosferinde giderek kötüleşiyor. "Suçlu ruhları dondurun, dondurun da düşüncenin gücüyle yeniden evrene karışmasın-

lar," demek istiyorum. Alevler düşüncemi sararken sonsuz bir zevk duyuyorum çünkü. Cezamı seviyorum.

Kendimle konuşmalarım böyle başladı. Onlarla konuşamaz olmuştum. Anlatsam anlamayacaklardı. Asla ve asla anlamayacaklardı. Eşim de anlamıyordu. Aradan geçen süre içinde bu olayın etkisinden kurtulmuş olmam gerekiyordu ona göre ve elbette herkes de onun gibi düşünüyordu. Sözünü etmiyorduk ama, "o" hep aramızdaydı. Hiçbir şey eskisi gibi olamadı. Konuşacak bir şey bulamıyorduk. Çok sevdiğimiz birisiyle günün birinde hiçbir ortak yanımız kalmadığını anladığımızda düştüğümüz boşluğa düşmedim bu kez. Çünkü daha büyük bir boşluğun içinde yaşamaya alışmıştım. Bir gün oğlumu da yanına alıp giden kocamı hiç aramadım.

İşimden daha önce ayrılmıştım. Yaşamımı nasıl sürdürecektim? İlk olarak bu evden taşınmalıydım. Gazetede gördüğüm ilk ilandaki eski eşya alıcılarını çağırdım. Eşyanın tümünü sattım. Bir bavula giyeceklerimi, diğerine de kitaplarımı doldurarak sokağa çıktığımda nereye gideceğimi hiç bilmiyordum. Kaybolmaktan korkmuyordum çünkü, bu tek isteğimdi. Mutlak bir kayboluşu özlüyordum.

Karanlık sokaklara daldım. Eskiden gündüz bile geçmeye korkacağım yerlerde hiçbir korku ve ürküntü duymadan yürüdüm. Başıma gelebilecek en kötü şey eşyaların parasını çaldırmak olurdu. O parayla bir süre yaşayabilmeyi düşünüyordum. Eski bir apartmanın zemin katının penceresinde gördüğüm "Kiralık Oda" ilanı burasının aradığım yer olduğuna inandırdı beni. Amaçsız gelişigüzel yürürken ayaklarımın beni getirdiği yerdi burası. Boyası dökülmüş, harap daire kapısını çaldığımda hemen açılacağını beklemiyordum. Kapıyı açan yaşlı ve çir-

kin bayan, hiç duraksamadan, "Sizi bekliyordum," dedi.

"Beni başka biriyle karıştırmış olmalısınız," dedim. "Ben ilk kez geliyorum buraya."

"Hep ilk kez olur zaten," dedi. Ne demek istemişti, sormadım.

"Hadi girin, girin, odayı istiyorsunuz, değil mi?"

"Nerden bildiniz?"

"Ben kaç yıldır bu işi yapıyorum unuttum bile. Oda isteyenleri bilmeyecek de kimi bileceğim?"

"Beni beklediğinizi söylemiştiniz."

"Elbette, elbette. Penceredeydim. Yokuşun başında bavullarınızı koyup dinlendiniz bir süre. Sonra çevrenize bakındınız. Kalacak bir yeriniz olmadığı o kadar açıktı ki. Bakışlarınızdaki çaresizliği daha önce çok gördüm. Sonra bavullarla bu yokuşu çıkmak zor geldi sanırım. Yandaki sokağa sapıp gözden kayboldunuz. O yolun sizi yine buraya getireceğini biliyordum. Biraz dolambaçlı bir yoldan dönerek yine bu sokağa, bu kez yokuşun tepesine geldiniz ve yavaş yavaş inmeye başladınız. Ve işte buradasınız."

"Rastlantı olmalı," dedim.

"Şans," dedi.

"Belki," dedim kuşkulu. Kadının bu kadar istekli davranması beni tedirgin etmişti.

"Korkmayın," dedi, aklımdan geçeni okumuş gibi. "Size zararım olmaz." Badanası yer yer dökülmüş ürküng duvarlara baktığımı görerek, "Kiralık oda, buraya benzemez," dedi.

Dar ve dökük bir koridordan geçtik. Bir kapıyı açarak bana, "İşte odanız," dedi. Gerçekten de bu oda, evin girişinden de, koridordan da çok farklıydı. Oldukça temiz ve istemediğim kadar aydınlıktı. Duvarları eski, ama albenili bir duvar kâğıdıyla kaplanmıştı. Küçük mavi-beyaz çiçek buketleri odaya sıcak bir görünüm veriyordu. Bir karyola, bir masa, küçük bir dolap ve eski bir koltuk odanın eşyalarını tamamlıyordu. Pencereye doğru yürüdüm. Duvarlarla kuşatılmış küçük bir bahçeye bakıyordu. Bahçede bir limon ağacı ile kıraç toprakta bitmiş tek tük nergisler gözüme çarptı. Başka çiçek ve yeşillik yoktu.

Odayı sevmiştim, ama yine de emin değildim. Kadın kendinden emin, odasını övüp duruyordu. Burada kalan kadın daha birkaç gün önce evlenip çıkmıştı bu odadan. Uğurluydu burası. Kim bilir, belki bana da şans getirirdi.

"Şans ve uğur değil aradığım," dedim.

"Neyse, burada rahat edersiniz," dedi. Beni kaçırmamaya çalışıyordu.

Rahat etmek de istemiyorum. Aradığım çilehane için burası çok ferah, diyecektim. Anlamı yoktu, hem çok yorgundum. Bir süre dinlenmenin iyi olacağını düşünerek orada kalmaya karar verdim.

Kadın belirgin biçimde rahatlamıştı. Ama hâlâ kapıda duruyor ve bana bakıyordu. Ona para vermem gerektiğini anımsayarak çantamı karıştırdım.

"Ne kadar kalmayı düşünüyorsunuz?" dedi kadın.

"Bilmiyorum," dedim. "Çok olmayabilir," ardından hemen ekledim : "Az da olmayabilir. Size bu avansı versem, yeterli mi?"

"Adınız?" diye sordu, parayı alırken.

Bu soruyu hiç beklemiyormuş gibi duraksadım.

"Bir deftere kaydedecek değilim. Yalnızca sizi nasıl çağırmamı istersiniz?"

"Çağırmanız çok mu gerekli?" diyecektim, ama o anda tamtakır toprakta açan nergize ilişti gözüm. "Nergiz," dedim. "Adım Nergiz."

"Grasya," dedi. Teşekkür ettiğini sandım. "Benimki Grasya."

İlk bakışta yüzünün çirkinliği göze çarpan bu yaşlı kadına hiç uymayan bir addı bu. Kadın yavaşça çıkarak kapıyı kapattı. Sonunda yalnız kalmıştım ve bu dünyada hâlâ bir odam vardı. Bavullarımı anımsadım. Onları nerede bıraktığımı düşünürken Grasya, kapıyı tıklattı. Bavullarımı getirmişti. Onları bir kenara koyduktan sonra yemek isteyip istemediğimi sordu. Yalnızca uyumak istediğimi söyledim.

Kadın gittikten sonra karyolaya sırtüstü yatıp son iki yılda olduğu gibi acı çekmeye hazırlandım, ama hemen uyuyup kalmışım. Bunu ilk günün yorgunluğuna verdim, başka hiçbir şey yapmamaya karar verdiğime göre nasılsa acı çekecek çok zamanım olacaktı. Fakat tuhaftır, orada kaldığım sürece – son birkaç gece dışında – hep kafamı yastığa koyduğum anda derin bir uykuya daldım. Rüya bile görmüyordum, karabasanlarım da yitip gitmişti. Bu rahatlamaya bir türlü anlam veremiyor, eski acılarımı arıyordum. Şimdi sanki daha büyük ve derin bir boşluğun içindeydim. Yaptığım hiçbir şeyin anlamı kalmamıştı. Neyin bedelini ödediğimi bile bilemez olmuştum. Her gün yüzlercesi yinelenen, her yıl yüz binlerce kurban verilen sıradan bir kazaydı. Neden bu kadar etkilenmiştim, yaşamım neden böyle ters yüz olmuştu, anlayamıyordum. Düşünmemeye karar verdim. Olayları kendi akışına bırakacaktım.

Yavaş yavaş odadan çıkmaya başladım. Grasya ile sabah kahvaltısı yapıyor, öğle-akşam yemeklerini birlikte yiyorduk. Kendi hikâyesi olmayan, yanında kalan kiracıların hikâyeleriyle yaşayan bir kadındı. Ya da bana o zaman öyle gelmişti. Başka hikâyelerle örtülen bir hikâyesi olabileceğini hiç düşünmemiştim.

Bana hep benden önce kalan kiracılarını anlatırdı. Hareketlerinde bir incelik vardı. Güzel bir kadınmış gibi davranıyordu. Onunla konuştukça yüzünün çirkinliğini unutuyordunuz. Hele hikâye anlatırken bambaşka bir görünüme giriyordu yüzü.

"30 yıl önce bir balerin gelmişti," dedi bir seferinde. Bu pis duvarlar, eski püskü eşyalar arasında bir balerini düşünemeyerek çevreme bakındım. Grasya bakışlarımı izleyerek başını salladı.

"Sen o zaman görecektin bu evi. Şık bir apartmandı burası. Bakma şimdi dökülüyor her şey. Ben de, tabii."

"Üzülme Grasya," dedim.

"Yoo üzülmüyorum. Anılarım var benim. Onları yaşıyorum. Ha evet, ne diyordum. Bu balerin çok güzeldi. Kuğu gibi bir kız derdi görenler. Kumral uzun saçlar, incecik, zarif bir vücut. Hele o yüzü... Neyse... Buraya kalmaya geldiğinde üzücü bir hikâyesi olduğunu tahmin ettim. Belki de bir aşk kırığıydı zavallıcık. Erkekler güzelliğe çabuk doyarlar, akla hiç tahammülleri yoktur, âşık bir kadındansa şeytan görmüş gibi kaçarlar. Onlar hep kovalayacakları ince bacaklı ceylanlar ararlar. Bu balerin de öyle bir ceylandı ama, nereden bu eve gelmişti? Sorularımla onu ürkütmek istemiyordum, ama çok da merak ediyordum. O hü-

zünlü hüzünlü dolaşıp odasına girip çıktıkça, ah hangi hayvan bunu terkedip gitti diye kızıyordum. Nereden bilebilirdim ki, çok başka bir hikâyesi olduğunu. Bu kız, adı neydi bakayım, Tatyana'ydı galiba, yurdundan kopup buraya üstelik benim evime nasıl gelmişti? Burada ne yapıyordu, hiç sormadım. Bir gün anlatacağını umuyor, sabırla bekliyordum. Geleni gideni yoktu. Sokağa çok ender çıkıyor, çabucak eve dönüyordu.

Bir akşam sofrayı hazırladım. Şamdamları çıkardım, mumları yaktım. Bir de şarap açtım. Tatyana odasındaydı. Gidip kapısını tıklattım. Ses gelmedi. İçerisi karanlıktı. 'Tatyana,' diye seslendim. Hiç ses yoktu. Kapıyı ittim, açılmadı. İçeriden kilitliydi. Daha hızlı vurdum. Hayır, açılmıyordu. Korkmaya başlamıştım. Yandaki komşuyu çağırdım, kapıyı zorlayarak açtık.

Tatyana karyolasında melekler gibi yatıyordu. Sehpanın üstünde açık bir ilaç kutusu vardı. Soluk almıyordu. Nabzını bulamadım. Hemen ambulans çağırdık. Yazık ki, çok geçti. Tatyana'yı kurtaramadık."

"Sence neden intihar etmişti?"

"Polisler soruşturma için bütün eşyalarını götürdükten sonra yatağını topluyordum. Yastık kılıfını çıkardığımda, bir kâğıt hışırtısı duydum. Yastığın içine gizlenmiş bir gazete kâğıdı vardı. Bir Rus gazetesinden kesilmişti."

"Rusçayı nerede öğrendin?"

"Rusya'dan göç etmiş bir Musevi ailesinin kızıyım ben. Belki de Tatyana'yı buraya benim evime getiren de buydu. Ama yazık ki ona yardım edemedim."

"Gazetede ne yazıyordu?"

"Bolşoy'da cinayet. Altında Tatyana'nın ve iki adamın resmi vardı. Hiç unutmuyorum, Tatyana'nın adı başka bir şeydi. Ama ne önemi var? O benim için hep Tatyana olarak kaldı."

"Peki ölen, yani öldürülen kimmiş?"

"O Romeo'ydu."

"Romeo mu?"

"Evet, Romeo. Shakespeare'in Romeo'su. Tatyana, Bolşoy'da Romeo ve Jülyet'te oynuyormuş. Tabii Jülyet rolündeymiş. Onu görseydin zaten başka bir rolde düşünemezdin. Gazetede yazdığına göre, Tybalt rolündeki balet, Tatyana'nın sevgilisiymiş. Bale sırasında Tatyana'nın Romeo'yla aşırı yakınlığına kızan ve kıskançlıktan gözü dönen Tybalt, kılıçla dövüştükleri sahnede koruyucusuz gerçek kılıç kullanarak Romeo'yu öldürmüş."

"Oyun sırasında mı?"

"Evet, oyun sırasında ve yüzlerce seyircinin ve oyuncunun önünde."

"Planlı bir cinayet."

"Bence de, ama Tybalt ifadesinde bunun tamamıyla bir kaza olduğunu, kılıcında koruyucu olmamasından sorumlu tutulamayacağını, olsa olsa aksesuvarcının ve sahne amirinin sorumluluğu olabileceğini söylemiş."

"Sence bu ifadeyle paçayı kurtarmış mıdır?"

"Bilmiyorum. Haber bu kadardı. Besbelli ki benim küçük Tatyana'm bu olayın onda açtığı yaralardan kaçıyordu."

"Romeo'nun ölümünden kendisini sorumlu hissetmiş olmalı."

"Onun hikâyesini daha önce öğrenebilseydim, ona yardım edebilirdim.

Bunca yıl hep pişman oldum, keşke sorsaydım, keşke onu konuştursaydım, diye. Belki de ölmeyecekti. Bazen içimizde büyüttüğümüz hikâyelerdir bizi öldüren."

"Sence ne yapmak gerekir o hikâyelerden kurtulmak için?"

"Anlatmak, hiç sakınmadan anlatmak. Aynı Şehrazat gibi canını kurtarmak için anlatmak... Bir kez anlatıldı mı, zehri yavaş yavaş azalır, ya da panzehir yerine geçer, öldürücü olmaz."

"Anlatmak yeter mi? Ya karşımızdaki anlamazsa, daha da öldürücü olmaz mı?"

"Anlatılacak kişiyi iyi seçmek gerekir. İnsan vardır ağını alır, insan vardır ağı gibidir."

Bunun üstüne çok düşündüm. Grasya'ya kendi hikâyemi anlatıp anlatmamakta kararsız kaldım. Ama o, olağanüstü içgüdüsüyle benim hikâyemi biliyor gibiydi. Anlattığı balerin hikâyesinden anlamıştım bunu. Benim gibi suçluluk duygusuyla kaçan bir kadını bana özellikle anlatmış gibiydi.

Günler geçiyor, daha doğrusu geceler Grasya'nın ilginç hayat hikâyeleriyle geçiyordu. Tüm hikâyeler Tatyana'nınki kadar hüzünlü değildi. Hatta bazılarına gülünç bile denebilirdi. Grasya bazı bazı kalkar, olayları dramatize ederek anlatırdı. Kendi başından geçmiş gibi anlattıkları da vardı. O zaman ben güler, "Grasya, aslında bunlar hep senin hayatın, değil mi?" derdim. Hiç yanıt vermezdi. Bir bakıma doğruydu, bu hikâyeler onun tüm hayatıydı. Bu hikâyeleri uydurduğunu düşünüyordum. Şehrazat gibi o da hayatta kalmak için hikâye üretiyor, yaşamındaki boşluğu böyle dolduruyordu. Farkında olmadan onun hikâyeleri beni de hayata bağlamaya başlamıştı.

Ve bir gece ona kendi hikâyemi anlattım. Daha anlatırken hikâyem bana yabancılaşmaya başladı. Bunca sıkıntıyı bunun için mi çekmiştim?

Grasya da gülüyordu :

"Her şeyi anlattığından emin misin? Yalnızca istemeden yaptığın bir trafik kazası mı hayatını bu kadar altüst etti? Çok sıradan bir hikâye. Her gün binlercesi yaşanıyor. Yoksa gizlediğin bir şey mi var?"

"Hayır, yok. Her şey anlattığım gibi."

"Emin misin, belki de bilinç altına ittiğin başka bir gerçek var, kendinden bile gizlediğin."

"Bilmiyorum, anımsadığım hepsi bu."

"Anımsamaya çalış, belki de bir cinayete tanık oldun."

Cinayet sözcüğü ortaya bir bomba gibi düştü. Tuhaf bir esintiyle ürperdim.

"Hayır, cinayet değildi. Basit bir kazaydı."

"Öyleyse rahat rahat uyu. Hemen yarın kocanı ve oğlunu ara, evine dön. Bu hikâye benim senden sonraki kiracılarıma anlatabileceğim kadar ilginç değil."

O sözünü böyle bağladı, ama ben geceyi her zamankinden kötü geçirdim. Ona anlatmamın hiçbir yararı olmamıştı. Tam tersine kuşku yüreğimi daha bir sıkı sarmıştı. Ne demekti bu? Cinayet de nerden çıkmıştı? Evet, ben de cinayet olarak nitelemiştim, ama o yalnızca mecazi anlamda bir trafik cinayetiydi. Kasıtlı bir cinayet, Tybalt'ın Romeo'yu öldürdüğü gibi bir cinayet asla düşünülemezdi.

O birkaç günü çok kötü geçirdim. Artık Grasya ile eskisi kadar yakınlaşamıyordum. O bana yaklaşmaya çalışıyordu, ama ben içime kapanmıştım. Onun bu

duruma üzüldüğünü hissediyordum. Ne yapacağını bilmiyordu. Bana yardım edemediği için çok sıkılıyordu. Arada onu gözlüyor ve onu böyle cezalandırmaktan tuhaf bir zevk alıyordum.

O sırada o tuhaf mektubu aldım. Beni üç yıl önceki kazanın olduğu zaman kaldığımız motele çağırıyordu. Kimin yazdığı belirsizdi. Oraya gidip kendimle hesaplaşmayı sona erdirmeye karar verdim. Beni çağıran belki de yazgımdı. Burada olduğumu bilen kimse olmadığına göre bu mektubu kim yazabilir, diye düşünmek bile istemedim. Kim olduğunu biliyormuş gibi hazırlandım. Grasya ile vedalaştım. Bir daha görüşmeyecekmişiz gibi uzun uzun sarıldı bana. Onu ve hikâyelerini özleyeceğimi hissettim.

Motele gittiğimde rezervasyonda adımı yazdırırken, Size bir mektup var, dedi görevli. Mektubu odama yerleştikten sonra açtım.

"Sevgili Nergiz'im,

Bunları yüz yüze konuştuğumuz akşamlardan birinde sana anlatmak istedim, ama cesaretim yoktu. Belki de sen zaten anlamıştın. Evet, sevgili kızım anlattığım hikâyedeki Tatyana bendim. O gece bu evin önceki sahibi olan iyi insan tarafından hastaneye kaldırılarak ölümden kurtarılmıştım.

Derin bir umutsuzluğun içinde hap değil de kezzap kullanmıştım. Elimde kezzapla aynanın karşısında duruyor, felakete neden olduğunu düşündüğüm yüzümü ve görüntümü parçalamak istiyordum. Yüzüme fırlattığım ilk kezzap damlası korkunç bir acı verdi. Bu acıya son vermek için şişenin kalanını bir dikişte içtim.

Yanan yüzümü o haliyle hiç görmedim. Derileri ekleyip bana yeni bir yüz yaptılar. Çirkin bir kadın olduğum için hiç üzülmedim. Artık kimsenin ölümünden sorumlu olmayacaktım.

Yaşadım, çünkü artık hikâyemi anlatabiliyordum. Anlattıkça çeşitlendi, çoğaldı hikâyeler ve ben neden yaşadığımı anladım. Hikâyeler dostlarım, dostlarım hikâyelerim oldular. Belki de bu dünyada bulabileceğim tek güzellik buydu." ◉

AYDOĞAN YAVAŞLI

Islak ve Karanlık

BAZEN (bu; akşamdır, sabahtır, öğledir ya da günün en olmadık zamanlarından biridir; ve insanın genellikle en olmadık zamanlarından biridir!) şiir düşünürüm. Dünya var olalı yan yana gel(e)memiş o birkaç sözcük, bir damlanın musluk ağzında bir süre biriktikten sonra su dolu bir kovaya şıp diye düşüvermesi gibi düşüverir içimde bir yere. Bu, bazen bir dize olur, bazen birkaç dize... Bazen de bir kısa şiirin tamamı; bitmiş, son biçimi verilmiş hali. Üşenmeyip bir yere not etmem gerekir ama yapamam. "Neden?" diye soracak olursanız... Elbet tuhaf; bir yere not etmem gereken ve etmeye değer dizeler bana soğuk gecelerin en boktan saatlerinde, örneğin tam da yatağımı ısıtmışken gelir. Bir süre önce başucuma sevgili karımın da ısrarları üzerine küçük bir not defteri ile kalem koyası oldum, ama hemen caydım. İçimdeki ses, böyle yaparsam esin perilerimin bana ihanet edeceğini (ya da edebileceğini, diyelim) söyledi. Gerçekten ihanet edip etmeyeceğini anlamam için küçük bir denemede bulunmam gerekiyordu. Yapmadım! Böylesi bir deneyden çıkarabileceğim sonuç, kim bilir kaç şairin işine yarayacaktı. Acaba ben, başucumda duracak defterle kalemin beni rahatsız etmesinden mi korktum? Çünkü öyle sanıyorum ki, onlar öyle başucumda durdukça gözüme uyku girmeyecek, kendimi şiir düşünmeye zorunlu hissedecektim. Gerçi yayımlanmış şiir kitaplarım vardı; bu yüzden kendimi şair sayabilirdim ama gene de temkinli olmakta sayısız yarar vardı. Hem, içimdeki bilinmez bir yere günlerimin gecelerimin en olmadık saatlerinde birkaç dize düşüp duruyor, diye kendimi el çabukluğu marifet şair saymamın pek akıllıca bir yanı yoktu. Böyle yapanlar, genellikle acemilerdi. Acemiler, kitap bile yayımlamadan birkaç dize çiziktirip kendilerine "şair" payesi verirler ve her zaman gülünç, bazen de acıklı olurlardı. Yok yok, dizeler gitsinler gelsinlerdi. Nasıl gidiyorlarsa öyle gelirler, beynimin sağlıklı kalmayı başarabilmiş bir köşesinde mayalandıktan sonra küçük bir anıştırmayla, çağrışımla su yüzüne çıkabilirlerdi. Yeter ki ben şiir düşünmeyi sürdüreyimdi.

İtiraf etmezsem ölürüm : Önemli bir sorunum var. Karım! Yazdığım ve yazmayı düşündüğüm tüm şiirlere muhaliftir o. Buna sebep olan, (bunu da itiraf etmeliyim artık!) benim. Bir dost söyleşisinde (evet, yazık ki o da vardı!); "Şiir, bir tür kodlar toplamıdır," gibisinden laflar etmiştim. Evet evet, şiir dediğin, kodlarla kurulmuş bir sistemdi, iletiyi kodlardı. Kodlarsa, imgelerdi. İmgeler sözcüklerden oluşurdu.

Bu tanımlardan hareket eden sevgili karım, şiirlerimi çözmek, çözüp olmadık sonuçlar çıkarmak için öyle bir gayretkeşlik içine girdi ve – doğrusu – öyle ustalıklar gösterdi ki, bir ara çok zeki bir kadına sahip olduğumu bile düşündüm.

Tanrım, ne çözümlemelerdi onlar! Gerçekte şiirlerimin ardını arkasını gören, ordaki kodları çözen ve yerli yerine oturtan yalnız o idi. Ülkemizin tanınmış eleştirmenleri onun yanında kak yesinlerdi. Onların boş boş gevezelik etmekten ve hatta gerçeğin üstünü örtmekten başka bir bildikleri yoktu. Hepsi, ama hepsi zır cahildi. Bir şiiri yazdıran psikoloji neydi, hangi sosyolojik zeminde yazılıyordu, şiir tarihinin içindeki yeri neydi, hangi felsefi akımlardan rüzgâr alıyordu?

İşte o "eleştirmen" sıfatlı adamların bunlardan haberi bile yoktu!

Tabii sevgili karımın psikolojiden anladığı, – buna da anlamak denirse – benim psikolojim... Tarihten anladığı, aile albümümüzdeki fotoğraflarla sınırlı tarihimizdi. Ve elbet, düşüp kalktığım kadınlar! Çünkü sevgili karıma göre ben onlara ve onları yazıyordum. Bir tür mektuplaşmaydı yaptığım ya da bir tür aşk kayıtçılığı... Diyelim filan şiirimde geçen "ıslak ve karanlık koyak" betimi, ona göre, sözgelimi bundan bir süre önce müthiş bir yasak aşk yaşadığım kadının bacak arasıydı. "Ben o tül perdeyi kanla yırttım," demişsem, o, bundan benim genç ve bakire bir kızla yattığım sonucunu çıkarıyordu. "Buldum!" diyordu, "kadının adı Alev."

"Sen FBI ajanı olmalıymışsın," dediğimde şiirimde ya da şiirlerimde geçen bütün ateş, köz, kavrulmak, yanmak, kor sözcüklerinin dökümünü çıkarıyor, beni teslim alana değin konuşuyordu.

Evet evet; psikoloji, tarih, sosyoloji, felsefe...

Bu sırrın sizden çıkmayacağını bildiğim için söylüyorum : Gerçekte zaman zaman bu türden hinoğluhinlikler düşünmüyor ve yapmıyor değildim. Beni şu ya da bu derece etkilemiş insanları (nedense bu insanlar hep dişi oluyordu!) şiirlerimin bir yerine gömüyordum. Bununla sanırım kendimi kandırıyordum, belki de tatmin oluyordum. Zaten bu yüzden şiirlerim aşklarımın karnavalı, resmi geçidi gibi bir şeydi. Tabii bazen de mezarlığı!

Ben ne zaman şiir düşünsem, biricik karım, benim yeni bir aşka başladığıma inanırdı. Öyle ya canım, yoksa nasıl yazardım?! Ben şiir düşünüp şiir yazıyorsam, herkes bilmeliydi ki, ufukta yeni bir sevgili var. Ya da henüz bitmiş bir aşkın yorgunuyum. Buna içtenlikle inandığı için çevremdeki kadınlara (ve hatta genç kızlara!) kuşku ile bakar, "Acaba bu mu?" sorusunu gözlerinde pervasızca gezdirirdi. Gözlerinde o ilkel ve komik kuşkunun şimşekleri, ağzında şiir sanatına ilişkin bir yığın terim... Aman Tanrım! Kendi kendime kaç kez kahrettim, ama sonunda şiir yazmayı (ve düşünmeyi) bıraktığımı onun da bulunduğu dost söyleşilerinde birkaç kez söyleyerek rahata kavuştum. Bundan böyle şiir kadar soylu bir edebiyat dalı olan hikâyeye verecektim kendimi. Hikâyeler okuyacak, hikâyeler düşünecektim. Karım, hikâye yazma ya da okuma iştahını yeni bir sevgiliyle açıklayamazdı herhalde. Böyle bir şeye kalkışırsa ağzının payını hemen o an verirdim :

"Anlaşıldı, sen sanat ve edebiyat düşmanısın!"

Bir sabah Nabokov'un *Lolita*'sını okurken yakaladı beni. Üzerinde pek durmaz gibi yaptı. Ama birkaç gün sonra O. Henry'nin *Bir Aşk Hizmeti*'ni elimde

görünce dayanamadı. Çabucak okuyup bitirmeliymişim; çünkü okuduklarımı bundan böyle o da okuyacakmış. Safın biriyim ben canım; sevindim! Sevindim, ama içimdeki ses gene beni rahatsız etmeye başladı. Sevgili karımın tarih, psikoloji, sosyoloji ve felsefe bilgileri gene depreşebilirdi. Başucumdaki hikâye notlarımı engin edebiyat bilgisinin terazisinde tartar ve...

...

Yayımlanan ilk hikâye kitabımı okumadı da yuttu sanki. Kitabı bitirir bitirmez darıldı bana. İki hafta konuşmadı. Ben oralı görünmeyince ikinci haftanın sonlarına doğru yatağını ayırdı. Eh yani, yatağını ayırması, doğrusu işime gelmişti. Kocaman yatakta sere serpe yatıyor, yeni hikâye düşleri kuruyordum. Yazılsa kıyameti koparacak hikâyeler!

Onu, yüreğimdeki yeni sevgiliyi bütün özellikleriyle anlatan hikâyeler yazmalıydım. Çünkü zaten onunla olduğum her an, başlı başına bir hikâyeydi. Öncelikle, bir yasak aşktı bu. Ben, onun bu yaşına değin tanıdığı ilk erkektim. Benle her şeyi ilk kez yaşıyordu. Küçüktü, çocuktu, yaramazdı. Bana gençliğimi yaşatıyordu, yıllar sonra. Onu hikâyelerimde kodlayarak ölümsüzleştirmeliydim. Hikâye kahramanı, yani ben, onu her gün iş çıkışı kent postanesinin köşesinde bekliyordum. Onu alıp bir dostumun oturmadığı (kiraya da vermediği) evine götürüyordum. Kapıdan içeri adım atar atmaz öpüşmeye, sevişmeye başlıyorduk. Onu kucağıma alıyor, salondaki divana yatırıyordum. Öpüşürken bir yandan soyuyor, soyunuyordum. Bir ara bana kız olduğunu söylüyordu. Birkaç dakika donuyor, susuyorduk. Ben, her şeyi göze aldığımı söylüyordum, sahiplenici.

O da!

"Hikâye bu ya!" diyorduk.

Islak ve karanlık koyağın tül perdesini kanla yırtıyordum. ❁

FUAT UĞUR

Minnoş

RAZİYET, cenazenin arkasından uzun süre haykırarak ağladı. Balkon demirlerinden şuursuzca sarkıp, "Rauf, Rauf, sen ölecek adam mıydın?" diye bağırdı. Çevresindekiler, düşmesin diye belinden sıkıca tuttular.

Cenaze aracı çoktan gözden kaybolmuştu. Raziyet, kesik kesik inledi. Başına iğreti biçimde yerleştirdiği eşarbı omuzlarına düşmüştü. Beyazları boyayla gizlenmiş ondüleli saçları darmadağın, aracın gittiği yöne doğru iç geçirerek baktı. Kolundan tutarak zorlukla içeriye soktular. Gözleri kıpkırmızıydı. Önüne getirildiği koltuğa yığılırcasına oturdu. Mırıldanarak, ama yine de sesinin ekosunu tüm odanın içinde duyulacak şekilde ayarlayarak konuştu :

– Ah Rauf ah! Bir kapımız daha kapandı.

Mendilini çıkarıp burnunu silerken gözucuyla Sabiha'yı süzdü. Altmış yaşına gelmesine rağmen Acem-Çerkez kırması güzelliğinin izleri kaybolmamıştı yüzünde. Raziyet'in sözleri istenilen etkiyi yaratmış olmalıydı. Sabiha'nın gözleri çakmak çakmaktı. Ağzının payını verirdi ama, Rauf'un bedeni henüz soğumamıştı bile. Tazieye gelenleri şöyle bir inceledikten sonra fikrini iyiden iyiye değiştirdi. Aralarındaki çekişmeyi çok iyi bilen cenaze evinin konukları, sanki yeni bir kavganın sevinçli beklentisi içindeydi.

Nihal, görümcesinin kavga çıkarmaya eğilimli olmadığını başını öne eğmesinden anladı. Hayal kırıklığı içinde Raziyet'in kulağına eğildi.

– Gördün mü bak? Gıkı bile çıkmıyor...

Raziyet bu sözleri duymamazlıktan geldi, ama hemen yeni bir taarruz daha başlattı. Rakibesini yarasız bırakmamaya kararlıydı.

– Rauf'la ben kardeş çocukları değil, kardeş gibiydik. Birlikte büyüdük. Kimse onun değerini bilemedi. Ah, ah... En yakınındakiler bile.

Sözlerini daha da etkili kılabilmek için gözlerini yeniden kuruladı. Odadakiler başlarını sallayarak onayladılar. Hepsi çok üzgündü. Ama bu yaslı gözlerde aynı tezahüratın izleri saklıydı.

– Haydi Sabiha! Sen Raziyet'in hakkından gelemeyecek kadın mısın?

Sabiha, sanki yeni görüyormuşçasına teker teker evdeki eşyaları incelemeye başladı. Tam karşısında aynalı konsol vardı. Rauf'a annesinden kalmıştı. Üzerinde elişi örtüler, pirinç şamdan ve bir Çerkez kaması duruyordu. Gözlerini eşinin yamçılı fotoğrafından duvardaki çalar saate çevirdi. Bir süre sarkacın devinimini inceledikten sonra belli belirsiz gülümsedi. Bakışlarını aşağıya doğru indirip maroken koltuklarda sabitleştirdi. Hep kocasının oturduğu bu koltukta şimdi Razi-

yet vardı ve ileri geri sallanıyordu. Bakışları karşılaştı. Raziyet hafifçe kımıldadı. Yaşlandıkça küçülen gözleri ağlamaktan iyice görünmez olmuştu. Sabiha bir şey hatırlamışçasına geri döndü.

– Onun gözünde kimsenin özel bir yeri yoktu. Yürek adamıydı Rauf'um. Ondan yardım isteyen bir Allah'ın kulu boş dönmemiştir kapısından. Ama zor günlerinde herkes unuttu onu.

Bir an soluklanıp yeniden Raziyet'e baktı.

– Her şey boş, her şey...

Üniversitedeki günlerini hatırladı. Kendisiyle kırk yaşına gelinceye kadar evlenmeyen Rauf'a hınçlandı bir an. İşte, her şeyi bırakıp gitmişti. Geride kalan, bir genç kız, ipotekli bir ev ve eski model bir otomobildi. Kumar masalarına ve ziyafet sofralarına bırakılan milyarlarla kim bilir kaç ev, kaç araba alırlardı?

Sabiha bunları düşünürken bir hırlama sesiyle irkildi. Minnoş, Sahir'e tırnaklarını çıkarmış, neredeyse üstüne atlamak üzereydi. Sahir telaşla, "Abla alın şunu başımdan," diye bağırdı. Kardeşinin kediden korkması, başsağlığı için gelenleri güldürdü. Cenaze evinin ağır ve kasvetli havası tam dağılıyordu ki Sabiha derin derin iç geçirdi.

– Rauf'un sevgilisiydi bu. Şimdi kız yetmiyormuş gibi bir de o kaldı başıma. Beni pek sevmezdi, ama bakalım şimdi ne yapacak? Baş başa kaldık.

Minnoş'u en az babası kadar seven Cihan, onu yanına çağırdı. Bembeyaz ve uzun tüylerinde kahverengi hareler taşıyan kedi, çevik bir hareketle Cihan'ın kucağına atladı.

– Biliyor musun dayı, Minnoş babamı çok özlüyor. İki gündür öylesine huzursuz ki, inanır mısın dün gece babamın terliklerinin üstünde uyudu.

– Tamam canım, özlüyorsa özlüyor. Bak herkesi rahatsız etti, arka odaya kapatın. Zaten demin de portmantodaki bütün ayakkabıları aşağıya indirdi.

Sahir'in karısı Nihal, görümcesine bakarak yarı alaylı, "Bizim gitmemizi istiyor herhalde," dedi.

Cihan bu konuşmayı daha fazla uzatmamak için cevap vermedi. Kedisinin tüylerini usul usul okşadı. Minnoş gözlerini kapatırken, "Çok küçüktüm, böyle bir kedimiz vardı," dedi Sabiha.....

HER ZAMANKİ gibi kedilerini bayırdan aşağı bırakıp nehrin kıyısına kadar yuvarlanıyorlardı. Fatma, Sabiha'yı, "Ciciannem çağırıyor galiba," diye uyardı. İkisi de kulak kabartıp dinlediler. Rüzgârın etkisiyle kımıldayan ağaç yaprakların hışırtısından başka bir ses işitmediler. Yeniden kaymak üzere yukarıya doğru tırmandılar. Bayırın başına geldiklerinde soluk soluğaydılar.

– Sabihaa!.. Fatmaa!.. Kız neredesiniz, geberticem ikinizi de!

Sabiha telaşla, "Buradayız anne," diye bağırarak cevap verdi. Fatma hemen elma ağacının dibine bıraktıkları pabuçları alıp getirdi; giyip eve doğru koştular. Letafet hanım, her akşam yaptığı gibi taşlığı yıkıyordu. Az sonra hortumla bahçeyi ve çiçekleri sulayacaktı. Bir de Gelemen çiftliğinden alıp diktikleri üç adet çamı.

– Çabuk içeriye geçip elinizi yüzünüzü yıkayın. Biraz sonra babanız evde olur.

Sizi bu halde görmesin.

Acemlerin Mustafa denildi miydi yer gök inlerdi. Geldiğinde, bahçedeki küçük havuzun yanındaki masanın üstü örtülmüş, çay demlenmiş olmalıydı.

– Pısss! Çekil başımdan, yılışık yılışık dolaşma etrafımda.

Fatma "Ne oldu?" diye seslendi Sabiha'ya. Banyoda el ve ayaklarını sabunluyordu.

– Aman, bugün gene pek uyuz bu kedi...

Temizlenmiş ve üstünü değişmiş olarak kapıya çıktığında bahçe kapısının tokmağı çalındı. Yerinden fırlayıp koşarken annesinin sesini duydu.

– Sabiha, kızım baban. Git karşıla!

Göz açıp kapayıncaya kadar kısa zamanda kapının önünde buldu kendini. Hızla sürgüyü çekti. Babası ona "bir şey" getirmiş olabilirdi. Her gün aynı umutlarla babasına kapıyı açıyor ve üzerine atlıyordu ama yine herhangi bir "sürpriz" yoktu. Eline şapkasıyla ceketini tutuşturarak, "Hadi benim güzel kızım, bunları yerine as," dedi. Mustafa efendi, beyaz mendiliyle terlerini kurulayarak çardağın altındaki sandalyesini çekti. Letafet hanım kocasının oturduğunu fark ederek, "Efendi, çay şimdi hazır olur," diye seslendi. Yakışıklılığıyla da ünlü olan kocası zamanında çok canlar yakmıştı ama evlendiğinden beri evine, ailesine düşkün mazbut bir erkekti. Kaçamakları var mıydı, bilinmez. Sevap da günah da

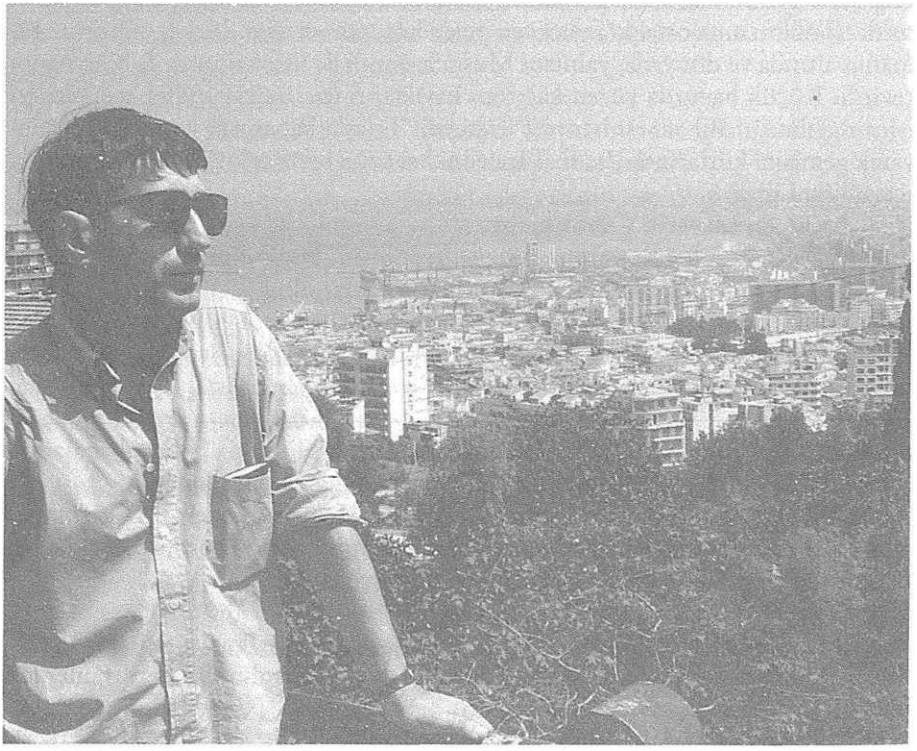

gizliydi.

Mustafa efendi gözleriyle Sabiha'yı aradı. Kızı havuzun kenarına ilişmiş, kâğıttan gemisini yüzdürüyordu.

– Gel bakalım Sabiha, bugün neler yaptın bakalım?

Sabiha, sessizce babasının dizlerine oturdu. Onun bu sokulgan hali çok hoşuna giderdi, biliyordu. Terlemiş olmasına rağmen babasının üzerine sinmiş Belboy kolonyasının kokusunu hemen hissetti. Bu kokuya biraz da tütün karışmış olmalıydı. Babasının çıplak bacaklarına temas eden pantolonundan huylandı. Yünden nefret ederdi.

– Evet kızım, söylesene babana. Bugün ne yaptınız?

– Fatma'yla oyun oynadım.

– Yine nehre mi yuvarlandınız?

Babasının yarı alayla bakan kahverengi gözleriyle karşılaştı. Kısa bir tereddüt geçirdi.

– Aslında biraz yuvarlandık.

Yalan söyleyemediği için bir kez daha kendine kızdı. Hep aynı şeyi yaşıyordu. Tam söyleyeceklerini kafasında toparlarken bakışları karşılaşır ve o anda tasarladığı tüm sözleri unuturdu. Babası olan biten her şeyi bilirmiş gibi gelirdi ona.

O an, ne olduysa oldu, güneşin batışıyla caza başlayan ağustosböcekleri sustu. Kim anlatmıştı acaba? Yıllarca kozalarının içinde kalan ağustosböcekleri ciğerlerini boşaltmak için avaz avaz bağırırlar, ancak eşlerini bulduklarında susarlardı. Hepsi de aynı anda, uzun zamandır aradıkları eşlerini bulmuş olamazlardı. O halde? Tuhaftı ama ortalıkta yürüyen ya da koşuşan serçeler de yok olmuştu. Asmanın altında ve dünyada, yalnızca Mustafa efendi ile kızı kalmıştı. Sabiha başını çevirdi. Küçük havuzda yüzen kâğıttan kayıkların üzerindeki mürekkep lekeleri iyice dağılmıştı. Bir tanesi batmak üzereydi. Telaşla babasının kucağından atlayarak gemisini kurtarmak istedi. Tam elini havuzun içine sokuyordu ki annesinin tiz çığlığını işitti.

– Mustafa, Mustafa! Çabuk yetiş!..

Letafet hanım pencerenin pervazına yapışmıştı. Sessiz filmlerde bağıran kadınlara benziyordu. Artık sesi çıkmıyordu. Demirler olmasa çoktan aşağıya atlayacaktı. Mustafa efendi eve girmişti bile. Sabiha, annesinin babasına adıyla seslenmesine çok şaştı. Sonuna "efendi" takısının eklenmesine öyle alışmıştı ki bu resmiyet yüzünden, annesiyle babasının, aklına gelir gelmez uzaklaştırdığı o ayıp şeylerden yapmadığına inanıyordu. Sabiha, babasını tuvalete girerken bile görmemişti şimdiye kadar. Kendisinin o kadar çok çişi gelirdi ki ,"Acaba babalar bu işlerini başka türlü mü hallediyorlar?" diye düşündüğü anlar oluyordu.

Kâğıttan gemisini de bu arada kurtarmıştı. Hemen yeriden fırladı ama ne denli ağır hareket ettiğini, anne ve babasını kapının önünde görünce anladı. Letafet hanımın yüzü ve kolları kan içindeydi. İnliyordu.

– Bu kediyi uzaklaştır Mustafa. Lanet hayvan, nankör, aşağılık yaratık...

Sabiha koşarak annesine sarıldı. "Ne oldu anneciğim, maviş mi tırmaladı?" diye sordu. Letafet, kızına cevap vermedi. Kocasının kolunda merdivenlerden inip havuz başındaki sandalyelerden birine çöktü. Fatma, elinde kolonya, pamuk ve tentürdiyotla koşturarak geldi. Mustafa efendi sakindi.

– Tamam Letafet, heyecana gerek yok. Şimdi kımıldama da şu kolunu temizleyelim.

Karısının yaralarını yavaş yavaş silmeye başladı. Canını yakmamak için, tentürdiyot sürdüğü yerleri üflüyordu. Letafet, kocasının bu ilgisi ve şefkatinden mest olmuş, acısını unutmuştu bile. Sabiha ile Fatma'nın kendilerini dikkatle izlediğini fark edince toparlandılar. Mustafa efendi, "Fatma, Maviş'i odasına kapat," diye emir verdi.

Ertesi sabah, Maviş bir çuvala kondu. Letafet hanım çuvalı Fatma'nın eline tutuşturarak, "Şunu ırmak sırtına bırakıp gel," dedi. Çuvalın içindeki kedi, çaresiz çırpınıyor, acıklı sesler çıkarıyordu. Gözleri yaşardı.

– Affet anne, ne olur kedimizi gönderme, affet onu!

Letafet, kızının yalvarmalarına aldırmayarak "Zaten bir işe yaramıyordu. Fare yakalasın, diye eve aldık, evin kraliçesi oldu, yan gelip yattı. Ona güvendim, evde fareler cirit atmaya başladı," diye söylenip durdu. Sabiha, ne yapacağını bilemez halde, taşların üzerine oturdu kaldı. Annesinin merhamete gelmesini ve Fatma'yı çağırmasını bekledi boş yere. Fatma, çuvalı sırtladığı gibi gözden kayboldu.

Maviş'in tepkilerine bir türlü mana verememişti. Neden ona yemeğini, ekmeğini ve suyunu veren annesine saldırmıştı. O, nankör filan değildi. Mutlaka bir sorunu vardı. Onu kimse dinlememişti ki. Konuşamıyor, diye çareyi evden göndermekte bulmuşlardı. Bunları düşüne düşüne yamaca kadar gelmişti. Çok üzüntülü olmasına rağmen yine de birkaç kez aşağıya yuvarlanmaya karar verdi.

Öğle güneşi kavak ağaçlarının arasından süzülerek yüzünü yaktığında, ine çıka yuvarlanmaktan kan ter içinde kalmıştı. Annesi çağırıyordu. Telaşla eve koştu. Yüzünü yıkayıp sofraya oturdu.

– Fatma gelmedi mi anne?

Letafet irkildi. Duvardaki saate bakarak "Bu kız nerede kaldı?" diye mırıldandı. Saatçi Abdurrahim'in guguklu saati saniye sektirmezdi.

Akşamüzeri iki minik kuş yuvasından çıkıp saatin beş olduğunu haber verdiğinde Fatma hâlâ ortada yoktu. Emanet kız, annesine, babasına ne denir? Jandarmaya haber verse tüm kasabanın diline düşme korkusu. Sabiha, annesinin yatak odasından mantosunu giymiş ve eşarbını bağlamış olarak çıktığını gördü birden.

– Sen bir yere kımıldama. Ben şimdi babana haber verip geliyorum...

Mustafa efendiyle Letafet hanım eve döndüklerinde hava kararmıştı. Sabiha korkmuş ve olduğu yere büzülüp kalmıştı. Annesi mantosunu ve eşarbını sedirin üstüne attı. Sonra gözü Sabiha'ya ilişti. Korku dolu gözlerle kendisine bakan kızını yanına çağırarak sıkı sıkı sarıldı ona.

Fatma üç gün ortaya çıkmadı...

BAŞSAĞLIĞINA gelenler soluklarını tutmuş Sabiha'yı dinliyorlardı. Onun, tadını çıkara çıkara anlattığı bu gerçek hayat hikâyesi, evdeki kasvetli havayı iyice dağıtmıştı.

– Çok sonra öğrendik. Fatma o gün kediyi ırmak sırtında bıraktıktan sonra elinde boş çuvalla dönerken çarşı içine dalmış. Kırtasiyeci Sarı Avni de yanından

geçen Fatma'yı görünce, "İçeriye gel de Mustafa efendinin ısmarladığı grapon kâğıtlarıyla defterleri sana vereyim," demiş. Fatma da kuzu kuzu peşinden dükkâna girmiş. Sarı Avni o sıralarda evli, dört çocuklu bir adam. Neyse, kapıyı içeriden kilitliyor ve Fatma'ya tecavüz ediyor. Kızcağızı üç gün orada tutuyor bu piç. Fatma saatlerce ağlıyor. Zavallı, suçun kendinde olduğunu sanıyor. Gidecek ne yeri, ne de ailesi var.

Hikâyenin sonuna gelen Sabiha, kızının getirdiği çaydan bir yudum aldı. Sonra yüzünü ekşitti. "Cihan, kızım gene çok koyu doldurmuşsun, şunun rengini aç biraz," diyerek bardağı geri uzattı. Tekrar soluklandı ve saçlarını eşarbının içine soktu.

– Ben Fatma'nın anlattıklarını biraz dehşet, biraz da ilgiyle dinlemiştim. O yaşta çok kötü bir tecrübe yaşamıştı zavallı ama benim asıl merak ettiğim şeyler başkaydı tabii.

Yaptığı gafı hemen fark ederek birden sustu. Raziyet fırsatı kaçırmadı ve Nihal'in kulağına eğildi. Sözleri anlaşılmasın diye Çerkezce konuştu.

– Sinane guş, bu kadın deli vallaha!..

Sabiha, Raziyet ile yengesinin fısıldaşmasından rahatsız oldu. Bir şey yapmış olmak için Cihan'ın kucağında sakin sakin uyuyan Minnoş'u aldı, tüylerini okşadıktan sonra da yere bıraktı. Minnoş, toparlak beyaz kuyruğunu ayaklarının altına alarak Sabiha'nın dizleri dibine kıvrıldı.

– Olay ortaya çıktıktan sonra Sarı Avni yakalandı. Daha sonra da bir buçuk yıl hapis yattı. Gerçi Fatma'yı ikinci karı olarak alacaktı ama babam istemedi. Yengesinin de koynuna girmişti bu münasebetsiz herif. Fatma daha sonra yaşlı bir fırıncıya verildi. Hasılı, tüm bu olaylar bizim azgın kedinin evden atılmasıyla başladı. Yani ben böyle şeylere pek inanmam ama kedilerin laneti vardır. Severim bu hayvanları, ama bir o kadar da korkarım.

Sabiha öyküsünü bitirdiğinde bir kez daha çevresine baktı. Odadakilerin ilgisini test etmek ister gibiydi. Kimse konuşmuyordu. Bir an huzursuz oldu bu suskunluk karşısında. Aksi gibi anlattıklarının üzerinde fikir yürüten de yoktu. Sessizlik, hepsi bir çığlıkla yerlerinden fırlayıncaya kadar devam etti. Sabiha'nın başı döndü. Gözbebeklerine perde indi. Dünyası kararmıştı. Gayri ihtiyari elini başına götürdüğünde bir ıslaklık hissetti. Ilık ve yapışkan bir ıslaklık. Avuçlarını açıp baktı. Kanlar içindeydi. Her yanı acıyordu. Böyle bir anı yaşamadığını düşündü. Sonra, parmaklarının arasından Minnoş'u gördü. Ayaklarının dibinde dişlerini arsızca çıkarmış kendisine bakıyordu. Sabiha, "Atın şu kediyi buradan," diye avaz avaz bağırmaya başladı. Odadaki herkes ayaktaydı ve dehşetle olan biteni izliyordu. Birkaç kişi kediye doğru hamle yaptı ama Minnoş, yırtıcı bir kaplan gibi yanına yaklaşmaya cesaret edenlerin üstüne atlıyordu. Bu arada Sahir'in kollarını tırmaladı, Raziyet'in eteğini parçaladı. Evin her yanından çığlıklar yükseliyordu. Cihan, gürültüyü işitip yan odadan geldiğinde herkes umut ve çaresizlik içinde ona baktı. Cihan kendine güvenli "Gel Minnoş'um, gel canım. Ne oldu sana böyle?" diyerek kedinin üzerine doğru yürüdü. Minnoş tüyleri dimdik genç kızı da kovalamaya başladı. Sonunda yatak odasında sıkıştırdı. Genç kız, kendisini ihanete uğramış hissediyordu. İki gözü iki çeşme, "Minnoş, neden böyle yapıyorsun?" diye ağlıyordu. Bu arada yüzü gözü temizlenen Sabiha eline

geçirdiği kalınca bir sopayla Cihan'ın yanına gitti. Hırsla Minnoş'a vurmaya başladı. Cihan, kendisine saldırmış olsa da Minnoş'a kızamıyordu. Annesine "Ne olur, vurma anne, bir sorunu var mutlaka," diye bağırıyor, ama bir türlü sesini duyuramıyordu. Kedi saldırıyor, Sabiha vuruyordu. Ev cehenneme dönmüştü. Sonunda pes eden Minnoş oldu. Sabiha yıllardır baktığı, zaman zaman kötü anlarını paylaştığı kedisini sopayla kovalayarak balkona çıkardı. Sonra da kapıyı üzerine kilitledi.

Odaya döndüğünde koltuğa çöker gibi oturdu. Konuklardan biri, kedinin bu azgınlığını kızışmış olmasına bağladı. Ama kimse bu görüşe rağbet etmedi. Sabiha'nın cenginden fena halde etkilenen Raziyet, tüm bunlara Sahir'in sebep olduğuna inanıyordu.

– Suç Sahir'de, kendi halindeki hayvanı çileden çıkardı. Banyodan çıkarken de ayağına dolaşıyor diye hayvana tekme attı.

Sabiha, Raziyet'i tınmadı. Bitkin bir ifadeyle, "Artık kimse barıştıramaz bizi bu kediyle," dedi. Her şey bitmişti onun için.

Raziyet umutsuzca baktı. Onun kararlı olduğunu anlamıştı. Ayaklarını uzun eteklerinin altına toplayarak başını cama çevirdi. Yalnızca kendi işitebileceği bir sesle mırıldandı bu kez, "Kediler her şeyi anlar," dedi.

– Sadece bizim değil, onun da kapısı kapandı.

Bir gün içinde Sabiha'nın evinden iki kişi ayrıldı. Kocası Rauf bey ve kedisi Minnoş... ❁

SALİHA YADİGÂR

İki Çöp

HER ŞEY bir kibrit çöpü yüzündendi, gerçi herkes biliyordu bunu. Yine de sanık son noktayı koyana kadar kimse tek söz söylemedi. Yargıç bile o belirsiz bulutun yüzünden geçip gitmesine izin vermedi. Biliyorduk çünkü, babam tetikteydi; olayı çağrıştıracak her belirti onu çileden çıkarabilirdi.

– Baba, sen gelme, yorgunsun, diyemedik. Öyle alıngandı.

Mahkemede hep sustu, onu diğer ayrıntılar ilgilendirmiyordu, hep fırsat kolladı. Yargıcın, avukatların, tanıkların sustuğu bir boşluk anını yakalayıp sorusunu yapıştırdı :

– Peki ama neden?

Sanık, nedeni soruştaki çaresizliğin ayrımındaydı. Yine de çok dürüst bir insandı. Davanın sürdüğü her oturuma gitmiş, onu gözlemiştik. Duygularını ifade edişinde tek bir pürüz yoktu. Babam da anlamıştı bunu. Onun mahvına sebep olan yangının açıklamasını yapabilecek tek kişi oydu : Sanık.

Sorarken yüzünün hiçbir ayrıntısını kaçırmadı. Bir kas oynasa, kaşı, gözü, dudağı istem dışı bir hareket yapıp sanığa ihanet etse, işi bitikti. Hemen üstüne atılıp onu yıpratacaktı.

Sanık gülümsedi. Biraz acıklı bir gülümseyişti bu. Cebinden bir kibrit kutusu çıkarıp avukatlara uzattı :

– Açın bunu, açın lütfen, dedi.

Yorgun görünüyordu. Avukatlar arasından birini gönderip kutuyu almasını sağladılar. Biraz sonra kibrit kutusu, yarı açık bir şekilde önümüzde duruyordu.

– Gördünüz, işte bu yüzden, dedi sanık. Kutuda tek çöp var sanmıştım, oysa bir çöp daha varmış.

FARUK DUMAN

Hayvan

1. Hayvanı orada gördüm. Ağacın üstünde. Nesi vardı bilmem. Bu hiç bilinmeyecek. Ya da nereden gelmişti. Belki bir sahibi vardı. Adam artık bıkmıştı ondan. Eskiden biz de böyle yapardık. Ağabeyim gider, bir kedi getirirdi. Sinsi, aşağılık bir kedi. Hiçbir iş yapmayan. HiçBir işe yaramayan. Babam kızardı,

"Şunu götür evden be,"

derdi, bunu söylerken, haklıydı, hayvanın tüyleri boğazına kaçmıştı sanki, öyle tuhaf, kararsız bir ses çıkarırdı. İşte adam böyle bıkmıştı da onu getirip bu ağacın üzerine bırakıvermişti. İyi bir seçimdi. Bir hayvanın kurtulamayacağı tek yer orasıydı.

"Yine gelmiş bu,"

demeyecekti babası. Böylece sonsuza dek, tabii bu onun bileceği iş, kurtulmuştu işte. Ama ta yukarıda, yaprakların arasında, üstelik kalınca bir dalın üzerindeydi ve eğer varsa, kafasını tüylerinin arasına gömmüştü hayvan. Ben de bunu gidip anlatmalıyım hemen, diye düşünmüştüm.

2. Önce Recep'e söyledim. Recep kır bıyıklarını burdu,

"Ulan," dedi, "iyi gördün mü?"

İyi görmedim, bunu da söyledim,

"Abi," dedim, "dalın arkasına tünemiş, bir o yandan, bir bu yandan baktım ama..."

Buralarda toprak çabuk kurur. Yağmur yağar. Hay Allah. Bir açık hava sineması vardı. Filmi izlerken yağmur patlayıverirdi. O zaman naylon poşetler, şemsiyeler çıkardı. Sonra apansız kesilirdi yağmur ama kesilene dek filmin sesi duyulmazdı. Şemsiyelerin altında. Delikanlıların elleri kızların bacaklarına kayardı. Göz kırpmalar, dalıp gitmeler, allı yeşilli görüntüler – tabii, yağmurun etkisiyle hafif kaymış... toprak böyle çabuk kurumuş,

"istersen gidelim, bir de sen bak,"

dedim.

Recep. Gözlerini hafif kıstı, biliyordum, nasılsa gidecektik, bir şey elde etmesek de olurdu. Hiç unutmam,

"Bir ok yılanı görmüşler,"

demişlerdi de,

"Git oğlum, ok yılanı ne gezermiş buralarda, laf mı yani,"

diye çıkışmıştı bizimki, tabii bir yandan da elini o kır bıyıklarına götürmüş, çok geçmeden,

"Yine de bir bakalım,"

deyivermişti.

3. "Gidelim o zaman,"

dedi, ama Hasan'a haber vermek lazım, sonra tüfekler alınacak, saçmalar. Korkuyorum. Hayvanı görecek. Sen misin. Ağacı sökecek,

"Yahu vuramayız, fena gizlenmiş, şu tüfekleri almasak da öyle bir bakıp gelsek,"

dedim, dinler mi,

"Hasan! Hasaaan!"

diye başladı yolun ortasında.

Karşıda bir bira fabrikası, evlerin önünde. Akşamları fabrikayı havalandırırlar mı artık, püfür püfür, öyle eser. Arkada bir tren yolu. Onun arkasında upuzun tarlalar. Ağaçlardan evlere sinekler vurur böylece ve sinekler, ne hikmetse, akşamları azar. Tren yolunu geçince, başakların arasında ince, upuzun bir keçiyolu belirir. Allah korusun. Yağmur yağınca bu incecik yol bir denizin dibine döner.

Recep'i yıllardır tanırım. Hasan'ı da. Kondüktör düdüğünü öttürürdü,

fuuuuuv-uuu-uv

kurşun çalardık. Hasan'ın elinde bir keser. Vagonları dolaşırdık, eller cepte... Avcılık merakımız o günlere dayanır. Birer sapan, hiç unutmuyorum, unutulur mu, nişan alırdık, ben Recep'i gözlerdim. Recep, şu dürbünlü tüfekleri kullanır gibi kullanırdı sapanı. Başını hafifçe sağa kırar, gözlerini kısar, uzun uzun beklerdi,

"Ne bekliyorsun be,"

diyecek olsak (öyle ya, nişan aldığı bir kuştur, uçabilir),

"Avcılar için avı ille de vurmak önemli değildir oğlum,"

diye yanıtlardı.

O zaman gülerdik biz tabii, çünkü bu türden kitabi cümleleri Recep, televizyondaki şu belgesellerden çalardı.

4. Zavallıcık. Hasan geldi, tüfekler, Recep, ben, kararsız bir rüzgâr esti,

"Neymiş?"

dedi Hasan.

"Anlayamamış,"

diye yanıtladı Recep.

Anlayamadım. Yalan yok. Yahu koca adamsın, diyecekler (bu arada yola düştük, demiryolunu geçtik, çocuklar arkamızda kaldı, bisikletinin ziliyle bizi uğurlayanlar oldu) bir hayvanı anlayamadın mı. Bunca yıllık avcısın.

"Nasıl anlayamadın be?"

İnanmamış.

"Göremedim abi, ta tepeye çıkmış. Yaprakların arasına. Şöyle koyu kahverengi, kedi büyüklüğünde bir hayvan. Sanırsın tüylü bir top."

"Kirpidir."
Recep önce tükürdü,
"Ne kirpisi be,"
dedi sonra, yazık.

Tarlaların içinde yürüyorduk, işte böyle. Hasan. Dönüp dönüp bakıyordu arkasına. Hep böyleydi. Korkak. Uzaktan sesler geliyordu. O hayvanın sesi geliyordu. Ne sesti. İnsana özgü, uzayıp kısalan, ama bir anlamı olsun, diye çalışılmış bir sesti. Ayaklarının sıcaklığından, upuzun tüylerinden el almış.

Sonra derenin çağıltısı.

Derenin kenarında sazlar vardı. Uçurtma mevsiminde koşardık. Ağabeyim öğretmişti, sazlar tehlikelidir. Kırmaya çalışırken dikkatli olmalıdır. İnsanın elini keser. Parmağın ucundan koyu, iştahlı bir kan akar. Belki koluna gider. Koluna gitmesin diye eğip bükersin. Uç böcek, uç böcek. İşte sazlar böyledir. Ağabeyim ıslık çalardı, elinde bir avuç iplik. İplikte bir çomak. Kelebeklerin içinde.

62. Derken başakların içinde, yorgun, yaşlı bir avcı beliriverdi. Elinde bir tavşan. Beyaz, temiz, gözlerini açıp kapayan bir tavşan. Recep baktı yaşlı avcıya,

"Amca,"

dedi, ama adam gerçek bir avcı gibi, berikinin sözünü keserek,

"Bir ağacın tepesine çıkmış zavallı," dedi, "nasıl çıkmışsa artık, vurmama gerek kalmadı, götürüp..."

6. "Gördünüz mü, adam bizim avımızı..." dedi Hasan, ama, eh, bütün hayvanlar ağaçların üzerine çıkmış demek. Hayvanı düşünüyorum. Orada, acınası bir rahatlıkla oturuyor. Birazdan orada olacağız. Acımaz, biliyorum. Gözlerini kısacak, başını yan yatırıp, güm. O zaman görecek. Çıkıp orada, gözlerden ırak, neymiş. Kim bilir nasıl bağıracak. Bağırsın. Önce yaprakların içinde, sonra havada taklalar atacak, düzensiz, başıboş taklalar. Öyle düşecek, cansız. Belki biraz titrer. Vurulduğuna akıl erdiremediği için adım atmaya çalışır.

"... adam bizim avımızı vurmuş."

"Yok oğlum," dedim, "bizim hayvan koyu kah..."

7. Ama işte böyle, sözümü tamamlamadan, ağaca vardık. İri yapraklı, dev bir ağaç.

"İşte."

"Hani."

"İşte."

Oradaydı, dalın üstünde ve Recep nişan almış, ateş etmiş, vuramamıştı. İsabet ettirememişti. Bir süre öyle sessiz kaldık. Hayvan. Kıpırdamamıştı. Duymamış mıydı. Kuşkusuz, duymuştu. Başta nasıl gördüysem öyleydi. Başını gömmüştü tüylerine. Ayaklarını da. Koyu. Bizimkiler delirmek üzereydi. Habire ateş ediyorlardı. O koca dalı vurabiliyorlardı yalnız. Onu da sıyırıyorlardı,

uzaktan bir tren geçiyordu, kim bilir trenden bakılınca burası nasıl görünüyordu,

yapraklar uçuşuyordu tabii, delik deşik olmuş. Bir yaprak, vurulan bir yaprak, havada taklalar bile atamadan düşüyordu. Sonra öbür dallar. Dayanılmaz bir ses. Yeteneksizler. Ağacı vuruyorlardı. Zaman zaman duruyorlardı. Umutsuzluğa kapılınca. O süre içinde, ortada hiçbir şey yokmuş gibi, öyle sakin bekliyorlardı. Ellerde tüfek. Tüfeğin ucu yere doğru hafif eğik, dizlerden biri kırılmış. Sonra yine,

uzaktan bisikletli çocuklar geçiyordu, bisikletlerin zili duyulmuyordu nedense,

ateşe başlıyorlardı. Recep. Belirli aralıklarla tükürüyordu. Tükürmeyi ihmal etmez, gözlerini kısmış, tabii vuramadılar.

8. "Şu tüfeğimi tut," dedi Hasan, "ağaca tırmanıp daha yakından ateş edeceğim."

İyi akıl etmişti, hatta bunu neden daha önce düşünmediler, şaşmıştım. Çıktı ağaca, tüfeğini aldı ve güm. Yakından. Yazık. Az öteye düştü hayvan, havada, yolun yarısında, güçsüz, yetersiz, üşengeç bir ah etti... Koştuk, ne biçim vurulmuş, kafası parçalanmış.

"Kirpidir,"
dedi Hasan.
"Saçmalama,"
dedi Recep,
"köstebek bu."
"Köstebek ne gezermiş ağaçta be,"
dedim,
"sincap."
"Ulan hiç mi sincap görmedik."
"Kokarcadır."
Hayvanı orada bıraktık böylece.
"Kokarca kokar aslanım."
"Belki yaban tavşanıdır."
Ve mahalleye doğru, yavaşça uzaklaştık... ❁

ORHAN BARLAS

Son Durak

WOODY Allen'e sordular : "Bir günler ölümle dalga geçerdiniz, son filim pek öyle değil..." Allen : "Altmışını geçince kolay olmuyor."

Hürriyet Yaşar'ın öyküsünü okudum,* hemen yaşını araştırdım; Woody Allen'ın vardığı çizgiye ulaşmak için şöyle böyle otuz yılı var. Böyle bir öyküyü Necati Cumalı, Fakir Baykurt, Memet Fuat vb. yazabilir, ben bile yazabilirim (yazamam ya, yazacağımı sanırım, "keşke yazabilsem" derim).

Hürriyet Yaşar, Woody Allen gibi ölümle alay etmiyor, daha güç bir iş yapıyor, "ölüm"e anlayışlı, sevecen, hoşgörülü bir açıdan bakabiliyor... Ölüm doğanın en katı, en tartışılmaz gerçeği, bunu böylece kabul etmek ve inceden inceye takılarak ona yaklaşmak, ona boyun eğmek salt bir "yaş" sorunu olamaz, derinlere işlemiş sanatçı dokusu da ister.

Yaşar'ın öyküsünde yalnız doğa yok, "toplum" da var. Sözgelimi yıllarca emek verilerek, kavgalı, uzlaşmalı alışkanlıklarla "onsuz tadı çıkmaz"larla boy atmış, kök salmış arkadaşlık var... Yaşar şaşılacak bir incelikle bunu da dile getiriyor. Öyküyü anlatan "son duraktan bir öncekinden" kalkmış, yol alıyor, torunu, şöyle böyle Hürriyet Yaşar yaşında... Ona bir bilgisayar armağan ediyor. Bundan sonra öykü yeni bir ivme kazanıyor. Acımanın, sevginin, yardımcı olma, ödev yapma duygusunun harman olduğu bu bölümden sonra sonsuzda düğümlenecek yalnızlık geliyor.

Hürriyet Yaşar bütün bu çarpıcı, can alıcı gerçekleri çok açık, çok duru, çok yalın bir dille anlatıyor... Ne anlatılmak istenenler, ne anlatma biçemi karanlık, kapalı, belirsiz... Elbette herkes ille de "Hürriyet Yaşar gibi" yazmasın, ama Hürriyet Yaşar gibi de yazılabilirmiş, bunu bir görsünler, yeter.

İyice çıkaramıyorum, acaba Hürriyet Yaşar'ın başka bir öyküsünü okudum mu? Bundan böyle, ondan hep bu düzeyde öykü bekleyeceğim... İkimize de ağır gelecek sorumluluk...

Öykünün adını yazmadım... Böyle bir öyküye "bekleme odalarındaki dergilerde çıkan öykülerin adını takmaya" Hürriyet Yaşar'ın eli nasıl varabilmiş? Adı ne mi olabilirdi? Buyrun, öykünün son tümcesi :

"Gitmeli de anlatmalı." ❁

*"Adam Öykü", Kasım-Aralık 1998, Sayı : 19

SABAHATTİN ALİ'NİN "DEKOLMAN" ÖYKÜSÜ ÜZERİNE NOTLAR

M. KEMAL ADATEPE

Minik bir beyaz güvercin yolunu şaşırıp
içinde bulunduğu karanlığa düşmüş[1]

SOSYALİST gerçekçi sanatçı Sabahattin Ali'nin son eseri olan *Sırça Köşk*'ün dokuzuncu öyküsü "Dekolman", sanatçının, üzerinde pek durulmayan, yanlış değerlendirilmiş, buna karşın onun "olgunluk" dönemini, "Markopaşa"[2] deneyimi kazanımlarını, kısacası, "dünyaya bakışını" en iyi yansıtan ürünlerinden biridir.

"Dekolman" konusunda iki önemli değerlendirmeden söz edebiliriz. Bunlardan ilki, Sabahattin Ali konusunda önemli çalışmalar/araştırmalar yapmış olan Asım Bezirci'ninkidir. Asım Bezirci, "Dekolman"ı şu şekilde tanımlamaktadır : "Gerçi 'Dekolman' hikâyesinde aynı yetkin kuruluş görülmez, ama doktorların bilgisizlikleri, kıskançlıkları, kibirlilikleri, çıkarcılıkları keskince gözönüne serilir. Metin içinde yeterince erimeyen düşünce ve taşlamalar hikâyenin örgüsünü gevşettiği gibi etkisini de azaltır."[3]

İkinci değerlendirme ise Ramazan Korkmaz'ın *Sabahattin Ali : İnsan ve Eser* isimli yayımlanmış doktora çalışmasında yer almaktadır : "Dekolman"daki Türk hekimleri, sorumluluktan kaçan, gösteriş meraklısı kimseler olarak sunulur. "Mühim bir zat"ın ameliyatı için Almanya'dan gelen Yahudi profesöre Türk Hekimleri, on-on beş saat önce Almanca aslından okuyup tercüme ettikleri bir tıp makalesine dayanarak bilgiçlik taslamaya kalkarlar. Yazar, bu durumu, mizahi bir tarzda hicveder : Yahudi Profesör, sürekli saldırıya uğramasına kızacak yerde, sevinir. Çünkü Türk doktorlarının Almanca aslından okudukları ve göz ameliyatı için yeni teknikler geliştiren-teklifler getiren tıp makalesini, Almanya'daki Yahudi aleyhtarlığı sebebiyle Yahudi profesör, takma adla kendisi yazmıştır. Türkiye'ye kadar çabucak yayılmasından mutlu olur. Tabii bizim doktorlar bunu öğrenince çok bozulur ve mahcup olurlar."[4]

Bezirci'nin öznel değerlendirmelerini, konuyu Sabahattin Ali'nin, "kimi çıkarcı doktorları halkı soyan olumsuz kişiler olarak görmesi ve onları öykülerinde yermesi" çerçevesinde ele alışına, öykünün içeriğindeki diğer öğelere yeterince yer vermemiş olmasına bağlayabiliriz. Korkmaz'ın değerlendirmeleri konusunda ise, üzerinde dikkatle düşünülmesi gereken yanlışlardan söz etmek gerekiyor.

"Dekolman" öyküsünde söz konusu Yahudi Profesör Ankara'ya, Korkmaz'ın ileri sürdüğü gibi Almanya'dan değil, – Sabahattin Ali'nin dili hakkında bilgi

vermesi için ilk şeklini buraya almayı tercih ettiğim – öyküden rahatça görüleceği gibi İstanbul'dan gelmiştir. Belki söz konusu profesörün Almanya'dan mı yoksa İstanbul'dan mı geldiği çok önemli görülmeyebilir; ancak sadece öyküye sadık kalmak açısından değil, tarih dizgesinden 1933 Üniversite Reformu ve Türkiye'ye gelen Alman bilim adamları hatırlanacak olursa, Sabahattin Ali'nin Yahudi profesörü niçin İstanbul'dan getirttiği, Korkmaz'ın, yanlış değerlendirmeyle öyküyü ne kadar "saptırdığı" konusu daha iyi anlaşılabilir. Korkmaz'ın öyküyü "saptırması" noktası da, her ne kadar doktorların "çevirttikleri makale"nin "çevirdikleri makale"ye dönüşmesi küçük bir "hata" gibi görünüyorsa da, "Dekolman"da, "Yahudi olduğumuz için imzamızı koyamıyoruz" cümlesinden rahatlıkla anlaşılabileceği gibi, altında imza olup olmadığı belirtilmemiş olan yazıya, takma isimle imza attırılması, öyküde, "bir mesele üzerinde ciddi olarak çalışınca aynı doğru neticelere" varılmasından mutluluk duyan profesörün "buluşlarının çabucak yayılmasından mutlu" ettirilmesi, ancak öyküden "çıkan hisse"(!) olabilecek olan "Tabii bizim doktorlar bunu öğrenince çok bozulur ve mahcup olurlar"ın, öykünün bir parçası imişçesine sunulması (oysa öyküde doktorların, biraz şaşırdıkları, fakat küçüldüklerini fark etmedikleri özellikle belirtilir; bu nedenle "bozulma ve mahcup olma" söz konusu değildir), konunun ele alınışındaki ciddiyetsizliğin vahametine işaret etmektedir. Özellikle söz konusu "örüşlerin" bir doktora çalışmasında yer aldığı, bir bilim kurulu tarafından da onaylandığı düşünülürse.[5]

"Dekolman" öyküsü, anlaşıldığı kadarıyla öyküleştirilmiş bir anıdır. Öyküdeki anlatıcı kişinin "yaşamıyla" ve olaylarla, S. Ali'nin yaşamı ve olaylar arasında çarpıcı benzerlikler görülmektedir.

Bilindiği gibi S. Ali, 1933 yılında Cumhuriyet'in 10. yılı nedeniyle çıkarılan af kanunundan yararlanarak Sinop Cezaevi'nden çıktıktan sora, bir süre Ankara'da, dayısı Doktor Rıfat Ertüzün'ün evinde kalır. Ankara Sıhhat Yurdu isimli özel kliniğin sahibi olan Doktor Rıfat Ertüzün'ün evi, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun bulunduğu binanın üst katındadır ve bir odası S. Ali'ye ayrılmıştır.[6] S. Ali, dayısının yanında kaldığı süre içerisinde "Beş-on kuruş harçlık kazanmak için, bir doktora, gebe kadınlardaki havaleye dair bir kitap tercüme e(tmektedir)".[7]

"Dekolman"ın anlatıcısı da Ankara'da özel ir hastane sahibi olan bir akrabasının yanında kalmakta, en azından harçlığını çıkarabilmek için, hastaneye gidip gelip doktorlara satırı 1 kuruştan çeviriler yapmaktadır.

Öykünün konusunu, "mühim bir zat"a yapılacak dekolman ameliyatı oluşturur. Söz konusu "mühim bir zat", gözlerinden hastalanmış, Ankara'nın göz doktorları ve İstanbul'dan Ankara'ya giden profesörler onu muayene etmişler, tehlikeli ve ancak beş-altı yıldan beri zor bir ameliyatla tedavi edilebilen bu hastalığın tedavisi için gerekli ameliyatı hiç bir doktor "gözüne kestiremeyince", İstanbul'da bulunan Alman Yahudisi bir doktor çağrılmış, o da bu çağrıyı kabul etmiştir.

Bilindiği gibi, Almanya'da Yahudi olduğu için işlerinden uzaklaştırılan birçok üniversite mensubu, 1933 Üniversite Reformu sırasında Türkiye'ye davet edildi; bunlardan bir kısmı daveti kabul ederek Türkiye üniversitelerinde görev aldılar.

Bunlardan birisi de, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Göz Kliniği Müdürlüğü'nü üstlenen Joseph Igersheimer idi. Igersheimer, Türkiye'ye gelişinden kısa bir süre önce Hollandalılar tarafından uygulanmaya başlanan Dekolman ameliyatı konusunda çalışmalar yapan ve bilgilerini öğrencilerine de aktaran bir göz hekimiydi. Nitekim, 1939 yılında ABD'ye giderken, öğrencilerinden ve görevini devralan Naci Bengisu, dekolman ameliyatları konusunda da onun yerini doldurmuştur.[8]

Igersheimer hakkındaki küçük, ama konumuz için önemli bir detayı ise, dönemin Meclis Başkanı'na (Kâzım Özalp?) yaptığı bir göz ameliyatı oluşturuyor.[9] Kesin olmamakla birlikte, anlaşıldığı kadarıyla S. Ali, "Dekolman" öyküsünde bizlere Igersheimer'in Özalp'a yaptığı dekolman ameliyatının "perde arkasını" aktarmıştır.

"Dekolman" öyküsünün bir anı-öykü olduğuna işaret eden bu bilgiler çerçevesinde öykünün içeriğine göz attığımızda, taşıdığı mesajı yorumlamaya çalıştığımızda, öykünün anlatıcısı, öykünün ana kahramanı ve öykünün ikincil kişileri (figüranlar) arasında kurulan bağlantıların ve dengenin, amaca en uygun biçimde kurgulanmış olduğunu görürüz.

Öykünün anlatıcısı, bir akrabasının yanında "sığıntı" gibi yaşamaktadır. Öykünün ana kahramanı da ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış, bir başka ülkeye sığınmıştır : "Kim bilir ne yaman korkular atlattıktan sonra, evini barkını bırakıp buraya sığınmış..." (Fritz Neumark'ın eserinin ismini *Zuflucht am Bosporus* (Boğaziçi'ndeki Sığınak) olarak seçmesi bu bağlamda önemli bir noktaya işaret etmektedir; bu bilim adamlarından hiçbirisi daha soraki yıllarda Türkiye'de kalmamışlar, tek tek Türkiye'den ayrılmışlardır. Atatürk'ün ölümünden sonra bu bilim adamlarına yönelik baskı girişimlerinin yoğunlaşması, özellikle de II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de Nazi taraftarlarının güçlenmesi ve etkili olmaları bu sonuçta önemli bir rol oynamıştır).

Öykünün anlatıcısı, evin şımarık çocuklarının ve akrabasının "nasihatlerini" bazen gülümseyerek, bazen de dalgın görünerek, duymamazlıktan gelerek karşılamaya çalışır. Öykünün ana kahramanı ise, kendisine sorguya çekilirmişçesine sorular sorularak yapılan "saldırıları", "o mini mini, ihtiyar vücudundan umulmaz bir çeviklikle etrafındakilerin birinden öbürüne dön(erek ...) fakat bu kadar fazlası insanı yadırgatan bir nezaketle" karşılamaya çalışır.

Öykünün anlatıcısı, öykünün ikincil kişilerinden, kendisine karşı olumsuz davranışlarının "acısını" çıkartır. Onların karşısında kendi zaferini hisseder. Fakat onlar bunu fark etmezler bile. Öykünün ana kahramanı da, onu sınava çektikleri makaleyi kendisinin yazdığını açıklarken, ikincil kişiler karşısında "zafer" kazanmıştır; ancak kazandığı zaferin farkında bile değildir.

Öykünün anlatıcısının kazandığı ve ikincil kişilerin farkında olmadıkları zafer ile, öykünün ana kahramanının farkında olmadan kazandığı zafer, anlatıcı kişi ile ana kahraman arasında çok özel bir ilişkiye işaret eder. Bu ilişkinin anlaşılabilmesi için, her ikisinin kazandıkları zaferlerin ortak bir payda altında bütünleşip tek bir zafere dönüştüğü noktayı açımlamak gerekir.

Öykünün anlatıcısı, kendisinin içinde bulunduğu güç şartlardan yararlanan doktorlardan bir gün "yaptıklarının acısını" çıkartır. İlk bakışta "acısını çıkarma"nın, güç duruma düşen doktorların ihtiyaçları olan çevirilerini, 15-20 katına

yapmakla gerçekleştiği düşünülebilir. Bu açıklama kısmen doğrudur; öyküye yalnızca çıkarcı doktorların yerilmesi açısından bakarsak yeterlidir de. Ancak, anlatıcı kişinin, "Hayır, öyle de değil, ben bir köşeden onların nasıl küçüldüklerini seyrettim; halbuki onlar biraz şaşırmışlar, ama küçüldüklerini yine fark etmemişlerdi" sözlerinden, anlatıcı kişinin zaferinin, 15-20 katı fazlasına çeviri yapmak olmadığı, daha farklı bir şeyin, ikincil kişilerin şaşırdığı, ama küçüldüklerini fark etmedikleri bir noktada olduğu anlaşılmaktadır. Bu nokta ise, öykünün ana kahramanının fark etmeden zafer kazandığı noktadır.

Öykünün anlatıcısı, "mühim bir zat"a yapılacak dekolman ameliyatına "katılacak" doktorlar için, dekolman ameliyatı ile ilgili Almanca bir makalenin çevirisini yapar. Doktorlar bu makalenin çevirisini okuduktan sonra, ameliyatı yapacak doktorun makaledeki bilgilerden habersiz olduğu varsayımından yola çıkarak, onu aşağılamak, kendilerinin aslında bu ameliyatı ondan daha iyi yapabilecekken haklarının yenerek kendisinin çağrıldığını Alman Yahudisi doktora göstermek/kabul ettirmek için, onu "sıgaya çekerler". Bütün güvenceleri ise, ameliyatın sorumluluğunun artık Yahudi doktorda olması ve bunun kesinlikle değişmeyecek olmasıdır. Çevirisi yapılan makale ise, Alman Yahudisi doktorun yazdığı bir makaledir ve zamanın Almanya'sında istenmeyen kişi olduğu için makalesinin altında ismi yer almamaktadır.

Görüldüğü gibi, "bilimsel hırsızlık" yapmaya kalkışan doktorlar "ev sahibine" yakalanırlar. Ancak Yahudi doktor böyle bir şeyin olabilirliğini düşünmediğinden olsa gerek, Türk doktorlarında aynı konu üzerinde çalıştıklarını, kendisiyle aynı sonuçları elde ettiklerini sanarak safça, "İşte görüyorsunuz ki, bir mesele üzerinde ciddi olarak çalışılınca aynı doğru neticelere varılıyor" sözleriyle deneysel bilimin temellerine gönderme yapar; kendisine kurulan tuzaktan başarıyla kurtulduğunu fark etmez bile.

İşte bu noktada, kendi makalesinin kendisine karşı bir aşağılama aracı olarak kullanıldığını bilmeyen Yahudi doktorun farkında olmadığı zafer ile, "görgü tanığı" olan anlatıcı kişinin kendi zaferini tadışı, "acısını çıkartışı" bütünleşir, tek bir zafere dönüşür. Ancak, öykünün içeriğini daha iyi yorumlamamıza yardımcı olan bu bütünleşme, bir özdeşleşmeyi (anlatıcı kişi ile ana kahramanın özdeşleşmesini) getirmez; tam tersine, bu bütünleşme sonucunda anlatıcının bağımsız bir birey olarak oluşmasını sağlamakla, öykünün kurgusunun sağlamlığına işaret eder.

Anlatıcı kişinin öykü içinde bağımsız bir bireye dönüşmesinin altyapısı, iki farklı bileşenin ustalıkla bütünleştirilmesiyle sağlanmakta. İlk olarak birinci bileşene, öykünün kendi içinde oluşan "zaman" kavramına göz atacak olursak, yukarıda da değinildiği gibi, öykü bir anı-öykü özelliği göstermektedir ve anlaşıldığı kadarıyla da yaşanılan olay, on üç sene kadar sonra öyküleştirilmiştir. Bezirci'nin öykünün örgüsünü gevşettiğini belirttiği ve metin içinde erimeyen düşünce ve taşlamalar olarak nitelendirdiği "fazlalıklar", öykünün, *Sırça Köşk*'ün basılmasına çok yakın bir zamanda kaleme alındığına, üzerinde pek fazla çalışılmadığına işaret etmektedir – bilindiği gibi aynı eserde yer alan "Kurdla Kuzu" öyküsü de, S. Ali'nin yazdığı son öykü olarak, kitabın basımı sırasında forma tamamlamak için yazılmıştır.[10]

"Dekolman"ın, üstünden on üç yıl geçen bir olayı konu edinmesi, asıl olaya sadık kalınsa da, doğal olarak özellikle konuşma bölümlerindeki cümlelerin doğrudan doğruya yazarın düşüncelerini ilettiğini, metne yüklediği mesajı/ları "olayda" değil, konuşma bölümlerinde aktardığını düşündürtmektedir.

Bu noktada ise ikinci bileşen, öykünün içinde yer aldığı kitabın "ana yapısı" önem kazanmakta. Bilindiği gibi *Sırça Köşk* S. Ali'nin son eseridir ve eserin ismini aldığı son öyküsü, "Sırça Köşk", yazarın eserleri üzerindeki yayın yasağı kalktıktan sonra da uzun yıllar yayımlanamamıştır. Tek başına ele alındığında uzun yıllar boyunca bu öykünün neden yayımlanamadığı, sansüre, otosansüre uğradığı anlaşılamasa bile, öykünün bugün bile kaleme alınış amacından uzaklaştırılmasına olanak tanımayacak en önemli etken, *Sırça Köşk*'ün bir bütün olarak, olaylara sadece gerçekçi ve eleştirel bir yaklaşımla yetinmemesi, çözüm önermesidir.

Sırça Köşk, S. Ali'nin eleştiri oklarını topluma, büyüme çabasındaki anamalcılara, yozlaşan sanatçılara, ama en çok da doktorlara yöneltiği bir yapıttır. On sekiz öykünün üçü doğrudan ("Böbrek", "Dekolman" ve "Cankurtaran"), biri ise alt izlekte ("Hakkımızı Yedirmeyiz") doktorlarla ilgilidir.

S. Ali'nin doktorlara karşı bu "özel ilgisinin" nereden kaynaklandığı konusunda ilk akla gelebilecek cevap, "dayısının yanında kaldığı günlerde doktorlarla bir arada olmasından, onlarla ilgili olumsuz düşüncelerinden" şeklinde olabilirse de, bir başka açıdan bakıldığında bu ilgi, S. Ali'nin, "özel teşebbüs"ün en iyi doktorlarla "temsil" edilebileceğini varsayarak hareket ettiği şeklinde açıklanabilir.

Bugün için artık her ne kadar "özel teşebbüs" çok farklı iş kollarında, çok daha farklı özellikleriyle "temsil" edilmekteyse de, 1940'lı yılların ikinci yarısında, toplum içinde – bugünkünden çok daha fazla – saygın, ayrıcalıklı bir yere sahip olan doktorların, "devletin özelleştirilmesi" aşamasında – mesleklerinin ahlaki değerlerini de hiçe sayarak – ne kadar acımasız olabildikleri, S. Ali'nin öykülerinden açıkça görülmektedir. "Böbrek" öyküsünde Avni Akbulut'un kandırılması, pahalı özel bir hastanede soyulurcasına parasının alınmasına rağmen tedavi bile olamayışı, "Cankurtaran" öyküsünde doğum için bütün varını yoğunu satan fakir köylünün sonunda karısını hastaneye rehin bırakması, çocuğunu ve canını kaybeden karısının trajik sonu, bütün insancıl değerleri ayaklar altına alan anamalcı sistemin ilkel halini çarpıcı şekilde betimleyen örneklerdir.

"Dekolman" öyküsü ise, "sistem" içinde insancıl değerlerini yitiren bu tür doktorların "şahsında", bütün bir sistemin, –"Böbrek" ve "Cankurtaran" öykülerindeki doktorların yanı sıra "Portakal" öyküsündeki kaptanın, "Beyaz Bir Gemi" öyküsündeki ressamın vb. – yargılandığı, mahkûm edildiği, aşağılandığı, "zaferin hessedildiği" öyküdür.

Metne yüklenen mesajı/ları "taşıdığını" düşündüğümüz konuşma cümlelerine göz atacak olursak, daha ilk cümlede "provokasyonla" karşılaşırız : "Efendim, ne demek? Bu memlekette bu ameliyatı yapacak adam yok mu?" Verilen cevap da soruya göredir : "Olmaz olur mu efendim? Türkiye'de dekolman ameliyatı yapılmamış... Olabilir! Ama hepimiz Avrupa'da bulunduğumuz sıralarda müteaddit defalar bu ameliyatı yaptık. Literatürü de günü gününe takip ediyoruz."

Bu soru ve cevaplardaki tutarsızlıkları özet olarak belirtmek gerekirse, 1) doktorların hiçbiri, belki sıradan bir hasta söz konusu olsaydı dekolman ameliyatı yapabilecekken, söz konusu özel ameliyatı yapma cesaretini gösterememiştir; 2) doktorların en azından bazılarının Avrupa'da dekolman ameliyatlarına katıldıkları konusu, bu ameliyat konusunda ünlü bir doktoru tanımadıkları, onu kendi makalesinden sınava çektikleri için kuşkuludur; 3) doktorlardan bazılarının Avrupa'da dekolman ameliyatına katılıp katılmadığı konusu muğlak kalsa bile, literatürü takip ettikleri kuşkuludur, çünkü yeterince yabancı dil bilmemektedirler.

Üç maddede özetlediğimiz bu durumun ne anlama geldiği ise bir sonraki cümlede açıkça belirtilmekte : "Bu memleket bu aşağılık duygusundan ne zaman kurtulacak bilmem. Gâvur olsun da kim olursa olsun. Hemen baş tacı ederiz."

Bu son cümlenin en önemli özelliği, kullanan kişiler, kullanıldığı yer ve zaman değişse de içeriğinin kolayca değişmeyecek olmasıdır. Bu nedenle de bu cümle sayesinde "Dekolman" öyküsü bir yandan *Sırça Köşk*'ün diğer öyküleriyle ilişkilendirilebilmekte, bir yandan ise hâlâ güncelliğini koruyabilmektedır.

Sıradan bir konuşma cümlesi gibi görünen bu ifade, zorunlu kabul edilen bir eksikliğin, aslında olmayan özelliklerle telafi edilme çabasının katalizatörüdür, bir sonraki aşaması ise haksız bir saldırganlık ve suçlama şeklinde gelişir. "Dekolman"da da gelişim bu yöndedir : "Gördün mü kendini beğenmiş herifi? Sabahleyin trenden çıktı, hâlâ gelip bizimle bir konuşmak, istişarelerde bulunmak lüzumunu duymuyor." / "Onlar gâvur, iki gözüm. Trenden çıkınca Otelde bir banyo almadan, nazik vücudunu dinlendirmeden gelir mi hiç?" / "Ondan değil azizim. Bizi adam yerine koymadığı için."

Anlatıcı kişinin "tatlı tatlı konuşuyorlardı" diyerek alaya aldığı, "adam yerine konmadıkları için" "haksız" bir saldırıya uğradıklarını düşünen doktorların içinde bulundukları – gâvur nitelemesinin içeriğinden dolayı ırkçı nitelikli – hal, doğal olarak "haklı karşı saldırı"yı da getirecektir.

Saldırı "silahı" ise, aslında yine kendilerine ait olmayan bir "değer", yani anlatıcı kişinin önce okuyarak özetlediği, sonra doktorların isteği üzerine çevirdiği makaledir. Anlatıcı kişi, doktorların kendisinin çevirdiği makaleyi kullanış biçimini, "bizimkilerin on on beş saat önce edindikleri ilme dayanarak adamı böyle sıkıştırmaya başlamaları canımı sıktığı için..." sözleriyle eleştirir, kınar. Bu nedenle de, Yahudi doktorun bilmeden kazandığı zaferle, bir anlamda anlatıcı kişi de kendine ait olan "değer"e (çeviriye) yeniden sahip olmuş olur.

Genel olarak bakıldığında "Dekolman" öyküsü, S. Ali'nin, mesleğini kötüye kullanan doktorların şahsında, aramalcı sistemi eleştirmekle yetinmeyip iyice aşağıladığı bir öyküsüdür. 1940'lı yılların Türkiye'sinde Yahudi bir doktoru Türk doktorlarının karşısına çıkarışı ise, romantik bir çalışma olan "Değirmen"den[12] sonra, edebiyatımıza ırkçılığa karşı çıkan ikinci bir eserini kazandırmıştır.

Ancak yine de "Dekolman" öyküsünün bugün için de en çarpıcı yönü, öyküyü bitiren son cümledir. Çünkü aslında, "Fakat biliyorsunuz, Yahudi olduğumuz için imzamızı koyamıyoruz" cümlesiyle Türkiye tarihinin de bir dönemi "tek cümleyle" anlatılmış olmaktadır. Elbetteki S. Ali eserlerinin yıllarca yayımlanamayacağını, birçok yazarın takma isimle yazmak zorunda kalacağını bilemezdi.

Her ne kadar "Dekolman"ın son cümlesinin kullanılış şekli ile olayların akışının çakışması bir tesadüf gibi gözükse de, anamalcı sistemin insanlığa neye maloldu-ğunu örneklerle göstermek de bir anlamda "kahinlik" yapmaktır. Şu farkla ki, Türkiye'de bazı insanlar "demokrasiye geçildikten" sonra kendilerine ait yazıların altına isimlerini yazamadılar. ▨

Dekolman

YİNE işsiz dolaştığım günlerdeydi. Ankara'da hususi bir hastane sahibi olan bir akrabamın yanında sığıntı gibi yaşıyordum. Hastanenin üst katını kaplayan eve çekine çekine girer, bir köşede kitap okumaya uğraşır, evin şımarık çocuklarının beni içerletmeyi hedef tutan hallerini, akrabamın : "Siz dejenereler..." diye başlayan nasihatlerini bazan gülümseyerek, bazan dalgın görünerek karşılamaya çalışırdım.

Evinde yedikten, içtikten, yattıktan ve çamaşırım yıkandıktan sonra, üstelik bir de harçlık istiyemezdim. Ama hiç olmazsa tıraş bıçağı ve ara sıra bir mecmua alacak kadar paraya da ihtiyacım vardı. Bunun için hastaneye gelip giden doktorlara, lâzım oldukça ufak tefek tercümeler yapıyordum. Bazan, o günlerde bir dış gebelik ameliyatı yapacak olan doktor bana Kadının Fizyolojisi ve Patolojisi adlı 20 ciltlik Almanca eserden beş on sahifelik bir makale verir, satırı bir kuruştan tercüme ettirirdi. Koskocaman bir lügat büyüklüğündeki kitabın sahifesini böylece kırk sekiz kuruşa Türkçeye çevirmiş olurdum. Bazan da her hangi bir tıp mecmuasındaki yedi sekiz sahifelik makaleyi götürü olarak iki buçuk liraya tercüme ederdim. Daha o zamanlar vizitelerine beş lira, on lira alan doktorlar, benim, bilmediğim tıp terimlerini bulmak için beş altı lügat karıştırarak üç günde yaptığım bir tercemeye verdikleri bu iki buçuk lirayı bile çok görürler, eksiltmeye çalışırlardı. Ama bir gün onlardan bunun acısını çıkardım, ve bir an olsun onların karşısında kendi zaferimi hissettim. Hayır, öyle de değil, ben bir köşeden onların nasıl küçüldüklerini seyrettim; halbuki onlar biraz şaşırmışlar, ama küçüldüklerini yine fark etmemişlerdi. Neyse, biz asıl hikâyeye geçelim.

O sıralarda büyük zatlardan birinin gözleri hastalanmıştı. Ankara'nın çeşitli göz mütehassısları baktılar, İstanbul'dan profesörler geldiler. Bu mühim zatın gözlerinde dekolman dedikleri mühim hastalığın bulunduğunu tesbit ettiler. Göz yuvarlağının içinde, sarı noktanın yanlarında bir tabaka çatlamış, yerinden ayrılmış imiş. Pek tehlikeli olduğu söylenen bu hastalığın yakın zamanlara kadar tedavisi mümkün değilmiş. Ancak beş altı sene evvel çok ince bir ameliyatla bu derde deva bulmaya uğraşmışlar, söylendiğine göre muvaffak da olmuşlar. Bizim memlekette şimdiye kadar hiç yapılmamış olan bu çok ince ve tehlikeli ameliyatı.

hele böyle pek mühim bir zatın üzerinde tecrübe etmeyi bizim doktorlardan hiç biri gözüne kestiremiyordu. Bunun için İstanbul'da bulunan Alman yahudisi bir profesörün çağrılması münasip görüldü. Adam, Almanya'da bu ameliyatı birçok kereler yaptığını söyleyerek bu mühim zatı da derdinden kurtarmayı kabul etti. Bizim mütehassıslar ve profesörler bu yabancı hekimin işi tamamen üzerine aldığına ve bütün mes'uliyeti yüklendiğine emin olduktan sonra pek ustalıklı bir şekilde onun aleyhinde bulunmayı da ihmal etmediler. Bizim hastanenin baş hekim odasına toplandıkları zaman ara sıra ben de yanlarında bulunuyordum. Hiç bir kararın değişmeyeceğini iyice bildikleri için, çekinmeden söyleniyorlardı :

"Efendim, ne demek? Bu memlekette bu ameliyatı yapacak adam yok mu?"

"Olmaz olur mu efendim? Türkiye'de dekolman ameliyatı yapılmamış... Olabilir! Ama hepimiz Avrupa'da bulunduğumuz sıralarda müteaddit defalar bu ameliyatı yaptık. Literatürü de günü gününe takip ediyoruz."

"Bu memleket bu aşağılık duygusundan ne zaman kurtulacak bilmem. Gâvur olsun da kim olursa olsun. Hemen baş tacı ederiz."

"Bu profesör iyi gözcüdür. Almanya'dan tanırım. Âlim adamdır. Ama nazariyatçıdır. Bilhassa göz teşrihi marazisi mütehassısıdır. Operasyonları hakkında bir fikrim yok."

"Efendim, ecnebilerin ilmi kıymetlerini inkâr etmek aklımızdan geçmez. Fakat, sahalarını hudutlandırmak ve onları her şeyin bilgini saymamak şartı ile. Meselâ, falanca (burada başka bir Alman Yahudisi profesörün ismi söylendi) dünyaca tanınmış bir operatördür. Ama, göğüs cerrahisinde. Laparatomi'ye (yani karın açmaya) gelince herif her hangi bir asistanımız kadar muvaffak olamıyor."

"Zannetmem! Bu zat hakikaten her sahada büyük operatördür. Fakat, başından geçen o felaket bu adamı mahvetti. Yoksa, üstüne operatör gösterilemez. Sauerbruch'la aynı ayardadır. Üstelik de genç."

"Hangi felâket yahu?"

"Bilmiyor musun? Zavallı, Umumi Harp'te siperde askeri doktormuş, yanlarına bir mermi düşmüş ve bunlar beş altı arkadaş toprak altında kalmışlar. Ötekilerin hepsi ölmüş, yalnız bunu kurtarabilmişler. O zamandan beri kendisine sık sık krizler geliyor. Mesela, ameliyatın ortasında makasları, bıçakları, pensleri hastanın açık karnına fırlattığı gibi çıkıp gidiyor."

Ben bu sözleri söyleyen iyi yürekli adamın yüzüne şaşkın şaşkın baktım ve bu çok hünerli profesör operatörün bu krizini öğrendikten sonra bıçağının altına yatacak kahraman hasta bulunabilir mi diye düşündüm.

Gözleri hasta olan büyük adamın o çok mühim ameliyatından bir gün önce, İstanbuldaki alman yahudisi profesör Ankara'ya gelmişti. Öğleden sonra Ankara'nın iki üç göz doktoru ile daha evvel İstanbul'dan gelmiş olan iki profesör hastanenin baş hekim odasında konuşuyorlardı :

"Gördün mü kendini beğenmiş herifi? Sabahleyin trenden çıktı, hâlâ gelip bizimle bir konuşmak, istişarelerde bulunmak lüzumunu duymuyor."

"Onlar gâvur, iki gözüm. Trenden çıkınca otelde bir banyo almadan, nazik vücudunu dinlendirmeden gelir mi hiç?"

"Ondan değil azizim. Bizi adam yerine koymadığı için."

Onlar böyle tatlı tatlı konuşurlarken ben bir köşede oturmuş, Almanca tıp

mecmualarını rastgele karıştırıyordum. "Haftalık Tıp Gazetesi" adlı bir dergide dört buçuk sahife kadar tutan bir yazı dikkatimi çekti. Bu, "Dekolmarı Ameliyatında Bir İki Yenilik" adlı bir makale idi. Şöyle bir dikkatlice okumaya başladım. Anlıyabildiğime göre birtakım teknik şeylerden, ameliyat şeklinde yapılması gereken bazı değişikliklerden bahsediyor, mesela : "Göze önce falan noktadan değil de filan noktadan girmeli. Falanca tabakayı kaldırmak için şu numaralı pensi değil de, bu numaralı pensi kullanmalı," diyordu.

Dergiyi elime alıp gülümseyerek doktorlara yaklaştım :

"Bakın Beyler." dedim. "Burda bir makale var, belki sizi alâkadar eder."

Hemen mecmuayı elimden aldılar, başlarını bir araya toplayıp yazıyı söktürmeye çalıştılar. Üçer beşer aylık seyahatları sırasında öğrendikleri Almanca ile bu yazıyı anlayamadıysalar da, mahiyeti hakkında bir fikir edinmiş ve ehemmiyetine hükmetmiş olacaklar ki, içlerinden biri bana dönüp :

"Haydi, bu akşama kadar şunu bize tercüme et!" dedi.

"Çalışırım, ama iki yüz liranızı alırım."

Bu çeşit yazıların en kabadayısını bana haydi haydi beş liraya çevirtmiye alışmış olan bir doktor, şaka mı ediyorum diye üzüme baktı. Ciddi olduğumu anlayınca :

"Budala mısın be!" dedi.

"Hakkın var, şimdiye kadar çok budalalık ettim. Müsaade buyurun da böyle sıkışık olduğunuz bir zamanda acısını çıkarayım."

Sonra pazarlığı kızıştırmak ister gibi, mecmuayı elime alıp onlara makaleden bazı parçalar okudum. Üstünkörü manalarını söyledim, "Yarın ameliyata girecekseniz, bunları bilmeniz her halde faydalı olur!" dedim. Benimle bu mesele üzerinde daha fazla konuşmaya lüzum bile görmeden tekrar dördü beşi birden yazının üstüne eğildiler. Birbirlerine yardım ede ede okuyup bir şeyler anlamaya çalıştılar. Fakat ben o hain tebessümümle, her çıkardıkları mananın yanlış ve ters olduğunu kendilerine izah edince, tekrar pazarlığa giriştiler. Hastane sahibi olan akrabamın da doktorlardan yana müdahalesi sonunda, bu makaleyi yüz lira mukabilinde akşama kadar tercüme etmeye razı oldum. Elli lirasını peşin aldım, yukarı kattaki odama çıktığım gibi, işe koyuldum.

Her zaman olduğu gibi, beş altı lügat yardımı ile, çok kere tıp terimlerinin önce Fransızcasını, sonra Türkçesini araya araya, gece saat ona doğru tercümeyi bitirdim. Doktorlar salonda bezik oynuyorlardı. Yanlarına gidince merakla makalenin tercümesini dinlemeye başladılar. Bazı kelime ve tabirleri, doktorluk dili üzere tashih ettiler. Sonra hep bir araya toplanıp cümle cümle okumıya ve aralarında münakaşaya koyuldular.

Makalenin sahiden ehemmiyetli olduğu konuşmalarından anlaşılıyordu. Hatta birisi :

"Yahu bu yazıyı profesöre de verelim de, yarın bir halt karıştırmasın!" dedi.

Fakat iri burnu alt dudağına kadar uzayan kara yağız bir profesör boğuk sesi ile :

"Ne münasebet yahu!" dedi. "Koskoca Profesör bunları bilmez olur mu? Bilmesi lazım. Yarın hünerini göstersin de görelim bakalım."

Ötekiler anlayışlı gözlerle birbirlerine baktılar. Biraz daha konuştuktan sonra

dağıldılar.

Ertesi sabah yine Başhekimin odasında toplanmışlardı. Bu sefer Yahudi profesör de aralarında idi. Kısa boylu, zayıf, ürkek bakışlı bir adamdı. Her hareketinde, hatta ağzını her açısında, etrafını darıltmaktan korkan bir hali vardı. Her hangi bir asistan kendisine, herhangi manasız bir şey soracak olsa bile, yüzüne tatlı bir ifade vermeye çalışarak ona dönüyor, adeta yalvarır hissini veren bir sesle ve ellerini mahcup mahcup ovuşturarak uzun uzun konuşuyordu.

Ameliyat öğleden sonra yapılacaktı. Bütün konuşmaların mevzuu dekolman hastalığının incelikleri ve ameliyatın güçlüğü üzerinde idi. Doktorun kıt Türkçesi ve bizim doktorların daha kıt Almanca ve Fransızcaları benim tercüman olarak sık sık söze karışmamı gerektiriyordu. Uzun burunlu kara yağız profesör artık sırası geldiğine hükmetmiş olacak ki, o dik ve boğuk sesi ile :

"Eee, Herr Professor," dedi. "Sol göze müdahale edeceğimize göre hangi nahiyeden gireceksiniz?"

Ondan sonra bir garip münakaşadır başladı; bizim doktorlar dün akşam okuyup ezberledikleri makaleye dayanarak keskin sualler soruyorlardı. Yahudi profesör ise şimdiye kadar dekolman ameliyatında tutulmuş olan klasik yolu anlatıyor, fakat her defasında bizim doktorların yine o makaleden edinilmiş itirazları ile karşılaşıyordu.

Kim bilir ne yaman korkular atlattıktan sonra, evini barkını bırakıp buraya sığınmış ve hâlâ içinde o korkunun izlerini taşıdığı belli olan zavallı adam o mini mini, ihtiyar vücudundan umulmaz bir çeviklikle etrafındakilerin birinden öbürüne dönüyor," Aman darılmayın, nasıl münasip görürseniz öyle cevap vereyim," demek isteyen, fakat bu kadar fazlası insanı yadırgatan bir nezaketle herkesi cevaplandırmaya çalışıyordu. Bizim doktorlardan biri : "Nasıl olur doktor? O tabakayı o pensle tutmanın şu mahzurları vardır, falan numara pens daha doğru olmaz mı?" dediği zaman ihtiyar profesör hızlı hızlı başını sallayarak : "Evet, evet, çok doğru!" diye tasdik ediyordu.

Fakat bu şekildeki konuşma ilerledikçe adamın şaşkınlığı artıp canı sıkılacağına yüzüne memnun bir tebessümün yayılmakta olduğu gözümden kaçmadı; bizimkilerin on on beş saat önce edindikleri ilme dayanarak adamı böyle sıkıştırmıya başlamaları canımı sıktığı için bir kenara çekilmiştim, merakla yine yanlarına sokuldum. Alman profesör şimdi etrafındakilerin itirazlarını apaçık bir memnunlukta tastik ediyordu. Nihayet bir aralık elini, kendisini en insafsızca sıgaya çeken şişman, mavi gözlü, genç yaşta saçları dökülmüş bir doktorun omuzuna koyarak :

"Ah, dekolman ameliyatında bu neticelere varmış olmanızdan ne kadar sevinç duyduğumu tasavvur edemezsiniz. Çok zor olduğunu herkesin tasdik ettiği bu tehlikeli ameliyatta şimdiye kadar takip edilen usuller maalesef her zaman muvaffakiyete götürmüyordu. Yeni şekiller bulunması lazımdı. Çok doğru, çok doğru," dedi. Sonra sesini alçaltıp gözünü etrafındakilerin üzerinde teker teker gezdirerek :

"İşte görüyorsunuz ki, bir mesele üzerinde ciddi olarak çalışılınca aynı doğru neticelere varılıyor. Ben de uzun tecrübelerden sonra dekolman ameliyatında birtakım değişiklikler yapılması gerektiği neticesine vardım. Hatta bugünkü

ameliyatta tamamen bu yoldan yürüyeceğim."

Bizim doktorlar gözlerinde zafer parıltıları ile, dünya çapında şöhreti olan bu sözde bilginin prensipsizliğine şaşmış gibi, birbirlerinin yüzüne bakarken, o, aynı ürkek, çekingen hali ile ve daha yavaş bir sesle ilave etti :

"Ben bütün bunları son çıkan Haftalık Tıp Gazetesi'nde yazdım. Fakat biliyorsunuz, Yahudi olduğumuz için imzamızı koyamıyoruz!" dedi. ❁

1947

KAYNAKÇA :

Sırça Köşk : Hikâyeler, Masallar, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1947. ss. 71-77
Son Hikâyeler : Esirler, İstanbul, Varlık Yayınevi, 1966. ss. 115-124
Sırça Köşk : Hikâyeler, Masallar, 2. bs. Ankara, Bilgi yayınevi, 1975. ss. 114-124
Sırça Köşk : Hikâyeler, [3. bs.] İstanbul, Cem Yayınevi, 1987, ss. 91-98
Bütün Öyküleri 2 : Yeni Dünya – Sırça Köşk – Esirler (Oyun), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1997. ss. 204-210

[1]Jurek Becker, *Yalancı Jakob*, Alm. çev. : Füsun Umar, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1998, s. 110'den uyarlama.

[2]"Marko Paşa" dergisi üzerine son günlerde yayımlanmış iki önemli makale için bkz. : Mehmet Ergün, "Kırk Birinci Harami?", "Adam Sanat", (1998) 152, ss. 20-39; "'Sahte' Markopaşa", "Tarih ve Toplum", (1998) 175, ss. 41-48.

[3]Asım Bezirci, *Sabahattin Ali : Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Hikayeleri, Romanları*, genişletilmiş ve geliştirilmiş 4. bs. İstanbul, Çınar Yayınları, 1992, s. 122.

[4]Ramazan Korkmaz, *Sabahattin Ali : İnsan ve Eser*; İnceleme, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1997. s. 219.

[5]Korkmaz'ın "Dekolman" için ayırdığı 12 satırda görülen bu hataların, çalışmasının diğer bölümlerinde Sabahattin Ali'nin eserlerinin değerlendirilmesinde ne derece ölçüt olabileceğini bilemiyorum. Bunun için elbetteki diğer değerlendirmelerinde, "Dekolman" örneğinde olduğu gibi tek tek irdelenmesi gerekmekte. ancak, yine de belirtmeliyim ki, Korkmaz'ın S. Ali'nin yaşamını, özellikle de "Markopaşa" dönemini ve siyasi görüşlerini "incelediği" bölümlerdeki spekülatif yaklaşımlarından anlaşıldığı kadarıyla, gerçek S. Ali yerine "kafasındaki" S. Ali'yi "incelediği" anlaşılmaktadır.

[6]Asım Bezirci, *Sabahattin Ali*, 1992, s. 47-48.

[7]*İki Gözüm Ayşe : Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları*, Yayına haz. : Ayşe Sıtkı – Doğan Akın, İstanbul, Ataol Yayıncılık, 1991. s. 146.

[8]Fritz Neumark, *Zuflucht am Bosporus*, Frankfurt am Main : Josep Knecht, 1980, s. 101-102 (*Boğaziçi'ne Sığınanlar* başlığıyla Türkçeye çevrildi).

[9]Horst Widmann, *Exil und Bildungshilfe*, Frankfurt/M, Peter Lange, 1973, s. 89.

[10]Rıfat Ilgaz, "25 Yıl Sonra", "Yansıma", 15 (1973) ss. 136-137.

[11]Öyküler için "Dekolman"ın kaynakçasına başvurulabilir.

[12]Sabahattin Ali, *Değirmen, Dağlar ve Rüzgâr*, İstanbul, Varlık Yayınevi, 1965. ss. 63-80.

EGE GÖRGÜN

Zamansız

"LÜTFEN koltuk kalkanlarınızı çalıştırınız. Kalkanları açtığınızda üzerinizde bir miktar basınç hissedebilirsiniz. Bu kesinlikle tehlikeli bir durum değildir. Sakin olun ve güvenlikteliğinizin keyfini çıkarmaya bakın. Koruma kalkanları sizi kalkış ve iniş anında olduğu gibi, bir kaza durumunda da maksimum düzeyde korur."

"Heyecanlı yolculuğumuz az sonra başlıyor."

Kalkış olabildiğince sarsıntısız geçirildikten sonra sıra zaman atlamaya geldi. Bu aşamanın sarsıntısız atlatılmasına imkân yoktu. Yolcular uyarıldı. Işık hızına ulaşıldığında her şey yok oldu. Zaman... mekân... her şey.

Çok kısa süren bir hiçliğin hemen ardından, zaman ve mekân yerli yerine oturduğunda, hostesin sesi şaşkın yolcuların kulaklarında çınladı.

"İlk durağımız Mayalar devrindeki Güney Amerika. Bu kadar eski bir zamanda, gemimizi tam kamufle etme gereği duymuyoruz. Işık yansıtıcılarını kullanmamız yeterli oluyor. Aşağıdakiler şu an bizi uçan dev parlak cisimler olarak görüyorlar. Ayrıca yapılan araştırmalar ziyaretlerimizin Mayaların kültürlerine olumlu etki yaptığını gösteriyor. Altımızda görülen muhteşem yapılar Maya tapınakları. Birazdan Amazon ormanları üstünde bir tur attıktan sonra yolculuğumuzun ikinci durağına geçeceğiz. Rönesans dönemindeki Avrupa... Lütfen tekrar koltuk kalkanlarını çalıştırınız."

Sarsıntılı zaman atlama aşamasına biraz daha alışan yolcular, 15. yüzyıl Avrupa'sına geldiklerinde geçen seferkine oranla daha rahat gözüküyorlardı.

30. yüzyılda İngiliz edebiyatı öğretmeni olan Mustafa Sacit yetmiş iki numaralı koltuğunda otururken içi heyecandan kıpır kıpırdı. Bu onun ilk zaman ötesi turistik gezisi idi. Oldukça pahalı olan bu yolculuk için uzun süredir para biriktiriyordu. Öğretmenlere göre olmayan bu yolculuk belki de onun hayatının en renkli deneyimiydi. Avrupa'nın şehirleri üstünden geçerken, geçmişe duyduğu özlem her an biraz daha perçinleniyordu.

Kendini bildi bileli, yanlış zamanda doğduğuna dair bir inanç vardı içinde. Sanki eski zamanlara aitmiş gibi hissediyordu kendini. Bu inanç onda giderek bir saplantı halini almıştı. O geçmişte bir yerlere aitti, artık adı gibi emindi bundan. Hostesin sesi onu kendine getirdi.

"Son durağımız bir felaketin eşiğinden dönülen 2000'li yıllar."

Zaman atlama aşaması artık yolculara eğlenceli gelmeye bile başlamıştı. Gemide bulunan birkaç çocuk gülerek, "Bi daha, bi daha!" diye bağırıyorlardı.

"2000'le 2050 yılları arasında kalan zaman dilimi, tam anlamıyla bir kaos dönemi olduğundan, meraklı zaman gezginleri tarafından çok rağbet görüyor. Bunlara bir de kaçak turistik gezileri eklersek, bu zamanların neden gemilerimizin en çok deşifre olduğu dönem olduğu anlaşılır. Gemimiz şu anda maksimum kamuflajla gizlenmekte. Püskürttüğümüz gazla yapay bir bulut oluşturduğumuzdan, aşağıdan bize bakan bir kimse yalnızca hareket halinde bir bulut görüyor."

Bazı zaman ötesi turistik geziler kaçak olarak yapılıyordu. Yasalara uygun olarak yapılan gezilerde gemiden inmek, eski zaman insanlarıyla bağlantı kurmak kesinlikle yasaktı. On, on beş yolcunun taşınabildiği küçük gemilerle yapılan yasal olmayan gezilerde ise, elit tabakadan bazı insanlar – ki bu gezilerin bilet ücretlerini ancak bu tip insanlar karşılayabiliyordu – gezi sırasında rehberle birlikte gemiden inebiliyor, insan içine karışabiliyor ve kendi zamanlarında bulamadıkları zevk ve eğlence âlemlerine dalabiliyorlardı. Bu tür gezilerin yapıldığı gemilerde büyük turistik gemilerde olduğu gibi güçlü kamuflaj donanımları olmadığından sık sık eski zaman insanları tarafından görülüyorlar, yüksek hızlarına rağmen radarlarla, hatta bazen fotoğraf ya da film makineleriyle dahi tespit ediliyorlardı. Gelecek için çok tehlikeli olan bu ziyaretleri düzenleyenler ve bu ziyaretlere katılanlar yakalandıklarında ağır cezalara çarptırılıyorlardı, ama bu bile bu sektöre darbe vurmaya yetmiyordu. Geçmişe yapılan illegal yolculuklar her zaman turistik amaçlı olmuyordu. Yapılan tıbbi ve teknolojik araştırmalarda kullanılmak üzere canlı denek sağlama konusunda eski zamanlar bulunmaz bir madendi. Yüzlerce yıl önce kaçırılan bir insanın takibini gelecekte kimse yapamıyordu, geçmişte yapılan kayıp araştırması da tabii ki sonuçsuz kalıyordu. Kurulan bir polis şubesi eski zamandaki kaçırılma olaylarının zaman ötesi suç olup olmadıklarını araştırmakla görevliydi, ama sınırsız bir zaman aralığında yapılan bu suçlar genellikle faili meçhul kalıyorlardı. Bu kaçırılma olayları korkunç sonuçlar doğurmasın diye, suçlular kaçıracakları kişileri titizlikle seçiyor olmalıydılar, çünkü şimdiye kadar herhangi bir korkunç sonuç doğmamıştı. Bir kez, yalnızca bir kez, bir bakan, hem de tam bakanlar kurulu toplantısında çalışma arkadaşlarının gözü önünde kaybolmuştu. İnsan hırsızları bu kez faka basmıştı. Kaçırdıkları insanlardan birinin gayri meşru, kimsenin bilmediği bir çocuğu falan olmalıydı. Onun yok olması, yüzlerce yıl sonra torununun da yok olmasına neden olmuştu. Haliyle büyük gürültü kopmuş ve polis yoğun bir soruşturma başlatmıştı. Dikkatsiz meslektaşları yüzünden, zaman yolculuklarına bir süre ara vermek zorunda kalan insan hırsızları uğradıkları maddi zararın acısını meslektaşlarından – belki de biraz mesleğin adını daha kötüye çıkardığı için fazlasıyla çıkarmaktan da geri kalmamışlardı.

Zaman yolculuklarının verdiği en güzel meyve şüphesiz her gün binlerce insanın ziyaret ettiği, Doğal Hayvanat Ülkesiydi. Geçmiş zamanlara yapılan ziya-

SEMİH POROY

retlerde toplanan hayvanların yaşadığı bu parklar bir ülke büyüklüğündeydi. Tarih boyunca yaşamış binlerce tür hayvanın barındığı bir parkın daha küçük olması zaten beklenemezdi. Sadece tarih öncesinde yaşamış dinozorlar için yüzlerce kilometrekare alan ayrılmıştı.

Geçmişe yapılan ziyaretler hep kısa süreli olmuştu neyse ki. Doğal dengeleri bozulmuş bir dünyada, kanun kaçakları dahil, hiç kimse uzun bir süre geçirmeyi göze alamıyordu. Zaten geleceğin insanlarının hassas bedenlerinin, bağışıklık sistemlerinin böyle bir dünyaya uzun süre katlanabileceği şüpheliydi. Havası temiz, yiyecekleri temiz, daha doğal bir ortamın bulunduğu uzak geçmişlerde yaşamak ise, teknoloji ve tıbbın bütün nimetlerine sırt çevirmek demekti. Elektrik diye bir şey yoktu ya da çok basit bir hastalıktan, mesela kızamıktan bile ölebilirdi gelecekten gelen pansiyoner. Bu tehlikelere ve zorluklara göğüs gerecek ya da başka bir deyişle attan inip eşeğe binecek bir babayiğit daha çıkmamıştı.

"Dışarıdaki isli hava hemen dikkatinizi çekmiş olmalı. Hava kirliliği korkunç bir düzeyde. Ozon tabakası delindi delinecek. Sıcaklık insanları kavuruyor. Dünya açlıktan kırılıyor. Her kıtada mutlaka bir, hatta iki savaş var.

Bu kaosun ardından bir çöküşün gelmesi kaçınılmazdı. Tam uçurumun ucundan döndü insanoğlu. Daha doğrusu döndürüldü."

Mustafa Sacit hostesin anlattıklarını duymuyordu bile. Duysa da, bunlar onu geçmişte yaşama saplantısından vazgeçiremeyecekti. Ne yapıp ne edip, kendi sıkıcı, mutsuz hayatından kurtulmalı ve hayatının son yıllarını sıradışı bir şekilde yaşamalıydı. Bu yeni yaşam belki de onun mutlu olmasını da sağlayacaktı. Mutsuzluğunun nedenini hep yanlış zamanlamayla doğmasına bağlamıştı. Kimin yaptığı belli olmayan hatayı düzeltmek ona düşüyordu. Elini ceketinin içine soktu. El bir süre orada kaldı. Sonra yavaş yavaş dışarı çıkmaya başlayan elin ceketin içine boşuna girmediği anlaşıldı. Oraya bir arkadaş bulmak için girmiş ve kendine arkadaş olarak bir elektrik silahını seçmişti. Mustafa Sacit birden yerinden fırladı. Pilot kabinine doğru ilerlemeye başladı. Karşısına çıkan robot hostesi silahıyla etkisiz hale getirmek pek zor olmadı. Bin beş yüz volt elektriğin üstesinden gelemeyeceği hiçbir şey yoktu. Pilot kabininin girişinde kapıyı açtırmak için bir tehdit savurması gerekti.

"Hemen kapıyı açmazsanız, yolcuları birer birer kızartırım."

Tehdit etkili oldu. Kapı açıldı.

Kaptan ürkmüş gözlerle ve hayret içinde Mustafa'ya bakıyordu.

"İnmek istiyorum," dedi Mustafa.

"İmkânsız! Pilotluk iznimi elimden alırlar," diye yanıt verdi pilot.

"Bu senin ve iki yüz insanın hayatından daha mı önemli," diye uyardı Mustafa.

"Siz çıldırmış olmalısınız. Böyle bir dünyada kim yaşamak ister?" dedi yardımcı pilot.

"Ben," diye yanıtladı onu Mustafa.

"Issız bir yer bulur bulmaz inişe geçeceğim," dedi kaptan, Mustafa'nın çılgın ve kararlı olduğu konusunda ikna olmuştu.

İki dakika sonra gemi alçalmaya başladı. Mustafa gemiden indi. Artık ait olduğu yerdeydi.

Oradan birkaç yüz metre ileride oyun oynayan köylü çocuklar, daha sonra anne babalarına gökten bir bulutun nasıl alçalıp yere indiğini ve sonra zemine birleşik bu bulutun içinden tuhaf giysili bir adamın nasıl çıktığını ballandıra ballandıra anlatacaklardı. Yeminler edeceklerdi doğru söyledikerine, yine de kimseyi inandıramayacaklar, üstüne üstlük bir de dayak yiyeceklerdi. Yalancılık hoş bir şey değildi çünkü.

Mustafa Sacit'in şansı yaver gitti. Bir kasaba okulunda iş buldu. Fena para kazanmıyordu. Eskisine oranla çok mutluydu. Doğru karar verdiği gün gibi aşikârdı. Bu adam gerçekten yanlış zamanda doğmuştu.

Bir akşam, öğrencilerinin sınav kâğıtlarını okumak için geç vakte kadar okulda kalması gerekti. İşi bittiğinde saat epeyce geç olmuştu. Kasabanın dışındaki evine gitmek üzere okuldan çıkıp yürümeye başladı. Kasabadan çıktıktan birkaç dakika sonra gelip geçen bir esinti fark etti. Önemsemedi, önemsenecek bir şey değildi zaten, yürümeye devam etti.

Kasabanın dışında oturmanın akıllıca olup olmadığına kafa yordu bir süre. Sakin bir yerde yaşamanın avantajları vardı, örneğin Suzan Hewitt'le dikkat çekmeden buluşabiliyorlar, istedikleri kadar beraber olabiliyorlardı. Suzan'ın kocası dahil kasabadan hiç kimse bu ilişkinin farkında değildi. Suzan, Mustafa'ya ondan hamile kalmak istediğini söylemişti geçen gün. Kendi kocasından hayır gelmeyeceğine emindi. Beş senedir gelmemişti çünkü, bundan sonra ne değişecekti. Saf kocasını rahatlıkla parmağında oynatacak kadar zekiydi Suzan. Onu çocuğun kendinden olduğuna inandırmak çocuk oyuncağı idi. Mustafa kabul etti. İsmini taşımasa da, kanını taşıyacak bir evlat, soyunu devam ettirecekti.

Saatine baktı, saati çalışmıyordu. Havanın ne kadar karanlık, çevreninse ne kadar ıssız olduğunu fark etti birden. Nedense tedirgin oldu. Oysa yüzlerce kez geçmişti bu yoldan. Adımlarını hızlandırdı. Anlamsız ürpertisini bastırmaya çalıştı. Evi görünmüştü artık. Bir an önce eve girip kapısını kilitlemek istiyordu. Paranoya böyle oluyormuş demek ki, dedi içinden. Çevrede kimse görünmemesine rağmen, içinde izlendiğine dair bir his doğmuştu. Bahçe kapısına birkaç adım kala film koptu. Kendinden geçti.

"Yaşı geçkin olmasına rağmen sağlıklı bir beden. Önemli bir hastalık geçirmemiş. Herhangi bir operasyon izi de bulamadık."

"İyice araştırdınız mı, bir yakını var mı?"

"Hiçbir yakını yok. Yapayalnız biri."

"Gelecekte?.."

"Onu da araştırdık. Hayır, böyle bir kayıt da yok."

"Kayıt dışı?"

"Olmadığını tahmin ediyoruz."

"Umarım, bir sorun çıkmaz."

"Şu bakan olayını kastediyorsanız..."

"Tastamam onu kastediyorum. Amatör işi."

"Haklısınız."

"Adamı devamlı kontrol altında tutun. Müşterimiz deneğin canlı ve sağlıklı olmasını şart koştu!"

Bu konuşmanın geçtiği andan yaklaşık dokuz yüz yıl sonra genç bir profesör dünyayı değiştirecek olan buluşunu tanıtacağı brifinge hazırlanıyordu. Bekleme salonunda bir ileri, bir geri yürüyor ve heyecanla Dünya Başkanı ve Dünya bakanlarının bulunduğu salona kabul edilmeyi bekliyordu. Zamanda yolculuğu, en azından geçmişe yolculuğu mümkün kılabilecek bir mekanizma keşfetmişti. Eğer yeterli maddi destek bulursa, bu mekanizmayla donatılan gemiler geçmişe gidip gelebilecekti. Bütün yapması gereken içerideki adamları ikna etmekti. Konuşmasının girişini içinden bir kez daha tekrar etti. Sorun çıkmayınca, sevindi. Birden karşısındaki dev sekreter ekranında bir görevlinin yüzü belirdi. Ekrandaki adam kalınca sesiyle,

"Artık gelebilirsiniz, Profesör Hewitt. Sayın Başkan ve bakanlar sizi bekliyorlar."

Salonun Merkür çeliğinden yapılmış kapısı otomatik olarak açıldı. Dakikalar

geçti. Dünya Başkanı ve Dünya bakanları hâlâ bekliyorlardı. Açık kapıdan kimse içeri girmemişti çünkü. Başkan daha fazla dayanamadı ve görevlileri Profesör Hewitt'e bakmaları için bekleme salonuna gönderdi. Görevliler oldukça şaşkın bir vaziyette geri döndüler. Profesör Ralph Hewitt, yalnızca onun dahi beyninde bulunan, zaman yolculuğunu mümkün kılacak mekanizmayla ilgili tüm bilgilerle birlikte sır olmuştu.

NURDAN BEŞERGİL

Açık Hesap

İLK TELEFONUN ne zaman geldiğini anımsamıyorum. Telaşlandığımı söyleyemem. Gene de hesabı bir an önce kapatmak istediğimden, ya ertesi gün, ya da daha ertesi gün, adına bir posta çeki gönderdim.

İkinci telefonun ne zaman geldiğini de anımsamıyorum. Ödemeyi yapmıştım ve hesabımız kapanmıştı. Onu düşünmüyordum.

Posta çekinin tutarını az bulduğunu sandım. Cimri bir ödeme değildi benimkisi, ama eli açık davrandığımı da söyleyemem. Ona, "Peki," dedim, "birkaç gün bekle." Ve bir posta çeki daha gönderdim.

Bu kez aklımdan çıkıvermedi. Fazla değil, birkaç gün, gönderdiğimi yeterli bulup bulmadığını düşündüm. Bana hesabın kapandığını aklıma getirecek kadar bir süre tanıdı. Sonra gene aradı.

Mutfaktaydım. Kötü bir gündü. Telefonu dört beş kez çaldıktan sonra açabildim. "Çeki aldım," dedi, "para istemediğimi söylemiştim." Tabii ki para istiyordu. Parayı herkes isterdi. O sadece daha, daha, daha çok para istiyordu. Birkaç saniye karşılıklı sustuk. "Peki," dedim, telefonu kapadım. Ve ona para gönderdim.

Sonraki telefonuna kadar günlerim gecelerim diken üstünde geçti : Aramasını bekliyordum. Gönderdiğim çeklerin kim bilir kaç katı kadar paramı alana dek telefonların susmayacağından emindim. Her telefonu o arıyor sanarak açtım. Zamanımı o kullanıyordu artık. Aleyhime.

Telefonu, ona ödediğim tutarın tümünü geri gönderdiği günün akşamı geldi. Karşı taraftan onun sesini duyunca bağırmaya başladığımı anımsıyorum. "Ne istiyorsun benden" feryatlarıma karşılık, derin bir suskunluk ve kapanan telefonun tıkırtısını duydum.

Aileden kalan değerli bir arsayı ve birkaç altın lirayı paraya çevirerek gönderip gerisingeri bankadan kendi paramı çekmek durumunda kaldığımda, para istemediğine de inanmak durumunda kaldım.

Ne istediğini söylememekte direniyordu. Telefon konuşmalarımız kısa sürüyor, genellikle benim nasıl ödeşeceğimiz hakkında ne düşündüğünü ısrarla sormamın ardından fazla gürültülü olmayan tıkırtılarla sona eriyordu. Bir gün, diğerlerinden farklı olarak, "Para göndermekten vazgeçmen iyi oldu," dedi.

Onunla hesaplaşmanın sorun olmayacağını düşünerek hata etmiştim. Aslında kimin kimden alacaklı olacağı, hatta bir hesaplaşmanın gerekip gerekmeyeceği

bile belli değildi. El sıkışıp ya da birbirimize bağırıp çağırıp belki de küçük birer hediyeyle kendi yollarımıza gidebilirdik. Tabii onun hesabı kapatmamız gerektiğini söyleyen telefonu gelmeseydi.

Konuşmuyordu ama aramaya devam ediyordu. Çok zorda kalırsa, "Hesabımız," diyordu, "hesabımızı kapatmayacak mıyız?"

Birkaç dostumla oturduğumuz bir akşam, telefon çaldı. Artık onun aradığını kestirebiliyordum. Geciktiğinde meraklanıyor, arayabileceği saatlerde evde olmaya çalışıyordum; nasıl ödeşeceğimizi söylemeye karar verdiğinde telefonun başında olmak istiyordum.

Telefonu açtım. Evden sesler geldiğini söyledi. "Misafirlerim var," dedim. Bir an durakladı. Sonra konuşmaya başladı. Durmadan konuşuyordu. Aklına gelen her şeyden konuşuyordu; havadan, sudan, gazetelerden, filmlerden. Dikkatle dinliyordum. Bir ipucu, hesabı kapatmamıza yarayacak bir isteğini yakalamaya çalışıyordum. Dakikalarca anlattı durdu. Birden, "Size iyi akşamlar," dedi ve telefonu kapadı. Gözlerimin önünde kırmızı yeşil lekeler uçuşmaya, alnımdaki damar bir belirip bir kaybolmaya başladı. Ne istediğini anlamıştım.

Nasıl bu kadar geç fark ettiğime yazıklanarak bir sonraki telefonu beklemeye koyuldum. Ah, o susup durduğu telefonların anlamını nasıl da çözememiştim. Arkadaş olmak istiyordu. Canı sıkılınca telefonlaşacak, dertleşecek, güveneceği, gezip dolaşacağı, paylaşacağı bir arkadaş istiyordu. Ben onun arkadaşı olacaktım ve ödeşecektik.

Dışarıda bir yerlerde buluşmaya başladık. Çok sessizdi. Çekingen. Durgun. Hiç tanımadığı birinin yanında nasıl davranabilirdi ki! Ona kendimden söz ettim. Uzun uzun. İlgilendi. Meraklandı. Sorular sordu. O da kendini anlattı.

Birlikte yolculuklara çıktık. Her seferinde değilse de bazı buluşmalarımızda, bir kafeteryada tabağına bakarken, konser başlamadan önceki uğultuya karışıp gitmişken, okuduğumuz bir kitabı tartışıyorken, birdenbire, "Hesabımızı," diyordu, "bir ara hesabımızı kapatalım." İşte o anlarda derin bir umutsuzluğa gömülüyordum. İyimser yanım, telaşlanmamamı, sadece daha sıkı dost olmamızı istediği için böyle davrandığını söylüyordu. Kötümser yanımsa bir batağa saplandığımı.

Nasıl olduğunu anlayamadan, para sıkıntısı çektiğini öğrendim. Canını sıkmamasını, ona yardım edeceğimi söyledim. Öfkeyle gözlerime baktı; dişlerini sıkarak, "Para istemiyorum," dedi. O anda aydınlık gökyüzünün, parlak gün ışığının altındaki gerçeğin tüm ayrıntılarını gördüm : Balık tutmak istiyordu! Ona iş bulmalıydım.

Önüne birkaç seçenek getirdim. Zevkle çalışacağı bir işi olmalıydı. Rahat etmesini istiyordum, mutlu olmasını. Tabii bir de hesabın kapanmasını.

Birkaç ay sonra sevdiği bir işi ve şimdilik geçinebilecek kadar geliri olmuştu. Zaman buldukça buluşuyor, sık sık telefonlaşıyorduk. Arada bir soruyordu : "Ne zaman hesaplaşırız?"

Onu yeni insanlarla tanıştırdım. Kolayca arkadaş oldular. İçlerinden birine duygusal bir yakınlık hissetti. Evlendiler. Hesabımız açıktı.

İş güç yüzünden pek sık haberleşemez olduk. Aramıyordu. Ben de onu bulamıyordum. Bir markette, durakta, sinemada karşılaşsak koluma giriyor, beni bir

köşeye çekiyor, "Hadi ama," diyordu, "şu hesabımızı halledelim." Yılbaşlarında, yaş günlerimde aradığında, telefonu eşine ve küçük, sevimli kızına da veriyor, kapatmadan önce kendi tekrar alarak, "Ödeşmek üzere," diye espri yapıyordu.

Artık ne istiyor olabileceğini düşünmekten vazgeçmiştim. Bir konuşmamızda, "Ne istiyorsun," diye bağırdığımı anımsıyorum, "canımı mı?" Gözleri dolmuştu. Boynuma sarılıp ağlayarak, "Canını niye isteyeyim," demişti, "ben sensiz ne yaparım?" Ama ben olmadan da pekâlâ bir şeyler yapabiliyordu işte. Bense ne zaman arayacağını, şu anda nerede olduğunu, nasıl olduğunu, aklından neler geçtiğini düşünüp duruyordum.

Dışarıda rastlaşmalarımız seyrekleşti. Yaş günlerimi unutuyordu. Bayramlarda şehir dışında olduğundan bu birkaç günlük geleneksel tatillerde bile görüşemiyorduk. Görüşemiyorduk, ama hiç aklımdan çıkmıyordu.

Hesabımız kapanmış olamazdı, ona yeni bir şey vermemiştim. Şimdi sürdüğü hayatı benim sayemde kurmuştu ya, kendimi onun için bir şey yapmış, bir ödemede bulunmuş hissettiğimde, hep hesabımızın açık olduğunu anımsatarak umutlarımı toprağa gömmüştü. Aylardır ortalarda görünmeyen bir alacaklım vardı. Ortalarda görünmediği halde benliğimin en aydınlık köşesinde öylece, net, ayakta duruyordu. Bir günüm bile onu düşünmeden geçmiyordu. Telefon ya da kapı çaldığında o olmadığını biliyordum. Hiç beklemediğim bir anda karşıma çıkacağından emindim.

Evdeydim. Arkadaş olduğumuz günlerde, birlikte sinemada gördüğümüz bir filmi televizyonda izliyordum. Telefon çaldı. Onun sesini karşımda bulunca öfke, özlem karışımı bir şey hissettim. Yüksek sesle, art arda, hızla konuşmaya başladım. "Nasılsın," dedim, "nerelerdesin," dedim. "Neden aramıyorsun," dedim. Her söylediğime bir cevap veriyordu. Kızı okula başlamıştı. "Seni merak ettim," dedim, "hiç aklımdan çıkmadın; hep seni düşündüm."

Bir sessizlik oldu. "Yaa?" dedi. "Yaa!" dedim. Bir sessizlik daha oldu. Buzlukta bekletilmiş bir sessizlik. Bunca senedir onun bana sorduğunu, ilk kez ben ona sordum : "Hesabımız," dedim, "hesabımız ne olacak?"

"Hesabımız mı?!"

Aramızdaki hesaptan haberdar değilmiş gibi, hesabımızı ilk kez duyuyormuş gibi soruyordu : Hesabımız mı? "Evet," diye bağırdım, "hesabımız; yıllardır açık olan hesabımız, ne yapsam ödeyemediğim hesabımız, sayesinde aklımdan çıkmadığın hesabımız!" Telefondan gelen sesi, her zamanki gibi sakindi : "İyi ki aramışım," dedi, "görüyorum ki hesabımız kapanmış, ödeşmişiz." Ve telefonu kapadı.

Aradan yıllar geçti. O, benliğimdeki yerinde öylece dikiliyor. Birlikte yaptıklarımız, gittiğimiz yerler, konuştuklarımız, paylaştıklarımız, hepsi dün gibi gözümün önünde. Telefonları, belki odur, diye açıyorum. Ödeme, çek, hesap, alacak sözlerini duyunca içim şızlıyor. Ah, aklımdan hiç çıkmıyor.

ALMILA ÖZDEK

Maskeler

MUTSUZ bir çocukluk geçirdiğimi hep söylerler. Bence, geçirdiğim özgür bir çocukluktu. Gerçi özgürlüğümü sağlayan koşullar mutsuzluk vericiydi, ama özgürlüğün en büyük mutluluk olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir.

Çocukluğumla ilgili anılarım, özgürlüğüme bağlı olarak, bölük pörçük. Her zaman her yerde kaldığımı, akşamları bütün arkadaşlarım eve çağrıldıkları halde inatla tek başıma sokakta oturmaya devam ettiğimi hatırlıyorum.

Bizim evin salonundan nefret ederdim.

İlk yıllarda salonun penceresinde oturup annemin gelmesini beklerdim, ben annemi ne kadar çok beklersem onun da o kadar çabuk geleceğini sanıyordum. Sonra, annemin eve dönüşünün onu beklememle hiç ilgisi olmadığını anlayınca, kendimi sokaklara fırlattım.

Halamlar ve teyzem benim bu özgürlüğümden hiç mutlu değillerdi tabii, hele biraz daha büyüyüp geceleri de sokağa çıkmaya başladığımda iyice mutsuzlaştılar, kapının önüne dikilip kimlerle nereye gittiğimi, ne zaman döneceğimi öğrenmek istediler, bomboş bir bakıştan başka cevap alamadıkça hırslandılar. O içi boş bakışlarımdan onları hayatıma asla sokmayacağımı çok iyi anlıyorlardı, ama evimizden çıkıp gitmek yerine salonun koltuklarına daha da sıkı yapışır ve bu gidişle evlenmekte nasıl da güçlük çekeceğimi birbirlerine anlatmaya başlarlardı. Halamlar beni bu hale getirenin hep annem olduğunu teyzeme örneklerle açıklamayı da ihmal etmezlerdi, ama teyzem ailenin erkek tarafına laf yetiştirmeyi ayıp sayıyordu.

Aslında komik kadınlardılar.

Annem güzel bir kadındı, babam da yakışıklı bir erkek.

Annemle babam birbirlerini görür görmez âşık olup evlenmeye karar vermişler. Anneannem önce teyzemin evlenmesi gerektiğini söyleyecek olmuş, ama teyzem bu tür âdetlerin çoktan eskidiğine, hem de annemin bir an önce evlenmesinin ailemiz için çok daha iyi olacağına ikna etmiş anneannemi. Annem, onun önce evlenmesine karşı çıkmayınca, teyzemin boynuna sarılıp sevinçten hüngür hüngür ağlamış.

Teyzem, annemle babamın tanışmasından üç hafta sonra tanıştığı bir adamla annemle babamın evlenmesinden iki ay önce evlenince, sorun da kendiliğinden çözümlenmiş zaten. Anneannem hâlâ, birbiri ardına evlenen kızlarına istediği çeyizi hazırlayamadığından yakınır.

Enişte eciş bücüş bir adamdı.

İyi adamdı aslında, ama eciş bücüştü. Kafası omuzlarına göçmüştü. İçinde kaybolduğu, kocaman vatkalı, lacivert, siyah, kahverengi ceketleri vardı, yaz kış üstünden çıkartmazdı ceketini. Gözleri pörtlek pörtlekti; ama enişte min hakkını vermek lazım, geceleri dışarı çıktığımda bir tek o laf söylemezdi bana. Öylece bakardı sadece.

Teyzem aklına geldikçe enişte mle ne kadar iyi anlaştıklarını anlatır dururdu bana, gerçek aşk işte buydu, enişte m belki babam kadar yakışıklı, boylu poslu değildi; güzel sözler söylemesini, karısını kucağına oturtup sevmesini pek bilmezdi babam gibi, ama bir evliliğin yürümesi için bunlardan başka özellikler de gerekirdi, işte annem bunu bir türlü anlayamamış ve benim de mutsuzluğuma sebep olmuştu.

Bu kadına benim hiç de mutsuz olmadığımı bir türlü anlatamadım.

İşin ilginç yanı, özgürlüğümü, yani mutluluğumu en çok teyzeme borçluydum. Babam bütün gün salonda oturur ve bir süre sonra sıkılıp benim de onunla oturmamı isterdi, ama benim koskoca adamla konuşacak neyim olabilirdi ki? Üstelik babamın istekleri hiç bitmezdi, şimdi su, iki dakika sonra meyve, hemen sonra yemek, sonra gazete, sonra kahve, sonra... Hiç bitmezdi. Ama teyzemin bizim eve gelip gitmeye başlamasıyla bu hizmetçilik de son bulmuştu, teyzem babamın bitip tükenmeyen isteklerine cevap verdiği için beni istediğim gibi sokağa bırakıyorlardı artık.

Teyzem kocasıyla ne kadar iyi anlaştığını aklına geldikçe annemle bana anlatırken, bize gelip gitmeye başladıktan sonra, kocasıyla sadece bizim yüzümüzden kavga ettiğini çıtlatmaya başladı bana. Ama bunu anneme söylememem konusunda sıkı sıkı tembihte bulunmayı da ihmal etmezdi, çünkü annemin çok üzüleceğini biliyordu, onun üzülmesine dayanamazdı.

Bunları anneme gerçekten anlatmadığını bilseydi...

Annem babamdan boşanmaya karar verdiğinde de teyzem çok yardımcı oldu, anneannem ilk başta bu işe şiddetle karşı çıkıyordu çünkü, ne de olsa daha önce ailelerinden hiçbir kız koca evini terk etmemişti, ama teyzem onu ikna etmeyi bu sefer de başardı. Teyzem yine de annemin boşanmasına çok üzülmüştü; mahkeme sonuçlandığı gün annemin boynuna sarılıp hüngür hüngür ağladı, sonra da bana önümde yeni bir mutsuzluk kapısı daha açılacağını söyledi.

Benim mutsuz olmam için ortada bir sebep olmadığını bu kadına anlatamayacağımı öğrenmiştim artık.

Boşanma kararının verildiği günlerde evde sinsi bir hava, gizli bir hengâme vardı; halamlar ve teyzem bir köşeye çekilip dakikalarca fısır fısır konuşurlar, sonra ben birden odaya girince bir an şaşkınlık geçirip domates fiyatlarından falan söz etmeye başlarlardı, arada da bir türlü yerine oturtamadıkları kahkahalarını çınlatırlardı.

Dediğim gibi, komik kadınlardılar.

Ama halamların da hakkını yememeliyim. Tabii ki bu boşanma işinde ailelerinde kalan tek erkek olan babamın tarafını tuttular, yine de arada bir, babamda da hata olduğunu yarım ağızla olsa bile itiraf ederlerdi. Gerçi annem babama pek kadınlık yapmamıştı, bütün gün çalıştığı için adamın önüne bir tas sıcak çorba

koymamıştı, ama babam da zor adamdı, kadınlar onu her zaman el üstünde tuttukları için öyle davranılmaya alışmıştı bir kez.

Babam boşanmadan sonra bir süre daha bizimle kaldı, bu arada teyzem de ona bakmaya devam etti. Teyzem babamın başka bir ev bulmasına, o evi temizleyip döşemesine de yardım etti, kendi düzenini ne kadar çabuk kurarsa annemin hayatından da o kadar çabuk çıkacağını söylüyordu, o yüzden, yani annemin iyiliği için, birilerinin babama yardım etmesi gerekti.

Annem teyzeme yine minnetkâr kaldı.

Ben teyzeme minnetkâr kalmamak için her şeyi yaptım. Hastalandığında ona hemşire tuttum, parasını hiç eksik etmedim, hatta ne kadar iyi anlaştıklarını aklına geldikçe tekrarladığı o eciş bücüş kocasını kendisinden yirmi yaş küçük bir kızla yatakta yakalayıp boşandığında, boynuma sarılıp hüngür hüngür ağlamasına bile ses çıkarmadım.

Ne demişler, düşmez kalkmaz bir Allah.

KAAN ÖZKAN

Akşam, Geldiğinde

GÖZÜ ışıkta, yeşilin yanmasını bekliyordu.

Sıkıntıyla kıpırdandı. Uzanıp radyonun düğmesini çevirdi, bir süre kurcalayıp kapadı. Aynı şeyleri az önce de yaptığının ayırdında değildi. Her hareketi boşunaydı sanki. O sıkıcı, insanı boğan umarsızlık duygusundan bir türlü kurtulamamıştı. Radyoyu boşu boşuna açıyor, yollarda boşu boşuna geziniyor, belki de, kim bilir, boşu boşuna yaşıyordu. Karısının söylediği gibi.

Cılız bir esinti dolandı yüzünde. Sonuna kadar açtı camı. Derin bir soluk aldı. gergin bedeninin biraz olsun gevşediğini hissetti.

Geniş iskele meydanını gözlüyor şimdi. Yüksek binalar, panolar, dükkânlar; hatta derme çatma mekânlar bile güçlü ışıklar altında. Parlaklıkları göz alıyor, hepsi olduğundan farklı, daha gösterişli. Havanın karanlığıysa her yanda, karanlıktan çok silik bir gölgeye dönüşmüş. Akşam inememiş sanki buraya.

Tüm bu uğultuların, ışığın, akıp giden hareketliliğin arasında kalakalmış hissetti yine kendini.

"Hep kaçarsın zaten..."

Hep kaçardı zaten. Hiçbir şeyi alışkanlığa dönüştürmeden ortadan kaybolmak... Belki de tek isteği. Beceremediği.

Yeşil yandı. Arkadan çalınan kornaya aldırış etmeden yavaşça hareket ettirdi arabayı. Önünde uzanan yol sahile çıkıyordu. Akan trafikte düşünmeye fırsat bulamadı; biraz da umursamadan yüklendi gaza.

Evden çıkalı bir saat oluyordu. Nereye gittiğini bilmeden, önce oturduğu semtin sokak aralarını dolanmış, ana caddeye çok sonra çıkmıştı.

Karşısındakinden emin bir insanın bozguna uğramış yüz ifadesi sürekli gözlerinin önündeydi.

Bir kadın yüzü. Altı yıl önce evlendiği, bazen bıktığını, ona karşı içinde hiçbir kıpırtının kalmadığını düşündüğü karısının yüzü; topuz yaptığı saçlarıyla, iyice ortaya çıkmış, yusyuvarlak. Yanakları ne zamandır dolgun. Yenilenmemekten iyice silikleşmiş makyajının donukluğuyla bakıyor. Dik dik. Dudakları bir şeyler söylemek için ikide bir aralanıp kapanıyor. Öfkeden titriyor bazen de. Bıçak tutan elini aşağı doğru sarkıtmış. Öteki hâlâ ekmek tahtasının üstünde, salataya doğrayacağı soğanı tutuyor. Tırnakları ojeli. Sabah erkenden kalkıp sürmüş olmalı. Yüzü, ne yapacağını bilememekten henüz bir ifade alamamış. Yalnız gözünü bile kırpmadan ona bakıyor. Sonrasında art arda söyledikleri... Şimdi anımsamıyor. Daha fazla dinlemeden kapıyı çekip çıkıyor...

Arabanın radyosunu yeniden açtı. Özellikle aradığı bir radyo istasyonu varmış gibi dalgalar arasında gezindi. Birinde durdu. Sesinden genç olduğu anlaşılan bir kız gece programı yapıyor. Kulak vermeye zorladı kendini. Çaldığı piyasa şarkılarının aralarına hiç uymayan ilgisiz şiirler okuyor, onlar üstüne basit yorumlar yapıyordu. Uzun uzadıya konuştuktan sonra, "...şimdi de biraz müziğe ne dersiniz?" dedi ve bir parça koydu.

Direksiyon simidinin solundaki kolu yukarı doğru kaldırıp sağ sinyali yaktı. Önündeki göstergede yeşil bir ışık... Yanıp sönüyor, düzenli aralıklar ve tık tık'lar eşliğinde.

Sahil yolu boyunca çok da büyük olmayan çay bahçeleri sıralıydı. Onlardan birinin önüne çekti. Havalar serinlediğinden beri dışarıda oturan pek kimse yoktu. O da inmedi arabadan. Camı ve radyoyu da kapadı.

Arabanın içi, çocukken elleriyle kulaklarını tıkadığındaki gibi olmuştu birden. Sıkıca bastırdığı kulaklarından içeri hiç ses sızmazdı. Ne de olsa ellerini ustalıkla yerleştirmesini biliyordu; alışkanlık edinmişti artık. Avuç içlerini kulaklarına şöyle... Sıkıca. Ancak böyle kurtulabiliyordu içerki odadan gelen seslerden.

Sessizliğin ötesinde babasının öfkeli sesi diğer tüm sesleri bastırıyordu; emindi bundan. Karşısında da bir türlü yetemeyen, yetemedikçe de hırslanıp daha çok bağıran bir kadın sesi olmalıydı. Eliyle kulağı arasında biraz boşluk bıraksa duyuverecekti tüm konuşulanları. Oysa şimdi? Hepsi sessizliğin ötesinde. O kalın, koyu çizgiden hemen sonra.

Bir kenara büzülmüş gövdesi hiçbir şey yapmak istemezdi o anlarda. Öyle, gücü çekilmiş kalakalırdı. Sonra kulaklarında bir uğultu olurdu, istemese de. Geniş, belleğindeki her şeyi kapsayabilen. Aynı uğultu şimdi de var. Arabanın içinde. Sessizlik çocukluğundakine eş. Arabanın camlarıysa, o zaman kulaklarını tıkadığı elleri oluvermiş sanki.

Tüm bunların aklına nereden geldiğini anlayamadı birden. Kaçar gibi arabadan dışarı çıktı. Kuytu, rüzgâr almayan bir masaya oturdu. Yabancı bir sigara adının yazılı olduğu örtüler seriliydi masalarda. Birörnek giyinmiş garsonlar içerde, kapalı bölümde televizyon seyrediyorlardı. Bir an, oraya gidip televizyon seyretmeyi geçirdi aklından. Çay da içerdi hem. Vazgeçti sonra. Kollarını göğsünde bağlayıp dik duran gövdesini iyice sandalyeye bıraktı, biraz daha yerleşti.

Karşı kıyıya bakmaya başladı uzun uzun. Bugün iş görüşmesine gitmeyi düşündüğü semtin bulunduğu yakaya doğru...

Birlikte mutfağa girdiler.

Karısı sebzelikten soğan alırken, "Buzdolabından salatalıkla domates çıkarır mısın!" dedi. Gelir gelmez sormadığına göre... Acıkmış olmalıydı ya da çok yorgun. Buzdolabının kapısı açık, oyalandığını anlayınca hemen toparladı, eline gelen ilk domatesle salatalığı kapıp tezgâhın başına geldi.

"Ayaklarım nasıl ağrıyor."

Sağ ayağının tabanıyla sol baldırını sıvazlıyordu karısı. Daha içeri gitmemişti demek. Sabah ütülediği pantolon sandalyenin arkasında, bıraktığı gibi duruyordu. Hayal kırıklığına uğratacaktı gene onu. Arkasından da bir yığın söz.

Gözlerini, soğanı doğrayan ellerine dikti ve konuşmaya başladı :

"Selim'le konuştum bugün. Kardeşi, önceki gün gördüğümüz işin bir ben-

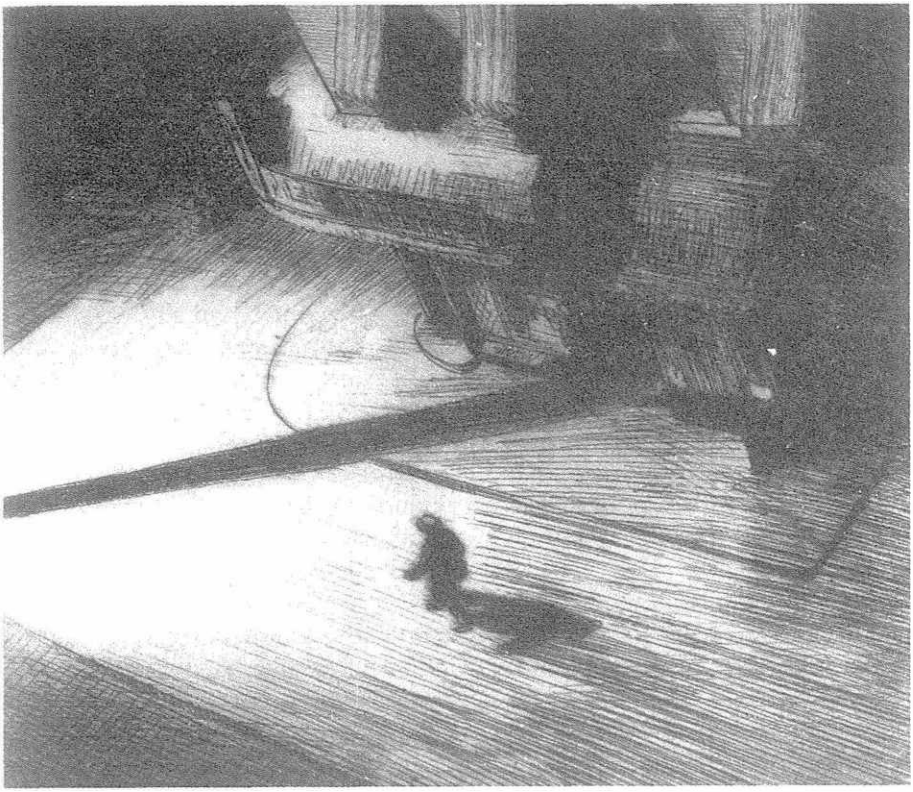

Edward Hopper, *Gecenin Gölgeleri*, 1921

zerine girmiş; telefonda biraz anlattı... O iş bana göre değil, belli. O yüzden..."

"O yüzden?"

"Gitmedim."

Karısı soğanı doğramayı bırakıp yüzüne bakakaldı. Bıçak tutan eli aşağı doğru sarkık. Dudakları bir şeyler söylemek için belli belirsiz aralanıp kapanıyor. Öfkeden, bazen de titriyor.

"Söylesene Allah aşkına, sana göre bir iş nedir peki? Aylardır işsizsin ve hâlâ böyle düşünebiliyorsun. Aldığım maaşla nasıl ucu ucuna geçindiğimiz ortada... Bilmiyorsun sanki."

"Anlamıyorsun. İstemediğim bir işte..."

"Neyi anlamıyorum; on birlere kadar yatmanı mı, yoksa hâlâ o benim kayınpederim deyip babamın yanında çalışmamanı mı?"

"Sana kaç kere söyledim, bu konuyu açma diye! Yanında çalışırsam her şeyimize karışacağını sen benden daha iyi biliyorsun!"

...

Hiçbir şeye aldırış etmeden kapıyı çekip çıktı.

SABRİ ALTINEL

Sendlingertorplatz

(... Ağır ve sonsuz zaman...)

MART başları olacak. Sendlingertorplatz'daki Taverna'nın camlı katından dışardaki yağmura bakıyordum. Irmgard da yağmura bakıyordu. Parkın içindeki Matthäuskirche'nin çan sesleri gecede yankılar yapıyor. Büyük suların derinlerden gelen, bilinmeyen uğultusu gibi. Yaşantılarla, yalnızlıklarla, bunalımlarla dolu.

Alanda, elektrik ışığında iyice görüyordum yağmuru, bastırıyor. Sıkıntıya, korkuya, umutsuzluğa götüren bir yağmur bu. Çanlar dövülüyordu, uzakta yayılıyor, kırılıyor, sonra daha güçlü vuruyordu kafamın içinde. Almanya çanları... Hoşgörüsüz, bağnaz, sesleri en direnen çanlar.

Başını iki elleri arasına almış çan seslerinden kaçan Irmgard'a bakıyordum. Bu yakınlığım, ilgim yalnızlığımı büyütüyordu. Yeşil kadifeli gözleri vardı Irmgard'ın. Dal gibi ince, uzun bir boyu, kumral saçları vardı. Yüzü belli belirsiz bir sızı gibiydi. Başını kaldırdı. Yaşlı gözleriyle baktı bana.

– Spät, dedi, spät, geç, çok geç.

Bir şeyler kuramamış, bir bütüne varamamış, orta yerde dağınık rastlantıdan rastlantıya akan bir yaşamın mutsuz, özlemli mırıltısıydı bu.

– Spät, dedi yeniden yeniden. Çok geç.

Bardağını kaldırdı. Bir şey düşünmemek istediğini anlıyordum.

– Nichts denken aber trink, dedi.

İçtik. Başını omzuma dayadı. Sırılsıklamdı gözleri. Bir Alman şarkısı mırıldanıyordu. Gizli iniltilerini duyuyordum. Birdenbire bir kaygıya, korkuya, gözleri bilinmeyen bir şeylerin peşinde sürükleniyor, sonra her şeyiyle tekrar görünüyor, ortaya çıkıyordu. Yeniden başlıyordu bıraktığı yerden.

Bozuk bir Fransızcayla :

– Sen, dedi, göçmen kuşlar gibisin. Ne iyi. Ben de öyle olsaydım.

– Değilim, dedim. Memleketimi düşünmek, görmek için düştüm yollara. Sizin uygarlığınızın, edebiyatınızın, düşününüzün ışığı çekti beni. İşimi gücümü bıraktım geldim. Buralarda iş tutmağa çalışıyorum.

Yüreğimdeki memleket bıçağı oynadı yerinde. Durdum. Irmgard başını göğsüme yasladı.

– Sen istersen gelirim, dedi. Beni de götür.

Gene iniltilerini duydum. Bir İtalyan orkestrasının yaygaracı müziği yırtıldı kulaklarımda. Beyaz yüzlü, temiz giysili, yeni pabuçlu Alman kızları

dansa kalktılar.

Yağmura bakıyorduk gene. Karanlıkta alanın kıyısındaki kırmızı tuğlalı Sendlingertor'u görüyorum. Altından bir yol geçip gidiyor. Alana gelen tramvaylar çeşitli yönlere sapıyor. Güney yollarını topluyordu bu alan. İtalyan, Yunan, Yugoslav, Türk buradan başlıyordu yaşamına. Kuzeyin de buradan başlaması gerek. Buradan sonra insanlar değişir, başkalaşır. Leylekler gibi güneyliler güneşi getirirler buraya. Sonra ayağı kırılan, yuvadan düşen, göçemiyen leylekler gibi çok kuşlar kalakalırlar burada. Sokaklarda, çarşılarda, fabrikalarda, işyerlerinde. İtalyan Bianca da bir leylektir. Geçmiş ve yaşayan tarihin Romasından. Atinalı Yatropulos da öyle. Vaktinden önce yüzüne ve içine bir ihtiyarlık, bungunluk çöreklenmiştir. Yaşamın anlamını yitirmiştir Atinalı Yatropulos. Anası İzmitli Yatropulos. Atina ve Roma ekmek parası için Sendlingertorplatz'dan bir kumar gibi, hep ütülünen bir kumar gibi bir yaşama başlar. Hep yitirir, hep yitirir. Bir gömlek, bir ceket edindiren bu yaşamın içinde yiterler. Belki Almanın gönlüne kuşku işlememiştir daha. Doktoru vardır, ilâcı vardır. Duvarları vardır kalın, ağır. Bilgi de, ekin, beğeni, düşün, daha doğrusu düşünen Almanya da bu sağır duvarların ardındadır. Halka düşen (arbeit, immer arbeit.)

Sabri Altınel (1925-1985) ortaöğrenimini Balıkesir Lisesi'nde, yükseköğrenimini İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Uzun yıllar özel okullarda öğretmenlik etti. Yapıtları : *Zamanın Yüreği* (1982; ilk iki kitabı *İnsan'ın Değeri* [1955] ile *Kıraçlar* [1959] bir arada); *Şiirler* (1983); *Kentin Küçük Sokağı* (1995). Çeviri: *Seçme Şiirler* (1962); Lorca, *"Cante Jondo" Şiiri* (1996); Lorca, *Seçilmiş Şiirler* (1996).

Kucakladım Irmgard'ı. Öptüm. Bir sevinç ışığı geçti yüzünden. Mutluluğunu gördüm. Çocuklaştı birdenbire. Uzun uzun Almanca konuştu. Sonra dansedelim, dedi. Dansettik. İçimi bunaltan, sıkan bir hava vardı salonda. Çiftler eğlenmeleri gerekmiş gibi davranıyorlardı. Yaşamın gereklerinden birini yerine getiriyorlardı. İtalyan şarkıcının sesi kötü ama gurbetçiydi. Hep beraber bir filim için dansediyor gibiydik.

Babası savaşta ölmüştü Irmgard'ın. Annesi uzun bir süre direnmiş, çabalamıştı. Sonra. Sonrasını öğrenememiştim. İtalyan şarkıcı ortalığı neşelendirmek görevini unutmuştu. Memleketinde, Cenova'ya doğru inen bir trendeydi şimdi. Adamakıllı gerçeklenmiş, gurbetlenmişti sesi. Strazburg'da ellerinde tahta çantaları, torbaları işe giden, gurbetçi bir tabur İtalyan trenden iniyordu.

Giysileri eskimiş, tükenmişti. ayakkabıları patlaktı. Şaşkın ve hüzünsüz bir gürültüyle eşyalarını indiriyorlardı. Bir şarkısı vardı. İtalyalının. Onu elinden kimse alamıyacaktı. Ne Krupp, ne Olivetti, ne Mussolini. Ne alınteri içicileri, ne de deyyuslar. Bu güney kuşları saçaklara sığınan ıslak serçeler gibi kalakaldılardı Strazburg ayazında. Yanık şarkılarıyla.

Irmgard mutluydu. Boynuma sarılıyordu dansederken. Birden durdu.

– Beni de götürecek misin, diye sordu, utanan bir sesle.

– Götüreyim, dedim. Bir mutlu ülke bulup seni de götüreyim.

– Çok seviyorum seni, dedi.

– Ben de, dedim.

– Savaşta, dedi, on altı yaşındaydım. Hans vardı. İyi bir çocuktu Hans. İlk onunla yattım, dedi. Ah, nasıl sevmiştim Hans'ı. Göreceksin, diyordu giderken, madalyalarla döneceğim savaştan. Sonra küçük bir evimiz olacak. Büyük Almanyayı nasıl kurduğumuzu anlatacağız çocuklarımıza.

– Dönmedi, dedim.

– Döndü, dedi. Bir ayağını yitirmişti. Tanımadı beni. Çok uğraştım. Git, dedi en son, git, hepinizden tiksiniyorum. Günlerce çevresinde dolaştım. Sonunda kendini öldürdü.

Başı döndü, tökezledi. Deli, aptal, uzak bir gülme geçti yüzünden sonra yeni bir güç buldu kendinde.

– Bak, dedi, evleneceğim, çocuklarım olacak benim de... Mini mini, tombul, tombul... Ah, yarın altıda kalkmalıyım işe gideceğim. Arbeit, arbeit... Ama bir ay sonra iznimi alacağım. Kayak yapmağa gideceğim Avusturya'ya. Sen de gel, olmaz mı.

Yaptığı tasarıdan, kurduğu düşlerden coşmuştu.

– Odamı ayırttım bile, dedi. Sen de gel. Ama yarın çalışmağa gitmeliyim. Çalışmak, hep çalışmak. Altıda kalkmalıyım. Ne olur götür beni.

Savaş bitiminde, bir yaşama çarçuru içinde, ilgisiz, şefkatsiz geçen bir genç kızlığın inlemesiydi bu. Seksen yerinden delinmiş bir sağtöre, aldatılmalar, ölümler, kolsuz, bacaksız sakatlar, boşa giden fedakârlık, kırılmış bir gurur, incinmiş bir onur. Çıkarları olanların yardımıyla eski sanayiciler paralarını ve itibarlarını yeniden edindiler, hükümetlerini kurdular, törelerini yaydılar. Halk günde sekiz dokuz saatlık çalışma ve üç vardiyeyle ekmeğini, birasını yeniden buldu. Bazıları iç-pazar, üretim çokluğu gibi nedenlerle ya otomobilini, ya da buzdolabını edindi. Alman halkı aslında çalışkan bir halktı. Onda efendileri çalışmayı gelenek etmeği başarmışlardı, yalnız çalışmayı. Giriştiği, daha doğrusu itildiği o canavarca serüvenin sonunda milyonlarca can alıp verdikten başka çok az beslemeği başarabildiği ruhunu da verdi. Bunun gerçek nedenlerini bulacağım toprağa elimi sokmak istemiyorum şimdi. Hitler cehennemine girip yüreğimi yiyici bir ateşe vermek istemiyorum. Bu akşam bulduğum, az rastlanılır ama rastladığınız zaman da çok içten olabilen Alman duygululuğu karşısında bir kinin sarsmalarına uğramak istemiyorum.

Matthäuskirche'inin çanları vuruyordu gene. Fransa'dayken bir erkenci Paris sokağında Almanya gelirdi aklıma. Bu çanlar vururdu kafamın içinde. Bilmem ne motorverke fabrikalarının karlarda soluyan düdükleri. Sonra kuzeyden güneye bir sürü karınca yuvaları. Karda kışta saat beşlerde savaşlara, sokaklara dökülen halk. Kadın erkek. Alınteri içicilerinin işyerlerine. Arbeit,

immer – arbeit... Alman kompleksiydi bu. Önce aristokrasinin, sonra sanayicilerin verdiği bir kompleks. İdareci, sanayici, kilise üçgenine kapatılmıştır o. Goethe'yi bu üçgen bilir, düşünürü, sanatçıyı bu üçgen.

Dans gitgide hızlanıyor. Duman, nefes, ışık çılgın bir gemi gibi kaldırıyordu salonu. İtalyan orkestra artık kendisi, kendi coşkusu, kendi gurbeti için çalıyordu. On yedi onsekiz yaşındaki gençler, kızlar bir isteri nöbetine tutulmuş gibiydiler. Bu bayağı bir kuşaktı. Ayaklarıyla yaşayan bir kuşak.

– Bunlar, dedi İrmgard, ah bunlar çok sersem. Bunlar hiçbir şey olmayacak.

Bir çifti gösteriyor, önce yüzü geriliyor, sonra sinirli bir gülümsemeyle :

– Bak, diyordu şunlara. Nasıl aptal, nasıl kaygısız görünüyorlar. Nasıl bir boşluk var suratlarında.

– Aldatılıyorlar, dedim. Ruhları beslenmiyor. Bencil bir kavgaya sürülüyorlar.

Yeni bir savaşın kurbanlarını görür gibi oldum. Gamalı haçla çiziliyordu o sıra sağa sola. Bir takım hareketler oluyordu. Bir yanda atom bombasını kötülemek için miting yapılırken, ötede Almanya silahlanıyor, ya da silahlandırılıyordu.

– Oturalım artık, dedim.

Irmgard oturmak istemiyor, ona buna saldırıyor, anlaşılması güç hareketler yapıyordu. Kızmışlardı. Saldırdılar Irmgard'a, çevirdiler. Güçbela sürükledim, oturttum yerine. Nefes nefese düştü masaya Katıla katıla ağlamaya başladı. İçim burkuluyordu.

– Gidelim, dedim. Yarın akşam gene buluşuruz. Çıktık. Yağmur seyrelmişti. Sendlingertorplatz'dan tramvaylar sapıyordu.

Matthäuskirche'nin çanları vuruyor. Yürüdük. ❋

"Yeni Ufuklar", Şubat 1962

1998'de Yayımlanan Öykü Kitapları

(Açıklamalı Bibliyografya)

Adnan Özer, *Hayal Tabirleri*, Gendaş Yayınları, 94 sayfa

Hayal Tabirleri, 1957 doğumlu şair Adnan Özer'in ilk öykü kitabı. Kitapta okuru öyküye hazırlayan uzun bir giriş bölümünden sonra şu öyküler yer alıyor : "Hayal Tabirleri", "Kamber'in Sarı Defteri", "Kamber'in Hayal İlmi Defteri". "Kamber'den Yaşanmış Hikâyeler" bölümünde ise "Hayratlar Yapan Âşık Ali", "Cüce Dağlı ve İki İri Lâl Karısı", "Kiraz Satan İhtiyar ve Hak Toplayıcı Çingeneler", "Cüce Tuğbiş ve Bahçevan Markıt Aga", "Kara Esrik Meseli", "Elfida".

Ahmet Erhan, *Köpek Yılları*, Bilgi Yayınevi, 155 sayfa

Köpek Yılları, 1958 doğumlu şair Ahmet Erhan'ın ilk öykü kitabı. İçinde "Öykünün Öyküsü", "İtalyanca Öğrenmek", "Dünyanın En Kötü Şairi", "Odeysseus'un Son Günleri", "Bir Süleyman Öldü", "Köpek Yılları ya da Ay, Ay, Ay... Ayışığı" ve "Yalnızlık" adlarında yedi öykü var.

Ali Teoman, *Pervaneler*, Yapı Kredi Yayınları, 101 sayfa

1962 doğumlu Ali Teoman'ın ikinci öykü kitabı *Pervaneler*... İçinde "Pervaneler", "Ayın En Solgun Evi", "Senin Melekûtun", "Otofiniş", "Huzur", "Üç Kız Kardeş", "Kibrit Göçü", "Girişler", "Üçüncü Sefer", "Edebiyatımızda Elim Bir Vak'a", "Surdibi Türküleri" adlarını taşıyan on bir öykü var. Ali Teoman'ın ilk öykü kitabı *İnsansız Konağın İkonu* 1993 yılında Milliyet Yayınları arasında çıkmıştı.

Aytül Uncu Akal, *Beni Bırakma Hayat*, Bilgi Yayınevi, 184 sayfa

2-14 yaş arasındaki çocuklar için 43 kitap yazan 1952 doğumlu Aytül Uncu Akal'ın ilk öykü kitabı *Beni Bırakma Hayat*, "Şapkalar (Işık)", "Toprak", "Karpuz Çekirdeği (Uçurum)", "Kuşlar", "Trenin Getirdikleri", "Rüzgârın Götürdükleri", "Çöl Çalısı", "İki Kişilik Okul (Güneş), "Yağmur", "Bir Peri Masalı (Ay)", "Okaliptüs Ağacı (Orman)", "Beni Bırakma Hayat" adlarında on bir öyküden oluşuyor.

Ayşe Kulin, *Geniş Zamanlar*, Remzi Kitabevi, 132 sayfa

Geniş Zamanlar, Ayşe Kulin'in *Güneşe Dön Yüzünü* (1984) ve *Foto Sabah Resimleri* (1996) adlı öykü kitaplarından sonra gelen yeni öykü kitabı. İçinde "Geniş Zamanlar", "Dar Zamanlar", "Son Zamanlar", "Mestektomi", "Çıkmaz Sokakta Yürümek", "Spassibo İstanbul" adlarında altı öykü yer alıyor.

Aziz Gökdemir, *İç İçe Geçmiş İstanbul Öyküleri*, Gendaş Yayınları, 191 sayfa

1967 doğumlu Aziz Gökdemir'in *İç İçe Geçmiş İstanbul Öyküleri* de bir ilk kitap. İçinde "Açılış", "Tandırkulu Sokak, Muşmula Han", "Mesut", "Cenaze", "Bir Salacak Akşamında Uzun Abla ile Şebekboy", "Nilüferdim Yemyeşil Sularda Süzülen", "Selda", "Resimler", "Picasso", "Dolmuşta", "Kurtuluş", "Beyoğlu'nda Cinayet", "Kalan Sağlar", "Ayçiçekleri" adlarında on dört öykü yer alıyor.

Canan Tan, *Sol Ayağımın Baş Parmağı*, İnkılâp Yayınları, 150 sayfa

Canan Tan'ın *Sol Ayağımın Baş Parmağı*, 1998'in tek gülmece öykü kitabı. "1997 Rıfat Ilgaz Gülmece Öykü Yarışması"nda birincilik ödülünü almış. İçinde "Haşlama - Taşlama / Kadın Mizah Yapamaz (!)" bölümünden sonra, hepsi de gülmece niteliğinde, "Sol Ayağımın Baş Parmağı", "Kocam Hamile", "Düldülü Kaptırdık", "Apandisit Salgını", "Ver Allahım Ver", "Oğlum Pirha-

na", "Cennet Yolu Tatil Köyü", "Mutluluk Üstü Sevgi", "Nohut Gözlü Tombul Teyze", "Benim Alıngan Dostlarım" adlarını taşıyan on öykü yer alıyor. Canan Tan'ın yayımlanmış beş kitabı daha var.

Cavit Kürnek, *İnce Çimene Su*, Mayıs Yayınları, 150 sayfa

İnce Çimene Su, 1933 doğumlu Cavit Kürnek'in ilk öykü kitabı. Kitapta, "Emanet", "Doğru Yüze Yanlışlar", "Atlar", "İnce Çimene Su", "Berber Demirci", "Çatalazmak", "Güzel İzmir Hatırası", "İzmir Yok Artık", "Ölmüş Oyunu", "Delik", "'Su Ağlar mı?", "Bir Martı Nasıl Çizilir Gökyüzüne?", "Acı" adlarında on üç öykü bulunuyor.

En Güzel Türk Hikâyeleri 1, Hazırlayan : Atilla Özkırımlı, Altın Kitaplar, 173 sayfa

Altın Kitaplar Yayınevi'nin yayımladığı, Atilla Özkırımlı'nın hazırladığı En Güzel Türk Hikâyeleri-1, Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan "Misafir", Halit Ziya Uşaklıgil'den "Zerrin'in Hikâyesi", Mahmut Şevket Esendal'dan "Mendil Altında", "Feminist", "Ev Ona Yakıştı", "Hastanenin Yemek Tablası", Ömer Seyfettin'den "Tos", "Cesaret", "Karamet", "Beynamaz", Halikarnas Balıkçısı'ndan "Gülen Ada", Refik Halit Karay'dan "Eskici", "Yatık Emine", Reşat Nuri Güntekin'den "Gamsızın Ölümü", "Yağmur", Ahmet Hamdi Tanpınar'dan "Bir Tren Yolculuğu", "Erzurumlu Tahsin", "Fal" öykülerini içeriyor.

Erendiz Atasü, *Uçu*, Bilgi Yayınevi, 145 sayfa

Kadınlar da Vardır (1982), *Lanetliler* (1985), *Dullara Yas Yakışır* (1988), *Onunla Güzeldim* (1991), *Taş Üstüne Gül Oyması* (1997) adındaki öykü kitaplarının yazarı, 1947 doğumlu Erendiz Atasü'nün altıncı öykü kitabı *Uçu*. İçinde "Üç İmli Sözcük", "Ada", "Uçu", "Mis", "Bir Varmış Bir Yok/...", "Mozaik Antiokos'un Mirası", "Yaşlı Kadınlar", "Doğunun Çağrısı", "Gisselle'in Delirmiş Ayakları" adlarında dokuz öykü yer alıyor.

Erhan Bener, *Yaralı Aşklar*, Remzi Kitabevi, 200 sayfa

1929 doğumlu Erhan Bener'in *Aşk-ı Muhabbet Sevda* (1992), *Günbatımı Öyküleri* (1995), *Denizaşırı Öyküler* (1996) kitaplarından sonra dördüncü öykü kitabı *Yaralı Aşklar*. İçinde "Sabırlık", "Kahve Molası", "İlk Aşk", "Kaçış", "Yataklı Vagonlar Mabudesi", "Nazife Hanımla Kızları", "Eski Kareler", "Pavyonda", "Sonuncu", "Evlilik Ajansı", "Eski Defter" adlarında on bir öykü yer alıyor.

Erol Hızarcı, *Toprakaltı Sarayları*, Metis Yayınları, 1998, 140 sayfa

Toprakaltı Sarayları, 1972 doğumlu Erol Hızarcı'nın ilk öykü kitabı. İçinde "Akasyalar", "Kıpırtısız Beşikte Bir Yağmur Damlası", "Ardından", "Uykusuz", "Gecenin Orsasına", "Buluşum", "Aksak Kaldırımlar", "Toprakaltı Sarayları", "Algın Bir Sessizlikte", "Ertelenmiş Günbatımları" adlarında on öykü var.

Hulki Aktunç, *Güz Her Şeyi Bilir*, Oğlak Yayınları, 196 sayfa

Güz Her Şeyi Bilir, *Gidenler Dönmeyenler* (1976), *Kurtarılmış Haziran* (1977), *Ten ve Gölge* (1985), *Bir Yer Göstericinin Hayatı*'nın(1989) yazarı, 1949 doğumlu Hulki Aktunç'un yeni öykü kitabı. Yedi bölümden oluşan *Güz Her Şeyi Bilir*'de yirmi dokuz öykü yer alıyor : "Buluşma", "Sis Ülkesi", "Son Öykücü Ya da 'Bellek' Adlı İblis", "Hayalifener", "Gecesiz", "Ruhların Eşitsizliği", "Taşemen", "Hasantek Öyküsünün Kökeni", "Takrir-i Sükûn", "Meksefe", "Gözyaşları Aktıkça", "Kâbus Taksitleri", "Töz", "Beni Arıyorlardı, Yoktun", "Tahnit", "Ben Biletsiz Yolcu", "Uzanmış Bir Adamın Beş Düşüncesi", "Çarşıya Yürüyen Bir Kadının Durup Soluklandığı Dönemeç", "Sevgisinde Bir Sancı (ya da Kuş Alkar)", "Kalemi Saklamak", "Gündelik Söylenceler", "Manastır Gülcüsü", "İskele Dedikoduları", "Lodos Ertesi", "Yorgos Meraklidis", "Issız Demir", "Seyyid

Olan", "Bir Deniz İçin Anlatılmıştır", "Yakarış", "Sonun Başlangıcı".

İlhan Durusel, *Alınyazım Kılavuzu*, Yapı Kredi Yayınları, 140 sayfa

1965 doğumlu İlhan Durusel'in ilk öykü kitabı *Alınyazım Kılavuzu*'nda, "Sanatın En Güzel Dalı ve Onun Temel İlkesi", "Harakiri İçin Bir Haiku Taslağı", "Hana Girdik Yağmur Dindi", "Yola Çıktık Yağmur Çıktı", "Sualtı Mezarları", "Şiirin Prensesi", "Şimdi Su Değirmenleri Bile", "Memur Kollukları ve Us / Tası", "Bir Ortaçağ Hizmetçisinin Mahzene Şarap Alınak İçin İnişi", "Bir Ortaçağ Hizmetçisinin Mahzene Şarap Alınak İçin İnişi / İnişi İçin Almak Şarap Mahzene Hizmetçisinin Ortaçağ Bir", "Bir Ortaçağ Hizmetçisinin Mahzene Şarap Almak İçin İnişi ve Evin Bir Başka Odasındaki Ev Sahibesinin Aynı Andaki İzlenimleri", "Anayurdun Laneti", "Anayurdun Laneti (kanun çıkmadan önceki son genel görünüm)", "Hanbalık'ı Ziyaretim (Bozkır Ortasındaki Bir Şehrin Deniz Manzaralı Şehrengizi)", "Bir Karabasanlı Geceye Beyaz Bir Sabah (yeniçağların sürek avları için bir yuğ töreni), "Manuel & Emanuel Siyeri", "Züleyha'nın Gözü", "Fener Alayı Gibi Bir Sonbahar", "Kırkayaklar Solak mıdır?", "Bir Alıntı (3.1) Hikâye, Bir Kıssa, Bir Hisse" adlarında yirmi bir öykü yer alıyor.

Jale Sancak, *Ansızın Gelen*, Sel Yayıncılık, 92 sayfa

Ansızın Gelen, 1958 doğumlu Jale Sancak'ın *Bu Gece Pera*'da (1989), *Aynadaki Yüzler* (1991), *Bahçedeki Tuhaf Adam* (1993) izleyen dördüncü öykü kitabı. İçinde "Kafes", "İspanyol Meyhanesindeki Kadın", "Arka Pencere", "Mar Evgin'in Çocukları", "Resimdeki Gözyaşları", "Dünya Dünya", "Saffet'in Düğünü", "Ansızın Gelen", "Ayşe Neveser", "Kuş Evi" adlarında on öykü var.

Mehmet Coral, *Bizans'ta Kayıp Zaman*, Milliyet Yayınları, 158 sayfa

Bizans'ta Kayıp Zaman, Mehmet Coral'ın ilk öykü kitabı. Öyküler, "tarihsel gerçekler"e göre kurgulanmış; bu yüzden kitabın sonuna kaynakça da eklenmiş. İçinde, "Sol İnvictus", "Lausos Sarayı", "İlahi Bilgeliğin Çöküşü", "Aspasmos (Son Buse)", "Gerçek Haç", "Colossus : Düşmüş Tanrı", "Cehennem Ateşi", "Arena Kralı Porfirus", "Bardas ve Bulgar", "Romanus'un Gözleri", "Arabın Uçuşu", "Anemus İçin Bir Zindan", "Poli'nin Namusu", "Baskın Basanındır", "Kraliçe'nin Son Günü" adlarında on beş öykü yer alıyor.

Memet Fuat, *Bir Ayrılışın Öyküsü*, Adam Yayınları, 94 Sayfa

Bir Ayrılışın Öyküsü, 1926 doğumlu Memet Fuat'ın *Aşk ve Sümüklüböcek*'ten (1946) sonraki ikinci öykü kitabı. Kitapta "Kız Yusuf", "Arif Usta", "Ömer Abi", "Ahmet'in Öyküsü", "Güneş", "Kumar", "Sümüklüböcek", "Haydarpaşa Köprüsü, Aşk ve Bir Ayrılışın Öyküsü", "Seni Kimse Linç Edemez, Joe", "Tabut", ""Tırpancılar", "Arda'lı Öykücükler", "Yoldaşlar", "Yaralı Bir Serçe", "Ben Onu Çok Sevmiştim", "Antrenör" adlı öyküler yer alıyor.

Mıgırdıç Margosyan, *Biletimiz İstanbul'a Kesildi*, Aras Yayınları, 132 sayfa

Biletimiz İstanbul'a Kesildi, 1938 doğumlu Mıgırdıç Margosyan'ın *Gâvur Mahallesi* (1992) ve *Söyle Margos Nerelisen*'den (1995) sonra üçüncü öykü kitabı. İçinde "Anadili Serüvenim", "Allah'ın Ateşi", "Kan, kan kan!", "Rışes", "Allah..!", "Elmalı Balayı", "Anamın Karpuzu"adlarında yedi öykü yer alıyor.

Müge İplikçi, *Perende*, İletişim Yayınları, 1998, 132 sayfa

Perende, 1966 doğumlu Müge İplikçi'nin ilk öykü kitabı. İçinde, "Doğum Günün Kutlu Olsun", "Her Şey Bir At Sineğiyle Başladı", "Harika'nım", "Yalnızlığı Sevmeyen Günce", "Lizet, Ah Lizet", "Sevdiğimiz Günün Fotoğrafı", "Geçmiş Olsun, Tamam", "Her Yerde", "Şakayıklar", "Keşif -I-", "Keşif -II- ya da Herman'ın Sally'ye Olan Aşkı", "Kronolojik Sorgular", "Değişiyoruz Sanırım -I-", "Değişiyoruz Sanırım -II-", "Değişiyoruz Sanırım -III-", "Katırtırnakları Mantarlara Karşı", "Bir Sarı Elbise Peşinde", "Aşure", "Bildik Masallar", "Şalgamlar, Vitraylar ve Yolculuklar",

"Yaşlı Adam ve Deniz", "Vedasız Dostlar", "Kıskanç Kadın", "Perende" adlarında yirmi dört öykü yer alıyor.

Necati Tosuner, *Güneş Giderken*, Yapı Kredi Yayınları,104 sayfa

Özgürlük Masalı (1965), *Çıkmazda* (1969), *Kambur* (1972), *Sisli* (1977), *Necati Tosuner Sokağı* (1983), *Çılgınsı* (1990), *Bir Tutkunun Dile Getirilme Biçimi* (1997) adlı öykü kitaplarının yazarı 1944 doğumlu Necati Tosuner'in yeni sekiz öyküsü "Ayten'in Kerem'li Öyküsü", "Sıcak Bir Gün", "Yol", "Tuğ-gut", "Koşa Koşa Gidilen", "İnce Turna", "Mary" ve "Halı" *Güneş Giderken*'de yer alıyor.

Nezihe Meriç, *Yandırma*, Yapı Kredi Yayınları, 97 sayfa

1925 doğumlu Nezihe Meriç'in *Bozbulanık* (1953), *Topal Koşma* (1956), *Menekşeli Bilinç* (1965), *Dumanaltı* (1979) ve *Bir Kara Derin Kuyu*'nun (1988) ardından gelen *Yandırma*, altıncı öykü kitabı. İçinde, "Yandırma", "Bir Yunus", "Oya", "Kadın Aşk Deniz", "Çiçek Balı", "Balıklar da Acı Çeker", "Ünlemleri Kökertmek" adlarında yedi öykü yer alıyor.

Niyazi Zorlu, *Şehir İçi Öyküleri*, Metis Yayınları, 104 sayfa

Şehir İçi Öyküleri, 1965 doğumlu Niyazi Zorlu'nun ilk öykü kitabı. İçinde "Karşılama", "İç Kanama", "Piç Mahmut", "Fareler", "Kaplan", "Nuriye Adlı Hortlak", "Ölüler", "Aldanışlar", "Hayırsız", "Evlerinden Kaçanlara Dua", "Kuşlar", "Basmane - Alsancak Talatpaşa Yoluyla", "Atlas Sinemalar", "...ve Ev...", "Uğurlama" adlarında on beş öykü yer alıyor.

Osman Şahin, *Mahşer*, Can Yayınları, 167 sayfa

Mahşer, *Kırmızı Yel* (1971), *Acente Mirza* (1974), *Ağız İçinde Dil Gibi* (1980), *Acı Duman* (1983), *Kolları Bağlı Doğan* (1988), *Selam Ateşleri* (1992) adlı öykü kitaplarının yazarı 1938 doğumlu Osman Şahin'in yeni öykü kitabı. Kitapta, "Gölgemin Gölgesi", "Dişler", "Mahşer", "Issızlıkta İki Kişi", "Gecenin Sahipleri", "Kalo'nun Atı ile Ölü Ananın Oğlu Süldür", "Kara Torba", "Hoyran", "Altın Dişli Keçiler", "Topal Kosak", "Güneşin Sarı Eli" adlarında on bir öykü yer alıyor.

Özcan Karabulut, *Belki de Kaybeden Zaman*, Can Yayınları, 1998, 91 sayfa

Belki de Kaybeden Zaman, *Karşı Öyküler* (1984), *Hüzünle Bazı Günler* (1990), *Baştan Sona Yalnızlık* (1997) adlı öykü kitaplarının yazarı Özcan Karabulut'un yeni öykü kitabı. Kitapta, "Bana Sevgilinin Kim Olduğunu Söyle", "San Giovanni'ye Mektuplar", "Aşktan Başkası", "Öteki Taraf", "Gri Bir Kentin Ortasında", "MRTA'lar, Martılar Uçun!", "Koridorda Topuk Sesleri", "Belki de Kaybeden Zaman", "Self-terapi Zamanları" adlarında dokuz öykü yer alıyor.

Öykünün Penceresinden – Ankara Öykü Günleri, Hazırlayan : Özcan Karabulut, Era Yayıncılık, 190 sayfa

Kitap, "Düşler ve Öyküler Dergisi"nin 5 - 10 Mayıs 1997 günleri arasında düzenlediği Ankara Öykü Günleri'ndeki altı oturumun dökümü. Toplam otuz altı konuşmacının yer aldığı oturumlarda sırasıyla şu konular tartışılıyor : "Vüs'at O. Bener'in Öykücülüğü Üzerine", "Serüvenleriyle Öyküler, Öykücüler", "Niçin Kısa Öykü?", "Dünden Bugüne, Bugünden Yarına Öykücülüğümüz", "Zamane Düşleri, Zamane Öyküleri", "Sinemanın Öyküsü, Öykünün Sineması", "Kentler, İnsanlar, Öyküler".

Selma Fındıklı, *Ankara İstasyonu*, Sel Yayıncılık, 91 sayfa

Ankara İstasyonu, Selma Fındıklı'nın *Loş Sokağın Kadınları*'ndan (1996) sonra ikinci öykü kitabı. İçinde "Ankara İstasyonu/1918", "Kemal Paşa Gelecek... Akşama, Sabaha.../1919", "Askeri Hastane/1921", "Terzinin Kocası/1925", "Altınlar/1930", "Dedemçeşmesi'nde Bir Gece/1932",

"Çerçi'nin Düşleri/1936", "Erzincan'ı Dolan Gel/1944" adlarında sekiz öykü yer alıyor.

Semra Topal, *Mani*, Telos Yayıncılık, 95 sayfa

Mani, 1964 doğumlu Semra Topal'ın *Bayan Mira'yla Ufak Bir Gezinti*'den (1996) sonraki ikinci öykü kitabı. İçinde, "Sağlıklı Çiftler Buluşması", "Sinemacı Kardeşler", "Yedi Tel", "Vajina", "Villa ya da Çok Tatlı Hayat" ve "Koridor" adlarını taşıyan altı öykü yer alıyor.

Suat Derviş, *Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz*, Oğlak Yayınları, 187 sayfa

Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, Suat Derviş'in Türkçe harflerle basılan ilk öykü kitabı. Kitaptaki öyküleri, yazarın *Ahmet Ferdi* (1923), *Behire'nin Talipleri* (1923), *Beni mi* (1926), *1924 Senesinde Çıkmış En Güzel Hikâyeler* (1928) adlı öykü kitaplarından Zehra Toska derleyip, yayına hazırlamış. Kitapta yer alan öyküler şunlar : "Bir Yaz Gecesi", "Bir Talâk", "Bir Sarhoşun Vasiyetnamesi", "Deli", "Behire'nin Talipleri", "Avdet", "Yuva", "Erkek Aşkı", "Saniha Sayfiyede", "İstanbul Hanımları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar?", "O mu?".

Tahta Kuşlar - Ödül Kazanan Eserler, Almanya'nın Sesi Radyosu Edebiyat Yarışması 1997, Derleyen : Mehmet Barı, Önel-Verlag Yayınevi, 143 sayfa

Mehmet Barı, bu kitapta 1997 yılında Almanya'nın Sesi Radyosu'nun düzenlediği Edebiyat Yarışması'nda ödül alan ikisi oyun, altısı öykü sekiz yapıtı bir araya getiriyor : Dieter Weirich, "Edebiyat Yakınlaşmanın Aracıdır"; Hildegard Stausberg, "Güzel Tesadüfler"; Aslı Erdoğan, "Tahta Kuşlar"; Hidayet Karakuş, "Şeyh-i San'an'ın Aşkı"; Fikret Doğan, "Kırmızı Eşarp"; Nevin Ukay Boğ, "Marika Teyze'nin Ruhu"; Hasan Latif Sarıyüce, "Güzel Öldür Beni"; Zerrin Polat, "Çakal"; Ömer Uğur, "Hiç Çekilmeyecek Bir Film İçin Gece Resimleri"; Mahir Adıbeş, "Yarenim Var Yıldızlardan"; Joachim Burkhardt, "Yaşamdan Öyküler"; Mehmet Barı, "Heyecan ve Mutluluk".

Tomris Uyar, *Aramızdaki Şey*, Can Yayınları, 93 sayfa

Aramızdaki Şey, 1941 doğumlu Tomris Uyar'ın *İpek ve Bakır* (1971), *Ödeşmeler* (1973), *Diz Boyu Papatyalar* (1975), *Yürekte Bukağı* (1979), *Yaz Düşleri/Düş Kışları* (1981), *Gece Gezen Kızlar* (1983), *Dön Geri Bak* (1985), *Yaza Yolculuk* (1986), *Sekizinci Günah* (1990), *Otuzların Kadını*'ndan (1992) sonraki onuncu öykü kitabı. Kitapta, "Aramızdaki Şey", "Tazı Payı", "Güz Kızılı", "Yavruağzı", "Tahin-Pekmez Günleri", "Pıhtı", "Lâl", "Akşam Alacası", "Öykülerin Başı-Sonu" adlarında dokuz öykü yer alıyor.

Vüs'at O. Bener, *Kara Tren*, İletişim Yayınları, 81 sayfa

1922 doğumlu Vüs'at O. Bener'in *Dost* (1952 - yeni öykülerle 1986), *Yaşamasız* (1957), *Siyah Beyaz*'dan (1993) sonra bu yıl yayımlanan *Kara Tren*'de şu öyküler yer alıyor : "Tepede", "Saklı Tutulan", "Pasta", "Brucella", "Kara Tren", "Fotoğraflar", "Yok Nikah", "Buluşma", "Uçak Korkusu", "Telgraf", "Gece Düzeltmenliği", "Optalidon", "Doğum Yılı", "Sanık Sandalyesinde Üniformalı Bir Adam", "Düğün Geceleri (I) / Köpek Memesi", "Düğün Geceleri (II) / Horlama", "Düğün Geceleri (III) / Öç Almak", "Sünnet", "Yaylı Çalgılar", "Bir Tutam Saç", "Ölüm Hak, Miras Helal", "M.R.", "Odayı Ayırmak Sorunsalı", "Düet", "Müsaade Sizin", "Fattuş", "Zaman Kıskacı", "Gaipten Bir Ses", "Final Yaygarası", "Tortu".

Yüksel Pazarkaya, *Güz Rengi*, Sistem Yayıncılık, 102 sayfa

1940 doğumlu Yüksel Pazarkaya'nın *Oturma İzni* (1977) adlı öykü kitabından sonra çıkan ikinci öykü kitabı. İçinde "İki Sığınık", "Biz Nerdeyiz, Ah Nerde?", "Emekli Adam", "Emekli Kadın", "Sürgün", "Uzak Sancısı", "İbrahim Von Und Zu...", "Yargı", "Maria", "Ray Üstünde Dünya", "Güz Rengi / Sisifus Dik Kaldırımlar Kentinde", "Mutluluğun Öyküsü" adlarında on iki öykü yer alıyor.

Zerrin Koç, *Aşkın Selamım Var*, Can Yayınları, 122 sayfa

Aşkın Selamı Var, Zerrin Koç'un *Bir Ara Uğra, Sevgin Kalmış Bende* (1991) ve *Ben Sizi Çok Aradım* (1994)'dan sonra çıkan üçüncü öykü kitabı. İçinde, "Aşkın Selamı Var", "Oben", "Bir Kadeh Yalnızlık", "Kaybolma, Korkarım", "Bir Kırlangıçdönümü Zaman", "Bir Daha Sevme Beni" adlarında altı öykü var.

Zeynep Aliye, *Diş İzleri*, Bilgi Yayınevi, 223 sayfa

Zeynep Aliye, *Raylardaki Merdivenler*, Bilgi Yayınevi,184 sayfa

Yaşamak Masal Değil (1990), *Aliye'nin Öyküleri* (1992) ve *Dolunay Vardı* (1995) adlı öykü kitaplarının yazarı Zeynep Aliye'nin bu yıl iki yeni öykü kitabı yayınlandı. Bunlardan ilki, Diş İzleri. içinde, "Diş İzleri", "Noktürn", "Bir Sahaf Dükkânı", Bir Derece Mavi", "Altıncı Parmak 'Çivi'", "Yüz ve Giz", "Gizli Sokak", "Buraya Kadar", "Kuş Gibi Ölmek", "Halkalı Lâle", "Karton Hayatlar" adlarını taşıyan onbir öykü var. // Raylardaki Merdivenler'de ise, "Önsöz (Harfler ve İmler)", "Bir Tanrı Yaratmak", "Tapınak", "Yağmurla Geliyor Ağlamak", "Gecikmeli Öpücük", "Raylardaki Merdivenler", "Anahtarını Arayan Kilit", "Fotoğrafa Bir Yüz", "Fatma'nın Saçları Uzamıyor", "Saka Kuşunun Gölgesi", "Tutkunun Elleri", "Bir Düşe Kanat Çırpmak", "Bir Yol Öyküsü" adlarında on üç öykü yer alıyor.

Zeyyat Selimoğlu, *Bahar Yorgunluğu*, Can Yayınları, 87 sayfa

Bahar Yorgunluğu 1922 doğumlu Zeyyat Selimoğlu'nun son öykü kitabı. İçinde "Othello Abdi ile Desdemona Despina", "Psycho", "Sesler ki Unutulmaz", "Kraliçe Lear", "Ambulans", "Manken Atın Öyküsü", "Yaz Başında Ölü Pazar", "Kopmuş ve Beraber", "Bahar Yorgunluğu" adlarında dokuz öykü yer alıyor.

Hazırlayan : Nalan Barbarosoğlu

Suat Derviş
Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz

Hazırlayan : Zehra Toska
Oğlak Yayınları, 1998, 187 sayfa

● Nalan Barbarosoğlu

SUAT Derviş, 1907 doğumlu bir yazarımız. 1972'de öldüğünde dolu dolu bir yaşamöyküsünün yanı sıra, keşfedilmeyi bekleyen kitaplar da bırakmıştı. Şimdi öyküleri, Zehra Toska'nın Osmanlıca'dan yaptığı transkripsiyonla Türkçede ilk kez gün ışığına çıkıyor. Bu ilk Türkçe Suat Derviş öykü kitabı, yazarın dört ayrı öykü kitabından (*Ahmet Ferdi,* 1923; *Behire'nin Talipleri,* 1923; *Beni mi,* 1926; *1924 Senesinde Çıkmış En Güzel Hikâyeler,* 1928) derlenerek hazırlanmış. Kitaba adını "Bir Sarhoşun Vasiyetnamesi"nde geçen bir cümle vermiş : "Hepimiz birbirimizin örneğiyiz." Bu ad, gerçekten de kitapta yer alan on bir öyküdeki dünya görüşünü, birey ve toplum betimlemesini özetliyor, Suat Derviş protestosunu dile getiriyor.

Suat Derviş öykülerinin güçlü yanı, bir iki sözcükle zamanı, mekânı, tiplerin ruh durumunu, gerekiyorsa fiziksel özelliklerini betimlemesi; okuyucuyu hemen öykünün atmosferine, dünyasına sokabilmesi; birey ağırlıklı öyküler anlatmasına rağmen, bireyin soluk alıp verdiği toplumun panoramasını da sergileyebilmesi.

Kitabın ilk öyküsü, "Bir Yaz Gecesi". Fatma'yla Edip arasında geçen bir aşkı anlatıyor. Daha doğrusu karşılıksız bir aşkı... Fatma bu karşılıksız aşk yüzünden evlenmiş ve hemen hemen tanıştığı her kadının yüreğini hoplatan Edip, bu evliliğe kayıtsız kalmıştır. Yıllar sonra, yağmurlu bir yaz gecesi karşılaştıklarında, Edip, Fatma'yı sevdiğini anlar... Geçen zaman, yaraları gerçekte sarmıyor mu acaba?.. Zaman, bu kez ilaç olamamış, Fatma'nın yarasını sarmamış; Edip'in yarasına bir yararı olabilecek mi acaba?..

"*Bir Talâk*", iki çocukluk arkadaşı olan Muazzez'le Seher arasında geçiyor. Evliliğin doğasına yöneltilen bir eleştiri çığlığı bu öykü. "Üç sene aynı hayatı yaşamak, onu mesut edebilmek için, ne kadar cebr-i nefs ettim. Bu âtıl saadet, bu yeknesak rahat, bu her gece koltuğuna gömülüp sigaralarını içerken gazete okuyan, her gün aynı şeyleri söyleyen, hisseden erkek!... Bu koca! Oh Muazzez! Eğer ondan ayrılmayacak olsaydım muhakkak çıldırırdım. Ve evet – niçin şaşıyorsun – evet bu üç sene hep aynı saatleri yaşadığım hayatı değiştirmek için, Arif'e kendini sevmediğimi, kendinden nefret ettiğimi ve bir başkasını sevdiğimi söyleyerek beni boşamasını, beni bırakmasını istedim. Anlamıyor musun Muazzez?" (s. 21) Öyküde Muazzez'in anlayıp anlamadığını çok iyi belirtmiş Suat Derviş; ama biz gerçekten anlayabilecek miyiz Seher'i?..

"Bir Sarhoşun Vasiyetnamesi"nde, "mağlup bir hayat" sürmüşcesine yaşama veda etmeye hazırlanan kahraman, yaşama deneylerinden çıkardıklarını anlatır öykü boyunca. En büyük kuvveti "kibirli" olmaktır kahramanın. Söylediğine göre, her şeyi tatmıştır. "Yaşadıkça, gördükçe anladım ki, bütün bu şeyler için yaşamak zahmete değmiyor. Ve bana yakışmıyor. Bu dünyadan geldiğim gibi gidiyorum. Hiçbir şeyi götüremiyorum. Her şeyi burada bırakarak gidiyorum. Geldiğim gibi... geldiğim yere... ademe... hiçliğe... Mademki böyle gideceğim... niçin dünyaya bırakacağım şeyleri kazanmaya çalıştım... Bir esir gibi..." (s. 24) Öyküyü okuduktan sonra, kahramanın bu saptamasını tartışmadım, ama kazandıklarımız her ne ise, ne adına kazandığımızı düşünmeden edemedim doğrusu.

Kitabın dördüncü öyküsü "*Deli*", konusu kadar diliyle de trajik bir atmosfer yaratıyor... ,Öykü, üvey ablasına "cici" diye seslenen Zehra'nın ona yazdığı yedi mektupla kurgulanıyor. Yedi mektup boyunca, Zehra'nın yaşamını belirleyen küçük olayları, kırılgan çocukluğun kaldıramayacağı denli ağır sorumluluklarını, daralan çemberi oluşturan aile ve çevre koşullarını izliyoruz. Tüm yaşadıklarıyla yazgısını yazıyor Zehra... Zehra'yla birlikte okuyucu da yaralanıyor ve Zehra'ya yardımcı olamamanın suç ortaklığını yaşıyor. Elbette Adnan'a da...

"Behire'nin Talipleri", toplumun "üst" tabakasından, "sosyete"den bir genç kızın, Behire'nin evlilik hayallerini ve karşısına çıkan "talip"lerle (onunla evlenmek isteyen yedi talibi olmuştur Behire'nin) yaşadığı hayal kırıklıklarını anlatır. Kendisiyle içten içe, alttan alta dalga geçen bir dille yaşadıklarını anlatan Behire, bireyselliğiyle toplumsal bir parodinin kahramanı olarak, yaşadığı dönemin evlenmeyi düşünen birbirinden farklı erkeklerin de evliliğe yaklaşımını sergiler. O günlerden günümüze, geçen yetmiş yılda neler değişti acaba?..

"Avdet", Behire'nin Talipleri gibi, kitabın okuyanı acı acı gülümseten öbür öyküsü. Otuz iki yaşında, evli Sebiha on bir yıldır Danyal'la mektuplaşmaktadır. Danyal, uzaktan akraba, 16 yaşındaki Sebiha'nın yüreğinde fırtınalar estirmiş, çevresindeki kadınların ilgisine rağmen zamanını Sebiha'ya ayırmış, yakışıklı, çekici, olgun bir erkektir. Sebiha'nın doktor kocası Avni, bu on bir yıldır süren mektuplaşmayı kıskanmakta, ama gözle görülür biçimde karşı çıkmamaktadır. Mektuplarla olgunlaşan aşk, tüm yaşamlarını değiştirecek gibidir. Ve Danyal, Sebiha'nın yanına gelmeye karar verir. Sebiha heyecanla bu geliş, bu geri dönüş (avdet) için hazırlanmaktadır. Gemi limana yaklaşmaktadır... "Sebiha bütün vucuduyla titreyerek vapura bakıyordu. Artık bütün azaplar, bütün ızdıraplar bitecekti. Geliyordu ve anlaşmışlardı. On bir seneden beri birbirlerine yazdıkları mektuplarda birbirlerine açıkça bir şey yazmadıkları halde anlaşmışlardı... O, mektubunda "avdet ediyorum" diye yazdığı zaman Sebiha buna "Mesut olacağız cümlesini ilave etmek istemişti." (s. 93) Gemiden on altı yıl önceki yakışıklı, sırım gibi Danyal'ın yerine, saçları dökülmüş, şişman, kocaman yanaklı romanizmalı Danyal iner. "Senelerden beri sevdiği adam bu muydu?.. Mümkün değil!... diye düşünüyordu ve bu mümkündü. Bu açık başlı koca karınlı adam için senelerden beri her zevkten her saadetten kendini mahrum etmişti. Kocası bu adamı kıskandığı için o kadar hain ve bedbaht olmuştu. Bütün hayatı bunun için bitmişti. Bütün hayatları..." (s. 95)

"Yuva", kocası İsmet'i, Sara'yla flört ederken gören Hatice'nin, kırgınlığını ortak gençlik anılarına dayanarak dile getirmesinin öyküsü. Duygularına yenilen bir kadının, aklının sesini dinleyemeyen, yaşama geçiremeyen Hatice'nin öyküsü.

"Erkek Aşkı", kitabın trajikomik

öykülerinden. Dört buçuk yıldır zengin bir dul olarak yaşayan genç kadın, kendisine ilgi gösteren erkeklere yüz vermemektedir. Ama aralarında öyle biri vardır ki (Cevat'tır adı), kadının içten içe güvenini kazanır. Kadın, Cevat'ın kendisine açılacağı günü sabırsızlıkla beklemektedir. Bir akşam, böyle bir fırsat doğar, kadın Cevat'ı kendisine açılmaya ikna eder. Meğerse Cevat'ın ona olan ilgisi aşk değil, çok başka bir nedenmiş... Gerçekten komik!

Kitabın dokuzuncu öyküsü, "Seniha Sayfiyede". Seniha, ekonomik durumu bozulan bir ailenin genç kızıdır. Parasızlık yüzünden evin havası gergindir. Solgun yüzü, bir sayfiyede tatil, "tebdil-i hava" yapmasını gerektirmektedir. Çareyi akrabalarının evinde tatil yapmasında bulurlar. Seniha, Moda'ya Besime Teyzesinin yanına gider. Onunla birlikte, Bebek'e, Ortaköy'e, Çamlıca'ya yatılı olarak akraba ziyaretleri yaparlar. Seniha, gittiği "zengin" evlerin yaşamına yakından tanık olduğunda, kendi görece yoksul evinin değerini anlar. "Oh! Evinin nâ kabil-i tahammül olduğunu zannettiği, gürültülerinin, kavgalarının ne kadar sessiz ve vakur olduğunu anlamıştı... Hatta alacaklılara yeni bir yalan uydurmak mecburiyetini bile – bıraktığı vakit olduğu gibi – pek fena ve tahammül edilemeyecek bir şey gibi telakki etmiyordu. Hatta, biraz onları arıyordu." (s. 133) Acaba hangimiz kendi evimizdeki koşulların keyfini çıkarmak yerine başka yaşamların gereksiz özlemini duymuyoruz?

"İstanbul Hanımları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar", yazarın tiyatro tekniğiyle kaleme aldığı bir "öykü". Yedi ayrı sahneden oluşuyor ve her sahnenin kişileri farklı. Ve her sahne farklı bir olayın çevresinde dönüyor. Yine her sahnede, yazarın toplum eleştirisi, alaysı bir anlatım biçiminin arkasında gizleniyor.

Kitabın son öyküsü "O mu", kendine ve inandığı değerlere güvensiz, "manevi esaret" altındaki bir genç kızın, annesi ve babasının ölümünden sonra amcasının evinde yaşayan (oraya sığınan, bu sığıntılığı içselleştiren ve seçimlerinde kuzenlerinin gözüne girmeye çalışan) Nermin'in aldığı yanlış kararları anlatıyor. Kendini ortaya koyamayan ve kendi yaşamını sürdürecek cesareti olmayanların bir örneği Nermin. Belki, günümüz de Nerminlerle dolu olduğundan, öykü, hâlâ çok güncel.

Suat Derviş öyküleriyle tanışmak bana olduğu gibi, size de iyi gelecek. ○

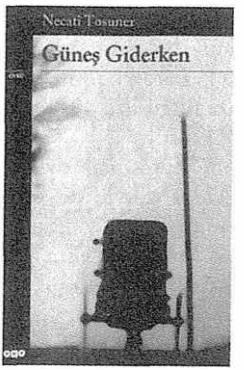

Necati Tosuner
Güneş Giderken

Yapı Kredi Yayınları, 1998, 74 sayfa

● Hüseyin Peker

DAHA önceki öykü kitabında, her öyküde bir "*pencere*" ile kendini deneyen Necati Tosuner, son öykü kitabı "*Güneş Giderken*"deki öykülerinin çoğunda da, balkondan dışarıyı gözleyen kahramanlarını yakınımıza getirmeye çalışmış. O balkon, ya da kapının kenarı, fazla hızlı yürüyemeyen bir yazıcı kahramanın gözlem noktası sanki; insanları, gelen geçeni, yaşanıp duranı resimlediği, koşturamadığı halde, onlarca

metre uzağı gözleyebildiği bir görüş noktası.

O balkon, o pencere, o kapı kenarı; öykülerin bazılarında görülmese bile, yazarın, ekseri kendine benzeyen kahramanları ekseninde başka biçimlerde dönüp duruyor. İlk kahraman, ilk öykünün kahramanı Kerem, belki yazarın çocukluğudur, düşlendiği gibi. Son öyküdeki yaşlanıp, yürümekte zorlanan Mesut Bey de yazarın düşlediği son noktasıdır. "Yol" öyküsündeki Ayhan Bey'de yazar düşündeki en hızlı zamanını anlatır, aşk dolu, düş dolu, yaşam kıvranmaları ile örülü. Necati Tosuner, "Adam Öykü" dergisinin 14. sayısındaki (Ocak-Şubat 1998) konuşmasında, "Çok verimli bir yazar olmasam bile, kalıcı birkaç öykü bırakacak olmayı da bir verimlilik sayıyorum ben," demiştir.

Tosuner'in ilk bakışta dikkati bile çekmeyen, kendine özgü, parçalı, içinden kelimeleri ve anlamı, düşün payı çekilmiş, seyreltilmiş, en aza indirilmiş bir anlatım tarzı var. Düşündüklerinin yarısını bile söyleyemiyor. Yazdıkları, insana kalp piliyle destek alan bir kalbin seyrek ve titrek atışlarını hatırlatıyor. Kelimeler cımbızla çekilmiş, cümleler olanca gücüyle kısaltılmış, şairce süslenmelerden bile arı tutulmuş kırpık bir anlatım. Söyleyeceği nedeni bile okurun usunda tamamlayan, konuşayım mı, susayım mı diyen bir kelimeler örgüsü. Yaşamındaki seyrelti, kelimelere 'cuk' demiş oturmuş.

Tosuner'in bu tür anlatım tarzı ile iki tür okur kitlesi oluşturduğu söylenebilir : Tosuner'i beğenenler ve beğenmeyenler. Tosuner'in akılcı, bulmacadan hoşlanan, reklamcılıkta sık rastlanan seyrek kelimeleri anlatışını seven ve bilen okur, elbet onu beğenip duracak. Öbür yandan bu yöntemi kısır ve eksik bırakılmış bir anlatım olarak düşünen bir bölük okur da oluşacak; bu türde, çok düşünüp, az konuşan öykülere uzak kalanlar da kitlenin bir bölümünü dolduracak. Bu kadar çeşitli okur bölüklerinin oluşmasının Tosuner'e tek zararı, yazarın Türk öykücülüğündeki yerini bulmasında olacak. Bu sallantılı düzlem, giderek M. Ş. Esendal, Sait Faik, Nezihe Meriç, Bilge Karasu gibi birçok ad arasına Tosuner'i yerleştirirken ortak beğeni aranmasında zorluklar getirecek.

Kitap, "Unutmak kolaysa, sen unut!" ünlemiyle karşılıyor bizi baştan. Öykü aralarına kıstırdığı evlilik oyunu da sanırım, yaşamının üç yılında gelip geçtikten sonra etkisini yitirmeyen evlilik serüvenine göndermeler içeren, unutmadığı bu yaşam dilimini dillendirmeyi amaçlıyor. Bu konuya en yakın duran iki öykü de "Sıcak Bir Gün" ve "İnce Turna" adını taşıyanlar.

Bu öykülerden ilkinin kahramanı Esra, "Unutabilirsen unut" diye seslendiği, ona, çatılardan sızarak denize pike uçuşlar yaptığını gördüğü martıları saydıran Esra mıdır? "İnce Turna" öyküsündeki :

"Martıları sayamadın, bırak kaçırdığın martıları!" (s. 59) dediği de yaşayamadığı günler midir Esra'yla?

"Gözleri kaçır.. Damlara bak.. martıları saymış ol" (s. 58)

Bu derin hülya, günün birinde kendine "mutsuz musun?" diye sorduğu yaşam parçasının kendisidir. Belki de evliliği.

"O yoktu, biir.. üç yıldır yoktu, ikii.. sen ne zaman adam olacaktın, üüüç.." (s. 22)

Usunda sürekli sorguladığı bu üç yılı, araya kıstırdığı bu sözcükler demetinde bir intihar kıvranması gibi yineliyor. Öykülerinde karşı cins (kadınlar), ne zaman erkek kahramana yönelse, eğilse erkek kahraman (belki yazarın kendisi) bakışlarını başka yana çevirir, kaçırır. Bunun yanı sıra karşı cins öykünün bir yerinde banyo yapıp, duş alırken, su sesine kulak kabartarak onun göğüslerini düşler, özler. Bunlar bana Tosuner'in hep "uzaktan sevmeyi" sayıklayan, yeğleyen bir yazar tipi, kahraman tipi çizdiğini anımsatıyor.

Kitabın en ilginç öykülerinden saydığım "Sıcak Bir Gün"de öykü kahramanı Burhan beye Esra'nın yönelttiği söz, Tosuner'i uykudan uyandıran düştür bence :

"Burhan Bey, siz beni çok mu sevdiniz?" (s. 38)

Kitaptaki son öykü olan, "Halı" öyküsünü ayrıca değerlendirmek istiyorum:

"Halı" öyküsü bir şiirle başlıyor. Serbest dizelerle yazılmış. Anlattıklarıysa bir iç konuşma biçiminde sıkıntısını konuşturan bir dert dökmeye dönüşmüş.

"Sen elbet yoksun
Sen olsan, ben o hallere mi düşerim"

Bu iki dize, tıpkı kitabın girişinde söylediği "unutmak kolaysa, sen unut!" diyerek, sözünü ettiği sevgili ya da hayat arkadaşını çağrıştırıyor. "Halı" öyküsünün bitiminde, "Şimdi nane, limon kaynatanın da yoktur senin," diye sözünü ettiği de aynı yok olmuş sevgiliye, kendi yarattığı güçlükler arasında sahip çıkma, onu anımsama sözcükleri...

"Halı" öyküsünde kendini güçsüz, sevgilisi tarafından terk edilmiş gören, (bu sevgili; papatya suyu içirerek ya da fazladan yemek yedirerek kahramanın midesini onaran, karşılıklı bir dönem yaşanmış, birbirlerine gereksinim duymuş kişileri anımsatıyor. Artık bu sevgili yoktur, kahraman da kendilerine bunaklar listesinde yer aramaktadır. Bu bunama benzetmesi sevgilinin yok oluşuyla eşdeğerde geliştirilmiş olarak gözükmektedir.)

Tıpkı yağmur yağarken geçip giden öyküde anlatılan diğer kahraman Mesut beyin bunamaya yüz tutması gibi.

"Tıpkı Mesut bey, – ha?.."

Yukardaki cümle Mesut beyin yağmurdan kaçarak apartmana girişinde, sığındığı alt komşusu Dilek hanım da geçmişle gelecek, geçmişteki yaşamıyla dillenecektir. Onu yollarda düşüp kalmasın diye izleyen, önüne gelene telefon numarasını bırakan (aman babama birşey olursa haber verin diye bıraktığını söylüyor telefon numaralarını) kızı Nesrin'le kendi arasında geçenlere tanıklık edip, Dilek hanıma yardımcı olacak belirtilerdir.

Sonunda Mesut bey, çikolataya fit olup evine dönmeyi kabul eder. Yoksa tekrar sokağa çıkıp yağmurda ıslanmaya devam edecektir.

"söz verdiniz, dışarı çıkmıyorsunuz artık, evinize gidiyorsunuz."

dendiği yerde Mesut bey söz dinler.

Ama öykünün gerçek kahramanının kendine ilişkin bu öyküyle arasında geliştirdiği kendi öyküsü bitmemiştir. Belki yalnız yaşayan bir yazar tipinin kendi öyküsüdür, bu araya kısan. Anılarıyla baş başa çöreklenmiş, acısını Mesut beyin acınacak hali bile dindirmemiştir.

"Pınarda ceylân dokulu halı
Görmekte gözlerim"

Başlangıcını şiirle süslediği gibi, öykünün sonunu da şiire benzer budanmış düşünce tortuları ile şiire döndürür, öyle bitirir Tosuner. Bu "pınarda ceylân" motifli halı, yazarın hayatının hangi dönemidir? Çocukluk mu? Hâlâ üstünden atamadığı o sevgililik mi? Yazar tüm bunlara iç geçirirken hayat yorgunudur. Az söyler, hatta söylemekten kaçar gibi öyküyü bitirir. Öykünün sonu sessizliği söyler durur. ○

Cavit Kürnek
İnce Çimene Su

Mayıs Yayınları, 1998

● Hüseyin Peker

İzmir'i yakından tanıyanlar bilirler: İzmir'in simgelerinden biri de Cavit Kürnek'tir. 1933 Karaburun doğumlu Kürnek; önce ciltçi, sonra sendikacı, ressam, sonra da sergiler açmış bir sanat

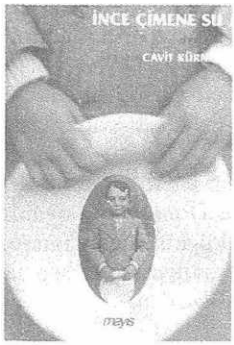

fotoğrafçısı olarak tanınır, bir de tüm sanat toplantılarının değişmeyen izleyicisi, yakasında Ege Güneşi rozeti taşıyan İzmir hemşehrisi.

İnce Çimene Su onun ilk öykü kitabıdır. Başka da kitabı yok, açtığı fotoğraf sergilerinin dışında. Burada yazılmış öykülerin bir bölümü, "Varlık" dergisinde, yöresel yayınlarda yayımlanmış, yarısına yakın bölümü de hiç yayınlanmamış, son yazdığı öykülerdir. Bu ilginç İzmir kişiliğinin kitaplaşmasını, bir belge olarak kitaplıklarda yerini kaybetmemesini ilk isteyenlerdenim. Hatta onun kitapta da rastlayacağınız "Emanet", "Doğru Yüze Yanlışlar" gibi ilk ve unutamadığım öykülerinin sürmesini, yeniden yazmaya başlamasını isteyerek kendini çoğu kez uyaran, tanıdık kişilerinden sayılırım.

Nedir Kürnek'in İzmir'e, Ege toprağına bu denli yakışan tarafı? Yazdıklarından anlayacağımız üzre, Karaburun'da bir balıkçı teknesinde doğmuş, ilk adımlarını Çeşme'de atmış, İzmir kaldırımlarında soluklanmış bu kişiliğin satır aralarında defne, kekik ve bilumum deniz kıyısını kokularıyla süsleyen kuru otların soluğunu duyarız bir kere. Bu koku çoğu kez hoşumuza gider. Bu kıyı bölgesinin balık kılçığı kokan, insanın içine yosun tutuşturan dalgalı, köpüklü sesinin genzimizi deldiğini duyarız satırlar arasında. Yalın yazar. Wolfgang Borchert'in Bu Salı'nı okuyup etkilenmiştir bir kez. Exupery'in *Küçük Prens*'indeki gülün kimden sorumlu olduğunu ezberlemiştir, tekrarlar durur, sorumlu olduğu kişilere. Mişima'nın *Bir Maskenin İtirafları*'na yakalanmıştır, o mavi pantolonlu erkeğin apış arasına takılıp duran başlangıç bölümünden sonra. James Baldwin'in *Giovanni'nin Odası* romanının finalindeki o korkunç yakalanış, karşı karşıya gelmede onu çok etkilemiştir. Bir de Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm*'ündeki o sonsuz küçük aşkı yüreğinden vurmuştur onu çoğu kez. Tüm bu etkileri duyamazsınız pek. İçin için hissettirir, o üstü zengin, içi yoksul kıyı kasabalısının domates, soğanla geçiştirilen öğlen sofralarının kuytuluğunda. Ya da poyraz, imbat türü kıyı rüzgârlarının ağlara takılan balığı koşturan satırlarıyla karşı karşıyasınızdır.

İnce Çimene Su kitabındaki ilk iki öykü ile, sondaki üç öykü ("Su Ağlar mı?", "Bir Martı Nasıl Çizilir Gökyüzüne?", "Acı") farklı bir çizgide izlenebilir. Ve kitabın en başarılı öyküleri de bu beş öykü diyebilirim. Diğer sekiz öykü, Orhan Kemal, Yaşar Kemal gerçekçiliğinden esin almış, sendika üyeliği döneminde yaşadığı yaşam görüntülerinden yaratılmış, halk, köylü ve küçük insan öyküleri. Gerçekçilik çizgisinden taşmamış, gerçeklere yeni boyut da katmaya uğraşmamış yalın, yoksul tiplemeleri arasında gelip geçen yaşam demetleri. Kimi Karaburun'dan bir esinti, kimi Çeşme'nin Çatalazmak yöresinden, az nüfuslu Ege kasabalarının deniz tüten, pazen basma desenli öyküleri. Ama hep İzmir özlemi yeşerten, yanında yaşadığı bu büyük kenti içinden gizlice özleyen İzmir anıları, yaşanmış türlü serüvencikler, İzmir'in Bahribaba parkından Güzelyalı'sına, en çok da Konak meydanında bitiveren kentsel öyküler.

Benim daha çok ilgimi çeken yukarda saydığım, bu baştaki iki, sondaki

üç öyküden oluşuyor. İçini delicesine döktüğü, eşcinsel imleri anlattığı, eşine az rastlanır açık sözlü varışlar.

"Su Ağlar mı?" öyküsünü herkesin okumasını isterim. Bir parkta toplaşan, erkek delisi bir kadının bahriyeliyi evine götürerek cinsel isteklerini törpüleyişini, sonra kanepede bir diğer kahramanın (ben, diyerek anlattığı) öğretmeninden işittiği azarları hatırlayışını, yalın, süssüz bir dille Kürnek'ten dinlemek hayli değişik izlenimler bırakıyor :

"İndir donunu" diye bağırıyordu. "Şimdi arkana dön ve eğil."

Deneni yapıyordum. Her yerim titriyordu. Soğuktan değil korkudan.

"Tamam" diyordu öğretmen. "Giyin ve arkadaşlarının yanına git" (s. 131)

Bu tür cinsel açılımlara Kürnek'in daha önceki öykülerinde de rastladım :

"Ertesi sabah balıkçı bana çok kızardı. Peşimden koşturur, belime sarılırdı. Sıcak kumların üzerine düşerdik. Isırır gibi yanağımdan öperdi. Ağzı ve dişleri yosun kokardı. (s. 8)

Tüm bunlar bana Sait Faik'in balıkçı çizgilerinden çok, Mişima'nın itirafnamesi saydığım *Bir Maskenin İtirafları* romanındaki açık sözlü düşleri hatırlatıyor.

"Hayır! Balıkçılara yine dayanamıyorum. Onları, o büyük ve gergin gölün ortasında, bir sandal dolusu batırıyorum." (s. 10)

Bazı bölümlerde şiir dolu gerçeküstü bir anlatıma da başvuran Kürnek, bu yönüyle kısa ömürlü Alman öykücüsü Borchert'in tek kitabı olan *Bu Salı*'daki (*Kapıların Dışında* gibi oyunlarını saymıyorum) öykülerdeki fantastik düşünceye de yanaşıyor, ama hep yalınlık ölçüsünü bozmadan.

Kitabın en son öyküsü, belki de kitabın en güzel öyküsü : "Acı"da onun her şeyi olduğunu anladığımız Sakız adalı annesinin ölümü eşsiz bir biçimde anlatılıyor. Annesi ile ölümü sırasında, ölüm sonrasında hesaplaşması gerçekten en içten ve yaşanmış satırlarla anlatılmış:

"En azından hangi durum rahatsa onu seçer. Komada rahat. Fiziksel hiçbir acı duymuyor. Biraz sarstım, uyandırayım dedim. Acıyı duydu, kızdı, beni tersledi. İstemezse yaşayamaz ki. Sanırım ölümü istiyor. Bu durumda elimizden bir şey gelmez." (s. 145)

Cavit Kürnek'in ilk kitabı, Borchert'in *Bu Salı*'sı gibi ilk kitap olarak kalmasın. Yaşadığı, bildiği ne varsa anlatsın, gördüklerinden, yaşadıklarından herkes yararlansın dilerim. ❍

Kaan Arslanoğlu

Çağrısız Hayalim

roman

Issız bir koydaki yazlık bir ev... Biri kız, üç gencin çocukluk yıllarında başlayan arkadaşlıklarının öyküsü... On yıllık bir süreçte bilinçli yeğlemeler önce ayrılıkları getiriyor, sonra savruluşları...

Çağrısız Hayalim, **Kaan Arslanoğlu'nun** Devrimciler **ve** Kimlik**'ten sonraki üçüncü romanı. Yazar klasik roman kalıplarını zorlayan ilk biçim denemelerini bu yapıtında gerçekleştirmiştir.**

Kaan Arslanoğlu (d. 1959) Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ni 1984 yılında bitirip Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde psikiyatri ihtisası yapmış bir uzman hekim. Roman yazmaya 1985 yılında başlamış. Sırasıyla **Devrimciler, Kimlik, Çağrısız Hayalim, Kişilikler, Öteki Kayıp** adlı yapıtlarıyla ilgileri üzerine çekmiştir. **Yanılmanın Gerçekliği** adıyla basılmış psikolojik-felsefi bir inceleme kitabı da vardır.

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

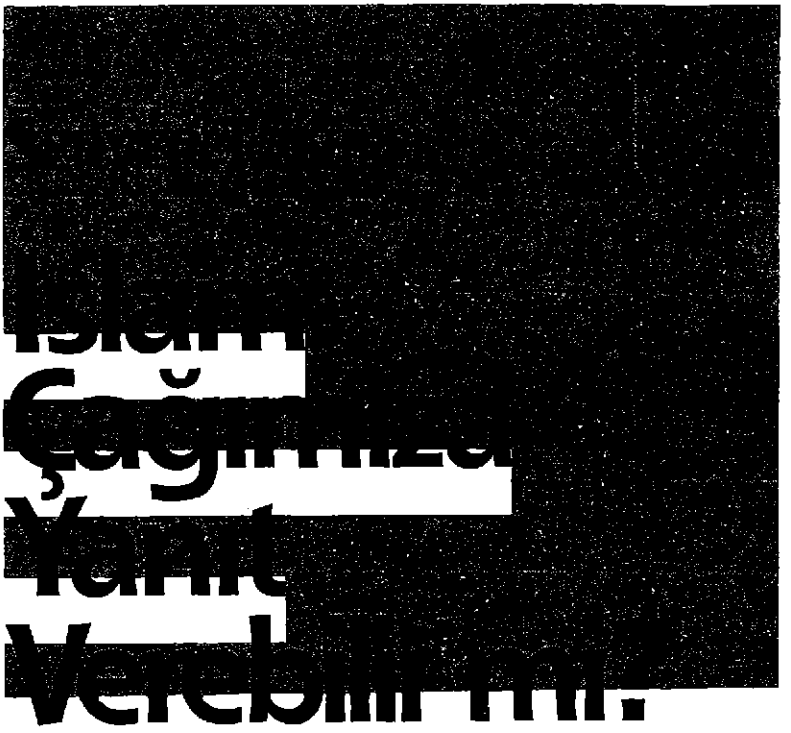

İslamın uyanışı mı gördüklerimiz? Yoksa çağını yakalama yolunda XIX. yüzyıldan bu yana hayli mesafeler almış müslüman dünyanın ilerleyişini durdurmakla kalmayıp, onu daha da gerilere savuracak gericilik rüzgârları mı?

Türkiye gibi aydınlanma yolunda nice menzillere erişmiş; akılla bilimi tek yolgösterici bellemiş ve öyle olduğu için de laik ilkeyi kabul etmiş bir ülke bakımından daha da yakıcı sorular bunlar.

Türkiye söz konusu olduğunda, demokrasi de gündeme geliyor : Onu laik zeminden aykırı düşünebilir miyiz? Yoksa demokrasi ile laiklik, etle tırnak gibi birbirine bağlı süreçler mi?

Okuyunuz göreceksiniz.

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM öykü

geçen sayının (kasım aralık 19) içindekiler

öykü Kısa Kısa "Haber Öyküleri" *Félix Fénéon* • Mavi & Yeşil *Virginia Woolf* • Nehrin Sesi *Jean Rhys* • Şeker Seven Öğretmen *Günter Grass* • Boncuk Ayşe *Fakir Baykurt* • Haziran'da Herhangi İki Gün *Tarık Dursun K.* • Ölmüş Bir Devrimciye Mektup *İrfan Yalçın* • Anne Derdim Anneme *Durcan Yaşacan* • Owl Deresi Köprüsü'nde Bir Olay *Ambrose Bierce* • Tanrı Vergisi *Jane Gardam* • Güneş Çarpması *Richard Cumyn* • Av *Mehmet Güler* • Bir Bulut Ayağıma Dolaştı *Sevgi Özel* • İp *Turgut Çeviker* • Çocukluk Bu Ya! *Roni Margulies* • Kıymalı Patates – Aşk ve Golf *Haydar Ergülen* • Hacı Yaralıların Meliha *Mebuse Tekay* • Ateş Küskünleri *Ali Özenç Çağlar* • Kaldık mı Şimdi Bilgisayara? *Hürriyet Yaşar* • Hepsi Hikâye *Nuri Sağlam* • İyi ve Kötü *İnan Çetin* **bu sayının konuşması** Memet Fuat ile Dünden Bugüne **yazılar** Poe'dan Sonra Gelen Amerikan Kısa Öykü Yazarları *H. E. Bates* • Suç Ortağım, Okuyucum *Richard Cumyn* • Kasaba Tadı *Orhan Barlas* • Hulki Aktunç ile Konuşma • Mehmet Yaşın ile Konuşma • Bıçakların Açmadığı Postmodern Ağızlar *Roni Margulies*

1.000.000 LİRA (KDV dahil)

9 771300 755600 20

ISSN 1300-7556